

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

YUNUS EMRE FELSEFESİYLE ÖĞRETMENLERİN ÖZ DENETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞEYMA DAĞ

ÇANAKKALE
EYLÜL , 2018

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı

Yunus Emre Felsefesiyle Öğretmenlerin Öz Denetimi

Şeyma DAĞ
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Osman ÇEKİÇ

Çanakkale
Eylül, 2018

Taahhütname

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “*Yunus Emre Felsefesiyle Öğretmenlerin Öz Denetimi*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Şeyma DAĞ

31.08.2018

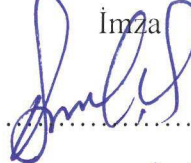

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Şeyma DAĞ tarafından hazırlanan “*Yunus Emre Felsefesiyle Öğretmenlerin Öz Denetimi*” adlı çalışma, 31.08.2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No: 10207627

	Akademik Unvan	Adı SOYADI	İmza
Danışman	Doç.Dr.	Osman ÇEKİÇ	
Üye	Doç. Dr.	İlknur MAYA	
Üye	Doç. Dr.	Sedat GÜMÜŞ	

Tarih: ..25.09.2018.....

İmza:.....

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Enstitü Müdürü

Önsöz

Öz, insanın ne olduğuna yönelik tanım oluşturma sürecinde önemli bir kavramdır ve hala tam olarak anlaşılabilmiş değildir. Öz'ü tanımlama gayesi olan araştırmacılar, öncelikle ne olmadığını ifade etmişlerdir. Öz ile ilişkili batı literatüründe var olan 'self-control' kavramı, Türkçe'de öz denetim olarak ifade edilmekte ve kişinin kendi kendini kontrol etmesini kapsamaktadır. Oysaki öz olarak tanımlananın, benliği kontrol etmesi olarak ifade edilmelidir. Çünkü öz, benliğe eşit değildir. Mistik bir boyutu da olan öz kavramı, sinirbilim, felsefe, psikoloji ve evrimsel biyolojinin de üzerinde çalıştığı bir kavramdır. Bu sebeple özün beynimiz, bedenimiz, ruhumuz ve varoluşumuzla ilgili sınırlar taşıdığı ifade edilebilir.

Öz'ün bilgisine ulaşmak için bireylerin benliklerini kontrol etmesi gerekmektedir. Bu sayede birey, benliği ve farkındalığı arasındaki o 'an' kavramını idrak edebilmektedir. Bu sebeple öz denetim insanın varoluşu için önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram, kişinin kendisi ve dünya arasındaki ideal uyumu sağlayabilmek için değişme kapasitesi olarak da adlandırılmaktadır.

Öz denetim kavramı Türk kültüründe nefis terbiyesi, kendini tanıma yolu biçiminde ifade edilmektedir. Anadolu'da yetişen ve kendini tanıma yolunda ömrünü geçiren kişiler oldukça fazladır. Halk arasında eren, evliya, derviş olarak isimlendirilen bu kişilerden biri de Yunus Emre'dir. Yunus Emre, kendi gerçeğinden hareketle ana gerçeğe yönelen öğretmenlerden biridir. Bu çalışma kapsamında öğretmenlerin öz denetiminin araştırılması bu sebeple anlamlıdır. Bu çalışmadan elde edilecek bulgular, günümüz öğretmenlerinin öz denetimi sağlanması aşamasında rehber ve yol gösterici bir çalışma olacağından önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın her aşamasında kendimi geliştirmemi sağlayan, bilimsel düşünme biçimime yön veren, öğretmenlik anlayışıma farklı bir bakış açısı getiren, bir danışmandan çok daha fazlası olan kıymetli öğretmenim ve danışmanım Doç. Dr. Osman ÇEKİÇ'e; bu çalışmada desteğini eksik etmeyen, yol gösteren ve değerli fikirleriyle katkı sağlayan

saygıdeğer Ahmet GÖÇ ve saygıdeğer Efraim Ezgin ÇELİK'e; yazım düzeltmesinde katkı sağlayan ve motivasyonumu artıran kıymetli arkadaşım Kevser YILDIZ'a; beraber çalışmaktan keyif aldığım, Çanakkale'nin bana kazandırdığı dostum Nurseda ÖZDEMİR'e; yüksek lisans ders döneminde yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Halil İbrahim GÜLER'e; kıymetli arkadaşım Tuğçe MADEN'e; değerli iş arkadaşlarım Meltem ZEBİL ve Hasan AYDIN'a; maddi manevi desteklerini ömür boyu üzerimden hiç esirgemeyen, yaptığım her işte yanımda olup yardımcı olan, tez süresince elinden gelen yardımı gösteren, ilk öğretmenim canım babam İsmail DAĞ'a; yorulduğumda elimden tutan, dert ortağım olan, hep iyiliğimi gözetten canım annem Vildan DAĞ'a; birbirimize hep destek olduğumuz, yan yana olmaktan mutlu olduğumuz güzel kardeşim Kübra DAĞ'a ve dualarını üzerimden hiç eksik etmeyen pek kıymetli anneannem Hatice TOKSÖZ'e teşekkürlerimi sunarım.

Çanakkale 2018

Şeyma DAĞ

Özet

Yunus Emre Felsefesiyle Öğretmenlerin Öz Denetimi

Bu çalışmada, Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurlarının neler olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada Yunus Emre söylemlerinin tespit edilmesi gerektiğinden öncelikle nitel araştırma yöntemlerinden doküman (belge) incelemesi deseni kullanılmıştır.

Bu çalışma temel olarak üç aşamadan oluşmaktadır. Araştırmanın ilk aşamasında öz denetim unsurlarını saptamaya yönelik inceleme yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında, öğretmenlerin öz denetim unsurlarını saptamaya yönelik olarak Temel Eğitime Destek Projesi'nin 'Öğretmen Eğitimi' bileşeni kapsamında Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde hazırlanan 2006 ve 2017 yılına ait Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri incelenmiştir. Araştırmanın üçüncü aşamasında, Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurlarını saptamak amacıyla, Yunus Emre'nin beyitlerinden oluşan Divan adlı eseri incelenmiştir. Araştırmada elde edilen verileri analiz etmek için hem içerik analizinden hem de betimsel analizden yararlanılmıştır.

Araştırmanın sonucunda dürtüleri kontrol etme, duyguları kontrol etme, hedef izleme, öz değerlendirme, öz izleme, öz pekiştirme, inhibisyon, benmerkezcilikten uzaklaşma, bilinçli davranışlar, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, düşünceleri kontrol etme, risk alma, aktarma (manevra), güvenilir olmak, kendine güvenme (öz güven), onarıcılık, övünmekten kaçınma, öz disiplin, öz eleştiri, öz yeterlik, sağlıklı beslenme, sosyalleşme, yaşantısallık, yenileycilik olmak üzere yirmi beş adet öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

Ayrıca 2006 yılı Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri kapsamındaki alt yeterliklere yönelik performans göstergelerinde hedef izleme, bilinçli davranışlar, sosyalleşme, benmerkezcilikten uzaklaşma, düşünceleri kontrol etme, onarıcılık, öz yeterlik, kendine güvenme, davranışları kontrol etme, öz izleme, öz değerlendirme, öz pekiştirme, yenileycilik,

öz eleştiri, öz disiplin, sağlıklı beslenme, güvenilir olmak, yaşantısallık ve aktarma öz denetim unsurları saptanmıştır. 2017 yılı Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri kapsamındaki yeterliklere yönelik, yeterlik göstergelerinde ise hedef izleme, bilinçli davranışlar, aktarma, sosyalleşme, benmerkezcilikten uzaklaşma, yaşantısallık, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, yenileyicilik, kendine güvenme, öz yeterlik, öz değerlendirme ve sağlıklı beslenme öz denetim unsurları saptanmıştır.

Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin özdenetim unsurlarını belirlemek amacıyla yapılan inceleme sonucunda, yüz altmış sekiz adet beyit ve şiirde öz denetim unsurlarının mevcut olduğu görülmüştür. Yunus Emre Divanı adlı eserde dürtüleri kontrol etme, duyguları kontrol etme, hedef izleme, öz değerlendirme, öz pekiştirme, benmerkezcilikten uzaklaşma, bilinçli davranışlar, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, düşünceleri kontrol etme, güvenilir olmak, kendine güvenme (öz güven), onarıcılık, övünmekten kaçınma, öz disiplin, öz eleştiri, öz yeterlik, sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler), yaşantısallık ve yenileyicilik olmak üzere yirmi adet öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Yunus Emre felsefesinde öğretmenlerin öz denetim unsurlarının mevcut olduğu görülmüştür. Ayrıca toplumların kilit taşı olan eğitim- öğretim sürecinde, öğrenci yetiştirecek bireylerin öz denetim becerilerini geliştirebilmeleri ve kültürel olarak yorumlayabilmeleri amacıyla Yunus Emre ve felsefesinin incelenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler:Öz Denetim, Yunus Emre, Öğretmenlik Mesleği

GenelYeterlikleri

Abstract

The Elements of Teachers' Self-Control with Yunus Emre Philosophy

In this study, it was aimed to determine what are the elements of teachers' self-control with Yunus Emre philosophy. As Yunus Emre discourses have to be determined in the research, document analysis has been used in qualitative research methods.

This study basically consists of three stages. In the first stage of the study, an investigation was conducted to determine the elements of self-control. In the second stage of the research, The General Competencies of Teaching Profession for 2006 and 2017 were examined to determine the self-control elements of the teachers. In the third stage of the research, the Divan composed of the couplets of Yunus Emre was examined in order to determine teachers' self-control elements with the philosophy of Yunus Emre. The data obtained in the study were analyzed both content analysis and descriptive analysis.

As a result of the first stage, controlling impulses, controlling emotions, following target, self-evaluation, self-monitoring, self-reinforcement, inhibition, avoiding self-centeredness, conscious behaviour, controlling behaviours, anger management, controlling thoughts, taking risks, transposition, being reliable, self-confidence, restorative self-control, avoiding boast, self-discipline, self-criticism, self-efficacy, eating healthy, socializing, experiential self-control and regenerating self-control are determined as the elements of self-control.

In addition, in the second stage of the research, following target, conscious behaviour, socializing, avoiding self-centeredness, controlling thoughts, restorative self-control, self-efficacy, self-confidence, controlling behaviours, self-monitoring, self-evaluation, self-reinforcement, regenerating self-control, self-criticism, self-discipline, eating healthy, being reliable, experiential self-control and transposition are determined as the elements of teachers' self control in the performance indicators for sub-competencies within the scope of the 2006

General Teaching Proficiency Competencies. And following target, conscious behaviours, transposition, socializing, avoiding self-centeredness, experiential self-control, controlling behaviours, anger management, controlling emotions, controlling thoughts, regenerating self-control, self-confidence, self-efficacy, self-evaluation and eating healthy are determined as the elements of teachers' self-control in the proficiency indicators for competencies within the scope of the 2017 General Teaching Proficiency Competencies.

As a result of the analysis to determine the elements of teachers' self-control with Yunus Emre philosophy, it was seen that there were one hundred sixty-eight self-control elements in couplets and poetry. Controlling impulses, controlling emotions, following target, self-evaluation, self-reinforcement, avoiding self-centeredness, conscious behaviours, controlling behaviours, anger management, controlling thoughts, being reliable, self-confidence, restorative self-control, avoiding boast, self-discipline, self-efficacy, socializing, experiential self-control and regenerating self-control are determined as the elements of self control in the Divan of Yunus Emre.

As a result, in the philosophy of Yunus Emre, teachers' self-control elements existed. It is also thought that the analysis of Yunus Emre and his philosophy will contribute to the field in order to develop the teachers' self-control skills and to interpret them culturally during the education process which is the keystone of the society.

Key Words: Self-control, Yunus Emre, General Teaching Proficiency Competencies

İçindekiler

Onay.....	i
Önsöz.....	ii
Özet.....	iv
Abstract.....	vi
İçindekiler.....	viii
Tablolar Listesi.....	xiii
Şekiller Listesi.....	xviii
Kısaltmalar Listesi.....	xix
Bölüm I.....	1
Giriş.....	1
Problem Durumu.....	4
Problem.....	5
Alt problemler.....	5
Araştırmanın Amacı.....	5
Araştırmanın Önemi.....	6
Araştırmanın Varsayımları.....	8
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
Tanımlar.....	9
Bölüm II.....	10
Kuramsal Çerçeve Ve Konu İle İlgili Belli Başlı Araştırmalar.....	10
Öz.....	10
Öz Denetim.....	12
Öz denetim nedir?.....	13
Öz denetim sürecinin aşamaları nelerdir?.....	17

Öz denetimin işlevleri nelerdir?.....	19
Öz denetim becerisi yüksek ve düşük bireylerin özellikleri nelerdir?.....	20
Öz denetim nereden gelmiştir?.....	22
Öz denetim eğitimde nasıl nitelendirilir?.....	26
Yunus Emre.....	29
Yunus Emre kimdir?.....	29
Yunus Emre nerelerde bulunmuştur?.....	33
Yunus Emre hangi çağda yaşamıştır?.....	35
Yunus Emre adı ve mahlası.....	37
Yunus Emre'nin ailesi ve çocukları.....	38
Yunus Emre ümmi midir?.....	39
Yunus Emre'nin kabri nerededir?.....	40
Yunus Emre'nin Türk kültürü için önemi nedir?.....	45
Yunus Emre ve eğitim ilişkisi.....	49
Yunus Emre felsefesi.....	51
Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri.....	54
Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri.....	55
2006 yılına ait öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri.....	56
2017 yılına ait öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri.....	58
İlgili Yayınlar ve Araştırmalar.....	60
Bölüm III.....	67
Araştırma Modeli.....	68
Araştırma Unsurları (Evren ve Örneklem).....	70
Verilerin Elde Edilmesi.....	75
Verilerin elde edilmesi ve veri kaynakları.....	75

Verilerin Analizi.....	76
Bölüm IV.....	78
Öz Denetim Unsurlarına Yönelik Bulgular.....	78
Dürtüleri kontrol etme.....	82
Duyguları kontrol etme.....	83
Hedef takip etme.....	83
Öz değerlendirme.....	84
Öz izleme.....	84
Öz pekiştirme.....	85
İnhibisyon.....	85
Benmerkezcilikten uzaklaşma.....	86
Bilinçli davranışlar.....	86
Davranışları kontrol etme.....	87
Öfke yönetimi.....	87
Düşünceleri kontrol etme.....	88
Risk alma.....	88
Aktarma (manevra).....	89
Güvenilir olmak.....	89
Kendine güvenme (öz güven).....	89
Onarıcılık.....	90
Övünmekten kaçınma.....	90
Öz disiplin.....	91
Öz eleştiri.....	91
Öz yeterlik.....	92
Sağlıklı beslenme.....	92

Sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler).....	93
Yaşantısallık.....	93
Yenileyicilik.....	94
Öğretmenlerin Öz Denetim Unsurlarına Yönelik Bulgular.....	95
2006 yılına ait öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine yönelik bulgular ve yorumlar.....	95
Kişisel ve mesleki değerler-mesleki gelişim yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar.....	95
Öğrenciyi tanıma yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar..	105
Öğretme ve öğrenme sürecine yönelik bulgular ve yorumlar.....	110
Öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirmeye yönelik bulgular ve yorumlar.....	117
Okul, aile ve toplum ilişkilerine yönelik bulgular ve yorumlar...	122
Program ve içerik bilgisine yönelik bulgular ve yorumlar.....	128
2017 yılına ait öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine yönelik bulgular ve yorumlar.....	134
Mesleki bilgi yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar.....	134
Mesleki beceri yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar.....	137
Tutum ve değerler yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar.	141
Yunus Emre Felsefesiyle Öğretmenlerin Öz Denetim Unsurlarına Yönelik Bulgular ve Yorumlar.....	147
Bölüm V.....	239
Sonuç, Tartışma ve Öneriler.....	239
Sonuç.....	239
Tartışma.....	246

Öneriler.....	252
Eğitimciler için öneriler.....	252
Eğitim yöneticileri için öneriler.....	252
Eğitim araştırmacıları için öneriler.....	253
Sonsöz.....	253
Kaynakça.....	255
Ekler.....	267

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa
1	Öz Denetim Ölçekleri.....	70
2	Yunus Emre Divanları.....	73
3	Öz Denetim Ölçekleri ve Tespit Edilen Unsurlar.....	78
4	Öz Denetim Unsurları ve Unsurların Eylemsel Tanımları.....	80
5	A1. Öğrencilere Değer Verme, Anlama Ve Saygı Gösterme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	96
6	A2. Öğrencilerin Öğrenebileceğine Ve Başaracağına İnanma Yeterliğinde Tespit Edilen Öz denetim Unsurları.....	98
7	A3. Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	99
8	A4. Öz Değerlendirme Yapma Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	100
9	A5. Kişisel Gelişimi Sağlama Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	101
10	A6. Mesleki Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	102
11	A7. Okulun İyileştirilmesine Ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları	103
12	A8. Mesleki Yasaları İzleme, Görev Ve Sorumlulukları Yerine Getirme Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	104
13	B1. Gelişim Özelliklerini Tanıma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	106

14	B2. İlgili ve İhtiyaçları Dikkate Alma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	107
15	B3. Öğrenciye Değer Verme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	108
16	B4. Öğrenciye Rehberlik Etme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	109
17	C1. Dersi Planlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	110
18	C2. Materyal Hazırlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	111
19	C3. Öğrenme Ortamlarını Düzenleme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	112
20	C4. Ders Dışı Etkinlikler Düzenleme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	113
21	C5. Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	114
22	C6. Zaman Yönetimi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	115
23	C7. Davranış Yönetimi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	116
24	D1. Ölçme Ve Değerlendirme Yöntem Ve Tekniklerini Belirleme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	118
25	D2. Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Öğrenmelerini Ölçme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	119

26	D3. Verileri Analiz Ederek Yorumlama, Öğrencinin Gelişimi ve Öğrenmesi Hakkında Geri Bildirim Sağlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	120
27	D4. Sonuçlara Göre Öğretme Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	121
28	E1. Çevreyi Tanıma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	123
29	E2. Çevre Olanaklarından Yararlanma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	124
30	E3. Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	125
31	E4. Aileyi Tanıma Ve Ailelerle İlişkilerde Tarafsızlık Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	126
32	E5. Aile Katılımı Ve İşbirliği Sağlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	127
33	F1. Türk Milli Eğitiminin Amaçları Ve İlkeleri Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	129
34	F2. Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi Ve Uygulama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	130
35	F3. Özel Alan Öğretim Programını İzleme-Değerlendirme Ve Geliştirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	131
36	A1. Alan Bilgisi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	135
37	A2. Alan Eğitimi Bilgisi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	135

38	A3. Mevzuat Bilgisi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	136
39	B1. Eğitim Öğretimi Planlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	137
40	B2. Öğrenme Ortamları Oluşturma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	138
41	B3. Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	139
42	B4. Ölçme ve Değerlendirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	140
43	C1. Milli, Manevi Ve Evrensel Değerler Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	141
44	C2. Öğrenciye Yaklaşım Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	142
45	C3. İletişim Ve İşbirliği Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	143
46	C4. Kişisel Ve Mesleki Gelişim Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları.....	143
47	2006 ÖMGY Kapsamındaki Performans Göstergelerinde En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları.....	242
48	2017 Yılı ÖMGY Kapsamındaki Yeterlik Göstergelerinde En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları.....	244
49	2006 ve 2017 ÖMGY Kapsamındaki Yeterlik ve Performans Göstergelerinde En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları.....	245

50	Yunus Emre Divanı'nda En Çok Tekrar Ettiği Tespit Edilen Öz
	Denetim Unsurları.....246

Şekiller Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa
1.	Öz kavramının boyutları.....	11
2.	2006 ÖMGY kullanım alanları.....	58
3.	2017 ÖMGY kullanım alanları.....	60

Kısaltmalar Listesi

- TEDP : Temel Eğitime Destek Projesi
ÖMGY : Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri
TDK :Türk Dil Kurumu
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
TYÇ : Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

Bölüm I

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları, kapsam ve sınırlılıkları ile araştırmada verilen çeşitli kavramların tanımları üzerinde durulmuştur.

Giriş

Öz denetim, bireyin iç dünyası ve özü ile ilgili bir kavramdır. Başka bir deyişle, bireyin var oluş nedeni, amacı ve bu amaca ulaşmak için egosunun bazı istek ve dürtülerinden vazgeçmesi olarak da tanımlanabilir. Doğu toplumlarında, genellikle inanç eksenli çalışmalara konu olan özdenetim, batı toplumlarında psikoloji, sosyoloji ve bazı aşamalarda biyolojinin ve hatta son yıllarda kuantum teorisi ile birlikte fizik alanının da çalışma konusu olmuştur. Varoluş, ölüm ve yokluk gibi konular, insanoğlunun varoluşundan beri açıklamaya çalıştığı temel kavramlardır. Bu noktada öz denetim, insanın varlığını ve amacını sorgulamasının temel unsurlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öz denetim, kişinin kendini tanıması ile başlayan bir süreç olarak ifade edilebilir. Bu kavramın tam olarak anlaşılabilmesi için öncelikle 'Öz' ifadesinin açıklanması gerekmektedir. Türk Dil Kurum (TDK) (2006) Öz'ü, "bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı, iç, nefis ve derun" olarak tanımlamaktadır. Öz (Self) kavramı, hem sosyal bir sonuç hem de sosyal bir güç olup, bireyin kendisi hakkındaki inançları ve düşünceleri olarak tanımlanabilir (Erman, 2005). Bhugra ve Bhui (2002)'e göre, öz kavramı, bireylerin fenomenal alanlarının bileşiminin anahtarı olan öznel bir fenomendir. Öz kavramı, bireyin ne olduğu, başkalarının bireyi nasıl gördüğü ve bireyin kendisini nasıl gördüğünü kapsayan sosyal etkileşimden doğan sosyal bir üründür, sosyal deneyimler tarafından daimi olarak etkilenmektedir ve dolayısıyla bireylerin duygularını, hislerini ve davranışlarını etkilemektedir (Bhugra ve Bhui, 2002). Öz ifadesi Türk kültüründe de önemli bir yere sahiptir. Mevlana, Hacı Bektaşî Veli ve Yunus Emre gibi âlimler eserlerinde *evrenin tek bir ruhtan meydana geldiğini, her şeyin varlığının bu tek ruh ile mevcut ve devam etmekte olduğunu, insanın özünde mevcut olan bu ruhu,*

dışarıda aramasının boş bir şey olacağını söyleyerek öze vurgu yapmışlardır. Bu bakış açısına göre; insanı evrenin gerçeğine ulaştıracak tek yol, yine kişinin kendi bilinci ve özüdür.

Yunus Emre şiirlerinde, *can ve gönül* kelimelerini sıklıkla kullanmış ve insanı insan yapan en önemli kavramlar olarak görmüştür. Can kelimesinin Yunus Emre şiirlerindeki yaygın kullanımına karşılık XIII. yüzyıldan önceki metinlerde, söz gelimi Dîvân-u Lûgati't-Türk'te, Uygur sahası metinlerinde ve Türk Runik harfli metinlerde can kelimesi yerine kullanılan asıl kelime *öz*'dür. Örneğin; Dîvân-u Lûgati't-Türk'te, "Özi ança kârgâk bolmış (Özü kergek denilen bir kuşa dönüşmüş)" (Yaylagül, 2014: 449) ifadesinde *can* kelimesi yerine *öz* ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Bu ilk Türk dilli metinlerde beden içinde var olduğuna ve ölümle bedenden ayrıldığına inanılan kavram *öz* kelimesiyle adlandırılmıştır (Yaylagül, 2014). Buradan da anlaşılacağı gibi, Yunus Emre *öz* ifadesi ile *ruhu* kast etmektedir.

Ruhun varlığı sorgulandığında Dr. Duncan Macdougall'ın yaptığı araştırmaya değinmek gerekmektedir. Doktor Macdougall, 1907 yılında ölüm döşegindeki hastaların ölümden hemen önce, ölüm anında ve ölümden hemen sonra hassas bir biçimde tartılmalarına olanak veren bir yatakla kilo ölçümlerini yapmıştır. Ölçüm sonuçlarına göre, her insan bedeninin ölüm ile birlikte aniden 21 gram ağırlık kaybettiği tespit edilmiştir. Dr. Macdougall çeşitli biyolojik olasılıkları da test ettikten sonra sonuç olarak 'İnsan ruhunun maddi bir ağırlığı vardır ve bu 21 gramdır' diyerek araştırmasını sonlandırmıştır (Thomas, 2015). Tasavvuf literatüründe yer alan ve Şems-i Tebrizi'nin söylediği düşünülen "Ben varlıktan iki eksikim." ifadesi özün, ruhun, varlığını açıklaması olarak da görülebilir. Ayrıca günümüzde nörobiyoloji, evrimsel biyoloji gibi alanlar ruhun beyin kendisi olduğuna yönelik araştırmalara yer vermiştir. Sinirbilimde yapılan çalışmalar ile ruh kavramı, sinir hücreleri ve elektrokimyasal iletilişimlerle açıklanabilmektedir. İnsanın varoluş gayesini

araştırmaya yönelik yapılan tüm çalışmalar öz kavramına vurgu yapmışlardır. Bu bilgiler ışığında öz denetim kavramının derinliği anlaşılacaktır.

Öz denetim; bireyin kendini, duygu ve düşüncelerini yönetmesi, bireyin bir hedef belirlemesi ve bu hedefe doğru kendini harekete geçirmesi olarak ifade edilebilir. Birey belirlediği hedefe doğru harekete geçerken dış etkenlerden bağımsız kalmayı, his, dürtü ve isteklerini kontrol edebilmeyi, aksiliklere rağmen yoluna devam etme iradesini gösterebilmelidir. Öz denetim, çok yönlü bir süreçtir. Bu süreçte birey, kendi ruh halini düzenleyebilmekte hatta iç kontrollü disiplin sağlayabilmektedir. Birey bu süreç içerisinde bazı kuralları benimseyebilmekte ve dışarıdan herhangi bir uyarıya gerek kalmadan kurallara uyabilmektedir. Bireyin kuralları kendi kendine uygulayabilmesi, olumlu ve olumsuz duygularını yönlendirebilmesi, iradeli davranışlar gösterebilmesi öz denetim becerisinin yüksek olduğunu göstermektedir (Durmuş A., Ekşi H., Durmuş H., Otrar M., Karatekin N. ve Koç P., 2005). Bu bilgiler göz önüne alınarak, öz denetimin arzu, dürtü, hırs, kibir, öfke, kıskançlık gibi bireyin özünü anlamasını engelleyecek duygulardan kurtularak erdemli bir insana dönüşme süreci olduğu söylenebilir.

“İlim ilim bilmektir,
İlim kendin bilmektir,
Sen kendini bilmezsen
Ya nice okumaktır”

Tam bu noktada yukarıdaki dizeleriyle bizlere seslenen Yunus Emre 13. Yüzyılda bize öz denetimi kısa ve öz bir biçimde ifade etmiştir. Bu çalışmada, öz denetim unsurlarının neler olduğu, öğretmenlerin öz denetim unsurlarının neler olduğu ve Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurları araştırılmıştır.

Problem Durumu

Öz denetim; özellikle dürtülere karşı kendini tutma, arzulara karşı direnme gibi davranışları değiştirme çabasının bilincini ifade eder. Bu yönü dolayısıyla kişinin iradesi önem arz etmektedir. Fakat bireyin, iradesini ön plana çıkararak karar verme sürecini etkilemesi yoğun çaba gerektirmektedir. Örneğin, kilo problemine sahip bir birey, yeme-içme alışkanlıklarında değişikliğe gitmekte yoğun direnç gösterebilmektedir. Bunun yanında öz denetim; bireye, bağımlılıklar, alkol kullanımı, uyuşturucu kullanımı, yeme-içme bozuklukları, istenmeyen gebelikler, aids, borçlar, iflas, suç, şiddet, okulda ya da işte başarısızlık, erteleme, egzersiz yapmama ve sigara kullanımı gibi davranışları kontrol etme becerisi sağlar (Baumeister, 2002).

Öz denetim, bireylerin güçlü tepkilerini (davranışsal eğilimler, duygular yada motivasyon gibi) hükümsüz kılma ya da etkisiz hale getirmeye yönelik gerçekleştirdikleri davranışlar için kullanılan bir ifadedir. Farklı biçimde ifade etmek gerekirse, öz denetim dürtüsel davranışlarımızdan sıyrılmaya yönelik yapılan davranışlarımızı da kapsayan bir süreçtir. Her insan belirli bir düzeyde öz denetim becerisine sahip olabilir. Fakat bireylerin öz denetim becerisi, kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Bu bakış açısıyla mevcut durumun baskısı, önceki öğrenmeler, alışkanlıklar ya da fizyolojik süreçler sonucunda oluşan tepkilerin, bireyin öz denetim sürecindeki etkisi daha belirgin hale gelecektir (McCullough ve Willoughby, 2009). Her bireyin sahip olduğu alışkanlıkları, ön öğrenmeleri, değer yargıları bir davranışın kazanım sürecini etkileyebileceği gibi öz denetimini de etkileyebilir. Öz denetim sürecini etkileyecek diğer faktörlerden biri de yoğun biçimde zaman geçirilen kişilerdir. Curren Biology adlı derginin Nisan 2010 sayısında, Kaliforniya Üniversitesi'nden Nörocerrahi ve psikiyatr Profesörü Dr. Itzhak Fried, biyodavranış bilimlerinden Roy Mukamel ve Gabriel Kreiman, Fried'in laboratuvarında doktora sonrası çalışmasını yapan bir arkadaşı ve onların meslektaşları insan *beynindeki ayna nöronların ilk defa doğrudan tespit*

edip kaydetmişlerdir. Nörobilimciler, bu *aynalamanın* başkalarının zihnini *okuyabilen* ve onlarla empati kuran bir mekanizma olduğunu ifade etmişlerdir. Aynalama, bir bireyin acısını hissetmemiz, somurtan birisini gördüğümüzde somurtmamız ya da tebessüm eden bir bireyi görüp gülümsememiz gibi empati mekanizmasının aktifleşmesini kapsamaktadır (Fried, Mukamel ve Kreiman, 2010). Öz denetim becerisi yüksek bireylerle yoğun zaman geçirildiğinde, ayna nöronların aktif hale gelerek bireyin davranışlarında olumlu yönde değişime sebep olacağı söylenebilir. Bu bağlamda, İslam felsefesinin önemli kişilerinden Yunus Emre ise bize dostluğa ve arkadaşlığa yönelik aşağıdaki dizeleri belirtiyor;

“Dosttan haber sorar isen,
Güzâf değildir dost işi,
Belli bilin hiç nesnedir,
Bu cihânda dostsuz kişi.”

Psikoloji alanında önemli bir yer tutan öz denetim kavramı, Türk kültüründe nefis terbiyesi olarak adlandırılmakta ve eğitim alanında da çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmada öz denetim unsurlarının neler olduğu, öğretmenlerin öz denetim unsurlarının neler olduğu ve Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurlarının neler olduğu araştırılmıştır.

Problem

Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurları nelerdir?

Alt Problemler

1. Öz denetim unsurları nelerdir?
2. Öğretmenlerin öz denetim unsurları nelerdir?
3. Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurları nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurlarının neler olduğunu tespit etmektir. Öz denetim becerisi yüksek kişilerin, öz denetim

becerisi düşük bireylerle kıyaslandığında; akademik olarak daha iyi oldukları, daha sağlıklı beslendikleri, psikolojik olarak daha sağlıklı oldukları, insan ilişkilerinde daha istikrarlı ve etkili oldukları, daha az duygusal problemlere sahip oldukları ve öfke kontrolünde daha iyi oldukları tespit edilmiştir (Baumeister, 2002). Yunus Emre, şiirlerinde kendini tanıma sürecinde olan kişileri ‘Hakikat yolunda olan kişi’ olarak adlandırmaktadır (Uysal, 2014). Bireyin kendisini tanıması ve kontrol etmesi süreci olarak ifade edilen öz denetim süreci ile *Hakikat Yolu* ifadesi benzer özellikler içermektedir. Bu çalışmada, kendini tanıma ve kontrol etme becerisi yüksek olan bireylerin eğitim alanında önemli bir yere sahip olacağı ve eğitimin niteliğini arttırmada etkili rol oynayacakları öngörülmektedir.

Bu çalışmada, öz denetim unsurları, öğretmenlerin öz denetim unsurları, Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurlarının neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Önemi

Öz denetim, bireyin benlik, ego olarak adlandırdığı içsel unsurları kontrol etme sürecidir. Birey bu süreç içerisinde çeşitli engellerle karşılaşmaktadır. Karşılaşılan engellerle mücadele etmek ve çözüm üzerinde çaba göstermek de bireyin öz denetim süreci ile ilgilidir. Öz ifadesi ile birlikte bireyin kendisi ile ilgili olan bir denetim, kontrol süreci söz konusudur ve öz denetim de, bireyin içsel olarak bu süreci geçirmesini ifade etmektedir.

Öz denetim hayatın ilk yıllarında gelişen ve çocukluktan bu zamana kadar süregelen davranışların kapasitesi olarak da tanımlanmaktadır (Duyan, Gülten ve Gelbal, 2012). Öz denetim sürecinde ön öğrenmeler, alışkanlıklar ve değer yargıları insan davranışları üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Zihnimizde oluşan bilgilere yönelik şemalar bebeklikten itibaren oluşmaktadır. Dolayısıyla öğrenmelerimizin, alışkanlıklarımızın ve değer yargılarımızın da bebeklikten itibaren oluşmaya başladığı söylenebilir. Öz denetim sürecinde, ön öğrenmelerden, alışkanlıklardan ve değer yargılarından oluşan bilgiler, süreci olumsuz etkilemektedir. Bu bilgiler ışığında, toplumların kilit taşı olan eğitim- öğretim sürecinde,

öğrenci yetiştirecek bireylerin yeterliliklerden biri olarak öz denetim becerisinin yüksek olması aranmalıdır. Öz denetim becerisi yüksek bireyler, sağlıklı, dingin, hoşgörülü, azimli, risk alabilen, kendini eleştirebilen, öfkesini, duygularını, düşüncelerini kontrol edebilen kişilerdir. Bu özelliklere sahip öğretmenler, eğitimin niteliğine olumlu katkıda bulunacaktır. Temel Eğitime Destek Projesi (TEDP)'nin "Öğretmen Eğitimi" bileşeni kapsamında Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından 2006 yılında hazırlanan 'Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (ÖMGY)' göz önüne alındığında, öğretmenlerin öz denetimini sağlamasına yönelik *milli, manevi ve evrensel değerlere sahip olma, öğrenciye yaklaşım, iletişim ve iş birliği kurma, kişisel ve mesleki gelişim sağlama* gibi özellikler ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında 2017 yılında hazırlanan ÖMGY'de ise *mesleki bilgi, mesleki beceri, tutum ve değerlere* yönelik özellikler ön plana çıkmaktadır. Öz denetim unsurları ile 'Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri' kapsamında belirlenen unsurlar benzer özellikler içermektedir. Eğitim-öğretim faaliyetini gerçekleştirecek bireylerin, kendini kontrol etme becerisi yüksek bireyler olması eğitimin kalitesine katkı sağlayacaktır. Bu araştırma öğretmenlik mesleğine yönelik yeterlikleri belirlemede literatüre katkı sağlayacaktır.

Eğitim alanında olduğu gibi psikoloji alanında da öz denetime olan ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Bunun iki sebebi vardır: birincisi teorik seviyede, öz denetim, özün doğasını ve işlevlerini anlamaya yarayan önemli bir anahtardır; ikincisi ise pratikte, öz denetime yönelik yapılan uygulamalar birçok yeni çalışmanın yapılmasına olanak sağlamaktadır.

Öz denetim ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, sağlık, bağımlılık, biyoloji, sinirbilim, spor, psikoloji ve sosyoloji gibi alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca yönetim alanında da kişinin kendini tanımasına yönelik yapılan çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Eğitim alanında öğretmenlerin öz denetimine yönelik yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olması bu çalışmayı önemli hale getiren diğer bir unsurdur.

Araştırma kapsamında öz denetim becerisi yüksek bir bireyin, rol model olarak belirlenmesinin anlamlı olacağı düşünülmüştür. Bu sebeple Anadolu coğrafyasında yetişmiş ve İslam felsefesi düşünürlerinden Yunus Emre incelenmiştir. Yunus Emre, tasavvuf literatüründe yer alan nefis terbiyesi yoluna kendini adanmış biridir. Nefis terbiyesi, bireyin egosunu kontrol etmesi ile ilişkili bir kavramdır. Bu sebeple öz denetim kavramı ile benzerlik göstermektedir. Bireyin karakter gelişimi için önemli olan öz denetim kavramı, Türk kültüründe nefis terbiyesi olarak yer almıştır. Yunus Emre, Türk kültüründe var olan ve nefis terbiyesi yolunda ‘veli, ermiş, eren’ olarak adlandırılan bireylerden biridir. Bireyin kendini kontrol etmesinde önemli isimlerden biri olan Yunus Emre’yi incelemek çalışmanın önemine katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra Yunus Emre ile ilgili eğitim bilimleri alanında çalışmanın sınırlı sayıda olması, çalışmayı önemli hale getiren bir diğer unsurdur.

Araştırmanın Varsayımları

1. İngilizce kaynaklı literatürde “Self-Control” olarak bahsedilen *öz denetim* kavramı Türkçe’ye aynı zamanda *öz kontrol* olarak da çevrilmiştir. Araştırmada öz kontrol kavramından yapılan çeviri doğrultusunda bazı yerlerde öz denetim olarak bahsedilmiştir.
2. Öz denetimin alt başlığı olarak bahsedilen öz değerlendirme ve öz düzenleme kavramları, belirli yerlerde öz denetim kavramı ile aynı anlamda kullanılmıştır.
3. Öz denetim, bireylerin kendisine yönelik algısını temele almaktadır. Araştırmada bireylerin kendisine yönelik algısında gerçekçi olduğu varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Batı kültüründe öz denetim olarak adlandırılan süreç ile Türk kültüründe nefis terbiyesi olarak bahsedilen süreç birbiri ile benzer özellikler göstermesine rağmen dini unsurlar açısından farklılık göstermektedir.

2. Öz denetim kavramının yer aldığı batı kültürü ile Anadolu kültürü arasında sosyolojik, teknolojik ve tarihi olarak farklılıklar mevcuttur.

Tanımlar

Bu bölümde, bu tezde işlenen konuda yer alan ve tezin bundan sonraki bölümünde farklı yazarların farklı tanımladığı kavramların yüzeysel tanımları yapılmıştır.

Öz denetim (Self-Control): Kişinin kendi içinde yaşadığı dünyaya adaptasyonu sürecinde kendisini olumsuz durumlara maruz bırakabilecek içsel yönlendirmeleri ya da ayartmaları kontrol altında tutabilme becerisidir (Ulaş, Epçaçan, Sökmen ve Yasul, 2015).

Öz kontrol: Öz denetim sürecinde gözlem, model almadan sonra gelen süreçtir. Öz kontrol aşamasında bireyler, öğrendikleri yeni beceriyi kendi başlarına ve farklı yerlerde uygularlar (Schunk, 2005).

Öz değerlendirme: Bireylerin hedef olarak belirlediği davranışları içselleştirme oranıyla ilgili yorumdabulunmasıdır (Yurdabakan ve Uzun, 2011).

Öz düzenleme: Bir bireyin öğrenmesi ve motivasyonu için ihtiyaç duyduğu düşünceleri, duyguları üretmesi ve bu duygu ve düşünceler doğrultusunda eylemlerini planlayarak sistematik bir biçimde uygulamasıdır (Schunk ve Ertmer, 2000).

Öz yeterlik: Bir kişinin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize ederek, başarılı biçimde gerçekleştirme kapasitesi hakkında kendine ilişkin inancı olarak tanımlanmaktadır. (Buluç ve Demir, 2015).

Bölüm II

Kuramsal Çerçeve ve Konuyla İlgili Belli Başlı Araştırmalar

Bu bölümde, tez konusu ile ilgili öz, öz denetim, Yunus Emre'nin hayatı, Yunus Emre'nin Türk kültürü için önemi, Yunus Emre-Eğitim ilişkisi, Yunus Emre felsefesi, 'Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri' ve ilgili yayın ve araştırmalara yer verilmiştir.

Öz

Günlük hayatta insanların, davranışları nasıl yorumladığını ve nasıl karşılık verdiğini anlamak için self (öz) kavramı önemlidir. Öz hem basit hem de karmaşık bir süreçtir. Sadece beynin içinde bulunan mental bir yapı değil, ayrıca kendin ile ilgili bir şeydir (Franzoi, 2009).

TDK (2006) Öz'ü, bir kimsenin benliği, kendi manevi varlığı, iç, nefis ve derun olarak tanımlamaktadır. Öz (Self) kavramı, hem sosyal bir sonuç hem de sosyal bir güç olup, bireyin kendisi hakkındaki inançları ve düşünceleri olarak da tanımlanabilir (Erman, 2005). Öz kavramı, bireylerin fenomenal alanlarının bileşiminin anahtarı olan öznel bir fenomendir (Bhugra, 2002).

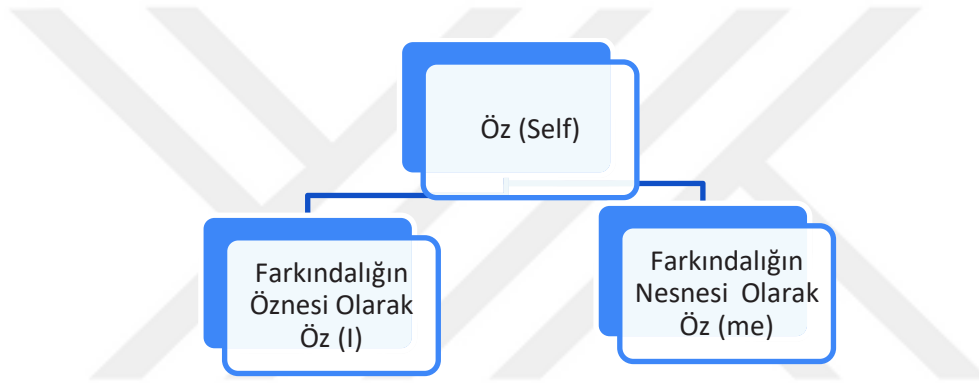
Self (Öz), öz farkındalık ve sembolik iletişim yeteneği ile sosyal bir şeydir (Hardin, 2004; Harter, 1999) Öz farkındalık ve sembolik iletişim yeteneğini sağlaması sebebiyle bilişsel bir süreç olduğu ifade edilmektedir. Birey, kendine yönelik tanımlamalar yapabilmesi için başkaları ile kıyaslama yapmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle öz, sosyal bir şey olduğu ifade edilmektedir (Franzoi, 2009). Tanımda bahsedilen öz farkındalık ve sembolik iletişim yeteneği dolayısıyla öz kavramına evrimsel bir bakış açısı da bulunmaktadır. Franzoi (2009), öz farkındalık ve sembolik iletişim yeteneği, sürekli gelişen, değişen ve genişleyen sosyal çevre sebebiyle atalarımızdan evrilmiş olabileceğini belirtmektedir.

Öz kavramı, sosyal etkileşimden doğan sosyal bir üründür, sosyal deneyimler tarafından daimi olarak etkilenmektedir ve dolayısıyla bireylerin duygularını, hislerini ve

davranışlarını etkiler. Öz; bireyin ne olduğu, başkalarının bireyi nasıl gördüğü ve bireyin kendisini nasıl gördüğü kapsamında belirlenir (Bhugra, 2002).

James ve Mead, öz (self)'ün *özne olarak öz* ve *nesne olarak öz* olmak üzere iki boyutu olacağını ifade etmişlerdir. Farkındalığın öznesi olarak öz kavramı, bireyin aktif olarak kendini algılamasını, düşünmesini ve davranmasını kapsamaktadır. Farkındalığın nesnesi olarak öz kavramı ise, farkındalığın öznesi olarak öz'ün bazen algılayabildiği ve düşünebildiği boyut ile ilgilidir. Farkındalığın öznesi olarak öz kavramı, bireyin *benliği* ile ilgiliyken; farkındalığın nesnesi olarak öz kavramı, bireyin *neliği* ile ilgilidir (Franzoi, 2009).

Şekil 1: Öz kavramının boyutları

James, nesne olan öz'ün fiziksel bedenin ötesine uzandığını belirtmiştir. Bu durum bizim kapsüllenmiş bir ego olduğumuza ve bütünden ayrı bir varlık olduğumuz düşüncesine meydan okumaktadır (Franzoi, 2009). Öz (Self) sadece kişinin içinde olan bir şey değil; kişinin kim ve ne olduğunu doğrulayan, sembolize eden eşyayı da içermektedir (Franzoi, 2009). Bu durum öz'ün sürekli değişen doğasını da açıklamakta ve kendini algılayış biçimine de etki etmektedir. Bireyin kendini algılayış biçimi (self concept), onun sosyal davranışını ve sosyal durumlara nasıl tepki verdiğini etkiler (Baumeister, 1986). Kendini algılama (self-concept) *nesne olarak öz* kavramı kapsamında, insanların hislerinin ve düşüncelerinin tamamını yansıtır (Franzoi, 2009).

Öz (Self) kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için öz farkındalık (self-awareness) ifadesinin bilinmesi gerekmektedir. Öz farkındalık, öz'ün nesne olarak ifade edilen kısmındaki psikolojik bir durumdur. Öznel öz farkındalık (private self awareness) ve genel öz farkındalık (public self awareness) olarak ikiye ayrılmaktadır. Öznel öz farkındalık, bireyin kişisel inançları, tutumları ve inançlarını kapsamaktadır. Genel öz farkındalık ise, davranışın sosyal standartlarını içermektedir (Franzoi, 2009).

Birey, öz farkındalık kabiliyeti ile doğmakta ve sonrasında geliştirebilmektedir. Psikologlar, bebeklerin burunlarına nokta koyup ayna karşısına geçmelerini sağlayarak bu gerçeği keşfetmişlerdir. 9 ile 12 ay arasındaki bebeklerin aynadaki yansımalarını başka bir çocuk olarak düşündüklerini; 18 aylık bebeklerin ise aynadaki yansımalarının kendilerine ait olduğunu anladıklarını tespit etmişlerdir. Ayrıca öz farkındalığın gelişmesi, çocukların beyinlerinin cerebral korteksinin ön lobunda bulunan spindle nöronların yoğun bir biçimde artış gösterdiği, 18 aylık dönemle aynıdır (Allman ve Hasenstaub, 1999; Akt; Franzoi, 2009).

Öz farkındalık kavramı, belirli bir durumdaki farkındalık anını ifade etmektedir. Öz bilinçlilik ise, öz farkındalığın, karakterin bir parçası haline gelmesidir (Franzoi, 2009). Anadolu kültüründe kamil insan olarak ifade edilen kişilerin öz bilinçlilik haline ulaştığı ifade edilebilir. Bu bilgiler doğrultusunda; bireyi evrenin gerçeğine ulaştıracak tek yolun, yine kişinin kendi bilinci ve özü olduğu ifade edilebilir.

Öz Denetim

Bu bölümde öz denetim nedir, öz denetim sürecinin aşamaları nelerdir, öz denetim sürecinin işlevleri nelerdir, öz denetim becerisi yüksek veya düşük bireyler hangi özelliklere sahiptir, öz denetim nereden gelmiştir sorularına cevap aranmıştır.

Öz denetim nedir?

Öz denetim bireyin kendisini, duygu ve düşüncelerini kontrol etmesi olarak tanımlanabilir. Ayrıca bireyin bir hedef belirlemesi ve bu hedef doğrultusunda harekete geçebilmesini de ifade etmektedir. Ancak birey belirlediği hedef doğrultusunda harekete geçerken dış etkenlerden bağımsız kalabilmeli; his, dürtü ve isteklerini kontrol edebilmeli; aksiliklere rağmen yoluna devam edebilmelidir. Öz denetim süreci, bireyin kendi ruh halini düzenleyebileceği ve hatta iç kontrollü disiplin sağlayabileceği oldukça kapsamlı bir süreçtir. Bu kapsamlı süreç kendine hakim olma, kendini kontrol, sınır koyma, sonuçlarına katlanma, sorumluluk, göze alma, inisiyatif, kararlılık, denetim, planlılık, özgüven, disiplin, istikrar, cesaret, strateji, kanun, denge, sabır, irade, kural ve azim kavramlarını içermektedir (Durmuş, Ekşi, Durmuş, Otrar, Karatekin ve Koç 2005).

Öz denetim konusunda uzun yıllar araştırma yapmış olan Baumeister'e (2002) göre, öz denetim; özellikle dürtülere karşı kendini tutma, arzulara karşı direnme gibi davranışları değiştirme çabasının bilincini ifade etmektedir. Öz denetim bu yönüyle, kişinin iradesini ön plana çıkarmaktadır. Alışkanlıklarından kurtulmaya karar veren bireylerin, öz denetim becerisi bu süreç içerisinde irade göstermesinde etkin rol oynamaktadır. Bunun yanında öz denetim; bireye, bağımlılıklar, alkol kullanımı, uyuşturucu kullanımı, yeme-içme bozuklukları, istenmeyen gebelikler, aids, borçlar, iflas, suç, şiddet, okulda ya da işte başarısızlık, erteleme, egzersiz yapmama ve sigara kullanımı gibi davranışları kontrol etme becerisi sağlamaktadır. Sigara bağımlılığı olan bireylerin, sigarayı bırakma kararında öz denetim süreci aktif olarak rol almaktadır.

Duckworth ve Seligman (2005) yaptıkları çalışmada öz denetimin, öğrencilerin akademik başarılarını yordamada zekâ seviyelerine göre daha belirleyici olduğunu tespit

etmişlerdir. Günlük hayat içerisinde kendini kontrol etme becerisi yüksek öğrencilerin diğerlerinden akademik olarak daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

Öz denetim, bireylerin güçlü tepkilerini (davranışsal eğilimler, duygular ya da motivasyon gibi) hükümsüz kılma ya da etkisiz hale getirmeye yönelik gerçekleştirdikleri davranışlar için kullanılan bir ifadedir. Başka bir ifade ile öz denetim, dürtüsel davranışlarımızdan sıyrılmaya yönelik yapılan davranışlarımıza verilen isimdir.

Her birey belirli düzeyde öz denetim becerisine sahiptir. Fakat öz denetim becerisi düzeyi bireyden bireye farklılık göstermektedir. Bireyden bireye değişen öz denetim becerisi düzeyi, mevcut durumun baskısı, önceki öğrenmeler, alışkanlıklar ya da fizyolojik süreçler sonucunda oluşan tepkilerin önemini ortaya çıkarmaktadır (McCullough ve Willoughby, 2009). Bireylerin sahip olduğu alışkanlıklar, ön öğrenmeler, değer yargıları bir davranışın kazanım sürecini etkileyebileceği gibi öz denetimini de etkilemektedir.

Öz denetim, bireyin kendi özü ile ilgili olduğu ve içsel süreçlerini ifade ettiği için kendini tanıma sürecinde olan bireylerin karşısına çıkacak önemli bir kavramdır. Öz denetim, kişinin kendisi ve dünya arasında daha iyi, daha ideal uyuma sahip olması için kendini değiştirme ve uyarılma kapasitesi olarak değerlendirilmektedir (Karataş, 2013). Bireyin kendisini değiştirmesi yolunda öncelikle içsel tepkilerinden kaçınma, bu tür tepkileri engelleyebilme ve bastırabilme becerisini göstermesi gerekmektedir (Tangney, Baumeister ve Boone, 2004). Bahsi geçen içsel tepkiyi bastırma ifadesi ile Freud'un bastırma olarak adlandırdığı savunma mekanizması ile karıştırılmamalıdır. Psikanalitik kurama göre, kişinin ruhsal olarak denge halini koruması egonun temel ve en önemli işlevlerinden birisidir. Bunun yolu ise savunmaları kullanmaktan geçer (Freud, 1926; 1896). Tangney, Baumeister ve Boone (2004)'ın tanımında kullanılan bastırma ifadesi ise daha çok kontrol edebilme, üstesinden gelebilme becerisini belirtir.

Duckworth, Gendler ve Gross (2014), öz denetim becerisini, insanı cezbeden durumlar ile uzun vadeli hedeflerinin çatışması halinde memnuniyetini erteleyebilmesi, dürtülerini özgür iradesiyle düzenleyebilmesi diye tanımlamaktadırlar. Benzer bir ifade ile Ulaş, Epçaçan, Sökmen ve Yasul (2015) öz denetimi, kişinin kendi içinde yaşadığı dünyaya adaptasyonu sürecinde kendisini olumsuz durumlara maruz bırakabilecek içsel yönlendirmeleri ya da ayartmaları kontrol altında tutabilme becerisi olarak tanımlamışlardır.

Ayrıca öz denetim, özün yönetimsel fonksiyonu ve sosyal bilimsel araştırmaların verimli alanlarından biri olarak kavramsallaştırılır. Toplumdaki sosyal ve anti-sosyal davranışlar açısından baktığımızda öz denetim, özün yönetme kaynağının geçici olarak tükenmesinden etkilenen ve öz düzenleyici süreçlere dayanan önemli faktörlerden biridir (Coşkan, 2010).

Öz denetim hayatın ilk yıllarında gelişen ve çocukluktan itibaren süregelen davranışların kapasitesi olarak da tanımlanmaktadır (Kochanska, Coy ve Murray, 2001; Kopp, 1982 Akt: Duyan, Gülden ve Gelbal, 2012). Ön öğrenmelerimiz; alışkanlıklarımız, değer yargılarımız ve davranışlarımız, öz denetim üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Kendini tanıma yolundaki bireyin, öz denetim süreci boyunca öncelikle çocukluktan itibaren edindiği ön öğrenmelerden, alışkanlıklardan ve değer yargılarından sıyrılması gerekmektedir. Tasavvuf literatüründe ise bireyin ön öğrenmelerinden, alışkanlıklarından ve değer yargılarından sıyrılması “Bildiğini bilme, bilmediğini bil.” ifadeleri ile vurgulanmaktadır.

TDK (2006) ise öz denetimi, daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma incelediğimizde görüyoruz ki, hedeflere ulaşma sürecinde *hedef belirleme* ve *geri bildirim isteme* öz denetimin özünü oluşturur (Latham ve

Locke, 1991). Bunun nedeni, öz denetimin kişinin hedef oluşturma, hedefine ulaşma ve ulaştığı hedefleri devam ettirme sürecini kapsamıştır (Bal ve Karademir, 2013).

Longshore, Chang ve Messina (2005)'e göre öz denetim:

- Bireyin etkili bir biçimde değişimini ve kontrol altında tutma becerisini sağlayabilecek;
- Bireyin kendine zarar verici davranışlardan uzak durmasını sağlayabilecek;
- Bireye hayatı üzerinde bir yetkinlik ve kendini yönetme, yönlendirme gücü verecek;
- Bireyin başarısını engelleyen etkenleri kontrol altında tutacak; mükemmellik ve öz bakım umursamazlığı arasında bir dengede tutacak;
- Bireyin karşılaştığı problemlerin üstesinden gelme çabasını sağlayacak;
- Aşırı duygusal tepkileri ve aşırı tepkileri kontrol ve denetlemeyi sağlayacak;
- Bireyin kişisel sorumluluklarını kabul etmesini sağlayacak;
- Kendisine odaklanmayı sağlayacak;
- Farklı kişilerle etkili iletişim kurmasını sağlayacak ve olgun, sorumluluk sahibi bir kişi olmaya yönelik bir dizi davranıştır.

Öz denetim literatürde, genel olarak kendi kendini kontrol etme çabası olarak belirtilmektedir. Pratikte ise öz denetim, bireyin dürtü ve tercihlerini hükümsüz bırakması ya da bireyleri değiştiren unsur olarak ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle, bireyin soyut standartları uygulamasını sağlamak ve uzak hedefleri takip etmesini sağlamak için hızlı, kısa vadeli, somut dürtüleri ve tepkilerin üstesinden gelmesini vurgulamaktadır (Baumeister ve Exline, 2000). Uzak hedeflere yönelik davranış geliştirmede bireyin karakteri ön plana çıkmaktadır. Bir karakterin gücünün tanımı geleneksel olarak ahlaki değerlere ne kadar sahip olup olmadığı açısından ele alınmıştır. Erdemin sosyal işlevi kapsamında, genel olarak bir

grup veya bir topluluk için en iyi olan şey, bireyin kısa vadeli ilgilerini feda etmede ilerlemesidir. Erdemler belirli tepkileri ve dürtülerin üstesinden gelmeyi gerektirir. Bu yüzden öz denetim erdemlerin merkezinde yer almaktadır (Baumeister ve Exline, 2000). Aslında Türk-İslam kültüründe de kişinin kendi olumsuz davranışlarından vazgeçip olumlu olan davranışları kazanmasını sağlamak amacıyla Yunus Emre gibi âlimler nefis terbiyesine yönelik eğitim süreci geçirmişlerdir.

Öz denetim kavramına nefis terbiyesi bakış açısıyla yaklaşarak kavramı anlamlandırmak daha doğru olacaktır. Öz denetim, özellikle uzun vadeli hedeflere ulaşmayı desteklemek için toplumsal beklentiler, ahlaki kurallar, idealler ve değerler gibi normlara uygun davranış kazanma amacıyla kişinin kendi davranışlarını değiştirme kapasitesini ifade eder. Öz denetim, kişinin verdiği tepkiyi durdurabilmekte ya da sınırlandırabilmekte, bu sayede bireyin farklı bir tepki vermesi sağlanabilmektedir (Baumesiter, Vohs ve Tice, 2007).

Öz denetim, sadece bireyin kendisine değil, bireyin etrafında bulunan insanlara ve çevresine de yararlıdır (Baumeister, 2002). Toplumun en küçük birimi bireyin kendisidir. Bireydeki her gelişme toplumu da etkilemektedir.

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında öz denetim kavramı genel olarak, bireyin kendini tanıma süreci olarak tanımlanabilir. Bunun yanı sıra, bireyin hakikatini, özünü bulmak için her an yeni bilgiye ulaşp kendini değiştirme süreci olarak da tanımlanabilir. Ayrıca öz denetim, içsel dürtülere bağlı olarak verilen tepkilerle mücadele sürecidir. Başka bir deyişle bireyin egosu, benliği ve nefsi ile mücadele sürecidir.

Öz denetim sürecinin aşamaları nelerdir?

Bireyin kendini kontrol etmesi, egosundan sıyrılması için belirli aşamalardan geçmesi gerekmektedir. Bu süreç hem yeni davranışların kazanıldığı, hem olumsuz davranışların düzeltildiği belirli aşamaları içermektedir. Zimmerman (2000) ve Schunk (2001), bireylerin

yeni bir beceri kazanmasının sırasıyla dört aşamadan geçerek öz denetime ulaştığını söylemişlerdir. Bu aşamalar; gözlem, örnek alma (emulation), öz kontrol(self-kontrol) ve öz düzenleme (self-regulation) (Schunk, 2001; Zimmerman, 2000) olarak sıralanmıştır.

Bu aşamaları kısaca tanımlamak gerekirse; gözlem aşaması, bireyin model aldığı kişiyi gözlemlediği aşamadır. Örnek alma aşaması, bireyin yaptığı gözlem sonucunda davranışı kavrama düzeyine getirdiği aşamadır. Öz kontrol aşaması, bireyin davranışı kendi başına ve farklı yerlerde uygulayabildiği aşamadır. Son olarak öz düzenleme aşaması, bireyin edindiği bilgiyi her koşulda, her yerde, kendine özgü yorumuyla uygulayabildiği aşamadır.

Kısaca, birey öncelikle davranışı gözlemlemekte, sonra kendisi yapmaya çalışmakta, daha sonra davranışı benimsemekte ve son olarak artık her durumda bu davranışı yapabilir hale gelmektedir.

Bu aşamaları sırasıyla ele alıp eylemsel olarak tanımladığımızda, gözlem aşamasında öz denetim sahibi bir bireyin ya da öğrenmek istediğimiz davranışı sergileyen bir modelin davranışı izlenmekte, sözel betimlemeleri dinlenmekte, yeni beceri için ihtiyaç duyulan esaslar kavranmaya çalışılmaktadır. Gözlem aşaması deneme-yanılma yoluyla kaybedilen zamandan da tasarruf etmemize olanak vermektedir.

Örnek alma aşamasında, birey öz denetim sahibi ya da başarılı bir modelin davranışlarını tekrarlamaya çalışarak, bu bilgiyi ve beceriyi kendi repertuarına katmaktadır. Bunu yaparken aldığı geri bildirimler potansiyel hatalarını düzeltmesine ve uygun performansa ulaşmasına yardımcı olmaktadır.

Öz-kontrol aşamasında, bireyler öğrendikleri yeni beceriyi kendi başlarına ve farklı yerlerde tatbik etmektedirler. Bu aşamada bireyler beceriyi benimsemekte, davranış otomatik hale gelmektedir. Ustalık seviyesine ulaşırken kendi performanslarını kaydedip,

izleyebilirlerse, ulaşmak istedikleri amaç ile mevcut performanslarını karşılaştırma imkânı yakalayabilmektedirler.

Öz-denetim aşamasında ise, bireyler elde ettikleri beceriyi her koşulda uygulayabilmekte, hatta bu beceride kendilerine özgü bir tarz oluşturabilmektedirler. Böylece, amaçlarına odaklanarak, gerektiğinde bu amaçları kullanıp, düzeltme ve ayarlamalarla becerilerinde ustalaşabilmektedirler.

Öz denetimin işlevleri nelerdir?

Öz denetim, egoya yönelik dürtülerden sıyrılmak için bireyin kendini değiştirme süreci olarak tanımlanabilir. Öz denetim, bireyin kendi eylemlerinin sorumluluğunu bilinçli bir biçimde üstlendiği bir süreçtir (Rosenbaum, 1980). Rosenbaum (1980)'e göre, öz denetimin başlıca üç işlevi vardır: onarıcı/telafi edici (redressive) öz denetim, yenileyici (reformative) öz denetim ve tecrübi/yaşantısal (experiential) öz denetim.

Onarıcı öz denetim: Kişinin; kaygı, stres, endişe gibi olumsuz duygu durumlarıyla baş edebilme becerisi olarak ifade edilmektedir. Örneğin, okul döneminde sürekli sınavlarla karşı karşıya kalan öğrencilerin bu kaygı ve stres durumlarını kontrol edebilmesi öz denetimin onarıcı işlevini ortaya koyacaktır.

Yenileyici öz denetim: Gerçekleşme ihtimali düşük görünen yeni davranışlar, alışkanlıklar (spora başlama, diyet yapma, para biriktirme, sigarayı bırakma) edinme sürecinde ortaya konan irade olarak değerlendirilmektedir. Obezite problemi olan bireyin diyet ve spor yapmaya karar vermesi ve iradeli davranarak bu süreci devam ettirebilmesi öz denetimin yenileyici işlevine örnek olabilir.

Yaşantısal öz denetim: Bireyin yeni deneyimlerle karşı karşıya kalması olarak adlandırılmaktadır. Kişiyi, müzik dinlemek, sinemaya gitmek gibi hoş giden aktiviteleri

gerçekleştirmeye teşvik etmekte, yeni deneyimlere açık hale getirmektedir. Öncesinde deneyimlemediği bir davranışı ya da etkinliği deneyimleyen birey yeni bilgilere açık hale gelebilir. Bu durum bireyin kendini geliştirmesine olumlu katkı sağlayacaktır.

Öz denetim becerisi yüksek ve düşük bireylerin özellikleri nelerdir?

Öz denetim becerisi düzeyi, bireyden bireye farklılık göstermektedir. Öz denetim becerisi yüksek ya da düşük kişiler çeşitli özelliklere sahiptirler. Örneğin; okuldaki akademik başarıları daha iyi olabilmekte; daha az yeme-içme bozukluklarına sahip olabilmekte, zihinsel sağlık problemleri daha az olmakta, daha iyi ve istikrarlı insan ilişkilerine sahip olmakta, daha az duygusal problemlere sahip ve öfkelerini daha iyi kontrol edebilmektedirler (Baumeister, 2002).

Bunun yanı sıra öz denetim becerisi yüksek kişiler sosyal ilişkileri daha güçlü, ruhen ve bedenen daha sağlıklı, iş ve eğitim hayatlarında daha başarılı kişiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar (Ulaş, Epçaçan, Sökmen ve Yasul, 2015). Kendini kontrol edebilen bireylerin, hedeflerine kendini adayarak sabırlı bir çalışma göstereceği düşünüldüğünden dolayı başarılı bireyler olarak adlandırılmaları beklenmektedir.

Tangney, Baumeister ve Boone (2004) öz denetim becerisi yüksek olan öğrencilerin, derslerde daha iyi notlar aldıklarını, arkadaşlarıyla daha güvenli ve tatminkâr ilişkiler kurduklarını ve daha az öfkeli, saldırgan davranışlar sergilediklerini rapor etmişlerdir. Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilere yönelik yapılan çalışmada, öz denetim becerisi yüksek olan öğrencilerin daha az sınav kaygısı yaşadıkları ortaya konmuştur (Dora, 2012). Başarılı, saygılı, erdemli bir birey olmak için çalışan, kaygılarının üstesinden gelebilen, hedefi için sabırlı olabilen bir öğrencinin eğitim-öğretim süreci sonucundaki kazanımlarını etkili bir biçimde hayatına aktarması beklenmektedir.

Mischel ve Mischel (1983) yaptıkları boylamsal çalışmada, okul öncesi yıllarda öz denetim becerisi yüksek bireylerin hayatlarının sonraki dönemlerinde hem eğitim hem de sosyal hayatlarında daha başarılı olduklarını belirtmişlerdir.

Öz denetim becerisi yüksek çocukların, büyüdüklerinde hem akademik hem sosyal hem de sözlü ifade becerilerinin de daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu çocuklar büyüdüklerinde, daha akılcı ve planlı hareket etmekte, korku ve stres gibi duygularla daha iyi bir biçimde başa çıkmaktadırlar (Chien, Harbin, Goldhagen, Lippman ve Walker, 2012).

Öz denetim becerileri yüksek kişilerin özelliklerinden biri de, bir amaç belirlediklerinde bu amaca ulaşmak için yapılması gereken fiillere bilinçli bir biçimde karar vermeleri ve amaca ulaşma sürecini devamlı olarak izlemeleridir. Bu özelliklere sahip bir birey diğer bireylere göre amaçlarına ulaşmada daha yüksek performans gösterecektir (Kovach, 2000; Kolovelonis, Goudas ve Dermizaki, 2010; Akt. Peker, 2012).

Özdenetimi düşük olan ve yüksek olan bireyler dünyalarını farklı biçimlerde yapılandırmaktadırlar. Özdenetimi düşük olan insanlar, çoğu davranışı külfetli ve zor olarak algılamaktadırlar. Özdenetimi yüksek olan insanlar ise, çoğu davranışı iddialı ve ödüllendirici olarak görmektedirler (Mele, 1995).

Düşük öz denetim becerisine sahip bireylerin davranışları düşünüldüğünde kısa vadeli etkinlikler ön planda olacaktır. Örneğin; ertesi gün sınav yapacak öğretmenin bütün gece arkadaşlarıyla zaman geçirmesi. Ayrıca çaba, kararlılık, azim gerektiren işler yerine kolay ve basit işlerle uğraşmaktadırlar. Akılcı davranmak yerine çok riskli ve heyecan verici davranışlarda bulunmaktadırlar. Örneğin; bir veli ile kriz yaşayan öğretmenin akılcı bir biçimde davranarak öğrenciyi, veliyi, okulu ve toplumu da göz önünde bulundurarak bir çözüm üretmesi beklenmektedir. Fakat öz denetimi düşük bir öğretmen öfkesini kontrol

edemeyerek olumsuz biçimdedavranışlar gösterebilmektedir (Delisi, Beaver, Vaughn, Trulson, Kosloski, Drury ve Wright, 2010).

Öz denetim becerisi düşük bireyler toplumsal ve sosyal yaşama ilişkin sorunların çözümüne yönelik etkinlikler içerisinde etkin biçimde yer almamaktadırlar. Yardım kuruluşlarında, STK'larda gönüllü birey olarak karşımıza çıkma olasılıkları düşüktür. Öz denetim becerisi düşük bireyler için en önemli şey, az beceri ve planlama ile bir işi halletmektir. Böyle bireyler genelde hiç çalışmadan yaptım gibi ifadeler ile kendini belirtme ihtiyacı duymaktadırlar. Son olarak ise kırıncı, duyarsız, çabuk sinirlenen, bencil ve başkalarına karşı anlayışsız olmaktadır (Delisi, Beaver, Vaughn, Trulson, Kosloski, Drury ve Wright, 2010).

Öz denetim becerisi yüksek bireyler duygu ve düşüncelerini amaçları doğrultusunda kontrol edebilir ve buna yönelik istikrarlı bir biçimde çaba gösterebilmektedirler (Baumeister ve Vohs, 2007). Ve yine bu bireyler, kendi öğrenmelerini izleyip yönetebilmekte ve duygu, davranış ve üstbilişsel süreçlerini de denetim altında tutabilmektedirler (Walters, 2016).

Öz denetim nereden gelmiştir?

Sosyal bir varlık olan insan, kendini kontrol edebilmesiyle diğer canlılardan ayrılmaktadır. Kişinin kendi kendini kontrol etmesinin evrimsel bir başarı olduğu ve hatta uzak hedefleri için kendini etkili bir biçimde düzenleyen ve kontrol eden başka bir tür olmadığı söylenmektedir (Forgas, Baumeister ve Tice, 2009). Davranışlarımızı düzenlemek ve kontrol etmek, belki de varlığımızın en özlü kısmıyla ilgilidir (Forgas, Baumeister ve Tice, 2009). Bu bölümde kişinin kendi kendini kontrol etmesi anlamına gelen öz denetim kavramının kaynağı, tarihçesi ve gelişimi üzerinde durulacaktır.

Modern literatürde, psikolojinin babası olarak ifade edilen William James tarafından ilk kezöz kavramına değinilmiştir. William James (1890), duygusal kimliklerin öz'ü nasıl

etkilediğine yönelik çalışmalar yapmıştır. James (1890)'e göre, bireyler eşyayı duygusal olarak tanımlamaları sebebiyle öz'ün bir parçası haline gelmektedir. James (1890), sürekli genişleyen, gelişen ve değişen sosyal çevrenin öz'ü etkilediğini tespit etmiştir.

James'den sonra 1934 yılına kadar davranışçılar sadece dışarıdan gözlemlenen davranışları ele almışlar, sosyal psikologlar ise öz (self) kavramını göz ardı etmişlerdir. Mead (1934), bebeklik döneminde öz (self)'ün nasıl geliştiğini ve insanların sosyal gerçekliklerini nasıl şekillendirdiğini açıklamıştır. Birey, bebeklik döneminde dil kazanımı ile birlikte sosyal çevre ile sözlü olarak iletişime geçmektedir. Dil kazanımı sonrasında oyunlarda farklı kişilik rollerine girmeye başlamaktadır. Oyun içerisindeki rolleri, bireyin öz kavramını geliştirmektedir. Farklı kişilik rollerine girmesiyle, toplumdaki bireyleri algılamaya başlamakta ve bireylerin beklentilerini, inançlarını göz önünde bulundurabilmektedir. Mead (1934)'e göre, bireyin toplumdaki farklı kişilik rollerini algılaması ve içselleştirmesiyle öz kavramı tamamen olgunlaşmaktadır.

Daha sonraki dönemlerde Freud öz denetim ile ilgili fikirlerini ortaya koymuştur. Bireylerin davranışlarını ön görme ve kontrol etme yeteneğini açıklamak için psikanalitik yazarlar, insanın vücudunda bireylerin davranışlarını kontrol ederek kasıtlı kararlar almasını sağlayan bir çeşit iç ajan olan bir organizmanın var olduğunu söylemektedir (Blankstein ve Polivy, 1982). Rogers ve Maslow gibi hümanistik ve fenomenolojik yazarlar ise bireyin kendi iç dünyasını kontrol etme kabiliyeti üzerinde durmaktadır. Rogers ve Maslow, özgürlük ve kendini yönlendirme ile bireyin içsel süreçler yoluyla kendini gerçekleştirme kavramına vurgu yapmaktadır. Özellikle Skinner gibi davranışçılar, öz denetimin bazı kavramların yeniden adlandırılması olduğunu öne sürerek öz denetim kavramı açıklamalarına karşı çıkmışlardır (Blankstein ve Polivy, 1982). Buna rağmen öz denetim kavramına yönelik ilk davranışçı fikir Skinner'dan gelmiştir. Skinner, bireylerin kontrol ve teşvik edici bir unsur var olduğunda davranışlarını düzenlediğini tespit etmiştir. Bu süreç içerisinde de öz denetimi

kullanmakta olduğunu ifade etmiştir (Blankstein ve Polivy, 1982). Davranış çevrenin sonucudur fakat çevre birey tarafından kontrol edilmektedir.

Rotter ise 1966 yılında bireylerin, öz denetim becerilerini algılama düzeylerine göre farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Rotter (1966) bu tür algılamaların "algılanan denetim odağı" (takviye iç-dış denetimi olarak da adlandırılır) boyutunu içerdiğini belirtmektedir. Bireyin çevreyi kontrol edebileceğini hissettiği derece ile bireyin öz denetim algısının ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Rotter, 1966).

Bireyin kendi davranışlarını kontrol etmesiyle ilgili Kanfer (1970, 1977) ise, etkileşimsel modelini geliştirmiştir. Bu modele göre, herhangi bir zaman diliminde ortaya çıkan bir davranış, birbiri ile etkileşen üç değişkenle açıklanmaktadır. Bunlar, durumsal (situational), kişinin kendisinin ürettiği (self-generated) ve biyolojik değişkenler olarak adlandırılmaktadır. Kanfer (1970)'in modelinde, bireyin kendi davranışlarını kontrol etme sürecinin üç aşamada gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu aşamalar:

- a) İçsel olayları kendi kendine izleyebilme (self-monitoring),
- b) İçsel olayları kendi kendine değerlendirme (self-evaluation),
- c) Kendi davranışlarını pekiştirme (self-reinforcement).

Bandura ise öz denetim kavramı ile ilgili, birbirine bağlı davranışlar ve çevre etkilerinden oluşan karmaşık ve sonsuz bir zincir oluştuğu ve bireylerin sadece çevresel etkilerin altında olan pasif bir ürün değil, kendi davranışlarını düzenleyebilen aktif bir katılımcı olduğu belirtilmiştir (Blankstein ve Polivy, 1982). Daha sonra Bandura (1977) zor bir durumun üstesinden gelmek için bireyin kendisine inanması anlamına gelen öz yeterlik kavramını ortaya atmıştır. Bu durum, öz yeterlik kavramını temel alan öz denetim tedavi paketlerinin hızla geliştirilmesini ve sayısız hedef davranış ve popülasyon üzerinde değerlendirilmesini sağlamıştır (Blankstein ve Polivy, 1982).

Seligman ve arkadaşları 1975'te, kontrol edilemeyen "öğrenilmiş çaresizlik" in duygusal, bilişsel ve motive edici etkilerini gösteren bir çalışma yapmışlardır. İçinde bulunulan çevre, etkili öz denetim ve öz düzenleme zorunluluğunu ortadan kaldırdığında, sonucun davranışsal problemler ve olumsuz duygular olacağı tespit edilmiştir (Blankstein ve Polivy, 1982). Lazarus ise (1977), bireyin çevresini değiştirmesi esnasında karşılaştığı tepkilerle başa çıkmayı ve bireyin duygusal durumunu düzenlemeyi sağlayan tepkileri, ki bunlar öz denetim tepkileridir, birbirinden ayırmıştır.

Tüm bu gelişmelerden sonra Rosenbaum (1980) kendi kendini kontrol etme yöntemlerinin bilişsel ve davranışsal açıdan birleştirilerek oluşturulan bir öz denetim ölçeği geliştirdi. Rosenbaum (1980) ayrıca yüksek öz denetimli bireylerin, düşük öz denetimli bireylere göre uzun süreli ve yoğun acıyı tolere edebildiklerini tespit etmiştir. Ayrıca Rosenbaum (1990) öz denetim işlevlerini üçe ayırmıştır. Bunlar; onarıcı, yenileyici ve deneyimleyici özdenetimdir. Rosenbaum (1990)'un Öz Denetim modeli, bilişsel süreçlerin durumsal, fiziksel ve kişisel belirleyicilerle etkileşim halinde olduğunu belirtmiştir. Durumsal belirleyiciler, bireyin sosyal çevresinden aldıkları geribildirimlere verilen isimdir. Geri bildirim kalitesi, bireyin davranışının sonucu hakkında belirleyici unsurdur. Geri bildirim olumsuz olduğu zaman bireyler hedefe yönelik çalışmaktan vazgeçebilirler. Cinsiyet, yaş, acı, yorgunluk, açlık gibi fiziksel etkenler hedefe yönelik davranışların yerine getirilmesini engeller. Kişilik özellikleri ise bireyin yaşamındaki farklılıklara verdiği tepkiyi, farklılıkların kendi iyiliği üzerindeki etkisini nasıl değerlendireceğini, farklılıklarla baş edebilme becerilerini nasıl değerlendireceğini ve bu değişiklikler ışığında davranışlarını denetlemeyi nasıl planlayacağını belirler (Rosenbaum, 1990). Ayrıca Rosenbaum (1985), Ben-Ari ile birlikte öğrenilmiş güçlülük kavramının öğrenilmiş çaresizliğin zıttı olduğunu iddia etmiştir. Öğrenilmiş güçlülük, öğrenilmiş çaresizliği engelleyici nitelik taşımaktadır (Rosenbaum ve Ben-Ari, 1985).

Bireyin kendini kontrol etmesi ile ilgili yapılan çalışmalar, öz denetimin öğrenilebilir bir beceri olduğunu ortaya koymaktadır. Bireylere kademeli bir biçimde kendini kontrol etme sorumluluğu yüklenerek bireyin kendini kontrol etme beceri düzeyi artırılmaktadır (Watson ve Tharp, 1981).

Öz denetimin tarihsel gelişim süreci incelendiğinde felsefi temelleri Plato'ya, çeşitli dinlere dayanmaktayken, psikoloji alanında son 80 yıldır var olabilmektedir. İslam dini için tasavvuf öğretilerinde nefis terbiyesi kavramı ile birlikte öz denetim vurgulanmıştır. Mevlana, Yunus Emre, Erzurumlu İbrahim Hakkı gibi alimler eserlerinde nefis terbiyesi ismiyle öz denetim üzerine fikirlerini belirtmişlerdir. Öz denetim kavramı üzerine günümüzde de çeşitli araştırmacılar çalışmalar yapmakta ve öz denetimin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Öz denetim eğitimde nasıl nitelendirilir?

En kısa ve basit tabiriyle bireyin kendini kontrol etmesi anlamına gelen öz denetim kavramı eğitim alanında önemli bir yere sahiptir. Toplumun kilit taşı olarak nitelendirilebilecek olan eğitim ile sağlıklı bir toplum oluşturmak için bireyler yetiştirilmektedir. Yetiştirilmek istenen ideal bireylerin karakter gelişimi eğitimin temel alanını oluşturmaktadır. Günümüzde Türkiye'de karakter gelişimini sağlayabilmek için Değerler Eğitimi kapsamında çalışmalar yapılmaktadır. Öğrencilerin karakter gelişim süreçlerini dışarıdan gözlemleyerek değerlendirmek büyük bir resmin belirli bir kısmını görerek yorum yapmak gibidir. Kişinin içsel gelişimini, bireyin kendisinden başka birisinin tam anlamıyla fark etmesi mümkün olmayabilir. Değerlendirme süreçlerinde kullanılan test tekniklerinde olduğu gibi öğrencilerin sadece karşılaştıkları sorulara verdikleri cevaplara göre puanlanması ile karakter gelişimlerini dışarıdan gözlemlemek benzerlik göstermektedir. Farklı biri tarafından denetlenme durumunda, içsel olarak gidilen bir yolculukta bireyin dışarıdan tanımlandığını görebiliriz. Farklı biri tarafından denetlenme, hata oranını arttırabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı 2005-2006 öğretim yılı itibariyle yapılandırmacı öğretme ve öğrenme yaklaşımlarını benimsemiştir. Bu dönemden sonra öğretmen merkezli uygulamalardan çok öğrenci merkezli uygulamaların ön plana çıktığı yeni programlarla ders içerikleri, yöntem ve teknikler, değerlendirme yöntemleri, araç gereçlerde de değişikliğe gidilmiştir. Yenilenen programlarda ölçme ve değerlendirme yaklaşımı olarak, klasik ölçme araçlarının yanında, süreci değerlendirmeye yönelik araçların da kullanılması önerilmiştir (MEB, 2005). Yapılandırmacı yaklaşımda, öğrenci merkeze alınarak öğrencinin eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık, karar verme, empati kurma gibi yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirmek esastır. Bundan dolayı sınıf içerisinde gerçek yaşamda karşılaşılabilecekleri problem durumları verilir ve problem çözme süreçleri takip edilir. Yapılandırmacı yaklaşımda öğrencilerin değerlendirilebileceği yöntemlerden biri de öz değerlendirme yöntemidir. Öz değerlendirme, bir bireyin kendisiyle ilgili bir ölçme sonucunu, belirli ölçütlerle karşılaştırarak kendisiyle ilgili bir yargıya ulaşma süreci olarak tanımlanmaktadır (Köstelioğlu ve Çelen, 2016). Öz değerlendirme yönteminde planlama, uygulama, izleme ve kendi öğrenmelerini değerlendirmede daha fazla sorumluluk alabilen öğrencilerin özerk bir tutum içerisinde olduğu söylenebilir (Mistar, 2011). Rosenbaum ve Ronen (2001)'e göre öz değerlendirme, öğrencileri daha aktif ve odaklanabilen bireyler haline getirmektedir. Öğrenciler güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varmakta, kendilerine nesnel bir gözle bakmayı öğrenmekte, öğrenip öğrenmediklerinin sorumluluğunu öğretmenle paylaşma imkanı bulabilmektelerdir (Englert, Zavery ve Bertrams, 2017). Bunun yanında sınıfta değişik ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanmanın öğrencilerin özelliklerini ölçmenin yanı sıra başarı motivasyonunu yükselttiği, düşünme becerilerini daha fazla geliştirdiği ve sonuçta akademik performansı artırdığı ifade edilmektedir (Cengiz ve Scheier, 1981). Bahsedildiği üzere öz denetim, eğitim sürecinde öğrencilerin değerlendirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Öğrenci kendi öğrenme sürecini belirli kriterler ışığında takip etmekte ve bunlara

göre kendini nesnel olarak değerlendirmektedir. Tüm bu bahsedilenler sadece öğrenciler için değil tüm eğitim ve iş alanlarında geçerli olabilir. Öğretmenlerin kendi kendini denetlediği bir öğretim ortamında sağlıklı bir toplum için daha nitelikli bireylerin yetişeceği öngörülebilir.

Eğitim alanında öz değerlendirme kavramı ile karşımıza çıkan öz denetim aynı zamanda öz düzenleme olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bandura bilişsel kuramın kurucusu olarak, öz düzenleme ile ilgili olarak bireyin göstereceği davranışlarla ilgili kendi yetenek ve kapasitesini düşünmesinin önemi üzerinde odaklanmıştır (Çiltaş, 2011). Öz düzenleme, öğrencilerin, kendi öğrenme hedeflerini belirledikleri, bilişlerini, motivasyonlarını ve davranışlarını düzenlemeye çalıştıkları, hedefleri ve çevrelerindeki bağlamsal özellikler tarafından yönlendirilip sınırlandırıldıkları, aktif ve yapıcı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Steinberg, 2015). Tanımı incelediğimizde öz düzenlemenin kişinin kendi kendini kontrol etme yollarını kapsayan bir süreç olduğunu görebiliriz.

Öz denetim, öz değerlendirme, öz düzenleme adı verilen süreçlerin temelinde kişinin kendi kendini kontrol etmesi yatmaktadır. Bütün hepsinin başlangıç noktası, bireyin öz farkındalık sahibi olması ve süreç içerisinde kendi kendini kontrol ederek ideal insan olabilmesine yönelik bir yolculuğun içinde olduğunu fark edebilmesidir. Anadolu kültüründe bireylerin kendini tanıma süreçlerine yönelik yaptıkları içsel yolculuklar önemli bir yer tutmaktadır. Evliya Çelebi, Yunus Emre, Taptuk Emre gibi alimler, öz bilinçlilik haline ulaşmak için çaba göstermişlerdir.

Öz denetim sürecini yaşayan ve öz denetim becerisi yüksek olan bireylerin tutum ve davranışları diğer bireylere göre daha olumlu özellikler içermektedir. Öz denetim becerisi yüksek kişiler, farklı olasılıkları objektif olarak değerlendirerek etkili karar verebilmektedir. Eğitim-öğretim ortamında, öz denetim becerisi yüksek öğretmenlerin, öğrenci yetiştirmede daha etkin, profesyonel ve etkili olacağı öngörülmektedir.

Öz denetim becerisi yüksek kişiler sosyal ilişkileri daha güçlü, ruhen ve bedenlen daha sağlıklı, iş ve eğitim hayatlarında daha başarılı kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır (Ulaş, Epçaçan, Sökmen ve Yasul, 2015). Öz denetim becerisi yüksek öğretmenlerin, öğrencilerle iletişiminin ve kullandıkları öğretim tekniklerinin yapılandırmacı yaklaşıma uygun olması beklenmektedir. Sağlıklı bir toplum, öğrenciyi merkeze alan, öz denetim becerisi yüksek öğretmenler sayesinde oluşturulabilir.

Öz denetim becerisi yüksek kişilerin, gerek akademik gerekse sportif birçok alanda amaçlarını belirleyerek bu amaçlara ulaşmak için gerekli öğrenme stratejilerini bilinçli bir biçimde planlamakta ve amaca ulaşma sürecini devamlı olarak takip etmektedirler. Hedeflerini açık bir biçimde belirleyen öğretmenlerin, öğrencilere en uygun öğretim yöntemlerini belirleyerek hedefe ulaşma süreçlerini takip edeceği öngörülebilir. Amaçlarını açık bir biçimde ortaya koyan, amacına yönelik farkındalığı olan ve etkili biçimde planlama yaparak stratejilerini belirleyen öğretmenlerin, öz denetim becerilerine sahip olmayan öğretmenlerden daha yüksek performans gösterebilecekleri söylenebilir (Bruce, Harold ve Robert, 1999).

Yunus Emre

Bu bölümde Yunus Emre kimdir, Türk kültürü için önemi nedir, Yunus Emre ve eğitim ilişkisi nasıldır ve Yunus Emre felsefesi nedir sorularına cevap aranmıştır.

Yunus Emre kimdir?

Yunus Emre hakkında edebiyat, tasavvuf ve felsefe alanlarında çeşitli çalışmalar yapılmıştır ve Yunus Emreanlaşımaya çalışılmıştır. Buna rağmen nerede, ne zaman doğup öldüğü, nasıl bir yaşayışa sahip olduğuna yönelik tartışmalar hala devam etmektedir. Dünyada hiç var olmamış gibi var olmuş ve ebediyete intikal etmiştir. Yunus Emre'nin yaşamına yönelik araştırmalar, menkıbeler ve tarihi belgelere dayandırılmaktadır (Ürkmez, 2008).

Bunların yanı sıra bir kişinin hayatına yönelik en önemli bilgi kaynağı, kendi ifadeleridir. Yunus Emre'nin hayatına yönelik bilgi edinmek için en iyi yol yine onun eserlerine başvurulmasıdır (Yavuz, 2001). Bu bölümde öncelikle Yunus Emre ile ilgili resmi kayıtlara ve kendi beyitlerinden kendisine dair elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

'Yunus esriyü bendü şisokakda
Çağırur Tapduk'ına ar gerekmez'

Yukarıdaki beyitte de vurgulandığı gibi Yunus Emre, şeyhinin Tapduk Emre olduğunu ifade etmiştir. Yunus Emre Divan'ında Hacı Bektaş'tan hiç bahsetmemektedir. Gölpınarlı (1965), beyitlerinde bahsetmediği için Hacı Bektaş'ın Yunus Emre'nin şeyhi olmadığını ileri sürmektedir. Fakat buna karşılık Mevlana'ya beyitlerinde yer vermektedir.

'Yunus'a Tapduk'u Saltuk'u Barak'dan durnasib
Çün gönülden cuş kıldı ben nice pinhan olam'

Beyitte Yunus Emre, tarikat zincirini belirtmiştir. Yunus Emre şiirlerinde Tapduk Emre'nin müridi olduğunu belirtmiştir. Barak Baba ise Tapduk Emre'nin şeyhidir. Sarı Saltuk ise Barak Baba'nın şeyhidir (Gölpınarlı, 1965).

'Seydi Balum ilinden şeker tamar dilinden
Dost begçesi yolından eve dervişler geldi'

Yukarıdaki beyitte Yunus Emre, Seydi Balum'dan bahsetmiştir. Seydi Balum, Germiyan Beyinin oğullarından biri ve Geyikli Baba'ya intisap etmiş kişilerdendir (Gölpınarlı, 1979).

'Geyiklünün ol Hasan söz ayıtmış kendüden
Kudret dilidür söyler kendünün söz nesidür'

Yunus Emre yukarıdaki beyitte görüldüğü üzere Geyikli Baba'nın isminin Hasan olduğunu ifade etmiştir. Yunus Emre ile çağdaş olan Geyikli Baba, Orhan Bey döneminde yaşamıştır (Gölpınarlı, 1965).

'Söze tarih yediyüzyidiydi
Yunus canı bu yolda fidiydi'

Yunus Emre, Risaletü'n-Nushiyye eserinde yukarıdaki beyite yer vererek eserin hangi tarihte yazıldığına atıfta bulunmuştur (Gölpınarlı, 1965). İran ve Türk Klasik edebiyatında, eserlerin sonlarında eserin yazıldığı tarihi ifade etmek bir teamüldür (Tatçı, 2008; Gölpınarlı, 1965).

Yunus Emre'nin vefatına yönelik bir mecmua, Adnan Erzi tarafından İstanbul Bayezid Umumi Kütüphanesinde, 7912 No.da bulunmuştur (Gölpınarlı, 1965). Mecmuada 'Vefat-ı Yunus Emre Sene 720, Müddet-i ömr 82' ifadeleri bulunmaktadır. Bu bilgiler ışığında Yunus Emre'nin hicri 638 (1240) yılında doğduğu saptanmaktadır (Tatçı, 1991).

Adnan Erzi tarafından bulunan mecmuanın doğruluğundan şüphe eden araştırmacılar da bulunmaktadır. Tezcan, Yunus Emre'nin 1347-1348 yıllarında Avrupa'da başlayıp diğer kıtalara yayılan veba salgınına şahit olduğunu belirtmektedir (Tatçı, 2008b). Ayrıca Tezcan, Risaletü'n-Nushiyye adlı eserin Yunus Emre'ye ait olmadığını ifade etmiştir (Uysal, 2014).

Yunus Emre'nin 14. Yüzyıl ortalarına kadar yaşadığını ifade eden diğer bir araştırmacı ise Öztelli'dir. Öztelli, Şikari tarihinde geçen Şeyh Yunus'un Yunus Emre olduğunu ileri sürmüştür (Timurtaş, 1980).

Erzi'nin bulduğu belge hakkında şüpheleri olan diğer bir kişi ise Hikmet İlaydın'dır. İlaydın resmi belge, evrak ve menkıbelerden uzak durarak sadece Yunus Emre'nin yazmış olduğu eserleri incelemiştir. Risaletü'n-Nushiyye adlı eserde ifade edilen tarihin Yunus

Emre'nin tarikata intisap ettiği tarih olduğunu ileri sürmüştür. Hikmet İlaydın, Yunus Emre'nin 80 yıl yaşadığını varsayarak 1272/1282-1352/1362 yılları arasında hayatta olduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2017).

Yunus Emre'nin hayatı ile ilgili resmi olarak ulaşılan bilgiler yukarıda verilmiştir. Yunus Emre, Anadolu'da önemli bir şahsiyet olması sebebiyle hayatı ile ilgili birçok fikir ortaya atılmıştır. Yunus Emre'nin hayatını aktaran menkıbelerde bulunmaktadır. Bu menkıbelerin bir kısmı Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnamesi'ni temel alırken, bir kısmı ise İbrahim Has tarafından yazılan Tezkiretü'l Has adlı menakıbnamayı temel almaktadır (Tatçı, 2014).

Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnamesine göre, Yunus Emre Anadolu'nun kıtlıkla boğuştuğu bir dönemde yaşayan bir çiftçidir. Kıtlıkta köyünün buğday ihtiyacı duyması sebebiyle bir gün yolu, eli de gönü de bol olan Hacı Bektaş dergâhına düşer. Yunus Emre o ulu zatın karşısına eli boş gitmekten imtina duyar ve bir miktar aluç ile yola koyulur. Dergahta bir süre ağırlandıktan sonra Hacı Bektaş'ın huzuruna çıkarılır ve dilden dile aktarılan 'Buğday mı istersin, himmet mi?' sorusuna mazhar olur. Soru karşısında hakikati idrak edemeyen Yunus Emre, buğdaya ihtiyaç duyduğunu belirtir. Buna karşılık Hacı Bektaş 'Bize getirdiklerin kadar himmet verebiliriz?' diyerek tekrar teklifte bulunur. Yunus Emre ise buğday istediğini söyler. Dergahtan buğday ile birlikte ayrılan Yunus Emre, ne yaptığını anlayarak pişmanlık içinde geri döner. Hacı Bektaş ise 'Artık onun anahtarını Tapduk'a verdik, varsın onu bulsun' hitabıyla Yunus Emre'yi Tapduk Emre'ye göndermiştir. Yunus Emre, Tapduk Emre dergahında kırk yıl odun taşıyarak hizmet etmiş ve seyrü sülüğünü tamamlamıştır. Birgünsohbet esnasında Tapduk Emre 'Haydi Yunusum sen söyle, senin kilidin açıldı artık' diyerek onun hakikat şiirlerini dillendirmesine icazet vermiştir (Tatçı, 2008; Gölpınarlı, 1965; Uysal, 2014; Toprak, 2006).

Halvetiler arasında yaygın olan rivayet ise şöyledir: Yunus Emre medrese eğitimi almış bir müftüdür ve varlıklı bir kişidir. Bir gün Tapduk Emre ile aralarında fikhi bir münakaşa geçmesinden sonra Tapduk Emre'nin yüceliğini anlayıp ona intisap eder. Yunus Emre tüm varlığından vazgeçerek Tapduk Emre dergâhında derviş olur. Bazı rivayetler odun taşıyarak, diğer rivayetler ise su taşıdığını söyleyerek dergaha hizmet ettiğini belirtir. Bu kısımdan sonra gelişen olaylar Hacı Bektaş Veli Vilayetnamesi'ndekilerle aynıdır (Tatçı, 2008a).

Yunus Emre ile ilgili çeşitli halk rivayetleri de bulunmaktadır. Halk rivayetlerine göre, Yunus Emre gezgin bir derviştir. Tapduk Emre'ye intisap etmiştir. Tapduk Emre'nin Molla Kasım adında bir damadı olduğuna ve Yunus Emre'nin Mevlana ile sohbet ettiğine yönelik rivayetler de bulunmaktadır (Uysal, 2014; Tatçı, 2012; Gölpınarlı, 1965).

Yunus Emre nerelerde bulunmuştur?

Yunus Emre'nin kabrinin nerede olduğunu tespit etmeye yönelik yapılan çalışmalar, Yunus Emre'nin hangi coğrafyalarda bulunduğu işaret etmektedir. Mustafa Tatçı (1990), Yunus Emre'nin doğum yerine yönelik kesin bir bilgi olmadığını ifade etmiş ve Orta Anadolu civarında yaşadığını aktarmıştır. Günümüzde Konya, Karaman illeri Yunus Emre'nin yaşamış olma ihtimalinin yüksek olduğu şehirlerdir. Ayrıca Yunus Emre Divanı'nda Konya ismi geçen tek şehirdir (Bal, 1991).

Bunların yanı sıra Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnamesi ise Yunus Emre'yi Eskişehirli göstermektedir. Ayrıca Vilayetname'de Yunus Emre'nin Sivrihisar'a bağlı Sarıköy'de yaşadığı ifadesi bulunmaktadır (Uysal, 2014). Menkıbelerde gezgin olduğu ifade edilen Yunus Emre'nin Eskişehir'i ziyaret etmiş olduğu da düşünülmektedir (Ayvazoğlu, 2010).

Evliya Çelebi ise Seyahatname'sinde, Karaman civarında Yunus Emre'nin medfun olduğunu ifade etmiştir (Uysal, 2014). Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi, Yunus Emre

'ninyaşadığı yer ve kabrinin yeri ile ilgili önemli bir belgedir. Lamii Çelebi tarafından çevrilen Nefahat adlı eserde Yunus Emre'nin medfun olduğu yerlerden biri olarak da Porsuk suyunun Sakarya ırmağına karıştığı yer olduğu öne sürülmüştür (Uysal, 2014).

Aşık Çelebi'nin Meşairü'sşuara'sının Mecdi Mehmet Efendi tarafından yapılan Şakaik Tercümesi'nde, Yunus Emre'nin Bolu ile ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Fakat bu görüş üzere herhangi bir resmi kaynak bulunmadığı için ciddiye alınmamıştır.

Barkan ve Kepecioğlu tarafından Başbakanlık arşivlerinde yapılan inceleme sonucunda Yunus Emre'nin Karamanlı olduğuna yönelik evraklar tespit edilmiştir (Tatçı, 2008a). Tespit edilen evrak ise Yerce adlı mevkiye bulunan bir arazinin satış işlemini içermektedir (Gölpınarlı, 1965; Uysal, 2014; Tatçı, 2008b).

Ayrıca Yunus Emre'nin yaşadığı yeri tespit etmek için Osmanlı kaynaklarını araştıran Konyalı, 1476-1500 yıllarına ait vakıfları kaydeden defterlerde 1518 yılına ait bir tapu defterinde Yunus Emre'nin ailesi ve coğrafyasına yönelik bilgilerin bulunduğunu ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1965). Özçelik (2007), Yunus Emre'ye ait tekke ve kabrin Karaman'da bulunduğunu belirtmiştir.

Gökçe (2008) ise, Eskişehir bölgesinin o dönem içinde sosyal ve kültürel olarak çok gelişmediğini; Karaman ve Konya bölgelerinin ise dönemin sosyo-kültürel açıdan önemli kişiler yetiştirecek kadar gelişmiş bir bölge olduğunu ifade etmiştir. Bu bilgilere paralel olarak, Yunus Emre'nin Karaman civarında yaşadığını belirtilmiştir (Uysal, 2014).

'Gezerim Urum'u Şam'ı Yukarıiller'i kamu
Çok istedümbulmadum şöyle garib bencileyin'

Yukarıdaki beyitte ifade edildiği gibi Yunus Emre, Anadolu'da ve Yukarıiller'de bulunmuştur. Gölpınarlı (1965)'ya göre Şam ifadesi mecaz olarak kullanılmış olabilir.

Yukarıiller, Azerbaycan civarını ifade etmektedir. Osmanoğulları devrinde bile Azerbaycan bölgesi için Yukarıiller ismi kullanılmıştır (Gölpınarlı, 1965).

‘Yunus’un bu sözünden sen ma’nianlarısın
Konya minaresini göresin bir çuvaldız’

Yukarıdaki beyitte ise “Konya minaresi” ifadesi kullanılmıştır. Mevlana’ya da dizelerinde yer veren Yunus Emre’nin Konya’da bulunduğu düşünülmektedir (Gökalp, 2009).

Yunus Emre hangi çağda yaşamıştır?

Yunus Emre, Moğolların Anadolu’ya saldırıp her yeri yağmaladıkları, yıktıkları, darmadağın ettikleri bir çağda yaşamıştır. Selçuklu Devleti, Köseadağ Savaşı (1243)’nda bozguna uğramış ve Kayseri-Sivas bölgelerinde yaşayan halk çeşitli zulümlerle karşılaşmıştır. Selçuklu Hükümdarı II. GıyaseddinKeyhüsrev’in vefatından sonra Anadolu’daki beylikler birbiriyle mücadele etmeye başlamıştır. Bunu fırsat bilen Moğol kumandanı Baycu, Anadolu’ya akın etmiş ve Selçuklu ordusu yine bozguna uğratılmıştır. Moğollar, Anadolu’dan çekilirken Selçuklu hükümdarlarının mezarlarının olduğu kale dışındaki tüm kaleleri yakıp yok etmiştir.

Moğolların geri çekilmesinden sonra Selçuklu hükümdarlığı için kardeş kavgası başlamıştır. Ve Rükneddin ve İzzeddin arasında bir anlaşmaya varılmışken Vezir Muineddin Moğollarla işbirliği yapmıştır. Moğollar tekrar Anadolu’ya akın etmişler ve Rükneddin’in imparatorluğu darbe almıştır. Bu akın sonrasında İzzeddin İstanbul’a kaçmış, Rükneddin ise Vezir Muineddin Pervane tarafından öldürtülmüştür (Gölpınarlı, 1965). Daha sonra Selçuklu Devletinin başına küçük yaşta olmasına rağmen III. GıyaseddinKeyhüsrev getirilmiştir. Bu dönemde HatıroğluŞerafeddin, bazı beyler, Karamanlılar ve uçbeyleri ile isyan ederek Niğde civarındaki Moğolları kılıçtan geçirmişlerdir. HatıroğluŞerafeddin, Şam’dan gelecek Arap ordusunun yiyecek ihtiyacını karşılamak için halktan para toplamaya çalışırken Moğollar

tekrar akın düzenlemişlerdir. Karamanlılarla Moğollar arasında geçen çetin mücadeleden Karamanlılar galip olarak ayrılrsa da Arap ordusunun yiyecek ihtiyacı karşılanamadığı için geri dönmeleri üzerine Moğollar üstün duruma gelmişlerdir (Tatçı, 2008). İlhanlı Hükümdarı Abaka Anadolu'ya gelmiş ve Vezir Pervane'yi ikiyüzlü siyaseti nedeniyle öldürtmüştür (Gölpınarlı, 1965).

Moğol baskınları, Selçuklu taht mücadeleleri boyunca halk üzerinde yas ve ölüm havası hakimdir. Kimisi Şam illerine göçmüş, kimi büyükler ölmüştür. Tüm bunlarla uğraşılırken Karaman Beyi Mehmet Bey, Konya'yı ele geçirmiştir. Moğollar yine saldırmış ve Mehmet Bey'i zulmederek öldürmüştür (Gölpınarlı, 1965).

Bu yıllar Selçukluların taht kavgaları, Moğolların baskınları, beyliklerin birbiriyle mücadeleleri, kimi beylerin Moğollarla ilişkisi ve kıtlıklarla halk için oldukça zor geçmiştir. İlhanlı hükümdarı Abaka'nın oğlu Kaygatu, Anadolu'ya gelmiştir. Ölümünden sonra yerine geçen Baydu'nun dönemi ise daha kötü geçmiştir (Gölpınarlı, 1965). İlhanlı Devleti'nin başına geçen Gazan Mahmud Han Müslümanlığı kabul etmiştir. Halk bu sevinci yaşarken Moğollar tekrar baskın yapmıştır.

Bu süreçte Selçuklu hükümdarı GıyaseddinMes'ud'un ölümü ile Selçuklu devleti son bulmuştur. II. AlaaddinKeykubat da o yıl içerisinde İsfahan'da idam edilmiştir. İlhanlılar Sultan Mes'ud'un oğlu Gazi'yi; Kastamonu, Samsun, Sinop, İznik ve Saruhan'ı kapsayan bir bölgeye yönetici ilan etmişlerdir. Sadece Sinop içerisinde nüfuza sahip olabilmış ve orada vefat etmiştir (Tatçı, 2008).

İlhanlı Emiri Emir Çoban, Anadolu'ya 1314 civarında gelmiştir (Gölpınarlı, 1965). Konya Karamanoğulları elinde olduğu için onlar hariç tüm beylikler Emir Çoban'a dahil olmuşlardı. Moğol ordusu, Konya'yı ele geçirdi. Emir Çoban'ın Anadolu'dan ayrılmasıyla Karamanoğulları Konya'yı tekrar ele geçirmiştir (Toprak, 2006). Sonra Emir Çoban'ın oğlu

Temurtaş Konya'ya vali tayin edilmiştir. Ve 1320'de Konya, Temurtaş tarafından ele geçirilmiştir.

'Okursun tasnıfkitab çekersin bunca azab
Havf u reca sende yok öyle ki bir Tatarsın'

'Ol budakta biter iman iman bitse gider güman
Dün gün işüm budur hemanefsüme bir Tatar oldum'

Yukarıdaki dizeler, Yunus Emre'nin Moğol akınlarına şahit olduğunu ifade etmektedir. Anadolu'nun Moğollardan, kıtlıktan, beyliklerden acı çektiği bir dönemde Yunus Emre kendi hakikatine yönelmiştir (Tatçı, Gölpınarlı, Uysal; 2008, 1965, 2014).

Yunus Emre adı ve mahlası

Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnamesi'nde, *Nefahat* ve *Şakayık* tercümelerinde, Aşık Çelebi'nin *Tezkiresi*'nde adı hep Yunus Emre olarak belirtilmiştir. Fakat İbrahim Has'ın *Tezkiresi*'nde Şeyh Emrem Yunus şeklinde ifade edilmiştir (Tatçı, 2008a).

Yunus Emre şiirlerinde *Yunus*, *Âşık Yunus*, *Bi-çare Yunus*, *Koca Yunus*, *Yunus Dedem*, *Tapduk Yunus*, *Miskin Yunus*, *Derviş Yunus* gibi isimlerle kendini ifade etmiştir. Bu mahlasların kullanılması Yunus Emre'lerin ayrılması fikrini doğurmuştur. Fakat eski Divan basımlarında bu mahlaslar değişebilmektedir. Bu bakış açısıyla düşünüldüğünde mahlasların tasnifiyle Yunus Emre'lerin ayrılması söz konusu değildir (Tatçı, 1991).

Yunus ismi ile birlikte söylenen Emre kelimesi aşık, şair, birader, atabek, kardeş, lala, ahi gibi anlamlar içermesiyle Yunus'u tamamlamaktadır. Bursa'da yaşayan Halveti dergahına müntesip Yunus için ise Aşık Yunus ve Yunus Emre şeklinde isimlendirmeler bulunmaktadır. Bursa'da yaşayan Yunus Emre ile Yunus Emre'nin birbirinden farklı kişiler olduğu

saptanmıştır. Şiirsel yönü kuvvetli bu iki hakikat adamı farklı dönemlerde yaşamışlardır (Tatçı, Özay ve Babacan, 2008).

Osman Ergin, Yunus Emre'nin isminin Sait Hatta Sadettin olduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2008b).

'Sözi Said'den işit kılma kübür öğüt tut
Ol seni sora gelmez sen yavu varmayınca'

Ergin, yukarıdaki beyitte ifade edilen Said ismi sebebiyle bu iddiayı ortaya atmıştır. Tatçı (2008b)'ya göre beyit Fatih ve Yahya Efendi nüshalarında mevcuttur. Divan nüshalarında Yunus Emre'nin mahlas kullandığını ifade eden Tatçı (2008a), yazma eserleri kopya eden bir kişi tarafından Yunus Emre olarak yazılması gereken kısmın Said Emre olarak yazmış olabileceğini ifade etmiştir.

Kısaca, şiirlerinde kullandığı mahlaslar dışında sadece Yunus Emre olarak var olmuştur.

Yunus Emre'nin ailesi ve çocukları

Yunus Emre'nin aile yaşantısına yönelik bilgiler tam olarak bilinmemektedir. Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnamesi'nden aktarılan 'Ben nefesi neyleyeyim, ehil-'ıyalım var' beyiti üzerine evlendiği ve çocuklarının olduğu düşünülmektedir (Türer, 1991).

Bunun yanında Başbakanlık Arşivi'nde bulunan Konya Defteri'nde Yunus Emre'nin bir oğlunun olduğu ve isminin İsmail olduğuna yönelik bir belge bulunmaktadır. Fakat belgenin Bizim Yunus'a ait olup olmadığı net değildir (Tural, 1995).

'Bunda dahıvirdün bize oğul u kız çift ü helal
Andan dahıgeçdi arzum benüm ahum didariçün'

‘Ne oğul vardı ne kız vahidüdük anda biz
Konşıyıdukcümlemüz nur tağın yaylar iken’

Yukarıdaki beyitlerin ilkinde Yunus Emre’nin evlendiği ve çocuk sahibi olduğu çıkarılabilmektedir. İkinci beyitte ise vurgulanmak istenen Allah’a tam bir yönelme hali içinde Nur dağında oğul ve kıza karışmadığını, kesrete düşmediğini ifade etmek istemiştir (Tatçı, 2008b).

Yukarıda belirtilen belgeler ve beyitler doğrultusunda, Yunus Emre’nin evlendiği ve çocukları olduğu düşünülmektedir. Fakat Yunus Emre’nin tekke hayatı ile birlikte evliliğinin nasıl olduğu, çocuklarını nasıl geçindirdiği hakkında bilgi yoktur (Gölpınarlı, 1979; Tatçı, 2008a).

Yunus Emre ümmi midir?

Aşık Çelebi Tezkire’sinde, Yunus Emre’nin ümmi bir şair olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnameleri’nde de Yunus Emre’nin ümmi olduğu belirtilmiştir (Gölpınarlı, 1965).

Yunus Emre’nin ümmi olduğunu belirten diğer bir kişi ise Niyazi-i Mısri’dir. Niyazi-i Mısri, Yunus Emre’nin ümmiliğinin nice âlimlerden daha âlim ve bilgin olduğunu da belirtmiştir (Tatçı, 2008).

İsmail Hakkı Bursavi, Ferafu’r Ruh adlı Muhammediye Şerhi’nde Yunus Emre’nin hikmet sahibi bir ümmi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yine İsmail Hakkı Bursavi, Yunus Emre’nin medrese eğitimi almış bir müftü olduğunu da belirtmiştir. Bursavi, Yunus Emre ile ilgili müftü olduğunu belirten ifadeler için kaynak olarak Halveti kaynakları yazan kişilerden İbrahim Has’ın yazdığı Tezkire’yi almıştır (Tatçı, 2008a).

Osmanlı Dönemi'nde yaşayan Rıza Tefvik ve Hüseyin Vasaf gibi âlimler de Yunus Emre'nin arif bir ümmi olduğunu belirtmişlerdir (Başkal, 2004).

Fuat Köprülü, TEİM adlı eserinde Yunus Emre'nin eldeki şu anki belgeler ve veriler ışığında ümmi olduğunu belirtmiştir fakat Divan eserinin ümmi olan herhangi bir kişi tarafından yazılmasının zor olması sebebiyle tahsil hayatı olduğunu ileri sürmüştür (Tatçı, 2008a).

Abdülbaki Gölpınarlı (1965)'ya göre ise Yunus Emre, Mevlana'dan, Sadi'den Farsça tercüme yapacak kadar Farsça; tercüme yapacak kadar da Arapça bilmekteydi. Kur'an-ı Kerim'den, hadislerden, sufilerin sözlerinden ifadeler kullanmakta ve beyitler söylemekteydi. Bunun yanı sıra Hint, İran, Roma, Yunan mitolojisi, çeşitli mutasavvıflar, rasuller ve erenlerle ilgili bilgiyi beyitlerinde aktarmaktadır (Gölpınarlı, 1965). Hem halk edebiyatının hem divan edebiyatının unsurlarını etkili bir biçimde kullanan Yunus Emre, tam bir geçiş dönemi şairidir (Akdemir ve Kavruk, 2012).

Faruk Kadri Timurtaş ise Yunus Emre'nin beyitlerinde Konya'dan bahsetmesi sebebiyle eğitim gördüğünü ifade etmiştir. Nitekim Konya dönemin başlıca ilim, irfan ve kültür merkezlerinden biridir (Tatçı, 2008b).

Yukarıda belirtilen bilgiler ışığında, Yunus Emre'nin ümmi olup olmadığına yönelik bir kesinlik yoktur. Yukarıdaki beyanları ifade eden tüm araştırmacılar Yunus Emre'nin arif ve ilim sahibi bir zat olduğu konusunda hemfikirdir.

Yunus Emre'nin kabri nerededir?

Yunus Emre'nin ölüm tarihi ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Adnan Erzi tarafından bulunan belgeye göre 82 sene ömür sürmüş ve hicri 720 senesinde vefat etmiştir (Gölpınarlı, 1965). Bursalı M. Tahir ise, Yunus Emre'nin vefat tarihini hicri 843 yılı olarak

belirtirken Nail Tuman *Tuhfe-i Naili* adlı eserinde hicri 842 yılında vefat ettiğini ifade etmiştir (Tatçı, 2008a).

Adnan Erzi tarafından bulunan belgeye itimad eden Cahit Öztelli, Yunus Emre'nin vefat tarihinin 1320 yıllarından sonra olduğuna hükmetmiştir. Hikmet İlaydın ise Yunus Emre Risalesi'nin sonlarına yazmış olduğu tarihi tarikata girmiş olduğu tarih olarak görmüş ve Yunus Emre'nin doğum yılının 1272-1282 yılları arasında olduğunu belirtmiştir. İlaydın, Yunus Emre'nin seksen yıl yaşadığını varsayarak ölüm tarihinin 1352-1362 yılları arasında olacağını ifade etmiştir (Tatçı, 2008b). Fuat Köprülü ise Yunus Emre'nin vefat tarihini Risaletü'n-Nushiyye'nin yazıldığı 1320 yılından sonra aranması gerektiğini belirtmiştir.

Yunus Emre'nin vefat tarihi ile ilgili Gölpınarlı ve Timurtaş tarafından yapılan incelemeler sonucunda, Adnan Erzi tarafından bulunan belgenin doğruluğunu ispat etmiş ve Yunus Emre'nin 82 yıl yaşadığı, hicri 720 senesinde vefat ettiği tespit edilmiştir (Gölpınarlı, 1965; Tatçı, 2008b).

Halk tarafından benimsenen ve kabul gören Yunus Emre'nin medfun olduğu yerle ilgili de ihtilaflar mevcuttur. Yunus Emre'ye yönelik Anadolu'nun çeşitli yerlerinde mezarlar bulunmaktadır. Gerçek mezarının ise bu mezarlardan üçünden biri olduğu düşünülmektedir. Bu üç mezar; Sivrihisar (Sarıköy), Karaman ve Ortaköy'deki mezarlardır. Bunların yanı sıra Yunus Emre'ye ait olduğu iddia edilen Kula'da, Erzurum Dutçu (Düzcü) köyünde, Isparta Keçiborlu'da, Afyon Sandıklı'da, Nallıhan'da, Ünye ve Sivas'ta mezarlar bulunmaktadır (Tatçı, 2008b).

Yunus Emre'nin Bursa'da medfun olduğuna yönelik Rıza Tevfik tarafından aktarılan bilgi, Fuat Köprülü'nün Bursa'nın fethinden sonra yaşanan velilerin bilindiğini ve fetih sonrası tutulan kroniklerde Yunus Emre'nin olmadığını ifade etmesiyle değişmiştir (Tatçı,

2008a). Gölpinarlı (1965), Bursa'da yaşayan ve halveti dergahına müntesip bir Aşık Yunus'un bulunduğunu belirtmişlerdir.

Yunus Emre'nin Bursa'da medfun olması ile ilgili kesin bir yargıya varılamamakla birlikte Bursa'da yaşayan bir Aşık Yunus olduğu düşünülmektedir (Gölpinarlı, 1965; Tatçı, 2008; Yılmaz, 1992).

Yunus Emre'nin kabri olduğu ifade edilen yerler aşağıda listelenmiş ve gerekli açıklamalar yapılmıştır.

1. Niğde (Ortaköy) Ziyaret Tepe

Aksaray'ın 34 kilometre kuzeyinde bulunmaktadır. Beştepe dağının eteklerinde olduğu iddia edilen Tapduk Emre mezarı ile arasında 25 kilometre bulunmaktadır. Ayrıca Yunus Emre'nin doğduğu köy olarak ifade edilen Sarıköy ile Ziyaret tepe arasında 4 kilometre mesafe bulunmaktadır. Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnameleri'ne göre bu mevki Yunus Emre'nin kabrinin bulunmasının yüksek olduğu yerdir.

2. Bursa

Niyazi Mısri'nin bir rüyasına dayandırılarak keşfedildiği söylenen bir mezar bulunmaktadır. Fakat o dönem Bursa'nın resmi evraklarını tutan Celveti İsmail Hakkı bu türbeden hiç bahsetmemiştir. Bu sebeple bu merkadın, Yunus Emre'den yaklaşık bir asır sonra yaşayan Halveti dergahında Emir Sultan'a biat etmiş olan Aşık Yunus'a ait olduğu düşünülmektedir (Tatçı, 2008b; Gölpinarlı, 1965).

3. Kula-Salihli arasında Emre Sultan Köyü

Emre Sultan isminde bir zata ve ailesine ait dokuz mezardan oluşan bir türbedir. Türbenin girişinde bulunan teber resmine ve köydeki bazı kişilerin Emre Sultan'ın soyundan olduklarını

ispat eden şecerelere dayandırılmaktadır. Fakat türbe, Emreler zümresine ya da Horasan Erlerinden bir erene ait olduğu düşünülmektedir (Gölpınarlı, 1965; Günşen, 2003).

4. Erzurum Düzcü Köyü

Erzurumlu İbrahim Hakkı tarafında görülen bir rüya üzerine Yunus Emre'nin burada medfun olduğu düşünülmektedir. Fakat burada bulunan Yunus Emre'nin bir isminin de Oğuz olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bazı resmi tarihi kayıtlarda türbe, Merkad-i Oğuz olarak geçmektedir. Bu sebeplerden dolayı, türbenin Oğuz soyundan Tokatlı bir kimseye ait olduğundan bahsedilmektedir (Gölpınarlı, 1965).

5. Isparta Keçiborlu kazası

İsmail Hakkı Bursevi tarafından Yunus Emre'nin kabrinin bulunduğu ifade edilen yerdir. Gölpınarlı (1965)'ya göre, burası Yunus Emre'ye ait bir makamdır.

6. Aksaray'da bir tepe

Halk rivayetlerine göre, önemli olaylar gerçekleşeceği zaman bu tepeden top sesi duyulmaktadır. Halk bu sesi duyduğunda *Yunus'un batın topu patladı* ifadelerini kullanmaktadır. Bu bilgiler ışığında, burasının ya bir makam olduğu ya da başka bir zata ait türbe olduğu düşünülmektedir (Gölpınarlı, 1965; Çubukçu, 1971; Tatçı, 2008a).

7. Afyon Sandıklı

Eski kaynaklarda adı geçmeyen bir türbedir. Afyon halkının ilgisine mazhar olmuştur. Türbe ile ilgili detaylı bilgi bulunmamaktadır (Gölpınarlı, 1965).

8. Ordu Ünye’de

Bu türbenin de kaynaklarda ismi geçmemektedir. Emreler zümresinden bir Yunus’a ait olduğu ya da Yunus Emre’nin ziyaret ettiği yerlerden biri olduğu düşünülmektedir (Dursun, 2009).

9. Sivas

Halk arasında bahsedilmesi dışında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. (Gölpınarlı, 1965).

10. Karaman

Yunus Emre’nin türbesinin Karaman’da bulunduğu hususunda oldukça ısrarcıdır Karaman halkı. Çeşitli tarih ve edebiyat araştırmacıları da bu görüşü benimsemektedir. Fakat Gölpınarlı (1965)’ya göre, türbenin burada bulunduğu dair evrakların tamamı uydurmadır. Yunus Emre beyitlerinde Larende (Karaman) ismi hiç geçmemekte ve evraklarda geçen tarihi verilerle Yunus Emre’nin hayatında tutarsızlıklar bulunmaktadır. Bu sebeplerden dolayı, buradaki türbenin Yunus Emre’den sonra yaşamış Yunuslardan birine ait olduğu düşünülmektedir (Gölpınarlı, 1965; Tatçı, 2008b; Emre, 2013).

11. Eskişehir Sarıköy

Yunus Emre’nin türbesinin burada bulunduğunu belirten kaynaklar şunlardır:

Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnamesi: Uzun Firdevsi tarafından kayıt altına alınan Halk rivayetlerinin toplanmasından oluşmaktadır.

Kitab-ı Mahbub-ı Mahbub: Şeyh Hali oğlu Sivrihisarlı Baba Yusuf’a ait 401 sayfadan meydana gelen bir kitaptır.

Nefahat Tercemesi: Bursalı Lamii'ye ait bu eser Yunus Emre'nin Tapduk Emre'ye intisap ettiğini belirtmiştir.

Şakaayık-ı Nu'maniyye: Tapduk Emre'nin yurdunu ve yaşadıkları bölgeyi aktarmıştır.

Ankara Kuyud-ı Kadime Arşivi: Arşivde bulunan 530 nolu defterde, Yunus Emre'nin Sarıköy'deki çiftliği vakfettiği kayıt altına alınmıştır.

Yunus'un vuslata erdiği günden sonra Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnameleri ve Mahbub-ı Mahbub sahipleri türbenin yerini tespit etmişlerdir. Yunus Emre'nin yaşadığı dönemden elde edilen bilgilere sahiptirler. Bunlara destek olarak NefahatTercemesi de aynı bilgileri sunmuştur. Bu dönem içerisinde Yunus Emre'nin Karaman'da ya da başka yerlerde olduğuna dair bir veri bulunmamaktadır (Tatçı, 2008b; Erdoğan, 2011; Gölpınarlı; 1965).

Yunus Emre'nin Türk kültürü için önemi nedir?

Yunus Emre, Anadolu kültürü ile harmanlanmış, bu toprakları diyar diyar dolaşarak irşad etme gayesi gütmüş ve ömrünü Hakk'ı bulma sevdasıyla geçirmiş bir zattır. Farsça, Arapça, Hintçe dillerine; hem divan hem halk şiiri yazabilecek kadar iyi edebiyat bilgisine; ömrünü düşünme ve hakikati arama yoluna adayacak kadar sorgulama becerisine sahip, Anadolu topraklarında yetişen döneminin ileri gelen isimlerinden biridir. Yunus Emre beyitlerinde devlet, vatan, padişah, sultan han gibi ifadelere yer vermiştir. Bu bölümde Yunus Emre'nin Türk kültürüne dair izler taşıyan ifadeleri üzerinde durulacaktır.

“Yüz yigirmi dört bin hası, dört yüz kırk dört tabakası

Devlet makamında ol gün hanedandaydım

Devlet tacı başa konduşk kadehi bana sundı

Canım içdişkdan kandı karayı akdan seçer oldum

Zihi ilahi devletdür kime yoldaş olursa
Kim dostilesürdi ışkı bu arada bu mekanda

Kim yol bulısardur ana ol kığırur andan yana
Devlet irdi andan bana hacet değil hüma kuşu”

Yukarıdaki şiirde Yunus Emre'nin devlet hakkındaki ifadelerini içeren unsurlar bulunmaktadır. Yunus Emre'ye göre devlet, hükümdarlarının emirlerindeki erlerin ve onların mahiyetinde bulunan kişileri kalabalık olan; hanedana dayanan; iyiyi ve kötüyü ayırt edebilen kutsal bir varlık olarak ifade edilmiştir (Taneri, 1997).

“Düşdi önüme hubbü-i vatan gidem hey düstüdiydiü
Anda varan kalurhemankalam hey düstüdiydiü”

Beyitte Yunus Emre'nin vatan hakkındaki düşünceleri yer almaktadır. Anadolu topraklarında yetişen Yunus Emre, vatan sevgisini maddi ve manevi olarak ele almıştır (Bilginer, 1995).

“Bu cihana ben gelmedim sultan-ı cihandayıdum
Sözü girçek hükmi revan ol hükmi-i sultandayıdum”

Yukarıdaki beyitte de görüldüğü üzere Yunus Emre, yaşadığı dönemde bulunan yönetme şekillerine yönelik kelimeler kullanmıştır. Sultan kelimesi ile halkına hizmet eden, koruyan ve refahı sağlayan kişi ifade edilmiştir (Taneri, 1997).

“Padişahlık senündürheybetün var
Yaratdunyir ü göği kudretin var”

Yunus Emre beyitte, Müslüman hükümdarlara verilen padişah ifadesine yer vermiştir. Padişah ifadesi ile sultan ifadesi benzer özellikleri ihtiva etmektedir.

“Görmez misin Edhemi tahtını terk eyledi
Hak katında has oldu bir eski palas ile”

Beyitte, dönemin yöneticilerinin önemli simgelerinden biri olan taht ifadesine yer verilmiştir. Tahtını terk etmesi ile ifade edilen, kişinin mal, mülk ve nefsinden kurtulmasıdır (Tatçı, 2008b).

Ayrıca Yunus Emre, beyitlerinde ordu ile ilgili unsurlara da yer vermiştir. Bu unsurlardan bazıları: paşa, çavuş, mancınık, cevgen, savaş zamanı dışında askerlerin dinlenme yerleri olan yaylak ve kışlaktır (Taneri, 1997).

Yunus Emre beyitlerinde Anadolu insanının sosyal hayatını ifade eden unsurlara da yer vermektedir. Şiirlerinde, toplumun tüm kesimlerini kapsayan ifadeleri ile o dönemde yaşamış Anadolu kültürüne dair izler de bulunmaktadır.

“Etmek yiyüp tuz basmak ol namerdlerişidür
Etmek anı komaya tuzun hakkı varsa”

Beyitte Yunus Emre, ekmeği yenen, iyilik görülen kişiye hürmet etmeyi açıklayan ekmek tuz hakkı ifadesine yer vermiştir.

“Kanı buldum nidersem ben ayruğı
Yağmaya virdüm ben dükkanımı”

Yunus Emre bu beyitte, yağma geleneğini aktarmıştır. Yağma, Dede Korkut hikayelerinden, Osmanlı saraylarına; oradan günümüze kadar gelen bir gelenektir. Çeşitli özel törenlerde ev sahibi kişinin evinden eşyalar yağma edilir (Çetin, 2008; Çınar, 2011).

“Yunus girçekaşıkısan mülke suret bezemegil
Mülke suret bezeyenler kara toprak olmışyatur”

Yunus Emre beyitlerinde ayrıca kara kelimesine de yer vermiştir. Kültürel olarak kara toprak, kara taş gibi ifadeler yas, matem ya da olumsuzluk içermektedir. Yunus Emre de beyitlerinde kara kelimesini, bu anlamları ihtiva edecek biçimde kullanmıştır (Taneri, 1997).

“Gökeeyitdi dön didi ay u gün yüsrün didi
Suyu muallak dutupüstiniyir eyledi”

Ayrıca Yunus Emre şiirlerinde Göktürk Yazıtları’nda önemli yer tutan gök, ay ve gün ifadelerine de yer vermiştir (Çukurlu, 2011).

“Sekiz uçmak aşıklara köşk ü saraydur bilene
Musi’leyin hayran olup Tur dağında kalan benem”

Yunus Emre birçok beyitinde uçmak ifadesine yer vermiştir. Uçmak kelimesi cennet anlamına gelmektedir. Bu beyitte İslami ilimler literatüründe de ifade edilen cennetin sekiz kapısını dile getirmektedir (Taneri, 1997).

Bunlarla birlikte Yunus Emre beyitlerinde, kül ve kül rengine yönelik ifadeler de yer vermiştir. Külü göğe savurmak gibi ifadelerin, Köktürk devleti dönemindeki insanların defnedilme şekilleri ile benzer özellikleri gösterdiği düşünülmektedir. Ek olarak Yunus Emre beyitlerinde nöker ifadesini de kullanmıştır. Nöker, Moğolca’da dost, arkadaş anlamına gelmektedir (Taneri, 1997).

Sonuç olarak Türk kültürü ile bu topraklarda yetişen Yunus Emre, beyitlerinde bu kültürü ifade eden unsurlara yer vermiştir. Bu sebeple bu coğrafyada yaşayan insanlar, Yunus Emre’yi kendilerinden biri olarak görmüş ve onun öğretilerini öğrenme yoluna gitmiştir. Günümüze kadar ulaşan şiirleri, Yunus Emre’yi anlamak ve Yunus’un hakikatini idrak etmek için incelenmeye devam etmektedir.

Yunus Emre ve eğitim ilişkisi

İnsan varoluşu itibariyle toplum içerisinde sosyal bir biçimde yaşamını sürdürmektedir. Toplumsallaşmanın etkili ve planlı bir biçimde gelecek nesillere aktarılmasını ise eğitim sağlamaktadır. Eğitim, öğretene, öğrenene, eğitim ortamı, aile ve çevreyi de kapsayan bir bütünsellik içerisindedir. Eğitim süreci, öğrenen kişinin süreç içerisinde belirli bir olgunluk seviyesine gelmesini, kendisine yönelik farkındalık kazanmasını amaçlamaktadır. Yunus Emre'nin eğitim kavramı ise hakikati bulmayı amaçlamaktadır (Ergün, 2011).

Eğitimin öğrenci ve öğretmen olmak üzere iki temel unsuru bulunmaktadır. Günümüz araştırmaları eğitim ortamını, sosyal çevreyi, aileyi de bu unsurlar arasına katmaktadır. Fakat Yunus Emre beyitlerinde, kendini tanıma yolculuğunda daimi bir öğrenci olarak öğrenen kişide bulunması gereken unsurları temele almıştır.

“Aşksızlara verme öğüt, öğüdünden alır değil
Aşksız adem hayvan olur, hayvan öğüt bilir değil”

Beyitte Yunus Emre, öğrenen kişide bulunması gereken öğrenme ihtiyacı ve isteğini vurgulamıştır. Bununla birlikte öğrenen kişide akıl, uygun bir tabiat, yetenek ve uygulamaya geçebilmesi için irade ve azim gerekmektedir (Ergin, 2009).

“Eğer devlet gerekse akla danış
Mürebbisiz ileri varmaya iş”

Yunus Emre bu beyitte ise, bir öğreticinin yol göstericiliği üzerinde durmuştur. Kendini tanıma yolculuğunda olan dervişler, bu yolda karşılaştıkları çeşitli maddi ve manevi zorluklar esnasında bir rehber ihtiyacı duymuşlardır. Rehber, bu yol üzere gerekli tüm donanım ve bilgilere ulaşmış kişidir. Bu biçimde iç yolculuğunu gerçekleştiren kişi, varlığın

hakikatini idrak etmeyi, kendine yönelik bireyselleştirilmiş bilgiler kapsamında tamamlayacaktır (Ergün, 1997).

Yunus Emre, kişiye dünya hayatına yönelik bazı ilkeleri öğreten medrese eğitimi benimsememiştir. Yunus Emre'ye göre eğitim, bireyin kendini tanımasını, varlığındaki hakikati anlamasını sağlamalıdır (Ergün, 1997).

Yunus Emre eğitim anlayışı olarak tasavvufi eğitim yolunu ve dergah usulünü benimsemiştir. Medrese eğitimi alıp almadığı hala tartışma konusudur. Medrese eğitimi ile tasavvuf eğitimi birbirinden farklı özellikler taşımaktadır.

Medrese eğitiminin amacı, şer'i bilgilerin öğrenciye aktarılması veya öğretilmesiydi. Medrese eğitimi, şer'i bilgilerin yanı sıra bireyin davranışlarındaki farklılıkları ve sosyal hayatın ayrıntıları üstünde de durmuştur. Medrese eğitimi alim yetiştirmeyi amaçlamıştır. Medrese eğitimi alan bir birey toplum içerisinde statü sahibi, iyi bilinen ve hüküm yetkisi olan kişiler olmuşlardır. Medrese eğitimi, toplumsal kuralların devamlılığını sağlama açısından etkili olmuştur (Sivri, 2011).

Bunun karşısında tasavvuf eğitiminin amacı ise, bireyin kendi hakikatini bilmesini sağlamaktır. Bu yolda öğretici olan kişinin hakikate ermiş kişilerden olması gerekmektedir. Tasavvuf eğitimi bireysel hayatı, tabiatı ve bunların hakikatini ele almıştır. Her şeydeki ortak noktaları görmek üzere kurulmuş bir eğitim anlayışının mevcut olduğu ifade edilebilir. Toplumsal farklılıkların hoşgörü kabı içerisinde birbirine yakınlaşmasında etkili olmuşlardır. Tasavvufta her bireyin kendine ait bir yolu olması sebebiyle, öğrencinin bireyselliği esas olmuştur. Tasavvuf eğitimi sonucunda ise, arif insan yetişmiştir (Ergün, 1997).

Tasavvuf eğitiminde öğrenci, derviş eğitim süresini bilmemekteydiler. Öğrenci kendini, öğreticisine sonsuz bir inançla teslim etmiştir. Bu süreç içerisinde, bireyin şartlanmalarından kurtulmasını çeşitli yollarla öğretici kişi sağlamıştır.

Tasavvuf eğitiminde öncelikle amaç, bireyin toplumsal şartlanmalarından kurtulmasını sağlamaktır. Bir sonraki adım ise, bu şartlanmaların oluşturduğu değer yargılarından sıyrılmak ve bir sonraki adım ise bu şartlanmaların oluşturduğu değer yargılarının sebep olduğu duygusallıktan arınmaktır. Bu adımlar gerçekleştiğinde birey artık varlığın hakikatini idrak etmeye başlayacaktır (Avcu, 2003).

Tasavvuf eğitiminin nihai amacı ise, kamil insan, olgun insan, varlığın hakikatini idrak etmiş insan yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda derviş;

- Çokluktan sıyrılarak nefsin kontrol etmeli
- Evrendeki her şeyin Allah'ın tecellisi olduğunu bilmeyi
- Tüm zıtlıkların ortadan kalkarak her şeyin bir ve tek olduğunu idraki
- Halka dönmek ve Hakk'ta halkı, halkta Hakk'ı görme aşamalarını yaşamayı gerektirmekteydi (Ergün, 1997).

Sonuç olarak Yunus Emre'nin bir alim kadar medrese eğitimine sahip olduğu ve çeşitli menkıbelere göre ise kadı olduğu ifade edilmiştir (Tatçı, 2008b; Gölpınarlı, 1965). Yunus Emre'nin bu yönü ve ümmiliği tartışmaları hala devam etse de hem alim hem arif bir zat olduğu üzerinde fikir birliği vardır (Yaran, 2010; Gölpınarlı, 1965; Sezer, 1967). Yunus Emre, tasavvuf eğitimini seçerek Tapduk Emre'nin dergâhında, onun öğretileriyle olgunlaşmış ve kâmil insan olmuştur.

Yunus Emre felsefesi

Yunus Emre, yaşamını Allah ismi ile ifade edilenin sevgisine adanmış büyük bir ozandır. Yunus'a göre bu dünyanın amacı, ahiret hayatına hazırlık yapmaktır. Bu sebeple ömrünü *nereden geldik; nereye gidiyoruz* sorularının cevabını bulma yolunda geçirmiştir. Yunus Emre, var oluş üzerinde durmuş ve insanı çözümlenmeye çalışmıştır (Işık, 2011).

İslam inancına göre, Allah ismi ile bahsedilen birdir, doğmamıştır, doğurulmamıştır ve hiçbir benzeri yoktur. O, her var olanın ilk sebebidir. O'nun için bir başlangıç ve son söz konusu değildir. Allah kavramına işaret eden bu cümlelerin gereği olarak, Yunus Emre şiirlerinde her var oluşun bir hakikati olduğunu ifade etmiştir. Yunus'a göre en yüksek mevki, Allah ismi ile ifade edilende yok olmak, hiçliği yaşamaktır. Bunun yanı sıra Yunus Emre bazı şiirlerinde Allah ismi ile işarete edilene ulaşmanın mümkün olmadığını da ifade etmiştir (Ateş, 2014). Fakat O, insanın yaratılışında kendi hakikatini bilme, varoluşu idrak etme ve var olanı sevmeye yetileriyle donatmıştır. İnsanın var oluşu idrak etmesi için, hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm var olanı sevmesi gerekmektedir (Özcan, 1989; Yasa, 2006).

Pala (1995), Yunus Emre'nin varlık algısı ile ilgili "Özneyi nesneden önce kabul etmektedir. Ona göre varlıkta esas olan bilinç sahibi insandır. Evren var olmadan önce de insan vardı. Ancak var olan bu insan, Tanrı'nın zatından uzakta değildi. İnsan bilinç sahibi bir varlık olarak hem kendi varlığını biliyordu hem de yüceliğine aşık olduğu Tanrı ile var olmuştu" ifadelerinde bulunmuştur. Bu ifadelere göre, Yunus Emre varlığı üç dereceli olarak gördüğü ifade edilmektedir (Çubukçu, 1971):

1. Tanrı
2. İnsan
3. Evren

Yunus Emre, insan kavramının bir yönü itibariyle tanrısal, diğer bir yönüyle de maddesel olduğunu düşünmektedir. Ve insanın tanrısal yönü ile maddesel yönü arasında ilişki bulunmaktadır (Çubukçu, 1981).

"Gönül Çalabın tahtı

Çalap gönüle baktı

İki cihan bedbahtı

Kim gönül yıkarısa”

Yukarıdaki beyitte Yunus Emre, bireye değer verilmesinin ve önem gösterilmesinin sebebi olarak bireyin hakikati olduğunu ifade etmiştir (Karakaya, 2011; Yavuz, 1990). Yunus Emre şiirlerinde insan sevgisini ön plana çıkarmaktadır.

“Sen sana ne sanarısan

Ayrığa onu san

Dört kitabın manası

Budur eğer varısa”

Yukarıdaki beyit, Yunus Emre'nin insan sevgisini ve hoşgörüsünü aktarmaktadır. Yunus Emre'ye göre, karşısındaki kişi kendisinin aynasıdır. Karşısındakine nasıl davranırsa, kendisine de öyle davranılacağını düşünmektedir. Bu anlayışla Yunus Emre, din, mezhep ayırımına karşı durmuş, birliğe vurgu yapmıştır (Göçgün, 1995; Yaran, 2008). Ayrıca beyit insanların birbirine karşı davranışlarında hoşgörülü olmanın saygı ve sevgiyi artırıcı sonuçlar içereceğini de ifade etmektedir (Karacoşkun, 2011).

“Derviş bağı taş gerek

Gözü dolu yaş gerek

Koyundan yavaş gerek

Sen derviş olamazsın

Döğene elsiz gerek

Söğene dilsiz gerek

Derviş gönülsüz gerek

Sen derviş olamazsın”

Yukarıdaki beyitte Yunus Emre, ahlak kavramına yönelik ifadelerde bulunmuştur. Yunus'a göre birey, incinmemeyi ve karşısındakine karşı olgun olmayı temele almaktadır. Ayrıca kendisine sözlü ya da fiziki zarar veren kişilere bile olgun bir biçimde yaklaşmak

gerektiğini belirtmiştir. Kısaca Yunus Emre, karşılaşılan zorluklara üzülmeyle, güzelliklere sevinmeyle, varlığındaki hakikati anlama yolunda ömür geçirmeyi önermektedir (Bayraktar, 2000).

Dursun (2009), bireyin kendini tanımak ve hakikatini anlamak için tek kaynağının, Allah ismi ile ifade edilen sevgisi ile harmanlanmış bir bilme sevdasıdır. Yunus Emre'nin bu konudaki fikirlerini ifade eden en güzel dizeler şunlardır:

“İlim ilim bilmektir
İlim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin
Bu nice okumaktır”

Yunus Emre ölüm ile ilgili öğüt verici işlevi üzerinde durmaktadır. Yunus Emre beyitlerinde, ölümün faniliği hatırlattığını, fikri arındırıcı olduğunu, ahrete hazırlık yapmayı gerektirdiğini ve yeniden diriliş olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ölümün yüzü soğuk, kalana acı veren, gidene vuslat olan bir yeniden diriliş olduğunu da ifade etmiştir (Vural, 2011).

Kısaca özetlemek gerekirse, insani varoluşun en yüksek mertebelerine ulaşan Yunus Emre'nin yaşamı erdem ve bilgelik zemini üzerine kurulmuştur. Yunus Emre, insan kelimesinin hakiki anlamına ulaşmayı, hayatın en büyük mükâfatı olarak görmüş ve ömrünü bu yolda geçirmiştir (Duran, 1997).

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri

Bu bölümde ‘Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri’, 2006 ÖMGY ve 2017 ÖMGY ile ilgili bilgilere yer vermiştir.

Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 'Öğretmenlerin Nitelikleri ve Seçimi' başlıklı 45. Maddesinin birinci fıkrasında; "Öğretmen adaylarında genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranacak nitelikler Milli Eğitim Bakanlığınca (MEB) belirlenir." ifadesine yer verilmiştir.

Öğretmenlik mesleğinin niteliğini yükseltmek için, öncelikle öğretmenlerin sahip olması gereken genel ve özel alan yeterliklerinin bilinmesi, bu yeterliklerin eğitimler aracılığıyla öğretmen adaylarına ve öğretmenlere kazandırılması gerekmektedir.

Eğitim ve öğretimin dinamik bir yapıya sahip olması, ÖMGY belirleme sürecinde öğretmenin görevinin ve görevin niteliklerinin sürekli olarak değiştirilmesini ve geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu sebeple MEB, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve eğitimin tüm paydaşları ile işbirliği yaparak ÖMGY ile ilgili çalışmaları sürekli hale getirmiştir. Ayrıca öğretmen yeterlikleri konusu, TEDP kapsamında projelendirilerek çalışmalar yürütülmüştür. TEDP, Avrupa Birliği Komisyonu ile Hükümetimiz arasında 8 Şubat 2000 tarihinde imzalanan Finansman Anlaşmasıyla yürürlüğe girmiştir. Projenin genel amacı; "Yoksulluğu azaltma perspektifinde, eğitim seviyesini artırarak, eğitim kalitesini ve eğitime erişimi iyileştirmek, en dezavantajlı kırsal, şehirsiz bölgeler ve gecekonduarda nüfusun hayat şartlarını geliştirmek, eğitim dışında kalan çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin temel eğitim kapsamına alınması ve öğretmen arzının iyileştirilmesini desteklemek" olarak ifade edilmiştir. Proje faaliyetleri, 2002 yılı Eylül ayında başlamıştır. Temel Eğitime Destek Projesi (TEDP); Öğretmen Eğitimi, Eğitimin Kalitesi, Yönetim ve Organizasyon, Yaygın Eğitim, ve İletişim olmak üzere 5 bileşenden oluşmaktadır. Öğretmen Eğitimi bileşeni ile ilgili proje çalışmalarının sorumluluğunu Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür.

Ayrıca ÖMGY belirlenmesinin amaçları aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir;

- Milli eğitimin hedeflerinin desteklenmesine katkı sağlamak,
- Ulusal iş birliği ve bilgi paylaşımını etkin olarak gerçekleştirmek,
- Öğretmenlerin niteliğini ve kalitesini belirlemek ve kıyaslayabilmek için bir sistem oluşturmak,
- Öğretmenlik mesleğinin statüsünü toplumun beklentileri ile tutarlı hale getirmek,
- Öğretmenlerin mesleki gelişimine yönelik açık, anlaşılır ve güvenilir bir kaynak oluşturmak,
- Ulusal düzeyde profesyonel öğretmenlik seviyesi ile ilgili tartışma amacıyla ortak terimler belirlemek ve dil birliği sağlamak,
- Öğretmenlik mesleğinin toplumdaki statüsünü artırmak,
- Öğrencilerin öğrenmeyi öğrenmesi için fırsatlar oluşturmak,
- Öğretmenlerin görevlerini şeffaflaştırarak veliler ve toplum için kalite güvencesini oluşturmak gibi bir çok amacın gerçekleşmesini sağlaması beklenmektedir.

2006 yılına ait öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri

2006 yılına ait 'Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri'nin belirlenmesi için;

- ÖMGY ile ilgili ulusal ve uluslararası kaynaklar taranmış ve veritabanı oluşturulmuştur.
- ÖMGY ile ilgili çerçeve belirlenmiş ve taslak oluşturulmuştur.
- Paydaş görüşlerinin fikrini alabilmek için veri toplama aracı geliştirilmiştir.
- Veri toplama aracı, ÖMGY anketi, 6 pilot ilde 72 ilköğretim okulunda görev yapan 167 yönetici, 1913 öğretmen, bu illerdeki eğitim fakültelerinden belirlenen 63 öğretim elemanı, 394 son sınıf öğrencileri, 433 ilköğretim müfettişi, eğitim-öğretim ve bilim hizmetleri kapsamında faaliyet gösteren 227 sendika temsilcisi olmak üzere toplam 3197 kişiye uygulanmıştır.

- Paydaş görüşlerinden oluşan il raporları esas alınarak ulusal rapor hazırlanmıştır.
- Paydaşların 4'te 3'ünden fazlası “%78,6 – 87,6”sı altı başlıktan oluşan genel yeterlik alanlarına tamamen katılmıştır. Kısmen katılanlarla birlikte bu oran %97'ye ulaşmıştır.
- Ulusal rapor göz önünde bulundurularak ÖMGY Taslağı üzerinde düzenlemeler yapılmıştır.
- Mevcut durum tespiti için öz değerlendirme, gözlem ve görüşme formlarının geliştirilmiştir.
- Geliştirilen formların uygulanması ve analizi ile ilgili pilot illerde görevlilere eğitim verilmiştir.
- ÖMGY ile ilgili öz değerlendirme anketi ile gözlem ve görüşme formları 6 pilot ilde 72 ilköğretim okulunda görev yapan 82 okul öncesi, 1124 sınıf, 153 Türkçe, 106 sosyal bilgiler, 118 matematik, 123 fen bilgisi, 64 din kültürü ve ahlak bilgisi, 107 İngilizce, 17 bilgisayar, 30 müzik, 64 resim, 69 iş eğitimi, 70 beden eğitimi, 2 zihinsel engelliler öğretmeni olmak üzere 2129 öğretmene uygulanmıştır.
- Öğretmenlerin büyük çoğunluğunun tüm yeterlik alanlarında kendilerini yeterli ve oldukça yeterli olarak değerlendirmiştir.
- Öğretmenlerin yeterlik düzeyleri, gözlemciler tarafından orta ve ortanın üstünde yeterli bulunmuştur.
- Bu süreçler sonrasında ÖMGY Taslağı ‘Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığına’ ve MEB merkez teşkilatı birimlerine görüş alınmak üzere gönderilmiştir.
- Son olarak bildirilen görüşler kapsamında düzenlemeler tamamlanarak 17-21/10/2005 tarihlerinde ÖMGY, ‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’, ‘Öğrenciyi Tanıma’, ‘Öğrenme ve Öğretme Süreci’, ‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’, ‘Okul-Aile ve Toplum İlişkileri’ ve ‘Program ve İçerik Bilgisi’ başlıklarında 6 ana yeterlik, bu yeterliklere ilişkin 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergelerinden oluşturulmuştur.

Şekil 2: 2006 ÖMGY kullanım alanları

2006 yılına ait ÖMGY'nin kullanım alanlarına şekil 2'de yer verilmiştir. Kullanım amaçları arasında, öğretmen yetiştirme politikaları, öğretmen atamaları, hizmet öncesi öğretim programları, hizmet içi eğitimler, öğretmenlerin işbaşarıları ve performansları ve öğretmenlerin kişisel ve mesleki gelişimleri kapsamında gelişim ve ilerleme yer almıştır.

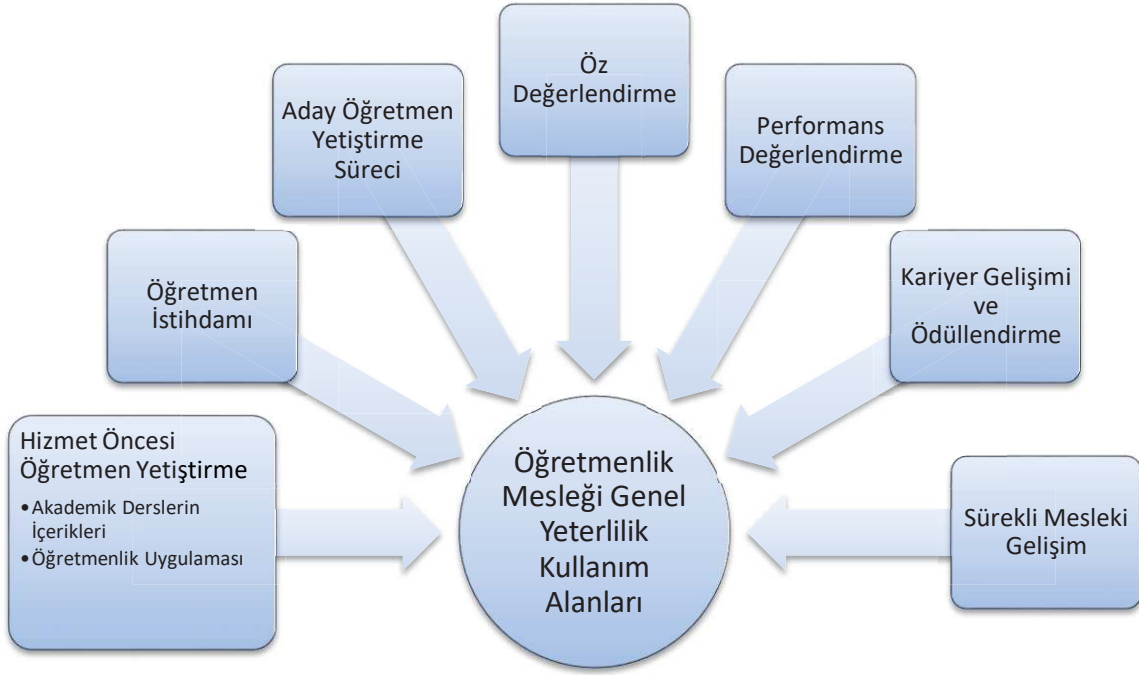
2017 yılına ait öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri

2006 yılına ait ÖMGY'nin yayımlanması sonrasında 23/04/2008 tarihinde Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi, Avrupa Yeterlilikler çerçevesini kabul etmiştir. Tavsiye niteliğinde olan bu kararla Avrupa Yeterlilikler Çerçevesinde ile ilişkili ulusal yeterlilik çerçeveleri oluşturulmuştur. Ülkemizde buna yönelik 19/11/2015 tarihli ve 29357 sayılı Resmi Gazete'de Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinin uygulanmasına yönelik yönetmelik yayımlanmış ve 'Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ)' yürürlüğe girmiştir. Bu Yeterlilikler çerçevesinde Türkiye Referanslama Raporu 29-30 Mart 2017 tarihinde Avrupa Yeterlilikler

Çerçevesi Danışma Kurulu'na sunulmuş ve TYÇ onaylanarak resmîyet kazanmıştır. Ayrıca 2000 yılında yayımlanan Lizbon Stratejisi hedefleri ve ülkemizin 2001 yılında dahil olduğu Bologna Süreci hedeflerine yönelik olarak 'Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi' ve 'Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi Temel Alan Yeterlilikleri' 13/01/2011 tarihinde kabul edilmiştir.

Bu düzenlemelerin yanı sıra, eğitim alanındaki değişimler ve gelişmelerle ÖMGY'nin güncellenmesi gerekmiştir. Bu güncellemeyi gerçekleştirmek için YÖK, ÖSYM, Mesleki Yeterlilik Kurumu, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Bakanlığın diğer birimleri ile çok sayıda akademisyen ve öğretmenler paydaş olarak görülmüştür. Ayrıca bu süreçte, Avrupa Konseyi, Dünya Bankası, ILO, OECD, UNESCO ve UNICEF gibi uluslararası kuruluşların eğitim ve öğretmenlikle ilgili temel politika metinleri ve ABD, Avustralya, Finlandiya, Fransa, Hong-Kong, İngiltere, Kanada ve Singapur gibi birçok farklı ülkenin yeterlik belgeleri incelenerek paydaşlarla toplantılar düzenlenmiş ve ÖMGY güncellenmiştir. Bu kapsamda güncellenen ÖMGY, 'Mesleki Bilgi', 'Mesleki Beceri' ve 'Tutum ve Değerler' olmak üzere 3 yeterlik alanı, bu yeterlik ile ilgili 11 yeterlik ve bu yeterliklerle ilişkili 65 yeterlik göstergesinden oluşmuştur. Öğretmen yetiştirme ve geliştirme süreçlerinde 2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri kullanım alanları Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3: 2017 ÖMGY kullanım alanları

2017 yılı ÖMGY kullanım alanları, hizmet öncesi öğretmen yetiştirme, öğretmen istihdamı, aday öğretmen yetiştirme süreci, öz değerlendirme, performans değerlendirme, sürekli mesleki gelişim, kariyer gelişimi ve ödüllendirme olarak ifade edilmiş ve Şekil 3'te yer verilmiştir.

İlgili Yayınlar ve Araştırmalar

Ader (2004) araştırmasını, bir öz denetim modeli kapsamında bilişsel ve duyuşsal değişkenlerin öğrenci seçme sınavında matematik başarısına olan etkisini inceleyerek gerçekleştirmiştir. Araştırmacı çalışmasında, matematik alt yapısı, bilişüstü beceriler, matematik kaygısı, sınav kaygısı, motivasyon, özyetki ve baş etme yöntemlerini de göz önünde bulundurmuştur. Sonuç olarak, duyuşsal öz denetim olan baş etme yöntemlerinin matematik başarısı üzerinde anlamlı bir etki oluşturduğu; bilişsel öz denetim olan bilişüstü becerilerin ise matematik başarısında anlamlı bir etkisi olmadığına yönelik bulgular görülmektedir.

Türkeş (2004), ergenlerde öz denetim kavramının sapkın davranışlar ile ilişkisine yönelik araştırma yapmıştır. Öz denetim düzeyinin, aile içi denetim mekanizmalarıyla ilişkisini de açıklamaya çalışmıştır. Araştırma sonunda, öz denetim becerisi düşük kız ve erkek çocuklarının farklı sapkın davranışları gösterme sıklığının, öz denetim becerisi yüksek kız ve erkek çocuklara kıyasla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kız çocukların öz denetim düzeyinin erkek çocuklara göre daha yüksek olduğu da bulgular arasındadır. Sonuç olarak, aile içi denetim mekanizmalarına öz denetim dahil edildiğinde, öğrencilerin sapkın davranış sergileme sıklığının azaldığı ifade edilmektedir.

Kapusuzoğlu (2006), yönetimde öz denetim kavramını, hem teorik hem de uygulamalı olarak incelemiştir. Araştırma sonucunda, yöneticilerin kendilerini *güçlü* ve *sosyal* olarak algıladıklarını; *kontrollü* ve *keşfedici* bir iş kolunun mensubu olmak istediklerini; toplantı düzenleme konusunda daha çok teknik becerilere sahip olduklarına; sağlık ve motivasyon faktörlerinden etkilendiklerine yönelik bulgular görülmektedir.

Harma (2008), ergenlerin öz denetim becerilerini geliştirmesinde etkili olan değişkenleri saptamayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda ise, algılanan anne-baba psikolojik kontrol ve aile içi çatışmanın ergenlerin öz denetim becerileri üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, ergenlerin öz denetim becerilerinin, ergen değişkenlerini yordadığı da görülmektedir.

Coşkan (2010), öz denetim ile ilgili çalışmalarını sosyal etkilerin öz denetime etkileri ve uyumculuğun, geçmiş akademik usulsüzlük davranışlarıyla ilişkileri üzerine yapmıştır. Araştırma sonucunda, düşük öz denetim düzeyinin ve sosyal etkiye yatkınlığın akademik usulsüzlüğü yordamada önemli faktörler olduğunu; ayrıca kopya çeken kişi sayısı ile kopya çekme düzeyi arasında öz denetim kapsamında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit ettiği görülmektedir.

Erdaş (2010) araştırmasını, lider-üye mübadelesi ve algılanan örgütsel destek ve öz denetimin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerindeki doğrudan etkisini ve öz denetimin düzenleyici rolünü incelemiştir. Sonuç olarak, öz denetimin, vatandaşlık davranışları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu; ayrıca öz denetimin lider-üye mübadelesi ve algılanan örgütsel desteğin, örgütsel vatandaşlık davranışları ile olan ilişkisinde düzenleyici etkiye sahip olduğuna yönelik bulgular da mevcuttur.

Özgüle (2011) araştırmasında, duygusal aile ortamı, ergenlerin öz denetim becerileri, psikososyal gelişimi üzerine hem kesitsel hem de boylamsal bir incelemede bulunmuştur. Araştırma sonucunda, duygusal aile ortamının ergenin öz denetim becerileri, sosyal uyumu, arkadaşlık ilişkileri kalitesi üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğuna yönelik bulgular görülmektedir.

Karim ve Ghavam (2011), İran'daki bir üniversitedeki öğrencilerinin akademik kontrol, öz denetim ve akademik performansları ile intihal arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma, öz denetim, öz-etkililik ve akademik performansın, intihale yönelik eğiliminin varyansını açıklamıştır. Öz denetim, öz-etkililik ve akademik başarı arasında negatif bir korelasyon tespit edilmiştir. Bu nedenle araştırma, üniversite öğrencileri arasında intihal eylemini azaltmak için, uygun öğretim yöntemleri ve öğrenme aktiviteleri seçilerek önlemlerin alınmasını önermektedir.

Dora (2012), toplumsal cinsiyet, öz denetim, duygu yönetimi, ruminasyon değişkenlerinin sınav kaygısı ile olan ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonuçları, cinsiyet, öz denetim, duygu yönetimi olarak bilişsel yeniden değerlendirme ve baskılama; ruminatif olarak düşüncelere dalmanın üniversite öğrencilerinin sınav kaygılarını anlamlı bir şekilde yordadığını göstermiştir. Ayrıca araştırmacı, öz denetim ve bilişsel yeniden değerlendirmenin

diğer bağımsız değişkenlere kıyasla sınav kaygısı ile daha yüksek derecede ilişkili olduğuna yönelik bulgular bulunmaktadır.

Oğur (2012), meslek dersi öğretmenlerinin öz denetim yeterliliğinin, öğrencinin cinsiyet, sınıf, alan, alan memnuniyeti, okul memnuniyeti, meslek dersi notu ve aile gelir durumu değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, meslek dersi öğretmenlerinin öz denetim yeterliliğine ilişkin değerlendirmelerin, sınıf ve meslek dersi notu değişkenine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra aile gelir durumu düşük olan öğrencilerin, diğer öğrencilere kıyasla daha olumsuz değerlendirmeler yaptığına yönelik bulgular mevcuttur.

Karataş (2013), polislerin öz denetim düzeyleri ve polislerin yaş, eğitim, rütbe gibi özelliklerine göre öz denetim düzeyleri ile sosyal sorun çözme becerileri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda, polislerin öz denetim düzeyleri ile sosyal sorun çözme becerisi arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kadın polislerin öz denetim düzeylerinin, erkek polislere kıyasla daha yüksek olduğu da elde edilen bulgular arasında görülmektedir.

Bertrams ve Schmeichel (2014), mantıksal akıl yürütmenin öz denetim becerisini geliştirebileceğine yönelik bir hipotez oluşturmuşlar ve test etmişlerdir. Araştırma sonucunda, mantıksal akıl yürütmenin öz denetim becerisini geliştirmede etkin rol oynadığı fakat kısa süreli bir etkisi olduğuna yönelik bulgular aktarılmaktadır.

Kontautiene ve Vilkas (2014), ilkokul çocuklarının öz denetim becerisi ile fiziksel gelişimleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, öz denetim becerisinin gelişmesi, fiziksel kabiliyetlerin gelişimi üzerinde etkisi olduğuna yönelik bulgular mevcuttur.

Çöp (2015) doktora tezinde, lider-üye etkileşim algısı ile örgütsel sessizlik arasındaki etkileşim ve bu etkileşimde öz denetim kişilik özelliğinin aracılık etkisini araştırmıştır.

Araştırma sonucunda, yöneticilerin ve iş görenlerin lider-üye etkileşim algısının örgütsel sessizlik davranışı üzerinde etkili olduğu; yöneticilerin ve iş görenlerin lider-üye etkileşim algısının örgütsel sessizlik davranışı ilişkisinde öz denetimin aracı rol oynadığına yönelik bulgular mevcuttur.

Drosescu ve Puni (2016), atletler için sağlık bilgisi düzeylerine ve uygulamalarına yönelik öz denetim kapsamında bir çalışma yürütmüşlerdir. Araştırmada, atletlerin öz denetim günlüğü tutmaları sonucunda daha fazla sağlık bilgisine ihtiyaç duyduklarına yönelik bulgular olduğu görülmektedir.

Kalecik (2016) araştırmasında, duygu düzenleme, öz denetim, depresyon ve sosyal kaygı semptomları, ve yenilik arayışının problemlili internet ve akıllı telefon kullanımı ile ilişkisi olup olmadığını tespit etmek üzere yapmıştır. Sonuç olarak, depresyon ve sosyal kaygı semptomlarının ve öz denetimin problemlili internet kullanımını yordadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında, duygu düzenleme ve yenilik arayışının problemlili internet ve akıllı telefon kullanımını yordamadığına yönelik bulgular bulunmaktadır.

Kaygusuz ve Ozpolat (2016), üniversite öğrencilerinin ego durumları ile öz denetim düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin ego durumlarının, öz denetim düzeylerini yordadığı saptanmıştır. Ayrıca araştırma bulgularına göre; yüksek ebeveyn ego durumunda olan bireylerin reformcu öz denetimi kullandığını, yüksek yetişkin ego durumunda olanların ise hem reformcu hem de redresif öz denetimi kullandığını ve son olarak, yüksek çocuk ego durumunda olanların deneysel öz denetimi kullandığına yönelik bulgular görülmektedir.

Üstün ve Kılıç (2016), örgüt kültürünün, örgütsel güven ve öz denetim üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, başarı kültürünün, örgütlerde yöneticiye ve örgüte

karşı duyulan güven hissini orta seviyede etkilediği tespit edilirken; bireylerin öz denetim becerilerini önemli bir biçimde etkilediği sonucuna varılmıştır.

Bahadorikhosroshahi ve Kaleybar (2017), normal çocuklar ile rehabilitasyon merkezlerinde bulunan suçlu çocuklar arasındaki üst biliş bileşenlerini ve öz denetim düzeylerini kıyaslamaya yönelik bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda, rehabilitasyon merkezlerinde bulunan suçlu çocuklar ile normal çocukların öz denetim becerileri ve üst biliş düzeyleri arasında ciddi farklılık olduğuna yönelik bulguları sunmaktadırlar.

Brown (2017), zaman perspektifi kapsamında, bilinçli farkındalık, stres ve öz denetim arasındaki ilişki üzerine çalışmasını yapmıştır. Araştırma sonucuna göre, bilinçli farkındalık ve öz denetim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Ayrıca zaman perspektifi, öz denetim ile bilinçli farkındalık arasında önemli bir olgu olduğuna yönelik bulgular bulunmaktadır.

Davies, Kuipers, Junger ve Kunst (2017), sigara içmenin, öz denetim bilişsel işlevlerin düzeyi ile ilişkisini; ayrıca öz denetim ve bilişsel süreçler sonrasında sigara içme ile eğitsel yol arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda, ergenler arasında öz denetim ve bilişsel işlevler açısından önceden var olan varyasyonlar sigara içilmesine yönelik eğitim eşitsizliğinde küçük bir rol oynadığını ifade eden bulgular mevcuttur.

Demirel (2017), psikomatik bozukluklarla bireyin öz denetim seviyesinin ilişkisini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, bireyin öz denetim düzeyi ile psikomatik bozukluklar arasında anlamlı bir farklılık tespit edildiği görülmektedir.

Maraşlı (2017), radyo ve televizyon yayın hizmetlerine yönelik düzenleme ve denetlemelerin mevzuatta nasıl yer aldığı, yayıncılık alanında öz denetim uygulamalarının nasıl yer aldığı üzerine araştırma yapmıştır. Çalışmanın sonucunda, basın ve yayın meslek

mensuplarının öz denetiminin kitle iletişim hürriyetinin gerçekleşmesinde önemli bir yere sahip olduğuna yönelik bulgulara rastlanmaktadır.

Özgül (2017), ergenlerde anne baba tutumları ile öz denetim arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan 423 öğrenciye anne baba tutum envanteri ve öz denetim ölçeği uygulamıştır. Sonuç olarak, cinsiyetin, sınıf düzeyinin, ailenin ekonomik durumunun, okul türünün ve anne-baba eğitim düzeyinin, öğrencilerin öz denetim düzeylerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir.

Çekiç ve Dağ (2018), Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2006 yılında hazırlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerini değerlendirerek öğretmenlerden beklenen öz denetim unsurlarını tespit etmişlerdir. Araştırmada öncelikle literatür taraması sonucunda bulunan öz denetim ölçekleri incelenerek yirmi altı adet öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Sonuç olarak, saptanan öz denetim unsurları ile 2006 yılında hazırlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerindeki öz denetim unsurları arasında neredeyse birebir benzerlik görülmektedir.

Bölüm III

Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurlarını tespit etmeye yönelik olarak yapılan bu çalışmanın yöntemi bu bölümde ele alınmış, araştırma deseni, verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Yöntem

Bilimsel araştırmalar için nitel, nicel ve karma olmak üzere üç temel araştırma yöntemi bulunmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi deseni kullanılmıştır. Nitel araştırmalar, görüşme, gözlem, doküman incelemesi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, derinlemesine betimlemeyi, yorumlamayı ve bakış açılarını anlamayı amaçlayan araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Nitel araştırmalar, nispeten dar bir bakış açısı ile hipotezlerin test edilmesine odaklanarak olguları sayısal, nicel ya da nedensel olarak açıklamayı hedefleyen nicel araştırma yönteminden, çalışma yapılan konu üzerinde *bütüncül* bir bakış açısıyla bakması yönüyle ayrılmaktadır. Nitel çalışmalara öncelik veren araştırmacılar, insan davranışını araştırmada fen bilimlerinin yeterli olmadığını savunmakta; olguların esnek ve bütüncül bir şekilde incelenmesi gerektiğini iddia etmektedirler (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bunun yanı sıra, nitel çalışmalar öznel tanımlamalar yapmayı ve empatik bir anlayış geliştirmeyi hedefler ve geniş bir bakış açısıyla, olayları derinlemesine inceleyerek bilgi edinmek için çalışır (Demir, 2014).

Patton (1990)'a göre nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri şunlardır:

- Doğal bir durumun araştırılmasına olanak vermektedir,
- Anlayış değişiklikleri veya durumların değişmesi durumunda araştırma esnekliğe sahiptir,
- Bir fenomeni derinlemesine, ayrıntılı bir şekilde anlamaya yönelik çalışmalardır,

- Detaylı gözlemler, bireylerin bakış açıları, mülakatlar; durum çalışmaları; doküman inceleme gibi tekniklerle veri toplanmaktadır,

- Araştırmacının bakış açısı ve anlayışı araştırmanın önemli bir parçasıdır,
- Veri toplanırken empati kurmak ve durumun farkındalığı önemlidir,
- Araştırmacı süreç esnasında karşılaşılan değişikliklere önem verir,
- Araştırmacı, her durumun özgün ve özel bir yapısı olduğunu kabul eder,
- Araştırma, tümevarımsal analiz sonucunda yaratıcı bir sentezle son bulur,
- Araştırmada incelenen konuya bütüncül bir bakış açısıyla bakmak esastır,
- Elde edilen bulgular toplumsal, tarihsel ve zamansal bir bağlam içerisinde ele alınır,
- Nitel analiz yapan bireyler, kendi bakış açısını nesnellik ve öznellik arasında bir yere oturtmak durumundadır.

Toplum ve insan davranışlarını inceleyen bilimler, sayılarla ifade edilmekte zorluk çekilen olay ve olguları derinlemesine incelemek ve anlamak amacıyla nitel araştırma yöntemlerini kullanmaktadır. Antropoloji, felsefe, psikoloji, sosyoloji ve dil bilim gibi disiplinler, nitel araştırmaya farklı bakış açıları kazandırmış ve yöntem olarak da katkı sağlamıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman (belge) incelemesi deseni kullanılmıştır. Bu desen, araştırma konusu hakkında bilgi sağlayacak yazılı materyallerin incelenmesini kapsamaktadır. Kitap, dergi, mektup, günlük, resmi yayınlar gibi yazılı belgeler ile film, video ve fotoğraflar da bu desen için kullanılabilir.

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular ile ilgili bilgi verebilecek yazılı kaynakların analizini kapsamaktadır. Bu araştırma modeli sayesinde, araştırmacılar; ulaşılamayacak kişi ve kurumlara erişebilme kolaylığı, geniş bir zaman dilimine dayalı analiz, geniş bir örneklem oluşturma, bireysellik ve özgünlük sağlama, daha

düşük maliyette araştırma yapma olanağı bulurlar (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Dolayısıyla nitel araştırmalarda sıkça kullanılan bir desendir.

Genellikle tarihçilerin, antropologların ve dilbilimcilerin kullandığı bir yöntem olarak karşımıza çıkan bu desen verilerde çeşitlilik, para ve zaman tasarrufu sağlaması sebebiyle nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilmektedir. Ayrıca bu desen, araştırma konusuna yönelik bilgi içeren yazılı materyallerin gözden geçirilmesine de olanak sağlar. Resmi kayıtlar, dokümanlar, gazete, kitap, dergi, film, video ve fotoğraf gibi yazılı, sözlü ve görsel kaynakların taranarak araştırma konusuna yönelik çıkarımlar yapılması bu modelin özünü oluşturur (Çelik, 2017).

Araştırmacılar için emek, zaman ve ekonomik açıdan diğer nitel araştırma yöntemlerine göre daha avantajlı bir yöntem olan doküman incelemesi, araştırılan konunun özelliği dolayısı ile, bu çalışmaya en uygun yöntem olarak öne çıkmıştır. Bu çalışma Türk halk edebiyatının temel değerlerinden biri olan Yunus Emre'nin edebi söylemlerini incelemeyi ve bunlardan yapılan çıkarımların ÖMGY ile kıyaslandığı için doküman incelemesi olarak şekillendirilmiştir.

Doküman incelemesi; dokümanları elde etme, özgünlüğünü kontrol etme, anlama, elde edilen veriyi analiz etme ve veriyi kullanma olmak üzere beş aşamada yapılabilmektedir (Forster 1995'ten Akt. Yıldırım ve Şimşek, s. 223). Bu çalışmada da belirtilen beş aşama ardışık olarak takip edilmiştir. Konu ile ilgili her çeşit dokümana ulaşılmaya çalışılmış, Yunus Emre Divanı çalışmaları, akademik çalışmalar, tezler, makaleler, kitaplar, bildiriler araştırmanın temelini oluşturmuştur. Elde edilen dokümanların özgünlüğüne, anlaşılmasına ve analizine yer verilmiş ve veriler, araştırma problemleri doğrultusunda sınıflandırılmıştır.

Bu araştırmada Yunus Emre Divanı'ndaki beyitlerdeki *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri*'nde bulunan öz denetim unsurlarının neler olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın

amacı gereği, bir olgu ile ilgili bilgi içeren yazılı materyaller incelenmiştir. Bu nedenle de bu araştırmada doküman incelemesi yoluyla veriler toplanmıştır.

Bu çalışma temel olarak üç aşamadan oluşmaktadır. Her bir araştırma problemi bir önceki problemle ilişkili olduğundan araştırmanın bir aşaması olarak değerlendirilmiş ve bu şekilde yapılandırılmıştır.

Araştırma Unsurları (Evren Ve Örneklem)

Araştırmanın ilk aşamasında ve ilk alt probleme yönelik olarak, öz denetim unsurlarını saptamaya yönelik inceleme yapılmıştır. Bu aşamada, psikoloji literatüründe öz ve öz denetime dair çalışmaların başlangıç dönemi olan 1956 yılından 2015 yılına kadar geliştirilen ve en yaygın kullanılan öz denetim ölçekleri taranmış, incelenmiş ve açıklanmıştır. Öz denetim ölçekleri ve detayları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Öz Denetim Ölçekleri

Ölçek Adı	Yazar	Yıl	Madde Sayısı
‘The Self-Control and Self-Management Scale’	Peter G. Mezo	2005	16
‘Self-Control Questionnaire’	Lynn P. Rehm Sander J. Kornblith Michael W. O’Hara Danuta M. Lamparski Joan M. Romano Janice I. Volkin	1981	40
‘The Heiby Self Reinforcement Questionnaire’	Elaine M. Heiby	1982	30
‘Rosenbaum Self Control Schedule’	Michael Rosenbaum	1980	36
‘Self Control Questionnaire’	J. E. Brandon J. Oescher J. M. Loftin	1991	16
‘Lifestyle Approaches Inventory’	Robert L. Williams Carol A. Moore Timothy J. Pettibone Sandra P. Thomas	1992	16
‘The Cognitive Self Management Test’	Stephanie S. Rude	1986	26

Tablo 1'in devamı

'Brief Self Control Scale Türkçe Versiyonu'	Melike Nebioğlu Numan Konuk Sırrı Akbaba Yüksel Eroğlu	2012	13
'Brief Self Control Scale'	June P. Tangney Roy F. Baumeister AngieLuzioBoone	2004	13
'Grasmick's Self Control Scale'	Bruce J. Arneklev Harold G. Grasmick Charles R. Title Robert J. Bursik	1993	24
'Habitual Self Control Scale'	Kerstin E. E. Schroder C. L. Ollis Sydney HenareDavies	2013	14
'Self Control Scale AS-36'	Edward Necka	2015	36
'Attitudinal Self Control Scale'	WhitneyDeCamp	2015	24
California Personality Inventory (CPI)	Harrison Gough	1956	468
'The Self Control Behaviour Inventory'	Fagen S. A. Logan N. J. Stevens D. J.	1975	???
'Dispositional Self Control Scale'	DanitEin-Gar LilachSagiv	2014	15

Öz ve öz denetime yönelik literatür taramasının sonucunda yaygın olarak kullanılan on altı adet öz denetim ölçeği tespit edilmiştir. Bu ölçeklerden yapılan çıkarımlar yoluyla öz denetim unsurları belirlenmiş ve araştırmanın izleyen aşamalarında kullanılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, ikinci alt probleme yönelik olarak, Temel Eğitime Destek Projesinin 'Öğretmen Eğitimi' bileşeni kapsamında Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde hazırlanan *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri* incelenmiştir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 45. Maddesi hükümleri kapsamında hazırlanan ÖMGY, incelenmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla ÖMGY, bir eğitim yönetici tarafından da incelenmiş ve bulgular karşılaştırılmıştır. MEB, 2006 yılında, "Kişisel ve Mesleki Değerler", "Öğrenciyi Tanıma", "Öğrenme ve Öğretme Süreci", "Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme", "Okul, Aile ve Toplum İlişkileri",

“Program ve İçerik Bilgisi” olmak üzere altı ana yeterlilik alanı ile otuz bir alt yeterlik alanından ve iki yüz otuz üç performans göstergesinden oluşan *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerini* ilk kez yayımlamıştır.

2006 ve 2017 yılında yayımlanmış olan iki adet farklı ÖMGY bulunmaktadır. 2006 ve 2017 yılında yayımlanmış olan ÖMGY, TEDP kapsamında yapılmıştır. Temel Eğitime Destek Projesi, Avrupa Birliği Komisyonu ile Hükümetimiz arasında 8 Şubat 2000 tarihinde imzalanan Finansman Anlaşmasıyla yürürlüğe girmiştir. Proje faaliyetlerine 2002 yılı Eylül ayında başlanılmıştır. TEDP; Öğretmen Eğitimi, Eğitimin Kalitesi, Yönetim ve Organizasyon, Yaygın Eğitim ve İletişim olmak üzere beş bileşenden oluşmaktadır. Temel Eğitime Destek Projesi bileşenlerinden birisi de “öğretmen eğitimi” olması nedeniyle “öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri” konusunda 2004 yılında yeniden bir çalışma başlatılmış ve 17 Nisan 2006 tarih ve 1870 sayılı Bakanlık oluru ile yeterlikler son halini almıştır. 2006 yılında yayımlanan *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri* Ek 1’de gösterilmiştir.

2006 yılında yayımlanmış olan ÖMGY’ nin ardından sahadan elde edilen geri bildirimler ve eğitim alanındaki gelişmeler ışığında ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar çerçevesinde; MEB 2017 yılında “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri”ni güncellemiştir. Yeterlik alanlarını altıdan üçe düşürerek, “Mesleki Bilgi”, “Mesleki Beceri” ve “Tutum ve Değerler” olmak üzere 3 yeterlik alanı ile bunların altında yer alan 11 alt yeterlik ve bu yeterliklere ilişkin 65 göstergeden oluşan yeni bir doküman hazırlamıştır. 2017 yılında yayımlanan *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri* Ek 2’de gösterilmiştir. Bu güncelleme sonucu ortaya çıkan yeterlikler öğretmenlerin performans değerlendirmesinde kullanılmak üzere fonksiyonel hale getirilmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, Yunus Emre’nin beyitlerinden oluşan Divan adlı eseri incelenmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla Yunus Emre Divanı, Anadil öğretiminde uzman biri tarafından da incelenmiş ve bulgular karşılaştırılmıştır. Yunus

Emre'ye ait şiiirlerde edebiyatçılar, mutasavvıflar ve ilgili çalışmaları yürütenler ortak bir sonuca ulaşamamıştır. Bu sebeple bilinen yazmalar ışığında derlenen *Divanlar*, beyit sayısı ve yazım açısından farklılık göstermektedir. Araştırma kapsamında incelenen *Divanlar*a yönelik bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Yunus Emre Divanları

Adı	Yazarı	Basım Yılı	Beyit Sayısı	Nüshalar	
1	Yunus Emre Hayatı ve Bütün Şiiirleri	Abdülbaki Gölpınarlı	1979	203	<ul style="list-style-type: none"> • İstanbul Süleymaniye Kütüphanesine müllhak Fatih kitapları arasında 3889 no'lu Divan • Raif Yelkenci'de bulunan XIV-XV yüzyıla ait Divan • XIV yüzyıla ait ve müteveffa Prof. H. Ritter'de bulunan mecmua • Raif Yelkenci'de bulunan aynı yüzyıla ait mecmua • Nuruosmani Kütüphanesi'nde Hicri 940'ta terkiplenmiş mecmua • Süleymaniye'ye müllhak Yahya Efendi nüshası • Murat Molla'da bulunan ve yeni yazmalarda mevcut olan, Yunus'a aidiyeti şüphe götürmeyen şiiirler
2	Yunus Emre Divanı Bütün Şiiirler	Faruk K. Timurtaş	1980	326 şiiir	<ul style="list-style-type: none"> • Fatih Nüshası – F. (Süleymaniye Kütüphanesi. Fatih kitapları, nu. 3889) • Nuruosmaniye Nüshası- NO. (nu. 4904). • Yahya Efendi Nüshası (Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Ef. Nu. 3480) • Raif Yelkenci Nüshası • Prof. H. Ritter Nüshası • Raif Yelkenci'deki Mecmua • Bursa Nüshası (Bursa İl Halk Kütüphanesi- Eski Eserler Kısmı, nu. 882) • Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bl. 3389, • Karaman Nüshası, • Yahya Efendi Nüshası, • Raif Yelkenci Nüshası, • Nuruosmaniye Kütüphanesi 4904, • Bursa İl Halk Kütüphanesi Eski Eserler Bl. 882, • Hacı Bektaş Kütüphanesi Nüshası 196, • Avusturya (Viyana) Nüshası, • Çorum İl Halk Kütüphanesi 2157, • Mustafa Canpolat Nüshası, • Ritter Nüshası StaatsbibliothekMs. Or. Oct. 2575 (Marburg), • Türk Tarih Kurumu Ktp. Nüshası Yz. Nu:376, Raif Yelkenci Mecmuası, • Milli Kütüphane A-204 numaralı Mecmua, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Ktp. Nüshası, • Sarayova Enstitü Ktp. Nüshası, Mısır (Kahire) Ktp. Nüshası, Yapı Kredi Bankası Ktp. Nüshası, • Murad Molla Kütüphanesi Ktp. Nüshası, • Haşim Paşa Ktp. Nüshası, • Millet Ktp. Nüshaları (Nu:521-522-525), • İÜ. Ktp. Nüshaları (Ty. Nu: 2927-5677), • Süleymaniye Ktp. Nüshası, • Galata MevlevihanesiKtp. Nüshası, • Konya İzzet Koyunoğlu Ktp. Nüshası, • Milli Ktp. Nüshaları (Yz. Nu: A-3092/B- A 1931/2), • Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Nüshaları (Yz. 275, Rik'a, 125 yk; Yz. 631 Rik'a, 173 yk; Yz. 1300/4, Nesih, 87-109 yk)
3	Yunus Emre Divan-ı İlahiyat	Mustafa Tatçı	2014	417 şiiir(3449 beyit)	

Tablo 2' nin devamı

4	Yunus Emre Külliyyatı-Yunus Emre Divanı İnceleme	Mustafa Tatçı	2008	417 şiir (3449 beyit)	<ul style="list-style-type: none"> • Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Bl. 3389, • Karaman Nüshası, • Yahya Efendi Nüshası, • Raif Yelkenci Nüshası, • Nuruosmaniye Kütüphanesi 4904, • Bursa İl Halk Kütüphanesi Eski Eserler Bl. 882, • Hacı Bektaş Kütüphanesi Nüshası 196, • Avusturya (Viyana) Nüshası, • Çorum İl Halk Kütüphanesi 2157, • Mustafa Canpolat Nüshası, • Ritter Nüshası StaatsbibliothekMs. Or. Oct. 2575 (Marburg), • Türk Tarih Kurumu Ktp. Nüshası Yz. Nu:376, Raif Yelkenci Mecmuası, • Milli Kütüphane A-204 numaralı Mecmua, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Ktp. Nüshası, • Sarayova Enstitü Ktp. Nüshası, Mısır (Kahire) Ktp. Nüshası, Yapı Kredi Bankası Ktp. Nüshası, • Murad Molla Kütüphanesi Ktp. Nüshası, • Haşim Paşa Ktp. Nüshası, • Millet Ktp. Nüshaları (Nu:521-522-525), • İÜ. Ktp. Nüshaları (Ty. Nu: 2927-5677), • Süleymaniye Ktp. Nüshası, • Galata MevlevihanesiKtp. Nüshası, • Konya İzzet Koyunoğlu Ktp. Nüshası, • Milli Ktp. Nüshaları (Yz. Nu: A-3092/B- A 1931/2), • Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Nüshaları (Yz. 275, Rik'a,125 yk; Yz. 631 Rik'a, 173 yk; Yz. 1300/4, Nesih, 87-109 yk) • Hususi Kütüphanesinde bulunan 1 numaralı divan • Fatih Camii Kütüphanesindeki Divan • Hacı Selim Ağa Kütüphanesindeki Divan • Üsküdar'da RüfaiAsitanesi Şeyhi Hüsnü Efendi Divanı • Çarşamba'da Murat Molla Kütüphanesindeki Divan • Millet Kütüphanesindeki Divan • Selim Nüzhet Gerçek Nüshası • Basılmış Divan • Ortaköy'de Yahya Efendi Dergahı'nda Hacı Mahmut Efendi Kütüphanesi'ndeki Divan • Süleymaniye Kütüphanesi'nde Halet Efendi kısmındaki 688 numaralı Divan • Üniversite'de Halis Efendi Kütüphanesi bölümünde 4762 numaralı Divan • Nuruosmaniye Kütüphanesi'ndeki Divan • Hususi Kütüphanesindeki 2 numaralı Divan • Ankara'da Maarif Vekaleti Kütüphanesi'ndeki L 2/29 numaralı Divan • Maarif Vekaleti Kütüphanesi'nde F 6/46 numaralı Divan • Maarif Vekaleti Kütüphanesi'nde Y 6/63 numaralı Divan • Karaman Nüshası: Milli Kütüphane, Mikrofilm Arşivi, A-4764
5	Yunus Emre Divanı	Burhan Toprak	2006	150'ye yakın ilahi	
6	Yunus Emre Divanı (Karaman Nüshası)	İdris Nebi Uysal	2014	210 varak	

Yunus Emre Divanı ile ilgili karşılaşılan en önemli durum, hangi şiirin Yunus Emre'ye ait olduğunu tespit etmektir. Yazmalardaki bu durum günümüz çalışmalarını da etkilemektedir. Tablo 2'de yer alan ve çeşitli Divan Yazmalarının Nüshaları kapsamında hazırlanan eserler araştırma kapsamında incelenmiştir.

Verilerin Elde Edilmesi

Bu alt bölümde, araştırmanın veri kaynaklarına ve verilerin toplanması konularına yer verilmiştir.

Verilerin elde edilmesi ve veri kaynakları

Araştırmalarda, veri kaynağı olarak kullanılacak dokümanların seçimi, araştırmanın amacı ile yakından ilgilidir. Bu sebeple dokümanların, nitel araştırmalarda etkili şekilde kullanılması gerektiği ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu araştırmanın ilk aşamasında, öz ve öz denetime yönelik literatür taramasının sonucunda tablo 1’de bahsedilen on altı adet öz denetim ölçeği tespit edilmiştir. Araştırma, öz denetim ile ilgili çalışmaların başlangıç dönemi olan 1956 yılından 2015 yılına kadar geliştirilen ve en yaygın kullanılan öz denetim ölçekleri ile sınırlandırılarak incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında, Temel Eğitime Destek Projesinin ‘Öğretmen Eğitimi’ bileşeni kapsamında Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde hazırlanan *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri* incelenmiştir. Ek 1’de görülen 2006 yılında ilk kez yayımlanmış olan ÖMGY, 2017 yılında güncellenmiş ve Ek 2’deki halini almıştır. Araştırmada hem 2006 hem 2017 yılında yayımlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri incelenmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, Tablo 2’de yer alan çeşitli yazmaların incelemelerinden oluşan Yunus Emre Divanları incelenmiştir. Ayrıca kavramsal çerçevede konuyla ilgili kitap, araştırma, makale vb. belgeler araştırmanın veri kaynakları olarak kullanılmıştır. Veri kaynaklarına ulaşılabilmesi amacıyla Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Kütüphanesi, İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM) ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nde katalog taraması yapılmış ve ilgili görülen yayınlar incelenmiştir. Bu yolla elde edilen kaynaklardan araştırmanın kavramsal çerçevesinin oluşturulmasında yararlanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verileri analiz etmek için hem içerik analizinden hem de betimsel analizden yararlanılmıştır. İçerik analizinde, metni her yönüyle incelemekten ziyade, araştırma sorusu kapsamında ele almak esastır. İçerik analizi belirli kurallar kapsamında metni yorumlamayı şart kılmaktadır (Bilgin, 2000; Gökçe, 2006). Betimsel analizde ise, elde edilen veriler, daha önce araştırmacı tarafından belirlenmiş olan temalara göre özetlemeyi ve yorumlamayı gerektirmektedir. Betimsel analizin amacı, elde edilen bulguları düzenleyip yorumlayarak okuyucuya aktarmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda üç aşamalı bir çalışma gerçekleştirilmiştir: Birinci aşamada, öz ve öz denetime yönelik alan yazın taraması yapılmıştır. Öz denetim literatürü ile ilgili alan yazın incelenerek elde edilen kaynaklar ham veri olarak ele alınmıştır. Literatür taraması sonucunda makale, tez, akademik kitaplar yanında Tablo 1’de yer alan on altı adet öz denetim ölçeği saptanmıştır. Öz denetim ölçekleri *içerik analizi* ile incelenirken, ölçeği geliştiren araştırmacıların belirlemiş olduğu boyutlar temel alınarak öz denetim unsurları saptanmış ve eylemsel tanımları yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, Temel Eğitime Destek Projesinin ‘Öğretmen Eğitimi’ bileşeni kapsamında Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde 2006 yılında hazırlanan Ek 1’de de görüldüğü üzere “Kişisel ve Mesleki Değerler”, “Öğrenciyi Tanıma”, “Öğrenme ve Öğretme Süreci”, “Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme”, “Okul, Aile ve Toplum İlişkileri”, “Program ve İçerik Bilgisi” olmak üzere altı ana yeterlilik alanı ile otuz bir alt yeterlik alanından ve iki yüz otuz üç performans göstergesinden oluşan *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri* betimsel analiz kullanılarak incelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurları tespit edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla ÖMGY, bir eğitim yöneticisi tarafından da incelenmiş ve bulgular karşılaştırılmıştır. Ayrıca MEB 2017 yılında “Mesleki Bilgi”, “Mesleki Beceri” ve

“Tutum ve Değerler” olmak üzere 3 yeterlilik alanı ile bunların altında yer alan 11 alt yeterlik ve bu yeterliklere ilişkin 65 göstergeden oluşan “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri”ni güncellemiştir. Araştırmanın ikinci kısmında, 2017 yılında yayımlanan Ek 2’de gösterilen *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri* de betimsel analiz kullanılarak incelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurları güncellenmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, Yunus Emre Divanı betimsel analiz kullanılarak incelenmiş ve Yunus Emre Divanı’ndaki öğretmenlerin öz denetim unsurları tespit edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla Yunus Emre Divanı, Anadili öğretimi alanında uzamın bir kişi tarafından da incelenmiş ve bulgular karşılaştırılmıştır. Yunus Emre’ye ait şiirler ile ilgili en önemli durum, hangi şiirin ona ait olduğunu tespit etmektir. Edebiyatçılar, mutasavvıflar ve ilgili çalışmaları yürütenler ortak bir sonuca ulaşamamıştır. Bu sebeple bilinen yazmalar ışığında derlenen *Divanlar*, beyit sayısı ve yazım açısından farklılık göstermektedir. Araştırma kapsamında incelenen *Divanlara* yönelik bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetimini inceleyen bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi metodu ile analiz edilerek organize edilmiştir. İlerleyen bölümde bu yöntem kullanılarak ulaşılan bulgular sunulmuştur.

Bölüm IV

Bulgular

Bu bölümde elde edilen verilerin çözümlenmesiyle ulaşılan bulgular ve bunlara ilişkin yorumlar üzerinde durulmuştur. Bulguların değerlendirilmesi ve raporlaştırılması araştırma alt problemlerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Öz Denetim Unsurlarına Yönelik Bulgular

Araştırmanın birinci aşamasında, birinci alt probleme yönelik olarak; özdenetim unsurlarını belirlemek amacıyla ilgili ölçekler incelenmiş ve öz denetim unsurları tespit edilmiştir. Öz denetim ile ilgili yapılan çalışmalarda detaylı olarak anlayıp tanımlayabilmek adına öz denetimin farklı unsurlara ayrıldığı görülmektedir. Bu unsurlar sayesinde yazarlar öz denetimin fonksiyonel bir tanımını yapma olanağı bulmuşlardır. Hem öz denetimi detaylı olarak tanımlamak, hem de unsurlarını belirleyerek bu çalışma için bir çerçeve oluşturmak amacı ile öz denetim ve unsurları üzerine yapılan çalışmalar Tablo 1’de özetlenmiştir. Bu çalışmada öz denetim becerisi yüksek insanların sahip olması gereken unsurlar saptanmak istendiği için Tablo 1’de yer alan tüm ölçekler araştırmaya dâhil edilmiştir. Ölçeklerin incelenmesi sonucunda tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3

Öz Denetim Ölçekleri ve Tespit Edilen Unsurlar

Ölçek adı	Unsurlar
‘The Self-Control and Self-Management Scale’	Öz izleme Öz değerlendirme Öz pekiştirme
‘Self-Control Questionnaire’	Öz izleme Öz değerlendirme Öz pekiştirme
‘The Heiby Self Reinforcement Questionnaire’	Öz Değerlendirme Öz Pekiştirme Övünmeme Öz Eleştiri Duyguları kontrol etme

Tablo 3'ün devamı

'Rosenbaum Self Control Schedule'	Öz Değerlendirme Onarıcılık Yenileyicilik Yaşantsallık Duyguları kontrol etme Dürtüleri kontrol etme Öz yeterlilik
'Self Control Questionnaire'	Sağlıklı Beslenme Duyguları kontrol etme Hedef İzleme Öz izleme
'Lifestyle Approaches Inventory'	Öz değerlendirme Öz pekiştirme Öz izleme
'The Cognitive Self Management Test'	Öz değerlendirme Öz pekiştirme Öz disiplin
'Brief Self Control Scale Türkçe Versiyonu'	Dürtüleri kontrol etme İnhibisyon Hedef İzleme
'Brief Self Control Scale'	Duyguları kontrol etme Düşünceleri kontrol etme Dürtüleri kontrol etme Risk alma
'Grasmick's Self Control Scale'	Davranışları kontrol etme Dürtüleri kontrol etme Benmerkezcilikten uzaklaşma Öfke yönetimi Bilinçli davranışlar
'Habitual Self Control Scale'	Duyguları kontrol etme Davranışları kontrol etme Dürtüleri kontrol etme Güvenilir olmak İnhibisyon
'Self Control Scale AS-36'	Aktarma Hedef izleme Risk alma Benmerkezcilikten uzaklaşma
'Attitudinal Self Control Scale'	Öfke yönetimi Dürtüleri kontrol etme Hedef İzleme Kendine Güvenme
California Personality Inventory (CPI)	Sosyalleşme Hedef İzleme Bilinçli Davranışlar Öz izleme
'The Self Control Behaviour Inventory'	İnhibisyon Hedef izleme Duyguları kontrol etme
'Dispositional Self Control Scale'	Dürtüleri kontrol etme

Tablo 3'te yer alan 'The Self-Control and Self-Management Scale', 'Self-Control Questionnaire', 'Lifestyle Approaches Inventory' ve 'The Cognitive Self Management Test'

olmak üzere dört ölçekte bulunan öz denetim unsurları birebir örtüştüğü tespit edilmiştir. Aynı tabloda bulunan diğer on iki ölçekte ise, örtüşen öz denetim unsurları bulunmakla birlikte farklı unsurlar da tespit edilmiştir. Farklı unsurların tespit edilmesinde, ölçeklerin geliştirilme amaçlarının farklı olması etkili olmuştur. Ölçeklerin geliştirilme amaçları arasında karaktere; davranışlara; alışkanlıklara; yaşam şekline; tutumlara; öz pekiştirmeye; anlama, kavrama ve öğrenmeye yönelik tespitlerde bulunmak yer almıştır. Öz denetime yönelik yapılan ve yapılacak olan çalışmalar doğrultusunda öz denetim unsurlarına yeni unsurların eklenebileceği öngörülmektedir. Bu bölümde eylemsel tanımları ile birlikte öz denetim unsurlarına yer verilmiştir. Listeleme, ölçeklerde tespit edilme sıklığına göre Tablo 4'te yapılmıştır.

Tablo 4

Öz Denetim Unsurları ve Unsurların Eylemsel Tanımları

	Öz Denetim Unsurları	Eylemsel Tanımları
1	Dürtüleri Kontrol Etme	<ul style="list-style-type: none"> • Davranış değişimlerini sağlayabilmek için dürtüsel istekleri kullanabilir. • Uzun vadeli hedefleri için kısa vadeli memnuniyetlerden uzaklaşabilir.
2	Duyguları Kontrol Etme	<ul style="list-style-type: none"> • Birey duygularını bastırmaz. • Birey duygularını yok saymaz. • Birey duygularını dengeli biçimde yansıtabilir. • Birey kendi hedeflerini hatırlar.
3	Hedef İzleme	<ul style="list-style-type: none"> • Hedeflerine yönelik zamanlamaları takip eder. • Hedeflerine yönelik yükümlülükleri yerine getirir • Hedeflerine yönelik planların uygulanmasını gerçekçi bir şekilde planlar ve kontrol eder.
4	Öz Değerlendirme	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef olarak belirlediği davranışlar ile bu davranışları içselleştirme oranı karşılaştırır ve farklar belirlenir. • Birey, davranışıyla ilgili yargıda bulunur.
5	Öz İzleme	<ul style="list-style-type: none"> • Toplum tarafından beklenen davranışları gerçekleştirir. • Duygularını maskeler.
6	Öz Pekiştirme	<ul style="list-style-type: none"> • Birey, davranışını güçlendirmek için kendini pekiştirir.
7	İnhibisyon	<ul style="list-style-type: none"> • Dürtüsel davranışlardan kaçınır.
8	Benmerkezcilikten Uzaklaşma	<ul style="list-style-type: none"> • Kısa süreli memnuniyet sağlayan davranışlardan uzak durur. • Karşısındaki kişilere değer verir. • Her zaman ön planda kendisinin olmasını beklemez. • Birey davranışı gerçekleştirmeden önce üzerinde düşünür.
9	Bilinçli Davranışlar	<ul style="list-style-type: none"> • Davranış öncesinde ve ya esnasında içten gelen bir dürtü hissi oluşmaz.

Tablo 4'ün devamı

10	Davranışları Kontrol Etme	<ul style="list-style-type: none"> • Aşırı tavırlar içerisinde olmazlar. • Yeni fikirlere açıktırlar. • Soğukkanlı, mantıklı ve akılcı davranırlar. • Öfkesini içinde yaşayabilir.
11	Öfke Yönetimi	<ul style="list-style-type: none"> • Birey nesnelere vurabilir ya da zarar verebilir. • Birey sözel hakaretlerde bulunabilir. • Öfke kontrol yöntemlerinden birini kullanabilir.
12	Düşünceleri Kontrol Etme	<ul style="list-style-type: none"> • Birey olumsuz düşüncelerini absorbe edebilir. • Aşırı saplantılı düşüncelerden kaçınır. • Bireylere karşı olumlu düşüncelere sahip olmaya çalışır.
13	Risk Alma	<ul style="list-style-type: none"> • Birey karar verirken gerekli durumlarda risk alabilir.
14	Aktarma (Manevra)	<ul style="list-style-type: none"> • Başkasının ekipmanlarını ve ya aracını hiçbir sorun yaşamadan kullanır. • Bir işten başka bir işe geçtiklerinde hızlı bir şekilde adapte olur.
15	Güvenilir olmak	<ul style="list-style-type: none"> • Dürüst olur • Yalan söylemez. • Onurlu davranır. • Erdemli davranır. • Dedikodu yapmaz. • Çalmaz.
16	Kendine Güvenme (Öz Güven)	<ul style="list-style-type: none"> • Hayata karşı yapıcı bir tutum içinde olur. • Olumlu bir bakış açısına sahip olur. • Kendine inanır.
17	Onarıcılık	<ul style="list-style-type: none"> • Birey, kaygı, stres, endişe gibi olumsuz duygu ve durumlarla baş eder. • Davranış kazanımı sürecinde olumsuz durumlar saptanır ve onarılır.
18	Övünmekten Kaçınma	<ul style="list-style-type: none"> • Birey doğru yaptığı işler konusunda konuşmaz. • Birey daha iyi olduğu konularda konuşmaz. • Bir şeyi tam anlamıyla mükemmel şekilde yapmadığında tatminsizlik hissine sahip olmaz. • Bir başarı elde ettiğinde başarının keyfi için zaman harcamaz. • Ana hedeften saptırmaya yönelik oluşan durumlara karşı direnç gösterir.
19	Öz Disiplin	<ul style="list-style-type: none"> • Kötü alışkanlıklardan vazgeçmeye yönelik yoğun çaba gösterir. • Birey kendisini diğer bireylerin onu eleştirdiğinden daha fazla eleştirir.
20	Öz Eleştiri	<ul style="list-style-type: none"> • Bir şeyler yanlış gittiğinde birey, öncelikle kendini gözden geçirir. • Boş zamanlarında birey kendini mutlu edecek şekilde yalnız zaman geçirir.
21	Öz Yeterlik	<ul style="list-style-type: none"> • Davranışa başlar. • Davranışı sürdürür. • Davranışı tamamlar. • Davranış sürecinde karşılaşılan engellerle mücadele eder.

22	Sağlıklı Beslenme	<ul style="list-style-type: none"> • Dengeli ve sağlıklı beslenir. • Sağlığına özen gösterir. • Karşısındaki kişiyi dinler.
23	Sosyalleşme (Kişilerarası İlişkiler)	<ul style="list-style-type: none"> • Anlaşılabilir şekilde konuşur. • Göz kontağı kurar. • Övgüde bulunur. • Sözel olmayan davranışları uygun şekilde kullanır. • Birey, yeni deneyimlere açıktır.
24	Yaşantısallık	<ul style="list-style-type: none"> • Birey, müzik, sanat, spor gibi keyif verici etkinliklere yönelir.
25	Yenileyicilik	<ul style="list-style-type: none"> • Yeni ve daha etkili davranışların benimsenmesi için alışkanlıklardan vazgeçilir.

Tablo 4'te görüldüğü üzere toplamda yirmi beş adet öz denetim unsuru tespit edilmiş ve eylemsel olarak ifade edilmiştir. Tespit edilen öz denetim unsurları birbiri ile iç içe geçmiş eylemsel tanımlara sahiptir. Bu nedenle aşağıda öz denetim unsurlarına yönelik kapsamlı açıklamalara yer verilmiştir.

Dürtüleri kontrol etme

Öz denetim ölçeklerinin ilki olarak karşımıza çıkan dürtüleri kontrol etme, 'Dispositional Self Control Scale', 'Attitudinal Self Control Scale', 'Habitual Self Control Scale', 'Grasmick's Self Control Scale', 'Brief Self Control Scale', 'Brief Self Control Scale Türkçe Versiyonu' ve 'Rosenbaum Self Control Schedule' olmak üzere yedi ölçekte tespit edilmiştir. Bu öz denetim unsurunun tam olarak anlaşılabilmesi için dürtü kavramının açıklanması gerekmektedir.

TDK (2006) dürtüyü, "Bedensel veya ruhsal dengenin değişmesi sonucu ortaya çıkan ve canlıyı türlü tepkilere sürükleyebilen içten gelen gerilim" olarak adlandırmaktadır. Bu gerilim halinin şiddetli olması durumunda birey istenmeyen davranışlar gösterebilir. Dürtülerin dengeli bir şekilde günlük hayata aktarılabilmesi için kontrol edilmesi gerekmektedir (Senemoğlu, 2015).

Dürtülerini kontrol edebilen bireyler, uzun vadeli hedefleri için kısa vadeli memnuniyetlerinden vazgeçebilir ve kendi davranış değişimlerini sağlayabilmek için dürtüsel isteklerini kullanabilmektedirler.

Duyguları kontrol etme

‘The Self Control Behaviour Inventory’, ‘Habitual Self Control Scale’, ‘Brief Self Control Scale’, ‘Self Control Questionnaire’, ‘Rosenbaum Self Control Schedule’ ve ‘The Heiby Self Reinforcement Questionnaire’ olmak üzere altı adet öz denetim ölçeğinde tespit edilen duyguları kontrol etme, ikinci öz denetim unsuru olarak yer almıştır. Bu unsurun tam olarak anlaşılabilmesi için duygu kavramının tanımı gerekmektedir. TDK (2006) duyguyu, “Duyularla algılama, his; belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim; önsezi; nesnelere veya olayları ahlaki ve estetik yönden değerlendirme yeteneği; kendine özgü bir ruhsal hareket ve hareketlilik” olarak tanımlamaktadır. Tanım doğrultusunda duygulardaki hassas ölçünün önemli olduğu ifade edilebilir. Bu unsur, duyguların dengeli bir şekilde ve durum ile uyumlu olarak ortaya çıkmasını kapsamaktadır. Bireyin duygularını kontrol etmemesi veya edememesi durumunda olumsuz durumlar ile karşılaşması mümkündür. Ayrıca duygularını göz ardı eden bir birey, diğer insanlara karşı tutumunda olumsuz davranışlar gösterebilir (Kapusuzoğlu, 2006).

Hedef takip etme

‘The Self Control Behaviour Inventory’, ‘California Personality Inventory (CPI)’, ‘Attitudinal Self Control Scale’, ‘Self Control Scale AS-36’, ‘Brief Self Control Scale’ ve ‘Self Control Questionnaire’ ölçeklerinde tespit edilen bir başka öz denetim unsuru ise hedef izlemedir. Geleceğe dönük kontrol olarak da ifade edilen bu unsur, bireyin kendi niyetlerini ve hedeflerini hatırlaması, zamanlamaları ve yükümlülükleri yerine getirmesi ve ayrıca

planların uygulanmasını gerçekçi bir şekilde planlaması ve kontrol etmesinden oluşmaktadır (Necka, 2015).

Hedefi takip etme yeteneği düşük bireylerin yükümlülüklerini ve sorumluluklarını yerine getirmede, ileriye dönük plan yapmada ve hedef belirlemede problem yaşama olasılıkları yüksektir. Genel olarak kurdukları cümleler arasında ‘Son teslim tarihi ne idi?, Ne yapacağımı hiç bilmiyorum.’ gibi ifadeler bulunmaktadır (Necka, 2015).

Öz değerlendirme

‘The Cognitive Self Management Test’, ‘Lifestyle Approaches Inventory’, ‘Rosenbaum Self Control Schedule’, ‘The Heiby Self Reinforcement Questionnaire’, ‘Self-Control Questionnaire’, ve ‘The Self-Control and Self-Management Scale’ olmak üzere altı adet öz denetim ölçeğinde bir başka öz denetim unsuru olan öz değerlendirme, tespit edilmiştir. Bu unsur, bireyin sorumluluğunda olan davranışa ilişkin bir yargıda bulunma ve davranışın standardına ilişkin gözlemleri karşılaştırma süreci olarak tanımlanmaktadır (Rehm, 1976).

Bu öz denetim unsurunda birey, hedef olarak belirlediği davranışları içselleştirme oranıyla ilgili yorumda bulunmaktadır. Ayrıca birey, şu anki davranışı ile hedef davranışı arasındaki farklılıkları belirlemektedir (Özan ve Yurdabakan, 2008).

Öz izleme

Bir diğer öz denetim unsuru olarak karşımıza çıkan öz izleme, ‘The Self-Control and Self-Management Scale’, ‘Self-Control Questionnaire’, ‘Lifestyle Approaches Inventory’, ‘The Cognitive Self Management Test’ ve ‘The Self Control Behaviour Inventory’ olmak üzere beş adet öz denetim ölçeğinde tespit edilmiştir. Bu unsur, bireyin davranışlarını, davranışların sebeplerini ve sonuçlarını gözlemlediği evre olarak tanımlanmaktadır. (Rehm, 1976).

Öz izleme oranı, kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Yüksek oranda öz izleme yapabilen bireylerin, davranış süreci boyunca öz farkındalığı da yüksektir. Ayrıca bu bireyler, duygularını maskelemede düşük oranda öz izleme gerçekleştirenlere göre daha iyidir (Erkutlu, 2012).

Öz pekiştirme

'The Self-Control and Self-Management Scale', 'Self-Control Questionnaire', 'The Heiby Self Reinforcement Questionnaire', 'Lifestyle Approaches Inventory' ve 'The Cognitive Self Management Test' olmak üzere beş adet ölçekte, öz pekiştirme unsuru tespit edilmiştir.

Öz denetimin kristal yüzü olarak ifade edilen öz pekiştirme, önceden geliştirilmesi saptanan davranışın gerçekleşmesi ya da yüksek oranda gerçekleşmesiyle ilişkili sonuçları içeren içsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Heiby, Mezo; 1982, 2005). Rehm (1976) ise bu unsuru, öz değerlendirme sonucunda pekiştireçler aracılığıyla bireyin davranışları üzerinde değişiklik yapma süreci olarak ifade etmiştir.

İnhibisyon

'Self Control Scale AS-36', 'The Self Control Behaviour Inventory' ve 'Brief Self Control Scale' ölçeklerinde tespit edilen inhibisyon bir diğer öz denetim unsurudur. Bu unsur, yetersiz hatta zararlı sonuçlar doğurabilecek eylemlerden kaçınma kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bireyin duygularını kontrol etme becerisi ile de ilişkili bir kavram olan inhibisyon, sosyal yaşantı ve kişisel hedeflere ulaşma ile de ilişkilidir (Necka, 2015). İnhibisyon becerisine sahip insanlar, dürtülerine yönelik hareketlerden kaçınmakta ve kısa süreli memnuniyet sağlayan davranışlardan uzak durabilmektedirler (Necka, 2015).

Benmerkezcilikten uzaklaşma

‘Attitudinal Self Control Scale’ ve ‘Grasmick’s Self Control Scale’ ölçeklerinde yer alan bir başka öz denetim unsuru ise benmerkezcilikten uzaklaşmadır. Bu unsurun tam olarak anlaşılabilmesi için benmerkezcilik kavramının açıklanması gerekmektedir. Bu kavramı TDK (2006), “1. Bireyin benliğini evrenin odağı olarak görmek temeline dayanan felsefe görüşü. 2. Benlik ile dış dünya arasında bir ayırım yapamayıp biçiminde beliren ve genellikle dört ile altı yaş arasındaki çocukların doğal özelliği sayılan bir zihin durumu. 3. Bir kimsenin, gösterdiği tepkilerin sonuçlarını ve toplumsal yönlerini tümüyle kavrayamayışı” olarak tanımlamaktadır.

Bu bilgiler ışığında benmerkezcilik kavramının öz denetim becerisi üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir. Yüksek öz denetim becerisine sahip bireyler, benmerkezci davranışlarını kontrol etme eğilimindedirler. Bunun aksine benmerkezci davranışlar gerçekleştiren bireyler ise, karşısındaki kişilere değer vermeyebilir ve her zaman her durumda ön planda olma isteği hissedebilmektedirler (Kaur, Kramer ve Mullainathan, 2015).

Bilinçli davranışlar

‘Habitual Self Control Scale’ ve ‘California Personality Inventory (CPI)’ ölçeklerinde tespit edilen bir diğer öz denetim unsuru ise bilinçli davranışlardır. Bu unsurun tam olarak anlaşılabilmesi için davranış kavramı ile ilgili açıklama gerekmektedir. Davranışlar bilinçli olarak gerçekleşebileceği gibi dürtüsel hareketler olarak da açığa çıkmaktadır. Dürtüsel hareketler kavramı üç çağrışım içermektedir. Bunların birincisi, davranışın üzerinde önceden düşünülmemiş olması; ikincisi, davranışın yeterliliğini gösterecek ipuçlarının sadece belirli bir kısmının kullanılabilir olması ve üçüncüsü ise davranışı gerçekleştirebilmek için davranış öncesinde ya da esnasında içten gelen bir dürtü hissinin oluşmasıdır (Alfred, 1995).

Bu bilgiler ışığında dürtüsel davranışlardan kaçınılması gerektiği ifade edilebilir. Dürtüsel davranışlar ile bilinçli davranışlar arasında ters orantı bulunmaktadır (Alfred, 1995).

Dolayısıyla bireyin dürtüsel davranışlardan uzaklaşarak bilinçli davranış göstermek için çaba göstermesi gerekmektedir.

Davranışları kontrol etme

‘Habitual Self Control Scale’ ve ‘Grasmick’s Self Control Scale’ ölçeklerinde yer alan bir diğer öz denetim unsuru ise davranışları kontrol etmedir. TDK (2006) davranışı, “Davranma işi, tutum, davranım, muamele, hareket” olarak tanımlamaktadır. Bireyin davranışları dürtüsel olarak açığa çıkabileceği gibi, bilinçli bir biçimde düşünülerek de meydana gelebilir. Bu sebeple bireyin davranışlarını kontrol etmesi, öz denetim becerisini olumlu etkilemektedir.

Bu unsuru gerçekleştirebilmek için eğitim bilimleri literatüründe yer alan sönme, görmezden gelme, olumsuz pekiştirme kullanma, olumsuz davranışın tam aksini ödüllendirme, ortam değiştirme, ara verme ve bıktırma gibi yöntemler kullanılmaktadır (Senemoğlu, 2015).

Bu yöntemlerin, bireyin davranışlarının kontrol etme becerisine katkı sağlayacağı söylenebilir. Davranışlarını kontrol etme becerisi yüksek olan bireyler, yeni fikirlere açık, toplum ile uyumlu, empati yeteneği yüksek kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öfke yönetimi

‘Grasmick’s Self Control Scale’ ve ‘Attitudinal Self Control Scale’ ölçeklerinde yer alan öz denetim unsurlarından biri de öfke yönetimidir. Öfke anında bireylerin üç şekilde davranış gerçekleştirdikleri saptanmıştır. Bunlardan ilki, bireyin öfkesini içe atmasıdır. İçe atma, bireyin öfke anında kendini bastırması ve süreci içsel olarak geçirmesini ifade etmektedir. İkincisi ise, öfkeyi dışa yöneltmedir. Birey öfkesini dışa yönelttiğinde, vurma, hakaret etme, çevresindeki nesnelere zarar verme, küfretme ve eleştiride bulunma gibi davranışlar sergilemektedir. Sonuncusu ise, öfkeyi kontrol etmedir. Birey öfke anında kendini

kontrol ederek sakinleşir ve toplum ile uyumlu davranışlar sergiler (Akın, Arslan, Uysal ve Sahranç, 2015).

Düşünceleri kontrol etme

‘Brief Self Control Scale’ ölçeğinde tespit edilen bir başka öz denetim unsuru ise düşünceleri kontrol etme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurun tam olarak anlaşılabilmesi için düşünce kavramının ne olduğu üzerinde durulması gerekmektedir. Türk Dil Kurumu (2006) düşünceyi, “Uzay ve zamanın ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, yalnızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik, mütalaa, fikir, ide, idea” olarak tanımlamaktadır. Düşünme becerisi, bireyin davranışlarını gerçekleştirmede önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanı diğer canlılardan ayıran temel özellik olarak ifade edilen bu beceri, ahlaki ve insani bir amaç uğruna gerçekleştiğinde anlamlı olmaktadır. Bu bilgiler ışığında bireyin düşüncelerini kontrol etmesi toplum ile uyum sağlamasında etkilidir. Bunun yanında topluma katkı sağlamada da önem arz etmektedir.

Risk alma

‘Attitudinal Self Control Scale’ ve ‘Grasmick’s Self Control Scale’ ölçeklerinde tespit edilen bir diğer öz denetim unsuru ise risk almadır. Bu unsurun tam olarak anlaşılabilmesi için risk kavramının tanımlanması gerekmektedir. Risk, zarar ya da kayıp durumuna sebep olacak bir olayın ortaya çıkma olasılığı olarak tanımlanmaktadır (Angela ve Martin, 2016).

Değişimin hızlı bir biçimde gerçekleştiği günümüzde bireyler karar verirken risk alma durumunda kalabilirler. Risk alabilen bireyler, özgüven sahibi, cesur, yetenekli, bilgili, geçmiş yaşamın etkilerinden sıyrılmış olma gibi özellikler taşımaktadır (Angela ve Martin, 2016). Bu özelliklerin düzeyi bireyden bireye değişim gösterebileceği için risk alma düzeyi de kişiden kişiye değişebilir. Öz denetim becerisi yüksek kişilerin gerekli durumlarda risk alması beklenmektedir.

Aktarma (manevra)

'Self Control Scale AS-36' ölçeğinde tespit edilen aktarma (manevra) başka bir öz denetim unsurudur. Bu unsur, eylemin gidişatını değiştirme veya bir etkinlikten diğerine geçme yeteneği olarak ifade edilmektedir (Necka, 2015).

Aktarma becerisi yüksek bireyler başkasının ekipman ve ya araçlarını hiçbir sorun yaşamadan kullanabilirler ve bir işten başka bir işe geçtiklerinde hızlı bir şekilde adapte olabilirler (Necka, 2015).

Güvenilir olmak

'Habitual Self Control Scale' adlı ölçekte tespit edilen öz denetim unsurlarından biri de güvenilir olmaktır. Bu unsurun genel özelliklerini göz önünde bulundurduğumuzda dürüst olmak, doğruları söylemek, onurlu davranmak, dedikodu yapmamak ve çalmamak gibi maddeler karşımıza çıkmaktadır (Koellhoffer, Murphy ve Banas, 2009). Unsurun tam olarak anlaşılabilmesi için aşağıda genel özelliklerinin bazılarına yer verilmiştir.

Özelliklerden ilki, dürüst olmadır. Bu kavram, bireyin hem toplum içerisinde doğru davranış şekillerine sahip olmasını hem de bireysel olarak kendi öz benliği ile uyumlu olmasını ifade etmektedir (Koellhoffer, Murphy ve Banas, 2009). Doğruları söyleme, dürüst olma ile iç içe geçmiş bir kavramdır ve bireyin sözel olarak doğru ifadeleri belirtmesini kapsamaktadır. Karşılaşılan bir diğer kavram ise, onurlu olmaktır. Bu kavram, bireyin değerlerini, kişisel menfaatlerinin önünde tutmasını ifade etmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda, öz denetim becerisi yüksek bireylerin güvenilir olması gerekmektedir.

Kendine güvenme (özgüven)

'California Personality Inventory (CPI)' adlı ölçekte yer alan bir başka öz denetim unsuru ise, kendine güvenme (özgüven)dir. Bu unsuru, bireyin kendine yönelik olumlu

yargılara sahip olması, kendini ve durumları kontrol edebilmesi, kendine yönelik olumlu bakış açısına sahip olması, kendisinin yeterli olduğunu düşünmesi, değerinin farkında olması ve kendisini tanıması gibi maddelerle ilişkili olduğunu ifade etmektedir (Hirt, Clarkson ve Jia, 2016).

Ayrıca bu unsur eylemsel olarak ifade edilirse, bireyin hayata karşı yapıcı bir tutum içinde olmasını, olumlu bir bakış açısına sahip olmasını ve kendine inanmasını kapsamaktadır (Hirt, Clarkson ve Jia, 2016). Bu bilgiler doğrultusunda öz denetim becerisi yüksek bir bireyin, özgüveninin yüksek olması beklenmektedir.

Onarıcılık

Onarıcılık, öz denetimin dördüncü unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır ve 'Rosenbaum Self Control Schedule' ölçeğinde tespit edilmiştir. Rosenbaum (1990) öz denetimin üç fonksiyonunu açıklamaya yönelik yaptığı çalışmada öz denetim kavramının onarıcı boyutundan bahsetmiştir. Öz denetimin onarıcı boyutu, bireyin amaca yönelik davranışlarını etkileyen duygularını, acılarını ve bilişlerini denetleyebildiği davranışları içermektedir. Bu davranışlar aksaklıkları yeniden düzenler ve bireyin denge kurmasına yardımcı olur, bir başka ifadeyle onarıcı ya da tamir edicidir (Rosenbaum, 1990). Ayrıca bu unsur kişinin; kaygı, stres, endişe ve olumsuz duygugibi durumlarla baş edebilme becerisi olarak da ifade edilebilir (Ulaş, Epçaçan, Sökmen ve Yasul, 2015).

Övünmekten kaçınma

Karşılaşılan bir diğer öz denetim unsuru ise 'The Heiby Self Reinforcement Questionnaire' ölçeğinde tespit edilen övünmekten kaçınmadır. Bu unsurun tam olarak anlaşılabilmesi için övünme kavramının tanımlanması gerekmektedir. Övünme, bireyin egosunun varlığını arttırabilmek için kendini ifade etme biçimi olarak adlandırılabilir (Tolle, 2015). Ayrıca bireyin doğru yaptığı işler hakkında konuşması, bireyin daha iyi olduğu

konularda konuşması, bir şeyi tam anlamıyla mükemmel şekilde yapmadığında tatminsizlik hissine sahip olması ve bir başarı elde ettiğinde başarının keyfi için zaman harcaması olarak da açığa çıkmaktadır (Wagner, Holden ve Jannarone, 1988). Bireyin egosu ile doğrudan ilişkili olan övünme, öz denetim açısından olumsuzdur. Öz denetim becerisi yüksek bir birey olmak için, övünme davranışının kontrol edilmesi gerekmektedir.

Öz disiplin

Bir başka öz denetim unsuru ise ‘Brief Self Control Scale Türkçe Versiyonu’nda tespit edilen ve öğrenilebilen bir yetenek olan öz disiplindir. Öz disiplin süreci, yapılması planlanan eylemlere direnç gösteren bilinçaltının farkında olmayı, bu bilinçaltı ve bilinç elementlerinin koordine edilmesini kapsamaktadır (Bryant, 2009). Bu süreçte bireyler, ana hedeflerinden saptırmaya yönelik isteklere karşı direnç göstermekte ve kötü alışkanlıklardan vazgeçmeye yönelik yoğun çaba göstermektedirler. Ayrıca bireylerin, kendilerine yönelik planlamaları ve planlamaları uygulayabilecek iradeleri vardır (Nebioğlu, Konuk, Akbaba ve Eroğlu, 2012).

Bunun yanında her bireyin kendine has bir öz disiplini mevcuttur. Bireyin öz disiplini toplum ile örtüşebileceği gibi toplumdan farklılık da gösterebilir. Toplumdan farklı bir öz disipline sahip olması, bireyin öz disiplin sahibi olmadığına işaret etmez (Nebioğlu, Konuk, Akbaba ve Eroğlu, 2012).

Öz eleştiri

‘The Heiby Self Reinforcement Questionnaire’ ölçeğinde tespit edilen bir diğer öz denetim unsuru ise öz eleştiridir. TDK (2006), özeleştiriye bir kişinin kendi davranışları üzerine yönelttiği yargı, otokritik olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında, bireyin kendisine yönelik sürekli ve şiddetli şekilde eleştiride bulunması, kendisinden ulaşılması güç hedefler ya da beklentiler içinde olması, sürekli diğer insanlar tarafından onaylanmayacağı ya da reddedileceği kaygısı içinde olması olarak da tanımlanabilir (Carver ve Scheier, 1981).

Başka bir ifadeyle öz eleştiri davranışının bireylerde, kişinin kendisini diğer kişilerin onu eleştirdiğinden daha fazla eleştirmesi, bir şeyler yanlış gittiğinde kişinin kendisini suçlaması ve boş zamanlarında kişinin kendi kendini memnun edecek bir şekilde yalnız zaman geçirmesi olarak açığa çıkacağı ifade edilebilir.

Öz yeterlik

'Rosenbaum Self Control Schedule' adlı ölçekte yer alan öz denetim unsurlarından biri de öz yeterliktir. Bu unsur, bireyin gelecekte karşılaşılabileceği zor durumların üstesinden gelmede ne kadar başarılı olabileceğine ilişkin bireyin kendi hakkında verdiği yargı ve inanç olarak ifade edilmektedir (Senemoğlu, 2015).

Bandura (1977) ise, öz yeterliği, "bireyin belli bir performansı göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olarak yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısı" olarak tanımlamıştır. Bireyin kendisine yönelik yeterlik algısını ifade eden bu unsur, davranışa başlama, davranışı sürdürme, davranışı tamamlama ve engellerle mücadele etme aşamalarıyla gözlemlenebilir hale gelmiştir (Gözüm ve Aksayan, 1999). Bu bilgiler ışığında öz denetim becerisi yüksek bir bireyin, öz yeterlik algısının yüksek olması beklenmektedir.

Sağlıklı beslenme

'Self Control Questionnaire' adlı ölçekte tespit edilen bir diğer öz denetim unsuru ise sağlıklı beslenmedir. Bu unsurun tam olarak anlaşılabilmesi için beslenme kavramı üzerinde durulması gerekmektedir. Vücuda yeterli miktarda besin öğelerini alarak büyümek, gelişmek, sağlıklı ve üretken olmak, uzun süre yaşamak için yenilen yiyecekler beslenmeyi oluşturur. Vücudun büyümesi, dokuların yenilenmesi için gerekli olan tüm besin öğelerinin yeterli miktarda ve gerekli ortamda alınması ve uygun şekilde kullanılması beslenmeyi oluşturur. Beslenme, bireyin sağlığı, yaşamı ve büyümesi için önemlidir (Demirezen ve Coşansu, 2005).

Ayrıca beslenme şekillerinin insanın sosyal çevresini belirlemekte ve kara verme süreçlerini etkilediği de ifade edilmektedir (Sender, Fuchs ve Milo, 2016). Bu bilgiler doğrultusunda öz denetim becerisi yüksek bireylerin, sağlıklı beslenme alışkanlığına sahip olmaları beklenmektedir.

Sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler)

'California Personality Inventory (CPI)' ölçeğinde yer alan bir diğer öz denetim unsuru ise, sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler)dir. Bu unsur, bireyin topluma dahil olma ve uyum gösterme süreci olarak ifade edilmektedir. Bu süreç içerisinde birey, toplumdaki rollerini yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri, değer, eğilim ve benlik algılarını özümsemektedir. Ayrıca kendine özgü değerler oluşturmakta ve davranış geliştirmektedir (Lowe ve Haws, 2014).

Sosyalleşmenin en önemli unsuru iletişim kurma becerisidir. İletişim kurma becerisi; dinleme, anlaşılabilir şekilde konuşma, göz kontağı kurma, konuşmayı teşvik etme, övgüde bulunma, sözel olmayan davranışları uygun bir şekilde kullanma olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra etkili iletişim, mesajı alan kişinin mesajın anlamını, veren kişinin iletmek istediği anlamda alması halinde gerçekleşmektedir (Lowe ve Haws, 2014). Bu bilgiler ışığında öz denetim becerisi yüksek bireylerin kişilerarası ilişkilerinde etkili olması ve iletişim kurma becerisinin yüksek olması beklenmektedir.

Yaşantısallık

Diğer bir öz denetim unsuru olan yaşantısallık, 'Rosenbaum Self Control Schedule' ölçeğinde tespit edilmiştir. Rosenbaum'a göre yaşantısal öz denetim, bireyin bilişsel gelişim sürecinin sonuçlarının üstesinden gelerek müzik, sanat, spor gibi keyif verici etkinliklere yönelmeyi sağlayan davranışlarını kapsamaktadır (Duyan, Gülten ve Gelbal, 2012).

Bu unsurda bireyin sanatsal, sportif etkinlikler gibi keyif verici etkinliklere yönelmesi önemlidir. Bu sayede birey kendini yeni deneyimlere açık hale getirmektedir (Duyan, Gülden ve Gelbal, Ulaş, Epçaçan, Sökmen ve Yasul; 2012, 2015).

Yenileycilik

'Rosenbaum Self Control Schedule' ölçeğinde tespit edilen diğer bir öz denetim unsuru ise yenileyciliktir. Bu unsur, gerçekleşme ihtimali düşük görünen yeni davranışlar, alışkanlıklar (spora başlama, diyet yapma, para biriktirme, sigarayı bırakma gibi) edinme sürecinde ortaya konan irade olarak değerlendirilebilir (Ulaş, Epçaçan, Sökmen ve Yasul, 2015). Ayrıca yenileycilik unsuru göz önünde bulundurulduğunda öz denetim, uzun vadedeki ödüller için haz ve zevk veren şeyleri erteleyebilmekle de ilişkilidir (Sugiwaka ve Okouchi, 2004).

Araştırmanın birinci aşamasında, birinci alt probleme yönelik olarak, öz denetim unsurlarını belirlemek amacıyla Tablo 1'de yer alan ölçeklerin tamamı incelenmiştir. İnceleme sonucunda *dürtüleri kontrol etme, duyguları kontrol etme, hedef izleme, öz değerlendirme, öz izleme, öz pekiştirme, inhibisyon, benmerkezcilikten uzaklaşma, bilinçli davranışlar, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, düşünceleri kontrol etme, risk alma, aktarma (manevra), güvenilir olmak, kendine güvenme (öz güven), onarıcılık, övünmekten kaçınma, öz disiplin, öz eleştiri, öz yeterlik, sağlıklı beslenme, sosyalleşme, yaşantısallık, yenileycilik* olmak üzere yirmi beş adet öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Tespit edilen unsurların eylemsel olarak birbiri ile iç içe geçen tanımlara sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle öz denetim unsurları ile ilgili açıklamalara yukarıda yer verilmiş ve bu bilgiler doğrultusunda öğretmenlerin öz denetim unsurları belirlenmiştir.

Öğretmenlerin Öz Denetim Unsurlarına Yönelik Bulgular

Araştırmanın ikinci aşamasında, ikinci alt probleme yönelik olarak; öğretmenlerin özdenetim unsurlarını belirlemek amacıyla MEB tarafından hazırlanmış olan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri kullanılmıştır. 2006 yılında yayımlanmış olan ÖMGY' nin ardından sahadan elde edilen geri bildirimler ve eğitim alanındaki gelişmeler ışığında ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar çerçevesinde; MEB 2017 yılında “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri”ni güncellemiştir. Yeterlik alanlarını altıdan üçe düşürerek, “Mesleki Bilgi”, “Mesleki Beceri” ve “Tutum ve Değerler” olmak üzere 3 yeterlik alanı ile bunların altında yer alan 11 alt yeterlik ve bu yeterliklere ilişkin 65 göstergeden oluşan yeni bir doküman hazırlamıştır. Bu çalışmada, Türkiye’de kamu personeli olarak görev yapan her öğretmende genel olarak bulunması beklenen bu yeterlikler doğrultusunda öğretmenlerin öz denetim unsurları belirlenmiştir. Ayrıca bir uzman görüşü alınmış ve yeterlik sonlarında tekrar etme sıklıkları karşılaştırılmıştır. Öğretmenlerin öz denetim unsurları belirlenirken Tablo 4’te bahsedilen öz denetim unsurları kullanılmıştır.

2006 yılına ait öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2006 yılında yayımlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerine yönelik bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Kişisel ve mesleki değerler-mesleki gelişim yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2006 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan ‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterlik alanında tespit edilen öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu yeterlik kapsamında ‘*Öğrencilere Değer Verme, Anlama ve Saygı Gösterme*’, ‘*Öğrencilerin Öğrenebileceğine ve Başaracağına*

İnanma, *‘Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme*, *‘Öz Değerlendirme Yapma*, *‘Kişisel Gelişimi Sağlama*, *‘Meslekî Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama*, *‘Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama*’ ve *‘Mesleki Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme*’ olmak üzere sekiz alt yeterlik alanı bulunmaktadır. Aşağıda ‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterliği kapsamında bulunan alt yeterlikler MEB’in yayımladığı sıra ile listelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgular ifade edilmiştir. İlk olarak bu yeterlik alanı kapsamında bulunan ‘A1. Öğrencilere Değer Verme, Anlama ve Saygı Gösterme’ alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5

A1. Öğrencilere Değer Verme, Anlama ve Saygı Gösterme’ Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A1.ÖĞRENCİLERE DEĞER VERME, ANLAMA VE SAYGI GÖSTERME Öğretmen, öğrencilerin her birinin önemli ve değerli olduğunu kendilerine fark ettirebilmeli ve özelliklerine uygun davranabilmelidir. Onların bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, kültürel farklılıklarına ve gereksinimlerine ilişkin anlayışını, farkındalığını öğrencilerinin öğrenmesini desteklemek ve daha ileriye götürmek için kullanabilmelidir.	A1.1.Plânında ve uygulamalarında öğrencilerin gereksinimlerine yanıt verecek farklı etkinlikler sunar. (C1.1; C1.2; C5.1)	3.Hedef İzleme
	A1.2.Oturma düzenini öğrenci özelliklerine ve onların öğrenmelerini kolaylaştırabilecek biçimde düzenler. (C3.2;C3.3)	3.Hedef İzleme
	A1.3.Öğrenmeyi kolaylaştırmak için uygun materyal, kaynak ve etkinlik seçme ve bunları geliştirmede öğrencilerin özelliklerini dikkate alır. (C2.2)	3.Hedef İzleme 9.Bilinçli Davranışlar
	A1.4.Öğrencilerin farklı etkinlikler önermesine ve bunlara katılmasına olanak sağlar.	23.Sosyalleşme
	A1.5.Öğrencilerini etkin biçimde dinler.	23.Sosyalleşme
	A1.6. Öğrencilerin fikirlerine ve ürettiklerine değer verir. (B3.5)	8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	A1.7. Öğrenciler sorulara farklı yanıtlar verdiğinde olumlu tepki gösterir.	12.Düşünceleri Kontrol Etme
	A1.8. Sözel tepkilerinde ve davranışlarında saygı öğelerine yer verir.	12.Düşüncelerini Kontrol Etme 23.Sosyalleşme
	A1.9. Sınıf içi ve dışı etkinliklerde öğrencilerin sosyal ve kültürel özelliklerine uygun olarak çeşitliliğe yer verir. (B1.4)	3.Hedef İzleme
	A1.10. Öğrencilerin sevgi ve saygıya dayalı ilişkiler geliştirmelerine ortam oluşturur.	9.Bilinçli Davranışlar
	A1.11. Öğrencilere ödev verirken ve sınıf dışı çalışmalar yaptırırken hem onların hem de çevrenin gereksinim ve olanaklarını dikkate alır. (B1.3;C4.3)	3.Hedef İzleme
	A1.12. Farklı özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler için öğrenme amaçları belirleyerek	9.Bilinçli Davranışlar

---

uygun ortamlar hazırlar.

A1.13. Öğrencinin geçmişine ve sosyo - **8.**Benmerkezcilikten ekonomik durumuna göre ön yargısız Uzaklaşma davranır.

‘Kişisel ve Mesleki Değerler- Mesleki Gelişim’ yeterliği kapsamında bulunan ‘A1. Öğrencilere Değer Verme, Anlama ve Saygı Gösterme’ alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına ait performans göstergelerinde *sosyalleşme, bilinçli davranışlar, hedef izleme, benmerkezcilikten uzaklaşma ve düşünceleri kontrol etme* öz denetim unsurlarına ait eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Öğrencilere Değer Verme, Anlama ve Saygı Gösterme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yeterlik kapsamında bulunan bir diğer alt yeterlik alanı olan ‘A2. Öğrencilerin Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma’ ile ilgili performans göstergelerine ve tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6

A2. Öğrencilerin Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma Yeterliğinde Tespit Edilen Öz denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A2. ÖĞRENCİLERİN, ÖĞRENEBİLECEĞİNE VE BAŞARACAĞINA İNANMA Öğretmen, öğrencilerinin yaşantıları ve düzeyleri ne olursa olsun, onların eğitim kazanımlarını sürekli arttırmayı amaç edinmeli, onlara öğrenme ve başarıma konusunda özgüven kazandırabilmelidir.	A2.1.Öğrencilerde öğrenmeye ilişkin olumlu tutum geliştirmeyi amaçlar.	9.Bilinçli Davranışlar
	A2.2. Öğrencilerin farklı öğrenme özelliklerine sahip olduklarının farkındadır.	
	A2.3. Çalışmalarını planlar ve uygularken, öğrencilerin her birini var olan kazanım düzeylerinden daha ileriye götürmeyi amaçlar.	3.Hedef İzleme
	A2.4. Öğrenmeyi engelleyen etmenleri analiz ederek öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler yapar. (D4.1-D4.5)	3.Hedef İzleme 17.Onarıcılık
	A2.5. Öğrenme ve başarmanın çeşitli yolları olduğu konusunda öğrencileri bilgilendirir.(D3.4)	21.Öz Yeterlik 23.Sosyalleşme
	A2.6. Öğrencilerin düzeylerine uygun ve ulaşılabilecek amaçlar belirler.	3.Hedef İzleme
	A2.7.Farklı düzeydeki öğrencilerin öğrenme çabalarını cesaretlendirir.	8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23.Sosyalleşme
	A2.8.Öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmeleri için onlara sınıf içi ve dışında çeşitli etkinlikler ve olanaklar sunar. (E1.4;E1.5)	3.Hedef İzleme 9.Bilinçli Davranışlar
	A2.9.Öğrencilerin başarılarını öne çıkarır ve destekler. (D3.6)	8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	A2.10.Her öğrencinin başarılı olacağına inanır.	8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma 16.Kendine Güvenme 23.Sosyalleşme
	A2.11.Beklentilerini oluştururken bireysel farklılıkları dikkate alır.	8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma

‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterliği kapsamında bulunan ‘A2. Öğrencilerin Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma’ alt yeterlik alanına ait performans göstergelerinde *sosyalleşme, hedef izleme, bilinçli davranışlar, benmerkezcilikten uzaklaşma, onarıcılık, öz yeterlik, kendine güvenme* öz denetim unsurlarına ait eylemsel tanımlar saptanmıştır.Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Öğrencilerin Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 7’de ise bu

yeterlik alanında bulunan bir diğer alt yeterlik alanı olan ‘A3. Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme’ ile ilgili performans göstergelerine ve tespit edilen öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 7

A3. Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme Yeterliğinde Tespit Edilen Öz denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A3. ULUSAL VE EVRENSEL DEĞERLERE ÖNEM VERME Öğretmen, çocuk hakları, insan hakları, anayasa ve demokrasi ilkelerini benimseyerek her toplumun kendine özgü kültürel yapısı, değerleri olduğu anlayışıyla öğrenme yaşantıları düzenleyebilmelidir. Ulusal ve evrensel değerleri benimsemeli, uluslararasıdaki anlayışı, iş birliğini, dostluğu, barışı destekleyerek, öğrencilerinin de bu değerleri kazanması için çaba gösterebilmelidir.	A3.1. Sınıf içi ve dışında çocuk haklarının korunması ve uygulanmasında etkin rol alır.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	A3.2. İnsan haklarına uygun biçimde davranır.	9. Bilinçli Davranışlar 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	A3.3. Uluslara, bireylere ve inançlara karşı ayrımcılık yapmaz.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	A3.4. Sınıf içi ve dışı etkinliklerde demokratik davranır.	10. Davranışları Kontrol Etme
	A3.5. Öğrencilerde ulusal ve evrensel değerlerin gelişmesini destekler ve model olur.	3. Hedef İzleme 9. Bilinçli Davranışlar 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23. Sosyalleşme 9. Bilinçli Davranışlar
	A3.6. Öğrencilerine bireysel ve kültürel farklılıkları olabileceğine ilişkin anlayış kazandırmaya yönelik çalışmalara yer verir.	9. Bilinçli Davranışlar
	A3.7. Sınıf içi ve dışı çalışmalarında, toplumsal ve meslekî etik değerleri benimser ve bunlara uygun davranır.	10. Davranışları Kontrol Etme
	A3.8. Bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili yasal ve ahlâki sorumlulukları bilir ve bunları öğrencilere kazandırır.	9. Bilinçli Davranışlar

‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterliği kapsamında bulunan ‘A3. Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme’ alt yeterlik alanına ait performans göstergelerinde *benmerkezcilikten uzaklaşma, bilinçli davranışlar, davranışları kontrol etme, hedef izleme ve sosyalleşme* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim

becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 8’de ise bir diğer alt yeterlik alanı olan ‘A4. Öz Değerlendirme Yapma’ ile ilgili performans göstergelerine ve tespit edilen öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 8

A4. Öz Değerlendirme Yapma Yeterliğinde Tespit Edilen Öz denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A4.ÖZ DEĞERLENDİRME YAPMA Öğretmen, sınıf içi ve dışı çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla analiz edebilmeli, öz değerlendirme yapabilmeli, yeni bilgi ve fikirlere açık olarak kendini sürekli geliştirebilmelidir.	A4.1. Sınıf içi ve dışı çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla analiz ederek öz değerlendirme yapar.	5.Öz İzleme 4.Öz Değerlendirme
	A4.2. Öz değerlendirmeden elde ettiği verileri kendini ve öğretme- öğrenme sürecini geliştirmek için kullanır.	4.Öz Değerlendirme 6.Öz Pekiştirme 17.Onarıcılık 25.Yenileyicilik
	A4.3. Kendi performansını değerlendirirken öğrenci, veli, öğretmen ve yönetici görüşlerinden yararlanır.	4.Öz Değerlendirme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23.Sosyalleşme
	A4.4. Farklı görüşlere ve eleştirilere açıktır.	8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23.Sosyalleşme
	A4.5. Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerde ortaya çıkan davranış ve öğrenme sorunlarının nedenlerini önce kendisinde arar.	5.Öz İzleme 4.Öz Değerlendirme 20.Öz Eleştiri 19.Öz Disiplin

‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterliği kapsamında bulunan ‘A4. Öz Değerlendirme Yapma’ alt yeterlik alanına ait performans göstergelerinde *özizleme, özdeğerlendirme, özpekiştirme, özeleştirisi, özdisiplin, sosyalleşme, benmerkezcilikten uzaklaşma, onarıcılık ve yenileyicilik* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Öz Değerlendirme Yapma’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 9’da ise ‘A5. Kişisel Gelişimi Sağlama’ alt yeterlik alanına ait performans göstergelerine ve tespit edilen öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 9

A5. Kişisel Gelişimi Sağlama Yeterliğinde Tespit Edilen Öz denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A5. KİŞİSEL GELİŞİMİ SAĞLAMA Öğretmen, kendini geliştirme sorumluluğunun bilincinde, istekli, sebatlı, canlı, enerjik ve yaratıcı olabilmelidir. Eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim becerileri ve estetik anlayışını geliştirebilmeli ve etkili kullanabilmelidir.	A5.1. Bireysel gücünün ve yetkinliğinin farkındadır.	21.Öz Yeterlik 16.Kendine (Özgüven) Güvenme
	A5.2. Kişisel bakımına ve sağlığına özen gösterir.	22.Sağlıklı Beslenme
	A5.3. Davranışlarında tutarlı ve dürüsttür.	10.Davranışları Kontrol Etme 15.Güvenilir Olmak
	A5.4.Zorluklarla mücadele eder.	19.Öz Disiplin 21. Öz Yeterlik
	A5.5.Stresle başa çıkma yollarını bilir ve kullanır.	17.Onarıcılık
	A5.6.Özgüvene sahiptir.	16.Kendine (Özgüven) Güvenme
	A5.7.Üst düzey düşünme becerilerine sahiptir ve bunları kullanır.	9.Bilinçli Davranışlar 12.Düşünceleri Kontrol Etme
	A5.8.Zaman yönetimiyle ilgili stratejileri bilir ve kullanır.	3.Hedef İzleme
	A5.9.Yeni fikirlere ve değişime uyum sağlar.	25.Yenileyicilik 24.Yaşantısallık 14.Aktarma (Manevra)
	A5.10.Türkçe'yi kurallarına uygun ve anlaşılabilir bir biçimde kullanır.	3.Hedef İzleme 2.Duyguları Kontrol Etme
	A5.11.Mesleğini severek ve isteyerek yapar.	
	A5.12.Teknoloji okur-yazarıdır (teknoloji ile ilgili kavram ve uygulamaların bilgi ve becerisine sahiptir).	
	A5.13.Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeleri izler.	
	A5.14.Kişisel ve mesleki duyarlılıklarını artırmak için kültür ve sanat etkinliklerine katılır.	
	A5.15.Bilimsel araştırma yapmaya isteklidir.	

‘Kişisel ve Mesleki Değerler- Mesleki Gelişim’ yeterliği kapsamında bulunan ‘A5. Kişisel Gelişimi Sağlama’ alt yeterlik alanına ait performans göstergelerinde *öz yeterlik, kendine güvenme (öz güven), sağlıklı beslenme, davranışları kontrol etme, güvenilir olmak, öz disiplin, onarıcılık, bilinçli davranışlar, düşünceleri kontrol etme, hedef izleme, yenileyicilik, yaşantısallık, aktarma ve duyguları kontrol etme* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Kişisel Gelişimi Sağlama’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 10’da ise ‘A6. Mesleki

Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama'alt yeterlik alanına ait performans göstergelerine ve tespit edilen öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 10

A6. Meslekî Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A6. MESLEKİ GELİŞMELERİ İZLEME VE KATKI SAĞLAMA Öğretmen, meslekî gereksinimlerinin farkında olarak kendini ve öğretme- öğrenme sürecini geliştirmek için hizmet içi eğitim, toplantı, seminerlere katılabilmeli, alanı ile ilgili yayınları izleyebilmelidir. Bu tür etkinliklere katkı getirme çabası içinde olabilmelidir.	A6.1.Meslekî gereksinimlerinin farkındadır.	4.Öz Değerlendirme
	A6.2.Meslekî gelişimini desteklemek ve verimliliğini artırmak için bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanır.	6.Öz Pekiştirme
	A6.3.Meslekî bilgi, beceri ve yeterliklerini geliştirmek amacıyla, hizmet içi eğitim, toplantı ve seminerlere katılır.	25.Yenileyicilik 24.Yaşantısallık
	A6.4.Meslekî gelişimine yönelik yayınları izler.	
	A6.5.Öğrenme-öğretme sürecini iyileştirmek için eylem araştırmaları yapar.	6.Öz Pekiştirme 3.Hedef İzleme
	A6.6.Öğretmen örgütleriyle iş birliği yaparak karar verme sürecine katılır. (E2.4)	23.Sosyalleşme
	A6.7.Meslekî gelişim plânı hazırlar ve kendini bu doğrultuda geliştirmek için sürekli çaba harcar.	3.Hedef İzleme
	A6.8.Kendi gelişim plânı ile ilgili olarak meslekî kurallar kapsamında gerektiğinde üyesi olduğu meslek örgütüyle iş birliği yapar. (E2.4)	3.Hedef İzleme 23.Sosyalleşme
	A6.9.Bilgi ve iletişim teknolojilerinden (on-line dergi, paket yazılımlar, e-posta, v.b) bilgiyi paylaşma amacıyla yararlanır.	

‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterliği kapsamında bulunan ‘A6. Meslekî Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama’ alt yeterliliğine ait performans göstergelerinde öz değerlendirme, öz pekiştirme, yenileyicilik, yaşantısallık, hedef izleme ve sosyalleşme öz denetim unsurlarına ait eylemsel tanımlarsaptanmıştır.Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Mesleki Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bir diğer alt yeterlik olan ‘A7. Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama’ ile ilgili performans göstergelerinde yer alan öz denetim unsurlarına Tablo 11’de yer verilmiştir.

Tablo 11

A7. Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A7. OKULUN İYİLEŞTİRİLMESİNE VE GELİŞTİRİLMESİNE KATKI SAĞLAMA Öğretmen, öğrencilerin öğrenmelerini desteklemek ve geliştirmek için okulu çalışmaları ile bir bütün olarak düşünmeli ve okulun bir toplum merkezi haline gelebilmesi için onlarla iş birliği yapabilmeli, okul gelişim çalışmalarında öğrencileri ile birlikte etkin rol alabilmeli ve kişisel gelişiminin, okul gelişimine katkı sağlayacağını bilincinde olabilmelidir.	A7.1. Okulun iyileştirilmesi ve geliştirilmesinin önemli olduğunun bilincindedir.	25. Yenileyicilik 3. Hedef İzleme
	A7.2. Okulun gelişimine katkı sağlamak ve okulda yaşanan sorunları çözmek için eylem araştırmaları planlar ve yürütür.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23. Sosyalleşme 23. Sosyalleşme
	A7.3. Okulu geliştirme çalışmalarında öğrencileriyle birlikte etkin rol alır.	16. Kendine Güvenme (Öz güven) 23. Sosyalleşme
	A7.4. Diğer eğitimciler, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve meslek örgütleriyle iş birliği yapar.	5. Öz İzleme 4. Öz Değerlendirme 17. Onarıcılık 21. Öz Yeterlik
	A7.5. Okuldaki sosyal, kültürel ve meslekî çalışmalara etkin biçimde katılır ve gerektiğinde liderlik yapar.	
	A7.6. Öğrenen okul çalışmalarını destekler ve bu çalışmalara katılır.	
	A7.7. Okulun iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde çevre olanaklarını kullanır.	
	A7.8. Okulun geliştirilmesine ve iyileştirilmesine katkı sağlamak için hedeflenen amaçlara ulaşır ulaşılmadığını analiz eder ve gerekli önlemlerin alınmasında katkıda bulunur.	

‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterliği kapsamında bulunan ‘A7. Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama’ alt yeterliliğine ait performans göstergelerinde *yenileyicilik, hedef izleme, benmerkezcilikten uzaklaşma, sosyalleşme, kendine güvenme (öz güven), öz izleme, öz değerlendirme, öz yeterlik ve onarıcılık* öz denetim unsurlarına ait eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama’ alt yeterliliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer bir alt yeterlik olan ‘A8. Mesleki Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme’ alanına ait performans göstergelerinde tespit edilen öz denetim unsurları Tablo 12’de listelenmiştir.

Tablo 12

A8. Mesleki Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A8. MESLEKİ YASALARI İZLEME, GÖREV VE SORUMLULUKLARI YERİNE GETİRME Öğretmen görev, hak ve sorumlulukları ile ilgili mevzuatı bilmeli, izlemeli ve bunlara uygun davranabilmelidir.	A8.1. Öğretmen görev hak ve sorumlulukları ile ilgili mevzuatı bilir ve buna uygun davranır.	10. Davranışları Kontrol Etme
	A8.2. Görev hak ve sorumlulukları ile ilgili mevzuattaki değişiklikleri ve yenilikleri takip eder ve öneri getirir.	3. Hedef İzleme
	A8.3. Engellilerin eğitim ve öğretimden yararlanmasına hizmet eden yasa ve yönetmelikleri bilir ve uygun davranır.	10. Davranışları Kontrol Etme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	A8.4. Engelli öğrenciler için var olan yasa ve yönetmeliklerdeki önlemlerin alınması için çaba harcar.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma

‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterliği kapsamında bulunan ‘A8. Mesleki Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme’alt yeterliliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, davranışları kontrol etme ve benmerkezcilikten uzaklaşma*öz denetim unsuruna yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Mesleki Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

‘Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterlik alanı kapsamında bulunan performans göstergelerinde *duyguları kontrol etme (1), hedef izleme (17), öz değerlendirme (6), öz izleme (3), öz pekiştirme (3), benmerkezcilikten uzaklaşma (15), bilinçli davranışlar (10), davranışları kontrol etme (5), düşünceleri kontrol etme (3), aktarma (1), güvenilir olmak (1), kendine güvenme (4), onarıcılık (4), öz disiplin (2), öz eleştiri (1), öz yeterlik (4), sağlıklı beslenme (1), sosyalleşme (14), yaşantısallık (2) ve yenileyicilik (4)* öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu unsurların, performans göstergelerinde tespit edilme sıklıklarına parantez içlerinde yer verilmiştir. Performans göstergelerinden bazıları birden fazla öz denetim

unsurunu kapsamıştır. Bununla birlikte bazı göstergelerde ise öz denetim unsuru tespit edilmemiştir. Bu duruma performans göstergelerinin öğretmenlik mesleğine yönelik teknik unsurları içermesinin sebep olduğu düşünülmektedir. ‘A. Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ yeterlik alanı kapsamında *hedef izleme* unsuru on yedi kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on beş kez ve *sosyalleşme* unsuru ise on dört kez olmak üzere en çok tekrar eden üç öz denetim unsuru olmuştur. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru on yedi kez, *bilinçli davranışlar* unsuru on dört kez ve *sosyalleşme* unsuru on dört kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Öğrenciyi tanıma yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2006 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan ‘B.Öğrenciyi Tanıma’ yeterlik alanına yönelik bulgulara yer verilmiştir. ‘Öğrenciyi Tanıma’ yeterliği kapsamında ‘Gelişim Özelliklerini Tanıma’, ‘İlgi ve İhtiyaçları Dikkate Alma’, ‘Öğrenciye Değer Verme’ ve ‘Öğrenciye Rehberlik Etme’ alt yeterlikleri mevcuttur. Aşağıda bu yeterlik kapsamında bulunan alt yeterlikler MEB’in yayımladığı şekilde sıralanarak listelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgular ifade edilmiştir. İlk olarak bu yeterlik alanı kapsamında bulunan ‘B1. Gelişim Özelliklerini Tanıma’ alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 13’te yer verilmiştir.

Tablo 13

B1. Gelişim Özelliklerini Tanıma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
B1. GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİ TANIMA Öğretmen öğrencinin fiziksel, sosyal, bilişsel, dil, duygusal, kültürel gelişimine ait düzeyini, öğrenme biçimlerini, güçlü ve zayıf yönlerini, ilgi ve gereksinimlerini bilmelidir.	B1.1. Gelişim ilkeleri ile gelişim alanlarının özelliklerini bilir ve uygulamalarına yansır.	3.Hedef İzleme
	B1.2. Öğrencinin gelişim düzeylerini ve bireysel farklılıklarını gözlem, görüşme, bireysel ve grup projeleri, ölçekler vb teknikler kullanarak belirler. (C5.4)	3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	B1.3. Öğrencinin gelişim düzeyi, öğrenme biçimi, ilgi ve gereksinimlerine uygun ödev ve sorumluluklar verir. (A1.11; C1.8; D2.4)	3.Hedef İzleme
	B1.4. Öğrenciye ait bilgileri sınıf içi ve dışı çalışmaları çeşitlendirmekte kullanır. (A1.9)	3.Hedef İzleme
	B1.5. Öğrenciye ait bilgileri öğrenme ve öğretme sürecini planlama, uygulama ve değerlendirmede kullanır. (C1.2; C3.1)	3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	B1.6. Öğrenciye ait kişisel gelişim dosyalarını inceler.	
	B1.7. Öğrencinin kişisel gelişim dosyasına gerekli bilgileri ekler.	

‘Öğrenciyi Tanıma’ yeterliği kapsamında bulunan ‘B1. Gelişim Özelliklerini Tanıma’alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme ve benmerkezcilikten uzaklaşma*öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Gelişim Özelliklerini Tanıma’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bir diğer alt yeterlik olan ‘B2. İlgi ve İhtiyaçları Dikkate Alma’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına Tablo 14’de yer verilmiştir.

Tablo 14

B2. İlgı ve İhtiyaçları Dikkate Alma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
<p>B2. İLGİ VE İHTİYAÇLARI DİKKATE ALMA Öğretmen, öğrenmeyi planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinde öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları ile farklı öğrenme biçimlerini göz önünde bulundurabilmelidir.</p>	<p>B2.1. Öğretme-öğrenme sürecini bireysel farklılıklara göre planlar. (C1.2) B2.2. Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda değişiklikler yapar. (C5.4) B2.3. Bilgi ve iletişim teknolojilerini de kullanarak, farklı deneyimlere, özelliklere ve yeteneklere sahip öğrencilere uygun öğrenme ortamları hazırlar. B2.4. Öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda değerlendirme yöntemlerini çeşitlendirir. (D1.3; C.5.7; D2.5;)</p>	<p>8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 3. Hedef İzleme 3. Hedef İzleme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 3. Hedef İzleme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma</p>

‘Öğrenciyi Tanıma’ yeterliği kapsamında bulunan ‘B2. İlgı ve İhtiyaçları Dikkate Alma’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *benmerkezcilikten uzaklaşma vedef izleme* öz denetim unsuruna yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘İlgı ve İhtiyaçları Dikkate Alma’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bir diğer alt yeterlik olan ‘B3. Öğrenciye Değer Verme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına Tablo 15’te yer verilmiştir.

Tablo 15

B3. Öğrenciye Değer Verme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
B3. ÖĞRENCİYE DEĞER VERME Öğretmen, öğrenciyi birey olarak kabul etmeli ve geçmiş yaşantılarına, gelişim özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına, öğrenme biçimlerine saygı gösterebilmelidir.	B3.1. Öğrenciye ismiyle hitap eder. (C7.2)	15. Güvenilir Olmak
	B3.2. Öğrencilerle ilgili kayıtlarda gizlilik ilkesine uyar. (E4.8)	
	B3.3. Öğrencilere uygun tartışma ortamı yaratır.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	B3.4. Öğrencinin kendini ifade edebileceği fırsatlar sunar.	
	B3.5. Öğrencinin fikirlerine ve ürettiklerine değer verir. (A1.6)	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	B3.6. Öğrencilere, diğerlerinin fikirlerine ve ürettiklerine değer vermeleri için model olur.	
	B3.7. Öğrencilerin sahip olduğu değerlere saygı gösterir. (E4.6)	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	B3.8. Öğrencilerin sahip olduğu kültürel değerleri dikkate alır. (E4.2;E4.3)	

‘Öğrenciyi Tanıma’ yeterliği kapsamında bulunan ‘B3. Öğrenciye Değer Verme’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *güvenilir olmak, benmerkezcilikten uzaklaşma ve bilinçli davranışlar* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Öğrenciye Değer Verme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bir diğer alt yeterlik olan ‘B4. Öğrenciye Rehberlik Etme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına Tablo 16’da yer verilmiştir.

Tablo 16

B4. Öğrenciye Rehberlik Etme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
B4. ÖĞRENCİYE REHBERLİK ETME Öğretmen, öğrencinin kendini ve diğerlerini tanımasına ve kabul etmesine, kendisi ile ilgili farkındalığını günlük hayatta kullanmasına ve olumlu davranışlar geliştirmesine, kendi kendini güdülemesine rehberlik edebilmelidir.	B4.1. Öğrencinin gelişim özellikleri ile ilgili elde ettiği bulguları onlarla paylaşır. (D3.4) B4.2. Öğrencinin güçlü ve zayıf yanlarını fark etmesini ve geliştirmesini sağlayacak ortamlar oluşturur. B4.3. Öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda ilgili uzmanlarla işbirliği yapar. B4.4. Öğrenciyi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda ilgili uzmanlara yönlendirir. B4.5. Öğrencinin kişisel gelişimini ailesi ile paylaşır. (E5.2;D3.8)	15. Güvenilir Olmak 23. Sosyalleşme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23. Sosyalleşme

‘Öğrenciyi Tanıma’ yeterliği kapsamında bulunan ‘B4. Öğrenciye Rehberlik Etme’alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *güvenilir olmak, benmerkezcilikten uzaklaşma ve sosyalleşme*öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Öğrenciye Rehberlik Etme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

‘Öğrenciyi Tanıma’ yeterlik alanı kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme (8), benmerkezcilikten uzaklaşma (10), bilinçli davranışlar (1), güvenilir olmak (1) ve sosyalleşme (2)* öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu unsurların, performans göstergelerinde tespit edilme sıklıklarına parantez içlerinde yer verilmiştir. ‘B. Öğrenciyi Tanıma’ yeterlik alanı kapsamında *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on kez, *hedef izleme*unsuru sekiz kez ve *sosyalleşme* unsuru ise iki kez olmak üzere en çok tekrar eden üç öz denetim unsuru olmuştur. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru dokuz kez, *sosyalleşme* unsuru dokuz kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Öğretme ve öğrenme sürecine yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2006 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan ‘C. Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterlik alanına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu yeterlik kapsamında ‘Dersi Planlama’, ‘Materyal Hazırlama’, ‘Öğrenme Ortamlarını Düzenleme’, ‘Ders Dışı Etkinlikler Düzenleme’, ‘Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme’, ‘Zaman Yönetimi’ ve ‘Davranış Yönetimi’ alt yeterlik alanları ve bu alanlara yönelik performans göstergeleri mevcuttur. Aşağıda bu yeterlik kapsamında bulunan alt yeterlikler MEB’in yayımladığı şekilde sıralanarak listelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgular ifade edilmiştir. İlk olarak bu yeterlik alanı kapsamında bulunan ‘C1. Dersi Planlama’ alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 17’de yer verilmiştir.

Tablo 17

C1. Dersi Planlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C1. DERSİ PLANLAMA Öğretmen, öğrenci merkezli bir yaklaşımla kullanacağı yöntemleri, etkinlikleri, ders araç-gereç ve materyallerini, ölçme-değerlendirme tekniklerini özel alan öğretim programındaki amaç ve kazanımlarla tutarlı olarak öğrencilerle birlikte planlayabilmelidir.	C1.1. Ders plânını öğrenciyi merkeze alarak hazırlar.(A1.1;D4.5)	3. Hedef İzleme
	C1.2. Ders plânında bireysel farklılıkları dikkate alır. (A1.1; B1.5; B2.1; D4.5;)	3. Hedef İzleme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	C1.3. Ders plânında amaç ve kazanımların neler olacağını belirtir.	
	C1.4. Dersi planlarken diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirir, bu konuda diğer öğretmenlerle işbirliği yapar	23. Sosyalleşme
	C1.5. Ders plânında amaca uygun etkinlikleri belirtir.	3. Hedef İzleme
	C1.6. Ders plânında amaca uygun yöntem ve teknikleri belirtir.	3. Hedef İzleme
	C1.7. Ders plânında kullanacağı kaynak ve materyalleri belirtir.	3. Hedef İzleme
	C1.8. Ders plânında ne tür ödev vereceğini belirtir.(B1.3)	3. Hedef İzleme
	C1.9. Ders plânında bilgi ve iletişim teknolojilerinin nasıl kullanılacağına yer verir.	3. Hedef İzleme
	C1.10. Ders plânında izleme ve değerlendirme etkinliklerini belirtir. (D1.2;D1.4)	3. Hedef İzleme

‘Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C1. Dersi Planlama’alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, benmerkezcilikten uzaklaşma ve sosyalleşme*öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Dersi Planlama’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 18’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘C2. Materyal Hazırlama’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 18

C2. Materyal Hazırlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C2. MATERYAL HAZIRLAMA Öğretmen sahip olduğu olanakları verimli kullanarak ve öğrencilerinin ihtiyaçlarını dikkate alarak öğretim materyallerini hazırlayabilmelidir. Materyalleri hazırlarken teknolojik ve çevresel olanaklardan yararlanabilmeli ve içeriğin sunumunu kolaylaştırıcı olmasına dikkat etmelidir.	C2.1. Çalışma yaprakları hazırlar. C2.2. Materyalleri hazırlarken ve seçerken bireysel farklılıkları dikkate alır.(A1.3) C2.3. Materyal hazırlamada bilgisayar ve diğer teknolojik araçlardan yararlanır. C2.4. Öğretme-öğrenme sürecinde materyaller hazırlarken öğrenci görüşlerini de dikkate alır. C2.5. Materyal hazırlarken kullanışlı ve ekonomik olmasına dikkat eder. C2.6. Hazırlanan materyalin öğrenilecek içeriğe uygun olmasına dikkat eder. C2.7. Materyal hazırlarken çevre olanaklarından yararlanır. (E2.5;E2.2;E1.3) C2.8. Hazırlanan materyalin içeriğin sunumunu kolaylaştırıcı olmasına dikkat eder. C2.9. Teknolojik ortamlardaki (veri tabanları, çevrimiçi kaynaklar vb.) öğretim – öğrenme ile ilgili kaynaklara ulaşır, bunları doğruluk ve uygunlukları açısından değerlendirir. C2.10. Öğrencilerin materyal hazırlama ve geliştirmelerine fırsatlar vererek onlarda yaratıcılığın ve estetik anlayışın gelişmesine katkıda bulunur.	3. Hedef İzleme 9. Bilinçli Davranışlar 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23. Sosyalleşme 9. Bilinçli Davranışlar 23. Sosyalleşme

‘Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C2. Materyal Hazırlama’alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, bilinçli davranışlar, benmerkezcilikten uzaklaşma ve sosyalleşme*öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel

tanımlarsaptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Materyal Hazırlama’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 19’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘C3. Öğrenme Ortamlarını Düzenleme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 19

C3. Öğrenme Ortamlarını Düzenleme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C3. ÖĞRENME ORTAMLARINI DÜZENLEME Öğretmen, öğretme-öğrenme sürecinin etkili olarak gerçekleştirilmesi için, psikolojik ve fiziksel boyutları ile birlikte öğrenme ortamlarını öğrencilerle birlikte düzenleyebilmelidir.	C3.1. Öğrenme ortamlarını düzenlerken öğrencilerin farklı ön yaşantılarını dikkate alır.(B1.5)	3. Hedef İzleme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	C3.2. Öğrenme ortamlarını etkinlik türüne göre (bireysel, işbirlikli vb.)düzenler.(A1.2)	3. Hedef İzleme
	C3.3. Öğrenme ortamının fiziksel koşullarını (ısı, ışık, ses durumu vb.) öğrenmeyi destekleyecek biçimde düzenler. (A1.2)	3. Hedef İzleme
	C3.4. Öğrenme ortamını düzenlerken araç ve gereçlerin kullanım ilkelerini dikkate alır.	3. Hedef İzleme
	C3.5. Araç ve gereçlerin güvenli biçimde kullanımı için önlemler alır.	14. Aktarma (Manevra)
	C3.6. Ders araç-gereçlerinin bakımını sağlar, kullanıma hazır halde tutar.	14. Aktarma (Manevra)
	C3.7. Öğretim ortamının temizliği ve havalandırılması için gerekli önlemleri alır.	
	C3.8. Teknoloji kaynaklarının etkili kullanımına model olur ve bunları öğretir.	9. Bilinçli Davranışlar 23. Sosyalleşme
	C3.9. Öğretme ortamını öğrencilerin estetik duyarlılığını olumlu yönde etkileyecek biçimde düzenler.	24. Yaşantısallık

‘Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C3. Öğrenme Ortamlarını Düzenleme’alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, bilinçli davranışlar, benmerkezcilikten uzaklaşma, aktarma, yaşantısallık ve sosyalleşme*öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Öğrenme Ortamlarını Düzenleme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Tablo 20’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘C4. Ders Dışı Etkinlikler Düzenleme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 20

C4. Ders Dışı Etkinlikler Düzenleme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C4. DERS DIŞI ETKİNLİKLER DÜZENLEME Öğretmen, eğitimin sürekliliğini ve okul-çevre bütünlüğünü sağlayacak şekilde, öğrencilerinin yaş grubuna ve hedeflere uygun etkinlikler (tiyatro, müze, fabrika, park ve benzeri geziler) planlayıp yürütebilmelidir.	C4.1. Ders dışı etkinlikler için plân hazırlar. (E1.4;E1.5)	3. Hedef İzleme
	C4.2. Ders dışı etkinliklerin dersin amaçlarına uygun olmasına dikkat eder. (E1.4;E1.5)	3. Hedef İzleme
	C4.3. Ders dışı etkinlikleri öğrenci özelliklerini dikkate alarak düzenler. (A1.11;E1.4;E1.5)	3. Hedef İzleme
	C4.4. Ders dışı etkinlikler için gerekli yazışma ve görüşmeleri yapar. (E1.4;E1.5)	3. Hedef İzleme
	C4.5. Ders dışı etkinlikler için gereken araçları temin eder. (E1.4;E1.5)	3. Hedef İzleme
	C4.6. Ders dışı etkinliklerin güvenle gerçekleşmesi için gerekli önlemleri alır. (E1.4;E1.5)	3. Hedef İzleme

‘Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C4. Ders Dışı Etkinlikler Düzenleme’alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuruna yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Ders Dışı Etkinlikler Düzenleme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 21’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘C5. Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 21

C5. Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları	
C5. BİREYSEL FARKLILIKLARI DİKKATE ALARAK ÖĞRETİMİ ÇEŞİTLENDİRME Öğretmen, sınıf içinde çok farklı ihtiyaç, ilgi, yetenek ve özgeçmişe sahip olan öğrencilerle karşı karşıyadır. Onların var olan kapasitelerini geliştirme ve seçenekleri çoğaltan bir eğitim alma hakları olduğunu bilmeli ve öğretme-öğrenme sürecini düzenlerken bunları göz önünde bulundurabilmelidir. Öğretmen, özel gereksinimi olanlara karşı kendi sorumluluklarının, kanunî yükümlülüklerinin, müdahale şekillerinin, değerlendirme yollarının bilincinde olmalı ve bireysel öğretim planları yapabilmelidir.	C5.1. Farklı ihtiyaçları dikkate alarak öğrenme etkinlikleri düzenler. (A1.1;D4.5)	3.Hedef İzleme	
	C5.2. Öğrencilerin ilerlemelerini izlemek amacıyla kayıtlar tutar.	C5.3. Öğretimi çeşitlendirirken gerektiğinde uzman yardımına başvurur. (E2.1)	23.Sosyalleşme
	C5.4. Yöntemlerini belirlerken bireysel farklılıkları dikkate alır. (B1.2; B2.2;D4.5)	C5.5. Özel sorunları olanlarla ilgili yasal dayanakları bilir. (A1.1; B1.2;B2.2;D4.5;)	3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	C5.6. Bireysel öğrenme planları yapar.	C5.7. Bireysel farklılıkları dikkate alarak ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını çeşitlendirir. (D1.3;B2.4)	3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma 3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	C5.8. Öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını dikkate alarak öğrenci merkezli stratejileri destekleyen teknolojiler kullanır.		3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma

‘Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C5. Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, benmerkezcilikten uzaklaşma ve sosyalleşme* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 22’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘C6. Zaman Yönetimi’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 22

C6. Zaman Yönetimi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C6. ZAMAN YÖNETİMİ Öğretmen, kendisine ayrılan öğretim ve öğrenme zamanını dersin bölümlerini dikkate alarak uygun biçimde kullanabilmeli; öğrencilerini ders içi ve ders dışı çalışmalarda zamanı etkili kullanmaları için yönlendirebilmelidir.	C6.1. Zamanı etkin kullanacak şekilde dersi plânlar. C6.2. Öğretim - öğrenme sürecinde zamanı etkin kullanır. C6.3. Öğrencilerin ders içi ve ders dışı zamanlarını etkili kullanmaları için yönlendirmeler yapar.	3. Hedef İzleme

‘Öğretim ve Öğrenme Süreci’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C6. Zaman Yönetimi’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuruna yönelik eylemsel tanım saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Zaman Yönetimi’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 23’te ise bir diğer alt yeterlik olan ‘C7. Davranış Yönetimi’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 23

C7. Davranış Yönetimi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C7. DAVRANIŞ YÖNETİMİ Öğretmen, öğrencilerin öz denetim kazanabilecekleri; kendi hak ve sorumluluklarının yanısıra diğerlerinin hak ve sorumluluklarını da kavrayabilecekleri, duygu ve düşüncelerini yönetebilecekleri ve kendilerini özgürce ifade edebilecekleri demokratik bir ortam hazırlayabilmelidir.	C7.1. Öğrencilerine yapıcı, açıklayıcı ve geliştirici geri bildirimler verir. (D3.4;D3.7)	23. Sosyalleşme
	C7.2. Öğrencilere isimleriyle hitap eder.(B3.1)	
	C7.3. Öğrencilerin başarılı yönlerini öne çıkarır.	
	C7.4. Davranış yönetiminde bireysel farklılıkları dikkate alır.	10. Davranışları Kontrol Etme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	C7.5. Öğrencilerin kendilerini güven içinde hissetmelerini sağlayacak ortam oluşturur.	
	C7.6. Sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte belirler.	21. Öz Yeterlik
	C7.7. Öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yönetebilmelerinde rehberlik eder.	2. Duyguları Kontrol Etme 12. Düşünceleri Kontrol Etme
	C7.8. Öğrencilerin kendilerini güdülemeyi öğrenmeleri için olanak sağlar.	6. Öz Pekiştirme
	C7.9. Öğrencilerin öz denetim becerilerini geliştirmesine rehberlik eder.	
	C7.10. Araç-gereç ve teknolojinin kullanıldığı öğrenme ortamlarında sağlık ve güvenliğe öncelik veren önlemleri uygular.	14. Aktarma 22. Sağlıklı Beslenme
	C7.11. Kişiler arası problem çözme becerilerine sahiptir ve öğrencilerde de bu becerilerin gelişmesi için rehberlik eder.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23. Sosyalleşme

‘Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C7. Davranış Yönetimi’alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *aktarma, sağlıklı beslenme, öz pekiştirme, duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, öz yeterlik, davranışları kontrol etme, benmerkezcilikten uzaklaşma ve sosyalleşme*öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Davranış Yönetimi’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

‘Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterlik alanı kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme (26), benmerkezcilikten uzaklaşma (10), sosyalleşme (7), bilinçli davranışlar (3), aktarma (3), yaşantısallık (1), davranışları kontrol etme (1), öz yeterlik (1), duyguları kontrol etme (1), düşünceleri kontrol etme (1), öz pekiştirme (1) ve sağlıklı*

beslenme (1) öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu unsurların, performans göstergelerinde tespit edilme sıklıklarına parantez içlerinde yer verilmiştir. ‘C. Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterlik alanı kapsamında *hedef izleme* unsuru yirmi altı kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on kez ve *sosyalleşme* unsuru ise yedi kez olmak üzere en çok tekrar eden üç öz denetim unsuru olmuştur. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru yirmi bir kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on sekiz kez ve *sosyalleşme* unsuru on iki kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirmeye yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2006 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan ‘D. Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’ yeterlik alanına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu yeterlik kapsamında ‘Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerini Belirleme’, ‘Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Öğrenmelerini Ölçme’, ‘Verileri Analiz Ederek Yorumlama, Öğrencinin Gelişimi ve Öğrenmesi Hakkında Geri Bildirim Sağlama’ ve ‘Sonuçlara Göre Öğretme-Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme’ alt yeterlik alanları ve bu alanlara yönelik performans göstergeleri mevcuttur. Aşağıda bu yeterlik kapsamında bulunan alt yeterlikler MEB’in yayımladığı şekilde sıralanarak listelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgular ifade edilmiştir. İlk olarak bu yeterlik alanı kapsamında bulunan ‘D1. Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerini Belirleme’ alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 24’te yer verilmiştir.

Tablo 24

D1. Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerini Belirleme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
D1. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YÖNTEM VE TEKNİKLERİNİ BELİRLEME Öğretmen, öğrenci kazanımlarını değerlendirmeye uygun ölçme stratejilerine ve araçlarına karar vererek, ölçme ve değerlendirme planını hazırlayabilmelidir.	D1.1. Hangi amaçla ölçme ve değerlendirme yapacağına karar verir.	3.Hedef İzleme
	D1.2. Amaca uygun ölçme araçlarını belirler.(C1.10)	3.Hedef İzleme
	D1.3. Ölçme araçlarını çeşitlendirir(B2.4;C5.7).	3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	D1.4. Çok yönlü değerlendirme için alternatif ölçme araçlarını belirler. (Portfolyo, kavram haritaları,gezi, gözlem, görüşme vb.)	
	D1.5. Ölçme ve değerlendirmeye yönelik plan yapar.(C1.9)	3.Hedef İzleme

‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’ yeterliği kapsamında bulunan ‘D1. Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerini Belirleme’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme ve benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuruna yönelik eylemsel tanım saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerini Belirleme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 25’te ise bir diğer alt yeterlik olan ‘D2. Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Öğrenmelerini Ölçme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 25

D2. Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Öğrenmelerini Ölçme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans Göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
<p>D2. DEĞİŞİK ÖLÇME TEKNİKLERİNİ KULLANARAK ÖĞRENCİNİN ÖĞRENMELERİNİ ÖLÇME Öğretmen, öğrencilerin belirlenen öğretim hedeflerine ulaşma düzeylerini ölçebilecek en uygun ölçme yöntem ve stratejilerini uygulayabilmeli; öğrencilerin gelişim ve öğrenmelerini düzenli olarak izleyebilmelidir.</p>	<p>D2.1. Ölçme aracını geliştirir. D2.2. Ölçme aracının geçerlilik ve güvenilirliğini test eder. D2.3. Ölçme aracını uygular. D2.4. Öğrencinin çalışmalarını kontrol eder (proje, ödev, vb.).(B1.3) D2.5. Bireysel ölçme ve değerlendirme etkinlikleri düzenler ve bu etkinliklere öğrencileri dâhil edecek stratejiler kullanır.(B2.4) D2.6. Öğrenenlerin performans ve gelişim düzeylerini düzenli olarak ölçer.</p>	<p>3. Hedef İzleme 3. Hedef İzleme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma</p>

‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’ yeterliği kapsamında bulunan ‘D2. Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Öğrenmelerini Ölçme’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme ve benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Öğrenmelerini Ölçme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 26’da ise bir diğer alt yeterlik olan ‘D3. Verileri Analiz Ederek Yorumlama, Öğrencinin Gelişimi ve Öğrenmesi Hakkında Geri Bildirim Sağlama’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 26

D3. Verileri Analiz Ederek Yorumlama, Öğrencinin Gelişimi ve Öğrenmesi Hakkında Geri Bildirim Sağlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
D3. VERİLERİ ANALİZ EDEREK YORUMLAMA, ÖĞRENCİNİN GELİŞİMİ VE ÖĞRENMESİ HAKKINDA GERİ BİLDİRİM SAĞLAMA Öğretmen, ölçme sonuçlarını uygun teknikler kullanarak yorumlayabilmeli, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek geri bildirim sağlamalı ve gerekli önlemleri alabilmelidir.	D3.1. Veri analizinde uygun istatistik tekniği seçer ve uygular. D3.2. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak verileri analiz eder. D3.3. Ölçme sonuçlarını tablo, grafik türü görsel biçimlere dönüştürür. D3.4. Ölçme sonuçlarını yorumlar ve öğrenciye geri bildirim sağlar.(A2.5;B4.1;C7.1)	23. Sosyalleşme 15. Güvenilir Olmak
	D3.5. Ölçme sonuçları hakkındaki öğrenci tepkilerine önem verir.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 15. Güvenilir Olmak 16. Kendine Güvenme (Özgüven)
	D3.6. Öğrenci başarılarını ve olumlu davranışlarını ödüllendirir. (A2.9)	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	D3.7. Olumsuz davranışlar için yapıcı yönlendirmeler yapar.(C7.1)	23. Sosyalleşme
	D3.8. Bilgi ve iletişim teknolojilerini de kullanarak değerlendirme sonuçlarını veliler, okul yönetimi ve diğer eğitimcilerle paylaşır. (B4.5;E5.2)	23. Sosyalleşme

‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’ yeterliği kapsamında bulunan ‘D3.

Verileri Analiz Ederek Yorumlama, Öğrencinin Gelişimi ve Öğrenmesi Hakkında Geri Bildirim Sağlama’alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *sosyalleşme, güvenilir olmak, kendine güvenme (özgüven)* ve *benmerkezcilikten uzaklaşma*öz denetim unsuruna yönelik eylemsel tanım saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Verileri Analiz Ederek Yorumlama, Öğrencinin Gelişimi ve Öğrenmesi Hakkında Geri Bildirim Sağlama’alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 27’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘D4. Sonuçlara Göre Öğretme-Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme’alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 27

D4. Sonuçlara Göre Öğretme Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
D4.SONUÇLARA GÖRE ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİNİ GÖZDEN GEÇİRME Öğretmen, ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğretme, öğrenme sürecini gözden geçirmeli ve gerekli gördüğü düzenlemeleri yapabilmelidir.	D4.1. Hedefleri yeniden gözden geçirir.(A2.4)	3.Hedef İzleme 17.Onarıcılık 21.Öz Yeterlik
	D4.2. Öğrenme ortamını yeniden gözden geçirir.	14.Aktarma
	D4.3. Ölçme araçlarını yeniden gözden geçirir.	14.Aktarma
	D4.4. Öğretim stratejilerini, yaklaşım, yöntem ve tekniklerini yeniden gözden geçirir.	5.Öz İzleme 4.Öz Değerlendirme
	D4.5. Gerektiğinde alternatif materyal, strateji ve etkinlikler geliştirir.(A1.1; A2.4;C1.1;C1.2;C5.1;C5.4;)	3.Hedef İzleme

‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’ yeterliği kapsamında bulunan ‘D4. Sonuçlara Göre Öğretme-Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *onarıcılık, öz yeterlik, aktarma, öz izleme, öz değerlendirme ve hedef izleme* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Sonuçlara Göre Öğretme-Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’ yeterlik alanı kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme (8), benmerkezcilikten uzaklaşma (4), sosyalleşme (3), güvenilir olmak (2), kendine güvenme (1), aktarma (2), onarıcılık (1), öz yeterlik (1), Öz izleme (1) ve öz değerlendirme (1)* öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu unsurların, performans göstergelerinde tespit edilme sıklıklarına parantez içlerinde yer verilmiştir. ‘D. Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’ yeterlik alanı kapsamında *hedef izleme*

unsuru sekiz kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru dört kez ve *sosyalleşme* unsuru ise üç kez olmak üzere en çok tekrar eden üç öz denetim unsuru olmuştur. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru on bir kez, *sosyalleşme* unsuru beş kez ve *bilinçli davranışlar* unsuru dört kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Okul, aile ve toplum ilişkilerine yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2006 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan ‘E. Okul, Aile ve Toplum İlişkileri’ yeterlik alanına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu yeterlik kapsamında ‘Çevreyi Tanıma’, ‘Çevre Olanaklarından Yararlanma’, ‘Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme’, ‘Aileyi Tanıma ve Ailelerle İlişkilerde Tarafsızlık’ ve ‘Aile Katılımı ve İşbirliği Sağlama’ alt yeterlik alanları ve bu alanlara yönelik performans göstergeleri mevcuttur. Aşağıda bu yeterlik kapsamında bulunan alt yeterlikler MEB’in yayımladığı şekilde sıralanarak listelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgular ifade edilmiştir. İlk olarak bu yeterlik alanı kapsamında bulunan ‘E1. Çevreyi Tanıma’ alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 28’de yer verilmiştir.

Tablo 28

E1. Çevreyi Tanıma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
E1. ÇEVREYİ TANIMA Öğretmen, okulun bulunduğu çevrenin doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin farkında olarak çevrenin önemli sorunlarına duyarlı olmalı ve bunları öğretim sürecine yansıtabilmelidir.	E1.1. Bulunduğu çevreyi tanır.	23. Sosyalleşme
	E1.2. Bulunduğu çevrenin özelliklerini ve gereksinimlerini inceler ve kaydeder.	
	E1.3. Ders plânına çevrenin özelliklerini yansıtır.(C2.7)	23. Sosyalleşme
	E1.4. Çevre gezileri plânlar (müze, fabrika, doğal güzellikler vb.).(A2.8;C4.1;C4.2;C4.3;C4.4;C4.5;C4.6)	3. Hedef İzleme 9. Bilinçli Davranışlar
	E1.5. Çevre gezilerini gerçekleştirir.(A2.8;C4.1;C4.2;C4.3;C4.4;C4.5;C4.6)	3. Hedef İzleme 9. Bilinçli Davranışlar
	E1.6. Bulunduğu çevrenin özelliklerine göre özel alan öğretim programına farklı üniteler ya da konular ekler.	
	E1.7. Bulunduğu çevrenin sorunlarına karşı duyarlıdır.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma

‘Okul, Aile ve Toplum İlişkileri’ yeterliği kapsamında bulunan ‘E1. Çevreyi Tanıma’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *sosyalleşme, benmerkezcilikten uzaklaşma, hedef izleme ve bilinçli davranışlar* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Çevreyi Tanıma’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 29’da ise bir diğer alt yeterlik olan ‘E2. Çevre Olanaklarından Yararlanma’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 29

E2. Çevre Olanaklarından Yararlanma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
E2. ÇEVRE OLANAKLARINDAN YARARLANMA Öğretmen, öğrencilerin ve okulun gelişimini sağlamak için her türlü çevre olanaklarını etkin bir şekilde kullanabilmeli ve okul yönetimi ile işbirliği yapabilmelidir.	E2.1. Öğretmen, çevrede bulunan sanayi, ticaret, tarım v.b. meslek alanlarının yetkililerini ilgili oldukları derslere davet eder.(C5.3)	23. Sosyalleşme
	E2.2. Çevrede bulunan kurum, kuruluş ve doğal ortamları eğitim amaçlı kullanır.(C2.7)	14. Aktarma 23. Sosyalleşme
	E2.3. Okul yönetimi ile işbirliği yaparak mezunların okula katkı sağlamaları için çaba harcar.	
	E2.4. Sivil toplum kuruluşları, toplum liderleri, eğitim liderleri vb. ile işbirliği yapar.(A6.6;A6.8)	23. Sosyalleşme
	E2.5. Bulunduğu çevreye özgü materyalleri kullanarak öğretim sürecini zenginleştirir.(C2.7)	23. Sosyalleşme
	E2.6. Okul gelişim - yönetim ekiplerinin kurulmasında ve çalışmalarında görev alır.	

‘Okul, Aile ve Toplum İlişkileri’ yeterliği kapsamında bulunan ‘E2. Çevre Olanaklarından Yararlanma’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *sosyalleşme ve aktarma (manevra)* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Çevre Olanaklarından Yararlanma’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 30’da ise bir diğer alt yeterlik olan ‘E3. Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 30

E3. Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
E3. OKULU KÜLTÜR MERKEZİ DURUMUNA GETİRME Öğretmen, okulu çevrenin bir kültür merkezi haline getirebilmek için çeşitli etkinlikler planlanmasına, uygulanmasına yönelik çalışmalı ve katkı sağlayabilmelidir.	E3.1. Aile ve öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda toplantı ya da seminerler düzenler.	
	E3.2. Kültürel ve sportif etkinliklerin düzenlenmesinde öncülük yapar.	24. Yaşantısallık
	E3.3. Bulunduğu çevrenin önemli kişi ve olaylarını anmak üzere programlar düzenler.	
	E3.4. Öğretmen, okul ve çevresinin gelişimine yönelik çalışmalara destek olur.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma

‘Okul, Aile ve Toplum İlişkileri’ yeterliği kapsamında bulunan ‘E3. Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *yaşantısallık ve benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 31’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘E4. Aileyi Tanıma ve Ailelerle İlişkilerde Tarafsızlık’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 31

E4. Aileyi Tanıma ve Ailelerle İlişkilerde Tarafsızlık Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
E4. AİLEYİ TANIMA VE AİLELERLE İLİŞKİLERDE TARAFSIZLIK Öğretmen, ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini tanımaya yönelik çeşitli etkinlikler düzenleyebilmelidir. Ailelerle ilişkilerde tarafsız olabilmeli, öğrencinin gelişimi ve eğitimi ile ilgili doğru, açık ve net paylaşımlarda bulunabilmelidir.	E4.1. Aileleri tanımak için bireysel ya da gruplarla veli görüşmeleri düzenler. E4.2. Ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini tanıyabilmek, öğrencinin çalışma ortamını gözlemleyebilmek için m meslekî sınırlar içinde ev ziyaretleri yapar.(B3.8) E4.3. Ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri hakkında bilgi toplar ve kaydeder.(B3.8) E4.4. Sosyo- kültürel değerlerin yaşatılması için etkinlikler düzenler. E4.5. Ailelerle ilişkilerinde doğru, açık ve anlaşılır paylaşımlarda bulunur.	9. Bilinçli Davranışlar 23. Sosyalleşme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23. Sosyalleşme
	E4.6. Ailelerin farklı değer ve inançlarına saygı duyar.(B3.7) E4.7. Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler gösteren ailelere eşit davranır.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 24. Yaşantısallık
	E4.8. Aile ve öğrenci ile ilgili özel bilgileri gizli tutar.(B3.2) E4.9. Ailelerle yaşanabilecek olumsuzlukları öğretme ve öğrenme sürecine yansıtma.	15. Güvenilir Olmak 16. Kendine Güvenme (Özgüven) 23. Sosyalleşme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 12. Düşünceleri Kontrol Etme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 15. Güvenilir Olmak

‘Okul, Aile ve Toplum İlişkileri’ yeterliği kapsamında bulunan ‘E4. Aileyi Tanıma ve Ailelerle İlişkilerde Tarafsızlık’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *bilinçli davranışlar, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme, güvenilir olmak, kendine güvenme (özgüven), sosyalleşme, yaşantısallık ve benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Aileyi Tanıma ve Ailelerle İlişkilerde Tarafsızlık’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 32’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘E5. Aile Katılımı ve İşbirliği Sağlama’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 32

E5. Aile Katılımı ve İşbirliği Sağlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
E5. AİLE KATILIMI VE İŞBİRLİĞİ SAĞLAMA Öğretmen, ailelerin okula güven duymaları ve öğretme-öğrenme sürecine katkı sağlamaları için özendirici çalışmalar yapmalı, öğrencilerin gelişimi ile ilgili ailelerle bilgi alış verişi yaparak işbirliği zemini oluşturabilmelidir.	E5.1. Aileleri okul ve sınıf etkinliklerine katar.	
	E5.2. Öğrencinin gelişimi ile ilgili olarak ailelerle sürekli bilgi alışverişinde bulunmak üzere yazılı/sözlü iletişim kurar.(B4.5;D3.8)	23.Sosyalleşme
	E5.3. Ailelerle görüşerek karşılıklı beklentilerin neler olduğunu belirler.	23.Sosyalleşme
	E5.4. Ailelerle belirlenen karşılıklı beklentileri uygulamalarına yansıtır.	9.Bilinçli Davranışlar
	E5.5. Ailelerin yaşadıkları sorunlara karşı duyarlı davranır.	
	E5.6. Ailelere, öğrencilerin öğrenim sürecinde yaşadıkları sorunların çözümünde bilgi ve yönlendirme kapsamında rehberlik yapar.	21.Öz Yeterlik
	E5.7. Aileleri eğitimle ilgili yasal hak ve sorumlulukları konusunda bilgilendirir ve gelişmelerden haberdar eder.	
	E5.8. Okul içi ve dışı ortamlardaki eğitsel fırsatları değerlendirerek aile ve öğrencilerle birlikte olur.	23.Sosyalleşme

‘Okul, Aile ve Toplum İlişkileri’ yeterliği kapsamında bulunan ‘‘E5. Aile Katılımı ve İşbirliği Sağlama’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *bilinçli davranışlar, sosyalleşme ve öz yeterlik* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Aile Katılımı ve İşbirliği Sağlama’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

‘Okul, Aile ve Toplum İlişkileri’ yeterlik alanı kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme (2), benmerkezcilikten uzaklaşma (6), sosyalleşme (12), güvenilir olmak (2), kendine güvenme (1), aktarma (2), öz yeterlik (1), bilinçli davranışlar (4), yaşantısallık (2), düşüncelerini kontrol etme (2) ve davranışlarını kontrol etme (1)* öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu unsurların, performans göstergelerinde tespit edilme sıklıklarına

parantez içlerinde yer verilmiştir. ‘E. Okul, Aile ve Toplum İlişkileri’ yeterlik alanı kapsamında *sosyalleşme* unsuru on iki kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru altı kez ve *bilinçli davranışlar* unsuru ise dört kez olmak üzere en çok tekrar eden üç öz denetim unsuru olmuştur. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *sosyalleşme* unsuru on iki kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on kez ve *hedef izleme* unsuru sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Program ve içerik bilgisine yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2006 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan ‘F. Program ve İçerik Bilgisi’ yeterlik alanına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu yeterlik kapsamında ‘Türk Milli Eğitiminin Amaçları ve İlkeleri’, ‘Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi ve Uygulama Becerisi’ ve ‘Özel Alan Öğretim Programını İzleme-Değerlendirme ve Geliştirme’ alt yeterlik alanları ve bu alanlara yönelik performans göstergeleri mevcuttur. Aşağıda bu yeterlik kapsamında bulunan alt yeterlikler MEB’in yayımladığı şekilde sıralanarak listelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgular ifade edilmiştir. İlk olarak bu yeterlik alanı kapsamında bulunan ‘F1. Türk Milli Eğitiminin Amaçları ve İlkeleri’ alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 33’te yer verilmiştir.

Tablo 33

F1. Türk Milli Eğitiminin Amaçları ve İlkeleri Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
<p>F1. TÜRK MİLLİ EĞİTİMİNİN AMAÇLARI VE İLKELERİ Öğretmen, Türk Millî Eğitim sisteminin dayandığı temel değer ve ilkeler ile amaçlarının neler olduğunu bilmeli ve bunları eğitim-öğretim faaliyetlerine yansıtılabilmelidir.</p>	<p>F1.1. Türk Millî Eğitim sisteminin dayandığı temel değer ve ilkeleri bilir. F1.2.Eğitim programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılâp ve ilkelerini ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliğini temel olarak alır. F1.3.Eğitim-öğretim faaliyetlerinin Türk Millî Eğitiminin amaç ve ilkeleri doğrultusunda yürütülmesinin gereği ve önemine inanır. F1.4. Türk Millî Eğitiminin amaç ve ilkelerini plân ve uygulamalarına yansıtır. F1.5.Öğretme –öğrenme sürecini, Türk Millî Eğitiminin amaç ve ilkeleri doğrultusunda yürütür.</p>	<p>3.Hedef İzleme</p> <p>3.Hedef İzleme</p> <p>3.Hedef İzleme</p>

‘Program ve İçerik Bilgisi’ yeterliği kapsamında bulunan ‘F1. Türk Milli Eğitiminin Amaçları ve İlkeleri’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuruna yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Türk Milli Eğitiminin Amaçları ve İlkeleri’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin hedef izleme öz denetim unsuruna yönelik katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu alt yeterlik alanına yönelik performans göstergeleri, öğretmenlik mesleği ile ilgili teknik unsurları içermektedir. Bu nedenle diğer öz denetim unsurlarının tespit edilmediği düşünülmektedir. Tablo 34’te ise bir diğer alt yeterlik olan ‘F2. Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi ve Uygulama Becerisi’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 34

F2. Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi ve Uygulama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
F2. ÖZEL ALAN ÖĞRETİM PROGRAMI BİLGİSİ VE UYGULAMA BECERİSİ Öğretmen, özel alan öğretim programının ilkeleri, yaklaşımı, amaçları ve içeriğiyle tutarlı somut bilgi ve anlayış sahibi olduğunu, özel alanda gerekli olan öğrenme yollarını öğrenciye kazandırmak üzere öğretme-öğrenme ortamını, yöntem ve tekniklerini, ders araç-gereç ve materyallerini güvenli ve etkili bir şekilde düzenleyip kullanabilmelidir. Ayrıca, özel alan bilgisinin sınıf ve kademelere göre dağılımını dikkate alarak öğretme-öğrenme sürecini düzenleyebilmelidir.	F2.1. Özel alan öğretim programının amaç, ilke ve yaklaşımını plânına yansıtır.	3.Hedef İzleme
	F2.2. Özel alan öğretim programının ilke ve yaklaşımlarını uygular.	3.Hedef İzleme
	F2.3. Özel alanda gerekli olan öğrenme yollarını öğrencilere kazandırır.	3.Hedef İzleme 9.Bilinçli Davranışlar 23.Sosyalleşme
	F2.4. İçeriği konuların özelliklerine göre aşamalı bir şekilde sıralar.	3.Hedef İzleme
	F2.5. Özel alan bilgisinin sınıf ve kademelere göre dağılımını dikkate alarak öğretme-öğrenme sürecini düzenler ve uygular.	21.Öz Yeterlik
	F2.6. Özel alan öğretim programının gerektirdiği farklı bilgi ve becerileri kazanma yolunda çaba harcar.	

‘Program ve İçerik Bilgisi’ yeterliği kapsamında bulunan ‘F2. Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi ve Uygulama Becerisi’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, bilinçli davranışlar, sosyalleşme ve öz yeterlik* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi ve Uygulama Becerisi’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 35’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘F3. Özel Alan Öğretim Programını İzleme-Değerlendirme ve Geliştirme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 35

F3. Özel Alan Öğretim Programını İzleme-Değerlendirme ve Geliştirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
F3. ÖZEL ALAN ÖĞRETİM PROGRAMINI İZLEME-DEĞERLENDİRME VE GELİŞTİRME Öğretmen, özel alan öğretim programında yapılan değişiklikleri izleyebilmeli, programların geliştirilmesi sürecine uygulamada yaşadığı sorunlar ışığında öneriler getirebilmeli, özel alan öğretim programı kapsamında ele alınan konuları önem, öğrenci gelişimine katkı, öğrenci ihtiyaçlarına ve gelişim düzeylerine uygunluk açısından değerlendirebilmeli ve bu konularda kendini sorumlu hissedebilmelidir. Özel alan öğretim programının uygulanmasını kolaylaştıracak uygun öğretim materyallerini seçebilmeli ve kullanabilmelidir.	F3.1. Özel alan öğretim programındaki değişimleri izler.	3.Hedef İzleme
	F3.2. Özel alan öğretim programının geliştirilmesi sürecine, belirlediği ihtiyaç ve önerilerle katkıda bulunur.	3.Hedef İzleme
	F3.3. Öğrenilenlerin özel alan programı içindeki önemini belirler ve açıklar.	3.Hedef İzleme
	F3.4. Özel alan programı kapsamında öğrenilenlerin diğer programlarla bağlantısını kurar.	3.Hedef İzleme
	F3.5. Özel alan programı kapsamında öğrenilenlerin öğrencilerin öğrenmelerine ve gelişimlerine olan katkısını açıklar.	9.Bilinçli Davranışlar
	F3.6. Özel alan programı kapsamında öğrenilenleri öğrenci ihtiyaçlarına uygunluğu bakımından gerekçelendirir.	3.Hedef İzleme
	F3.7. Özel alan programı kapsamında öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektikleri konuları belirler.	3.Hedef İzleme
	F3.8. Özel alan programı kapsamında hazırlanan öğretim materyallerini (ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuzu, ansiklopedi, dergi v.b.) içerik düzenleme ilkeleri bakımından değerlendirir.	3.Hedef İzleme
	F3.9. Özel alan programı kapsamında hazırlanan öğretim materyallerinde (ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuzu, ansiklopedi, dergi v.b.) yer alan içeriği alandaki gelişmeler ve yenilikler doğrultusunda değerlendirir.	3.Hedef İzleme
	F3.10. Özel alan programı kapsamında hazırlanan öğretim materyallerinde (ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuzu, ansiklopedi, dergi v.b.) yer alan içeriği bilimsel doğruluk bakımından değerlendirir.	3.Hedef İzleme

‘Program ve İçerik Bilgisi’ yeterliği kapsamında bulunan ‘F3. Özel Alan Öğretim Programını İzleme-Değerlendirme ve Geliştirme’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *bilinçli davranışlar ve hedef izleme* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Özel Alan Öğretim Programını İzleme-Değerlendirme ve Geliştirme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

'Program ve İçerik Bilgisi' yeterlik alanı kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme (15)*, *bilinçli davranışlar (2)*, *sosyalleşme (1)* ve *öz yeterlik (1)* öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu unsurların, performans göstergelerinde tespit edilme sıklıklarına parantez içlerinde yer verilmiştir. 'F. Program ve İçerik Bilgisi' yeterlik alanı kapsamında *hedef izleme* unsuru on beş kez, *bilinçli davranışlar* unsuru iki kez olmak üzere en çok tekrar eden iki öz denetim unsuru olmuştur. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru on altı kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru dört kez ve *bilinçli davranışlar* unsuru iki kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

2006 yılına ait ÖMGY kapsamında 'Kişisel ve Meslekî Değerler-Meslekî Gelişim', 'Öğrenciyi Tanıma', 'Öğrenme ve Öğretme Süreci', 'Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme', 'Okul-Aile ve Toplum İlişkileri' ve 'Program ve İçerik Bilgisi' olmak üzere altı alt yeterlik mevcuttur. Bu alt yeterliklere yönelik performans göstergelerinde *hedef izleme*, *bilinçli davranışlar*, *sosyalleşme*, *benmerkezcilikten uzaklaşma*, *düşünceleri kontrol etme*, *onarıcılık*, *öz yeterlik*, *kendine güvenme*, *davranışları kontrol etme*, *öz izleme*, *öz değerlendirme*, *öz pekiştirme*, *yenileyicilik*, *öz eleştiri*, *öz disiplin*, *sağlıklı beslenme*, *güvenilir olmak*, *yaşantısallık* ve *aktarma* olmak üzere on dokuz öz denetim unsuru saptanmıştır. 'Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim' alt yeterlik alanına yönelik performans göstergelerinde *hedef izleme* unsuru on yedi kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on beş kez ve *sosyalleşme* unsuru ise on dört kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru on yedi kez, *bilinçli davranışlar* unsuru on dört kez ve *sosyalleşme* unsuru on dört kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır. Diğer bir alt yeterlik olan 'Öğrenciyi Tanıma' alanına yönelik performans göstergelerinde *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on kez, *hedef izleme* unsuru sekiz kez ve

sosyalleşme unsuru ise iki kez olmak üzere en çok tekrar eden unsur olduğu tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru dokuz kez, *sosyalleşme* unsuru dokuz kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır. Bir başka alt yeterlik olan ‘Öğrenme ve Öğretme Süreci’ alanına yönelik performans göstergelerinde *hedef izleme* unsuru yirmi altı kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on kez ve *sosyalleşme* unsuru ise yedi kez olmak üzere en çok tekrar eden unsur olarak saptanmıştır. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru yirmi bir kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on sekiz kez ve *sosyalleşme* unsuru on iki kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır. ‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’ alt yeterlik alanına yönelik performans göstergelerinde ise *hedef izleme* unsuru sekiz kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru dört kez ve *sosyalleşme* unsuru ise üç kez olmak üzere en çok tekrar eden unsur olarak tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru on bir kez, *sosyalleşme* unsuru beş kez ve *bilinçli davranışlar* unsuru dört kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır. ‘Okul-Aile ve Toplum İlişkileri’ alt yeterlik alanına yönelik performans göstergelerinde ise *sosyalleşme* unsuru on iki kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru altı kez ve *bilinçli davranışlar* unsuru ise dört kez olmak üzere en çok tekrar eden unsur olarak saptanmıştır. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *sosyalleşme* unsuru on iki kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on kez ve *hedef izleme* unsuru sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır. Son olarak, ‘Program ve İçerik Bilgisi’ alt yeterlik alanına yönelik performans göstergelerinde *hedef izleme* unsuru on beş kez, *bilinçli davranışlar* unsuru iki kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *sosyalleşme* unsuru on iki kez, *benmerkezcilikten*

uzaklaşma unsuru on kez ve *hedef izleme* unsuru sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Sonuç olarak, 2006 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuru yetmiş dört kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru kırk beş kez ve *sosyalleşme* unsuru otuz sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak tespit edilmiştir. 2006 yılı ÖMGY ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru doksanbeş kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru ellibeş kez ve *sosyalleşme* unsuru kırkdokuz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsurları olarak saptanmıştır.

2017 yılına ait öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2017 yılında yayımlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerine yönelik bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Mesleki bilgi yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2017 yılında yayımlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerikapsamında bulunan ‘Mesleki Bilgi’ yeterlik alanında tespit edilen öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu yeterlik kapsamında ‘*Alan Bilgisi*’, ‘*Alan Eğitimi Bilgisi*’ ve ‘*Mevzuat Bilgisi*’ olmak üzere üç alt yeterlik alanı bulunmaktadır. Aşağıda ‘Mesleki Bilgi’ yeterliği kapsamında bulunan alt yeterlikler MEB’in yayımladığı sıra ile listelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgular ifade edilmiştir. İlk olarak bu yeterlik alanı kapsamında bulunan ‘A1. Alan Bilgisi’ alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 36’da yer verilmiştir.

Tablo 36

A1. Alan Bilgisi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Performans göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A1. ALAN BİLGİSİ Alanında sorgulayıcı bakış açısını kapsayacak şekilde ileri düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgiye sahiptir.	A1.1. Alanı ile ilgili konu ve kavramları analiz eder.	3. Hedef İzleme
	A1.2. Alanındaki temel kuram ve yaklaşımların alanına yansımalarını yorumlar.	9. Bilinçli Davranışlar
	A1.3. Alanı ile ilgili temel bilgi ve veri kaynaklarını sınıflandırır.	
	A1.4. Alanına ilişkin temel araştırma yöntem ve tekniklerini sınıflandırır.	
	A1.5. Milli ve manevi değerlerin alanına yansımalarını yorumlar.	14. Aktarma

‘Mesleki Bilgi’ yeterliği kapsamında bulunan ‘‘A1. Alan Bilgisi’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, bilinçli davranışlar ve aktarma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Alan Bilgisi’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 37’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘A2. Alan Eğitimi Bilgisi’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 37

A2. Alan Eğitimi Bilgisi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A2. ALAN EĞİTİMİ BİLGİSİ Alanının öğretim programı ve pedagojik alan bilgisine hâkimdir.	A2.1. Alanının öğretim programını tüm öğeleriyle açıklar.	3. Hedef İzleme
	A2.2. Alanının öğretim programını, ilgili diğer öğretim programları ile ilişkilendirir.	3. Hedef İzleme 14. Aktarma
	A2.3. Öğrencilerin gelişim ve öğrenme özelliklerine ilişkin bilgisini öğretim süreçleri içerisinde ilişkilendirir.	3. Hedef İzleme
	A2.4. Alanın öğretiminde kullanılacak farklı strateji, yöntem ve teknikleri karşılaştırır.	3. Hedef İzleme
	A2.5. Alanın öğretim süreçleri içerisinde kullanılacak ölçme ve değerlendirme süreçlerini karşılaştırabilir.	3. Hedef İzleme
	A2.6. Alanının öğretiminde milli ve manevi değerlerden nasıl yararlanacağına karar verir.	3. Hedef İzleme 9. Bilinçli Davranışlar

‘Mesleki Bilgi’ yeterliği kapsamında bulunan ‘‘A2. Alan Eğitimi Bilgisi’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, bilinçli davranışlar ve aktarma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Alan Eğitimi Bilgisi’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 38’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘A3. Mevzuat Bilgisi’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 38

A3. Mevzuat Bilgisi Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
A3. MEVZUAT BİLGİSİ Birey ve öğretmen olarak görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin mevzuata uygun davranır.	A3.1. Vatandaş olarak bireysel hak ve sorumluluklarını açıklar.	23. Sosyalleşme
	A3.2. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın içeriğini açıklar.	23. Sosyalleşme
	A3.3. Atatürk’ün eğitim sistemimize katkısını değerlendirir.	23. Sosyalleşme
	A3.4. Öğretmenlik mesleğini ilgilendiren mevzuatı açıklar.	23. Sosyalleşme
	A3.5. Eğitim paydaşlarının hak ve sorumluluklarını ayırt eder.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma

‘Mesleki Bilgi’ yeterliği kapsamında bulunan ‘A3. Mevzuat Bilgisi’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *sosyalleşme ve benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Mevzuat Bilgisi’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

‘Mesleki Bilgi’ yeterlik alanı kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme (7), bilinçli davranışlar (2), aktarma (2), sosyalleşme (3) ve benmerkezcilikten uzaklaşma (1)* öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu unsurların, performans göstergelerinde tespit edilme sıklıklarına parantez içlerinde yer verilmiştir. ‘A. Mesleki Bilgi’ yeterlik alanı

kapsamında *hedef izleme* unsuru yedi kez, *sosyalleşme* unsuru üç kez olmak üzere en çok tekrar eden iki öz denetim unsuru olmuştur. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru yedi kez ve *sosyalleşme* unsuru üç kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Mesleki beceri yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2017 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan ‘B. Mesleki Beceri’ yeterlik alanına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu yeterlik kapsamında ‘Eğitim Öğretimi Planlama’, ‘Öğrenme Ortamları Oluşturma’, ‘Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme’ ve ‘Ölçme ve Değerlendirme’ alt yeterlik alanları ve bu alanlara yönelik performans göstergeleri mevcuttur. Aşağıda bu yeterlik kapsamında bulunan alt yeterlikler MEB’in yayımladığı şekilde sıralanarak listelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgular ifade edilmiştir. İlk olarak bu yeterlik alanı kapsamında bulunan ‘B1. Eğitim Öğretimi Planlama’ alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 39’da yer verilmiştir.

Tablo 39

B1. Eğitim Öğretimi Planlama Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
B1. EĞİTİM ÖĞRETİMİ PLANLAMA Eğitim öğretim süreçlerini etkin bir şekilde planlar.	B1.1. Planlarını alanının öğretim programına uygun olarak hazırlar.	3.Hedef İzleme
	B1.2. Öğretim sürecini çevresel şartları, maliyeti ve zamanı dikkate alarak planlar.	3.Hedef İzleme
	B1.3. Öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve sosyokültürel özelliklerini dikkate alarak esnek öğretim planları hazırlar.	3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	B1.4. Öğretim sürecini planlarken milli ve manevi değerleri dikkate alır.	3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma

‘Mesleki Beceri’ yeterliği kapsamında bulunan ‘‘B1. Eğitim Öğretimi Planlama’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme ve benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Eğitim Öğretimi Planlama’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 40’ta ise bir diğer alt yeterlik olan ‘B2. Öğrenme Ortamları Oluşturma’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 40

B2. Öğrenme Ortamları Oluşturma Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
B2. ÖĞRENME ORTAMLARI OLUŞTURMA Bütün öğrenciler için etkili öğrenmenin gerçekleşebileceği sağlıklı ve güvenli öğrenme ortamları ile uygun öğretim materyalleri hazırlar.	B2.1. Sağlıklı, güvenli ve estetik öğrenme ortamları düzenler.	24. Yaşantısallık
	B2.2. Kazanımlara uygun öğretim materyalleri hazırlar.	3. Hedef İzleme
	B2.3. Öğrenme ortamlarını öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve ihtiyaçlarını dikkate alarak düzenler.	3. Hedef İzleme 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	B2.4. Öğrenme ortamlarını dersin kazanımlarına göre düzenler.	3. Hedef İzleme
	B2.5. Öğrencilerle etkili iletişim kurabileceği demokratik öğrenme ortamları hazırlar.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23. Sosyalleşme
	B2.6. Öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini geliştirici öğrenme ortamları oluşturur.	3. Hedef İzleme
	B2.7. Öğrencilerin milli ve manevi değerleri içselleştirmesine katkıda bulunacak öğrenme ortamları oluşturur.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma

‘Mesleki Beceri’ yeterliği kapsamında bulunan ‘‘B2. Öğrenme Ortamları Oluşturma’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, sosyalleşme, yaşantısallık ve benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır.

Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Öğrenme Ortamları Oluşturma’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 41’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘B3. Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 41

B3. Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
B3. ÖĞRETME VE ÖĞRENME SÜRECİNİ YÖNETME Öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir şekilde yürütür.	B3.1. Alanının eğitim ve öğretimi için gerekli becerileri sergiler.	3.Hedef İzleme 10.Davranışları Kontrol Etme
	B3.2. Öğretme ve öğrenme sürecinde zamanı etkin kullanır.	3.Hedef İzleme
	B3.3. Öğrencilerin öğrenme süreçlerine aktif katılımlarını sağlar.	3.Hedef İzleme 23.Sosyalleşme
	B3.4. Derslerini öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilişkilendirir.	24.Yaşantısallık 3.Hedef İzleme
	B3.5. Öğretme ve öğrenme sürecini yürütürken, özel gereksinimleri olan öğrencileri dikkate alır.	3.Hedef İzleme
	B3.6. Uygulamalarında, çalıştığı çevrenin doğal, kültürel ve sosyoekonomik özelliklerini dikkate alır.	3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23.Sosyalleşme
	B3.7. Öğrencilerin derslerde analitik düşüncelerine yönelik etkinlikler hazırlar.	3.Hedef İzleme
	B3.8. Eğitim öğretim faaliyetlerinde ilgili kişi, kurum, kuruluş ve meslektaşları ile işbirliği yapar.	23.Sosyalleşme
	B3.9. Öğretme ve öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin olarak kullanır.	
	B3.10. Öğretme ve öğrenme sürecinde uygun strateji, yöntem ve teknikleri kullanarak etkili öğrenmeyi gerçekleştirir.	3.Hedef İzleme
	B3.11. Öğretme ve öğrenme sürecinde uygun araç, gereç ve materyalleri etkin kullanır.	3.Hedef İzleme
	B3.12. Sınıfta istenmeyen davranış ve durumlarla etkin ve yapıcı bir şekilde baş eder.	10.Davranışları Kontrol Etme 11.Öfke Yönetimi

‘Mesleki Beceri’ yeterliği kapsamında bulunan ‘‘B3. Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, sosyalleşme, yaşantısallık ve benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 42’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘B4. Ölçme ve Değerlendirme’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 42

B4. Ölçme ve Değerlendirme Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
B4. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME Ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve araçlarını amacına uygun kullanır.	B4.1. Alanına ve öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun ölçme ve değerlendirme araçları hazırlar ve kullanır.	3.Hedef İzleme
	B4.2. Ölçme ve değerlendirmede süreç ve sonuç odaklı yöntemler kullanır.	3.Hedef İzleme
	B4.3. Ölçme ve değerlendirmeyi objektif ve adil olarak yapar.	2.Duyguları Kontrol Etme 12.Düşünceleri Kontrol Etme 10.Davranışları Kontrol Etme
	B4.4. Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğrencilere ve diğer paydaşlara doğru ve yapıcı geri bildirimler verir.	3.Hedef İzleme 8.Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	B4. 5. Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğretme ve öğrenme süreçlerini yeniden düzenler.	3.Hedef İzleme

‘Mesleki Beceri’ yeterliği kapsamında bulunan ‘‘B4. Ölçme ve Değerlendirme’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *hedef izleme, duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Ölçme ve Değerlendirme’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

'Mesleki Beceri' yeterlik alanı kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme* (22), *sosyalleşme* (4), *yaşantısallık* (2), *davranışları kontrol etme* (3), *öfke yönetimi* (1), *duyguları kontrol etme* (1), *düşünceleri kontrol etme* (1) ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* (7) öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu unsurların, performans göstergelerinde tespit edilme sıklıklarına parantez içlerinde yer verilmiştir. 'B. Mesleki Beceri' yeterlik alanı kapsamında *hedef izleme* unsuru yirmi iki kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru yedi kez, *sosyalleşme* unsuru üç kez olmak üzere en çok tekrar eden üç öz denetim unsuru olmuştur. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru onbir kez, *sosyalleşme* unsuru sekiz kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru dört kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Tutum ve değerler yeterlik alanına yönelik bulgular ve yorumlar

Bu bölümde 2017 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan 'C. Tutum ve Değerler' yeterlik alanına yönelik bulgulara yer verilmiştir. Bu yeterlik kapsamında 'Milli, Manevi ve Evrensel Değerler', 'Öğrenciye Yaklaşım', 'İletişim ve İşbirliği' ve 'Kişisel ve Mesleki Gelişim' alt yeterlik alanları ve bu alanlara yönelik performans göstergeleri mevcuttur. Aşağıda bu yeterlik kapsamında bulunan alt yeterlikler MEB'in yayımladığı şekilde sıralanarak listelenmiş ve öğretmenlerin öz denetim unsurlarına yönelik bulgular ifade edilmiştir. İlk olarak bu yeterlik alanı kapsamında bulunan 'C1. Milli, Manevi ve Evrensel Değerler' alt yeterliğinde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 43'te yer verilmiştir.

Tablo 43

C1. Milli, Manevi ve Evrensel Değerler Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C1. MİLLİ, MANEVİ VE EVRENSEL DEĞERLER Milli, manevi ve evrensel değerleri gözetir.	C1.1. Çocuk ve insan haklarını gözetir.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	C1.2. Bireysel ve kültürel farklara saygılıdır.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23. Sosyalleşme
	C1.3. Öğrencilerin milli ve manevi değerlere saygılı, evrensel değerlere açık bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunur.	25. Yenileyicilik 24. Yaşantısallık 8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma 23. Sosyalleşme
	C1.4. Doğal çevre ile tarihsel ve kültürel mirasın korunmasına duyarlıdır.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma

‘Tutum ve Değerler’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C1. Milli, Manevi ve Evrensel Değerler’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *benmerkezcilikten uzaklaşma, sosyalleşme, yenileyicilik ve yaşantısallık* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Milli, Manevi ve Evrensel Değerler’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 44’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘C2. Öğrenciye Yaklaşım’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 44

C2. Öğrenciye Yaklaşım Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C2. ÖĞRENCİYE YAKLAŞIM Öğrencinin gelişimini destekleyici tutum sergiler.	C2.1. Her öğrenciye insan ve birey olarak değer verir.	8. Benmerkezcilikten Uzaklaşma
	C2.2. Her öğrencinin öğrenebileceğini savunur.	16. Kendine Güvenme(Özgüven)
	C2.3. Öğrencilerin kişisel gelişimini ve geleceğini planlamalarında rehberlik yapar.	3. Hedef İzleme
	C2.4. Tutum ve davranışlarıyla öğrencilere rol model olur.	10. Davranışları Kontrol Etme

‘Tutum ve Değerler’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C2. Öğrenciye Yaklaşım’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *benmerkezcilikten uzaklaşma, kendine güvenme (öz güven), hedef izleme ve davranışları kontrol etme* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Öğrenciye Yaklaşım’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 45’de ise bir diğer alt yeterlik olan ‘C3. İletişim ve İşbirliği’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 45

C3. İletişim ve İşbirliği Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C3. İLETİŞİM VE İŞBİRLİĞİ Öğrenci, meslektaş, aile ve eğitimin diğer paydaşları ile etkili iletişim ve işbirliği kurar.	C3.1. Türkçeyi kurallarına uygun ve etkili biçimde kullanır.	
	C3.2. Etkili iletişim yöntem ve tekniklerini kullanmaya özen gösterir.	23. Sosyalleşme
	C3.3. İnsan ilişkilerinde empati ve hoşgörüyü esas alır.	23. Sosyalleşme
	C3.4. Meslektaşlarıyla bilgi ve deneyim paylaşımına açıktır.	23. Sosyalleşme
	C3.5. Eğitim öğretim faaliyetlerinde ailelerle işbirliği yapar.	23. Sosyalleşme
	C3.6. Okul gelişimine yönelik faaliyetlere aktif olarak katılır.	3. Hedef İzleme

‘Tutum ve Değerler’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C3. İletişim ve İşbirliği’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *sosyalleşme ve hedef izleme* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘İletişim ve İşbirliği’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tablo 46’da ise bir diğer alt yeterlik olan ‘C4. Kişisel ve Mesleki Gelişim’ alanına ait performans göstergelerine ve öz denetim unsurlarına yer verilmiştir.

Tablo 46

C4. Kişisel ve Mesleki Gelişim Alt Yeterliğinde Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları

Yeterlikler	Yeterlik göstergeleri	Öz Denetim Unsurları
C4. KİŞİSEL VE MESLEKİ GELİŞİM Öz değerlendirme yaparak kişisel ve mesleki gelişimine yönelik çalışmalara katılır.	C4.1. Mesleğini severek ve isteyerek yapar.	2. Duyularını Kontrol Etme
	C4.2. Paydaşlardan gelen görüş ve önerilerden de yararlanarak öz değerlendirme yapar.	4. Öz Değerlendirme 23. Sosyalleşme
	C4.3. Kişisel ve mesleki yönden kendini geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunur.	24. Yaşantısallık
	C4.4. Kişisel bakımına ve sağlığına özen gösterir.	21. Öz Yeterlik 22. Sağlıklı Beslenme
	C4.5. Kültürel ve sanatsal etkinliklere katılır.	24. Yaşantısallık
	C4.6. Mesleki etik ilkelere uyararak mesleki bağlılık ve saygınlığını korur.	10. Davranışları Kontrol Etme 23. Sosyalleşme
	C4.7. Türkiye ve dünya gündemini takip eder.	

‘Tutum ve Değerler’ yeterliği kapsamında bulunan ‘C4. Kişisel ve Mesleki Gelişim’ alt yeterliğine ait performans göstergelerinde *öz değerlendirme, sosyalleşme, yaşantısallık, davranışları kontrol etme, sağlıklı beslenme, öz yeterlik ve duygularını kontrol etme* öz denetim unsurlarına yönelik eylemsel tanımlar saptanmıştır. Bu tespitler doğrultusunda ÖMGY kapsamında bulunan ‘Kişisel ve Mesleki Gelişim’ alt yeterliğine yönelik performans göstergelerinin, öğretmenlerin öz denetim becerilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

‘Tutum ve Değerler’ yeterlik alanı kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme (31), bilinçli davranışlar (2), aktarma (2), sosyalleşme (15), benmerkezcilikten uzaklaşma (13), yaşantısallık (5), davranışları kontrol etme (5), öfke yönetimi (1), duyguları kontrol etme (2), düşünceleri kontrol etme (1), yenileyicilik (1), kendine güvenme (1), öz yeterlik (1), öz değerlendirme (1) ve sağlıklı beslenme (1)* öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu unsurların, performans göstergelerinde tespit edilme sıklıklarına parantez içlerinde yer verilmiştir. ‘C. Tutum ve Değerler’ yeterlik alanı kapsamında *hedef izleme* unsuru otuz bir kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on üç kez, *sosyalleşme* unsuru on beş kez olmak üzere en çok tekrar eden üç öz denetim unsuru olmuştur. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *sosyalleşme* unsuru altı kez, *benmerkezcilikten*

uzaklaşma unsuru beş kez ve *hedef izleme* unsuru üç kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

2017 yılına ait ÖMGY kapsamında ‘Mesleki Bilgi’, ‘Mesleki Beceri’ ve ‘Tutum ve Değerler’ olmak üzere üç yeterlik mevcuttur. Bu yeterliklere yönelik yeterlik göstergelerinde *hedef izleme*, *bilinçli davranışlar*, *aktarma*, *sosyalleşme*, *benmerkezcilikten uzaklaşma*, *yaşantısallık*, *davranışları kontrol etme*, *öfke yönetimi*, *duyguları kontrol etme*, *düşünceleri kontrol etme*, *yenileyicilik*, *kendine güvenme*, *öz yeterlik*, *öz değerlendirme* ve *sağlıklı beslenme* öz denetim unsurları saptanmıştır. ‘Mesleki Bilgi’ yeterliğine yönelik yeterlik göstergelerinde *hedef izleme* unsuru yedi kez, *sosyalleşme* unsuru ise üç kez olmak üzere en çok tekrar eden iki unsur olarak tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru yedi kez ve *sosyalleşme* unsuru üç kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır. ‘Mesleki Beceri’ yeterliğe yönelik yeterlik göstergelerinde *hedef izleme* unsuru yirmi iki kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru yedi kez ve *sosyalleşme* unsuru ise üç kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olduğu tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru onbir kez, *sosyalleşme* unsuru sekiz kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma*unsuru dört kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır. ‘Tutum ve Değerler’ yeterliğine yönelik yeterlik göstergelerinde ise *hedef izleme* unsuru otuz bir kez, *sosyalleşme* unsuru on beş kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru ise on üç kez olmak üzere en çok tekrar eden unsur olarak saptanmıştır. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *sosyalleşme* unsuru altı kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma*unsuru beş kez ve *hedef izleme* unsuru üç kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Sonuç olarak, 2017 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan yeterlik göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuru altmış kez, *sosyalleşme* unsuru yirmi bir kez

vebenmerkezcilikten uzaklaşma unsuru yirmi kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak tespit edilmiştir. 2017 yılına ait ÖMGY ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru yirmidört kez, *sosyalleşme* unsuru onyediyedi kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma*unsuru dokuz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında, ikinci alt probleme yönelik olarak; öğretmenlerin özdenetim unsurlarını belirlemek amacıyla MEB tarafından hazırlanmış olan ÖMGY kullanılmıştır. ÖMGY, 2006 ve 2017 yılında olmak üzere iki kez yayımlanmıştır. 2006 yılına ait ÖMGY kapsamında ‘Kişisel ve Meslekî Değerler-Meslekî Gelişim’, ‘Öğrenciyi Tanıma’, ‘Öğrenme ve Öğretme Süreci’, ‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’, ‘Okul-Aile ve Toplum İlişkileri’ ve ‘Program ve İçerik Bilgisi’ olmak üzere altı alt yeterlik mevcuttur. 2017 yılına ait ÖMGY kapsamında ise ‘Mesleki Bilgi’, ‘Mesleki Beceri’ ve ‘Tutum Ve Değerler’ olmak üzere üç yeterlik mevcuttur. Öğretmenlerin öz denetim unsurları belirlenirken Tablo 3’de bahsedilen öz denetim unsurları kullanılmıştır. 2006 yılı ÖMGY kapsamındaki alt yeterliklere yönelik performans göstergelerinde *hedef izleme, bilinçli davranışlar, sosyalleşme, benmerkezcilikten uzaklaşma, düşünceleri kontrol etme, onarıcılık, öz yeterlik, kendine güvenme, davranışları kontrol etme, öz izleme, öz değerlendirme, öz pekiştirme, yenileyicilik, öz eleştiri, öz disiplin, sağlıklı beslenme, güvenilir olmak, yaşantısallık ve aktarma* öz denetim unsurları saptanmıştır. 2017 yılı ÖMGY kapsamındaki yeterliklere yönelik yeterlik göstergelerinde ise *hedef izleme, bilinçli davranışlar, aktarma, sosyalleşme, benmerkezcilikten uzaklaşma, yaşantısallık, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, yenileyicilik, kendine güvenme, öz yeterlik, öz değerlendirme ve sağlıklı beslenme* öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda, 2006 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuru yetmiş dört kez,

benmerkezcilikten uzaklaşma unsuru kırk beş kez ve *sosyalleşme* unsuru otuz sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak tespit edilmiştir. 2006 yılı ÖMGY ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru doksanbeş kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru ellibeş kez ve *sosyalleşme* unsuru kırkdokuz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsurları olarak saptanmıştır. Bununla birlikte, 2017 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan yeterlik göstergelerinde ise *hedef izleme* öz denetim unsuru altmış kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru yirmi kez ve *sosyalleşme* unsuru yirmi bir kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak tespit edilmiştir. 2017 yılına ait ÖMGY ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru yirmidört kez, *sosyalleşme* unsuru onyediyedi kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru dokuz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Bu bilgiler doğrultusunda, 2006 ve 2017 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan performans ve yeterlik göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuru yüz otuz dört kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru altmış beş kez ve *sosyalleşme* unsuru elli dokuz kez olmak üzere en çok tekrar eden unsur olarak saptanmıştır. 2006 ve 2017 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan performans ve yeterlik göstergeleri ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* öz denetim unsuru yüz ondokuz kez, *sosyalleşme* öz denetim unsuru altmışaltı kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru altmışiki kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olarak tespit edilmiştir.

Yunus Emre Felsefesiyle Öğretmenlerin Öz Denetim Unsurlarına Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü aşamasında, üçüncü alt probleme yönelik olarak; Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin özdenetim unsurlarını belirlemek amacıyla Yunus Emre'nin beyitlerinden oluşan Divan adlı eseri incelenmiştir. Yunus Emre'ye ait şiirlerde edebiyatçılar, mutasavvıflar ve ilgili çalışmaları yürütenler ortak bir sonuca ulaşamamıştır. Bu sebeple

bilinen yazmalar ışığında derlenen *Divanlar*, beyit sayısı ve yazım açısından farklılık göstermektedir. Yazmalardaki bu durum günümüz çalışmalarını da etkilemektedir. Bu bölümde, Tablo 2’de yer alan ve çeşitli Divan Yazmalarının Nüshaları göz önünde bulundurularak hazırlanan eserler araştırma kapsamında incelenmiş ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla Yunus Emre Divanı, Anadil öğretiminde uzman biri tarafından da incelenmiş ve bulgular karşılaştırılmıştır. Bu bölümde, beyitlerin yazımında ortak bir dil oluşması amacıyla Tatçı (2008)’nın ‘Yunus Emre Külliyyatı-Yunus Emre Divanı İnceleme’ eseri esas alınmıştır.

“Işk amelile biter layık olursa yiter
Gerekse ‘uryan yürü gerekse geygil libas.” (119/2).

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

‘uryan: çıplak

Yunus Emre bu beyitte, aşkın amel ile tamamlanacağını, layık olunca doyuma ulaşılacağını ve ne giyilirse giyilsin bu durumun değişmeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca ilim sahibi olmanın tek başına yeterli olmayacağını vekişinin sahip olduğu ilmi uygulaması gerektiğini de ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Beyit aslında bir bilginin kazanımına yönelik, uygulamanın en etkili yol olduğunu vurgulamaktadır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *bilinçli davranışlar ve davranışları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bilmezem aslum nedür ata hod bahanedür
Ezel ana karnında kan yiyüp dirilmişem
Kan değül benüm aşum hırs u heva yoldaşum
Hazrete uçar kuşum meğer tene girmişem” (277/3-4).

Şiirdeki ‘hod’ kelimesinin anlamı aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Hod: Kendi, esasen, bizzat.

Yunus Emre bu şiirde, hakikatının ne olduğunu bilmediğini, ataların aslında bahane olduğunu, kendisinin anne karnında var olduğunu, hırs ve heva hisleriyle yoldaş olduğunu, Hakk’a ömrünü teslim edeceği vakti beklediğini ve kendini etten kemikten oluşan bir beden olarak algıladığını belirtmiştir. Ayrıca beyit, hırs ve heva ile davranmanın sonucunda bireyin ızdırıp çekeceğini ifade etmektedir (Toprak, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Aşıklara yoldaş olup sadıklara yar olmadun
Ölmezdin öndin ölmedün ışk neylesün senünile” (347/2).

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Öndin: Ondan

Işk: Aşk

Senünile: Senin ile

Yunus Emre bu beyitte, aşıklara yoldaş ve sadıklara yar olmadığını, ölmediyse bu yüzden ölmediğini ve aşkın kendisiyle ne işi olduğunu sorgulamıştır. Beyit, aşık ve sadık olarak adlandırılan kişilerle birlikte olmanın önemini ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *sosyalleşme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yudum şöyle meyyitümi miskinem aran yetimi
Öldürem nefsum itini gelmesin koman gerekmez” (108/2).

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Meyyit: Ölü

Meyyit yumak: Nefsi (vücudu) temizlemek, özü (ruhu) bulmak

Yunus Emre bu beyitte, ölü bedenini temizlediğini, miskin olduğunu, yetimin aranmasını ve nefis itini öldürmeyi istediğini belirtmiştir. Ayrıca Yunus Emre, yetim ifadesi ile ‘Muhammedi Nur’dan bahsetmiştir (Uysal, 2014). Bu bilgiler ışığında beyiti incelediğimizde, Yunus Emre’nin nefisini yenmesiyle birlikte Muhammedi Nur’a, o ruha, kavuşacağı anlaşılmaktadır (Tatçı, 2008). Bireyin nefisini yenmesi, dürtüsel isteklerden, duygusal tutumlardan, kötü düşünmeden ve kötü davranmadan arınması ile mümkündür (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *dürtüleri kontrol etme, duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme ve davranışları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yunus seni seveliden beşaret oldı canına
Her dem yini dirlikdedür hergiz ‘ömrin eskitmeye” (3/13).

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Beşaret: Müjde, iyi haber, muştu, muştuluk.

Hergiz: Asla

Ömrü eskitmek: İhtiyarlamak, ölümü yaklaşmak

Yunus Emre bu beyitte, kendisinin dostu sevdiğinden beri canının müjdelendiğini ve asla yaşlanılmadığını, her an yeni bir şanda var olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca beyit, ebedi hayata kavuşanların her an yeniden var olduğunu da ifade etmiştir (Tatçı, 2008). ‘Her an yeni şan’da ifadesi, vahdet sırrını idrak etmeye yönelik Allah’ın teklîğinin her anda yeniden var olmasını ve bu şekilde sonsuzluk ya da sonluluk bahsini de aştığını ifade etmektedir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *yenileycilik* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Tanla turup başun kaldur ellerüni suya daldur
Hem şeytanun boynını ur hem nefis dahı ölse gerek” (136/2).

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Turmak: Durmak

Urmak: Vurmak

Beyit, tan vaktinde uyanarak ellerini suya daldırma ifadesi ile hem şeytandan kurtulunacağını hem de nefsin öleceğini ifade etmiştir. Farklı bir ifadeyle, şeytan ile mücadele etmenin, şeytanın boynunu vurmanın ibadet ile mümkün olduğunu belirtmiştir (Tatçı, 2008). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *dürtüleri kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, duyguları kontrol etme ve davranışları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bu ışk bize Rahmanidür hem canumuzun canıdur
Anun için şeytanıla her dem bu savaşum benüm” (204/3).

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Işk: Aşk

Anun: Onun

Şeytanıla: Şeytan ile

Yunus Emre bu beyitte aşkın Rahmani bir ikram olduğunu, canımızın canı olduğunu, bu yüzden her an şeytan ile savaştığını belirtmiştir. Yunus Emre, şeytan (Nefs) ile savaşını beyitlerinde vurgulamıştır (Tatçı, 2008). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *dürtüleri kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, duyguları kontrol etme ve davranışları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Senlik-benlik olıcak iş ikilikde kalur
İkilik dutan kişi niçe birike birle” (338/5).

Beyitteki bazı kelimelerin anlamı şöyledir (Tatçı, 2014):

Birikmek: Toplanmak, bir araya gelmek, birleşmek, aynileşmek, beraber olmak

Birle: İle

Niçe: Nasıl

Yunus Emre bu beyitte, sen ve ben diyerek ikiliğe sebep olan şirk düşüncesinden sıyrılmak gerektiğini belirtmiştir (Timurtaş, 1980). Yunus Emre, vahdet sırrı gereğince, var olduğu düşünülen her şeyin aslında Rahim olanın tecelliyatı olduğunu idrak etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Bu bilgiler öncülüğünde, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *dürtüleri kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, duyguları kontrol etme ve davranışları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İy Yunus Hakk’ı bilen söylemez hergiz yalan
İkilik ile gelen toğru yol bulmuş değül” (167/5)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

İy: Ey

Hergiz: Asla

Toğru: Doğru

Yunus Emre bu beyitte, Hakk’ı bilen kişinin asla yalan söylemeyeceğini, şirk anlayışıyla gelen kişinin doğru yolda olmadığını belirtmiştir (Tatçı, 2008). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bize birlik sarayın toğru beşaret ayın
Geç ikilik fikrinden kogıl benliği ya kul” (151/4)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şoyledir (Tatçı, 2014):

Beşaret: Mújde, iyi haber, muştu, muştuluk

Kogıl: Ko, bırak

Yunus Emre bu beyitte, kendisi için birlik anlayışının doğru yol olduğunu, ikilik fikrinden sıyrılması gerektiğini ve bu fikrin benliğini terk etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu beyitte insanları ikilik fikrinden sıyrılıp vahdet anlayışına davet eden Yunus Emre, benliğin kenara bırakılması gerektiğini belirtmiştir (Tatçı, 2008). Bu bakış ačíısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *dürtüleri kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, duyguları kontrol etme ve davranışları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İkilik eylemeye hiç yalan söylemeye
Alem bulanurısa bulanmadın turıla” (304/2)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Bulatmak: Karıştırmak, kirletmek, bulandırmak

Turılmak: Durulmak, sakinleřmek, ačíılmak

Yunus Emre bu beyitte, temel olarak insanın řirk anlayışından kurtulmasını ve yalan söylememesini vurgulamıştır (Tatçı, 2008). Bu bakış ačíısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Halka fetva virürsin ya sen niçin dutmazsın
İlmün var amelün yok ha günaha batarsan” (248/9)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şoyledir (Tatçı, 2014):

Fetva: İslam hukuku ile ilgili bir sorunun dinî hukuk kurallarına göre çözümünü açıklayan, şeyhülislâm veya müftü tarafından verilebilen dini belge.

Yunus Emre bu beyitte, halka öğütler verip uymayan kişileri vurgulamış, ilme sahip olmalarına rağmen amel etmediklerini ve günaha battıklarını aktarmıştır. Bir davranışı kazanım sürecinde, bireyin edindiği bilgiyi uygulaması ve hayatına aktarması temel olmaktadır. Hayatta uygulanan bilgi, öğrenmenin tam anlamıyla gerçekleşmesini sağlamakta ve kalıcılığını sürdürmektedir (Senemoğlu, 2015). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *bilinçli davranışlar ve davranışları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yazuğum çok günah öküş yürür idüm dünyada hoş
İtdüklerümün hesabın vireyim andan varayın”

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Öküş: Çok fazla, ziyade

İtdüklerümün: Ettiklerimin

Yunus Emre bu beyitte günahlarına yönelik bir yakarış içerisindedir. Kendisine yazık ettiğini, günahının çok olduğunu, dünya âleminde bir hoş yürüdüğünü, ahireti unuttuğunu, ettiklerinin bedelini yaşayarak ebedi aleme geçmeyi istediğini ifade etmiştir. Beyitte Yunus Emre kendini, neler yaptığına dair bir iç muhasebeye almış ve buna yönelik bir pişmanlığın içine girmiştir (Toprak, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz eleştiri* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bin kez hacca vardunısa bin kez gaza kıldunısa
Bir kez gönül sıdunısa gerekse yüz yıl yol dokı”

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Sımak: Kırmak, bozmak, yenmek, bozguna uğramak

Yunus Emre bu beyitte, hac ve gaza gibi önemli ibadetlerin olsa bile bir gönül kırdığında bu ibadetlerin hiçbir önemi olmadığını belirtmiştir. Tasavvuf literatüründe, gönlün Allah'ın evi olduğu ifade edilmektedir (Gölpınarlı, 1979). Hakk'ın tecelliyatını idrak eden Yunus Emre, karşısında gördüğü kulun kalbini, hac ve gaza gibi ibadetlerden önemli görmüştür (Tatçı, 2008). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yetmiş iki millete kurban ol ‘aşıkısan
Ta ‘aşıklar safında tamam olasin sadık” (131/5)

Beyit günümüz Türkçesine oldukça yakın kelimelerle yazılmıştır. Yunus Emre, döneminin tasavvufi bilgilerini Türkçe olarak ifade etmesiyle Anadolu coğrafyasına ait kişilerin anlayışından biri olduğunu göstermektedir (Tatçı, 2014). Yunus Emre bu beyitte, aşık olarak adlandırılan kişinin her insanı kendinden daha fazla önemsemesi gerektiğini konu almıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İman durur can çerağı gevde durur can turağı
Kin durur imana yağı gelse giderür imanı” (412/11)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Çerağ: Fital, ışık, mum, kandil, çıra.

Turak: Durak

Yunus Emre bu beyitte, imanın ruhun ateşi, bedenine ise ruhun mekânı olduğunu, eğer kin ve öfke duygusuyla davranılırsa imanın gideceğini belirtmiştir (Doğramacı, 2006). Bunun yanında beyitte, açık bir biçimdeki ve öfke unsurlarının kişinin imanını yok edeceğini

belirtilmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öfke yönetimi* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Eğerçi küfr tonını geydi süret
Gönül canı görür iman içinde” (322/5)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Eğerçi: Eğer

Tonını: Elbise

Yunus Emre bu beyitte, eğer suret küfür elbisesini giyse bile, artık onun gönlünün onun içindeki canı görebildiğini belirtmiştir. Başka bir ifadeyle hakikati idrak eden Yunus Emre, suretten sıyrılarak vahdet anlayışı çerçevesinde karşısındaki kişinin ne olduğunu idrak etmiş ve ona göre davranmıştır (Gölpınarlı, Tatçı; 1979, 2008). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yunus Emre’ye ne gam aşık melamet-bed-nam
Küfrüm-imana şol dem anda değışüp geldüm” (181/11)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları Tatçı (2014)’ya göre şöyledir:

Şol dem: O zaman

Melamet: Kınama, ayıplama, azarlama. Melamet meşrebi (mizacı) bir sufi terimidir. Bu meşrep benlik terbiyesi için kendisini hor ve aşağı gören insanların meşrebidir. Melamet erbabına melami denir. Melamilik bir tasavvuf tarikatı olmaktan ziyade, bir yaşama biçimidir; bir meşrebidir. Her tasavvuf yolunda melamet ehli vardır. Maide suresinin 54. ayetindeki ‘kınayanın kınamasından korkmazlar’ ifadeleri, ‘kınananlar’ anlamında Melamilere ilham kaynağı olmuştur.

Bed-nam: Adı kötüye çıkmış, fena tanınmış

Yunus Emre bu beyitte, artık kendisine kötü isim verilmesine bile gam duymadığını, küfrü imana değişip geldiğini ifade etmiştir. Yunus Emre, ayrıca seyrü sülük yolculuğunda yaşadığı değişimi ifade etmiştir. Ayrıca artık küfrün ve imanın onun için bir olduğunu, kesretten sıyrılarak vahdete vardığını, âlemin hakikatini idrak ettiğini ve her şeyin yerli yerince olduğunu anladığını aktarmıştır (Tatçı, 2014). İncelendiğinde beyitin, Yunus Emre'nin kendi ile ilgili çıkarımlardan oluştuğu tespit edilmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Aşık gönlünde çok yol var o yolda bin dürlü hal var
Kimse bu yolu anlamaz küfr ü iman satmayınca” (325/2)

Yunus Emre'nin bu beyitte kullandığı ifadeler günümüz Türkçesine oldukça yakındır. Beyit, aşık kişilerin gönlünde çok yol olduğunu, o yollarda bin türlü hal olduğunu, küfrü imanı satmayanın bu yolu anlayamayacağını ifade etmiştir. Ayrıca, aşık olarak adlandırılan kişilerin içinde yaşadığı bir çok hali olduğunu ve bu hallerin anlaşılabilmesi için küfür ve imanın bir olduğunun bilinmesi gerektiğini belirtmiştir (Doğramacı, 2006). Beyit incelendiğinde, bireyin aşık olarak adlandırılmasına yönelik karşılaşılabileceği engellerin bulunduğu da aktarılmaktadır. Kamil insan olma yolunda, engellerle karşılaşarak bunların üstesinden gelmek gereklidir (Gölpınarlı, 1979). Bu süreç içerisinde kişi bir hedef belirler, buna yönelik davranışta bulunur, davranışı sürdürür, engellerle mücadele eder ve hedefi doğrultusundaki davranışı tamamlar. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz yeterlik* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Aşıklara sorarsan bi-mezheb-ü bi-millet
Yolda kalupdur sakın gice vü gündüz sayan” (236/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Bi-mezheb: Mezhepsiz

Bi-millet: Milletsiz

Beyitteki ifadelerle göre Yunus Emre, aşıkların milletinin de mezhebinin de olmadığını, gece ve gündüzü sayan kişilerin yolda kalacağını ifade etmiştir. Ayrıca bu beyit Yunus Emre'nin mezhepler arasında ayırım yapmadığını göstermektedir. Onun için mezhep ve millet farkı kalmamıştır (Tatçı, 2017). İnsanın hakikatini idrak eden Yunus Emre için artık her canlı değerli ve önemlidir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bir söz geldi dilüme eydem ölüm üstüne
Gerek sünni müsülman gerek zalim üstüne”

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Eymek: Söylemek

Müsülman: Müslüman

Yunus Emre bu beyitte ölüm üzerine diline biz söz geldiğini ve bu sözü Müslüman, Sünni ya da zalim olmasına bakmaksızın iletmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca ölümün insan ayırımı gözetmediğini, her insanın mutlak sonucunun ölüm olacağını ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1976). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Gündüz halüm gören kişi kafir ise göyner özi
Kim ne bilür ben bilürem kim niçe geçen dünümü” (409/4)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Göynemek: Yanmak**Niçe:** Nasıl, ne suretle, ne kadar, çok

Yunus Emre bu beyitte, gündüz halini gören kişi kâfirse özünün yanacağını ve dününün nasıl geçtiğini kimsenin değil kendisinin bildiğini belirtmiştir. Beyit, aşık olarak adlandırılan kişiyi kim görürse görsün içinin yanacağını, dışarıdan görünenden daha ayrı bir hali olduğunu ve onun halini kimsenin bilemeyeceğini belirtmiştir (Uysal, 2014). Beyit incelendiğinde, Yunus Emre'nin kendi ile ilgili çıkarımlarda bulunarak halinin anlaşılmasının muhayyal olduğunu ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bir kimsenün devletine ta'n idüben biz gülmezüz

Ne münkirüz 'âlimlere ne tersenün haçındayuz” (114/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Ta'n etmek: Kınama, yermek**Terse:** Hristiyan**Münkir:** İnkârcı kabul etmeyen

Yunus Emre bu beyitte hiç kimsenin devletini kınayıp alay etmediğini, âlimlerininkârcısı olmadığı gibi Hristiyanların haçı da olmadığını belirtmiştir. Kısaca eşyanın hakikatini idrak eden Yunus Emre, âlemde zıt olarak var olan her şeyi kabullenmiştir (Tatçı, 2008). Bu düşünce yapısına sahip bireyler, karşısındaki kişilere değer veren, saygı duyan kişilerdir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bir dem gelür 'asi olur Hak zihnini yavı kılur

Bir dem gelür kim yoldaşı hem zühd ü hem iman olur” (49/8)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Yavı kılmak: Kaybetmek, ortadan kaldırmak

Zühd: Kendisini ibadete vermek, dünyevi şeylerden uzaklaşmak

Yunus Emre bu beyitte, bir an gelip asi olduğunu ve Hakk'ın zihnini ortadan kaldırdığını; bir an gelip yoldaşının hem ibadet hem de iman olduğunu belirtmiştir. Başka bir deyişle, kişinin bazı anlarda Hak anlayışından uzaklaşarak asilerden olabileceği gibi bazen de tüm dünyevi şeylerden sıyrılarak kendisini iman ile ibadete verebileceğinden bahsetmiştir (Timurtaş, 1980). Beyitte, bireyin zaman zaman davranışının değişebileceğinden ve beyitte ifade edilen iki farklı deneyimin de yaşanabileceğinden bahsedilmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *yaşantısallık* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Sen kandasın teslim ile kamularda aşağı dur
Usan olma bu sözünden gör müfsidi niçe kızar” (83/3)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Kanda: Nerede

Kamu: Bütün, hep

Müfsid: Bozan, nifak çıkarıcı

Usan olma: Gafil olmak

Yunus Emre bu beyitte, sen hangi teslimiyet derecesinde olursan ol kamu içerisinde bireyin aşağılarda durmasını ve bu sözünden gafil olunmaması gerektiğini çünkü nifak çıkarıcı kişinin bu hale kızacağını belirtmiştir. Kısaca beyit, ne derecede teslimiyet sahibi olunursa olsun, insanların yanında daima mütevazı olmayı öğütlemiştir. Var olan tüm evrenler içinde ve hatta bizim evrenimizin içinde küçücük yer kaplayan dünya üzerinde

yaşayan canlılar olarak kendimizin alemde kapladığı yer bakımından ne kadar küçük olduğunu bilerek mütevazı bir hal içinde olmamız gerektiğini hep hatırimızda tutmamız gerekmektedir (Doğramacı, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *övünmekten kaçınma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Kendüye yaramazı bireğüye sanan ol

Adı müsülman anun kendü benzer keşişe” (293/3)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Kendü: Kendi

Bireğü: Bir kimse, başkası, birisi

Keşiş: Rahip, papaz

Yunus Emre bu beyitte, kendi için iyi olmayan şeyi başkasına isteyen Müslüman olarak adlandırılrsa bile keşişe benzeyeceğini belirtmiştir (Tatçı, 2008). Yunus Emre, hangi dine, dile, ırka sahip olursa olsun karşısındaki kişilere değer vermeyi önemsemiştir. Yunus Emre için artık alemdeki her canlı, varlıktaki tecelliyatı gösteren unsurlardır ve dolayısıyla her canlı onun gözünde birdir (Doğramacı, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“But-hane vü şarab-hane mescid oldı gerçek cana

Bir pulun varmaz ziyana yalancılık nendür senün” (148/6)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

But-hane: Put-hane

Pul: Para, paranın en küçük birimi,değeri olmayan.

Yunus Emre bu beyitte, puthane ve şaraphanelerin, özüne eren kişiye göre artık mescid gibi olduğunu ve bir pulu bile ziyan olmayanın yalancılıkla işi olmadığını belirtmiştir (Toprak, 2006). Ayrıca beyit, âlemdeki tekliği idrak eden Yunus Emre için hangi mekanda olursa olsun gördüğü tek şeyin hakikat olduğu ve yalancılıktan sıyrılmasını aktarmıştır. Yunus Emre bireyin; dürüst, erdemli, onurlu olmasını vurgulamıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yunus sen beni gider her ne ider dost ider
‘Aczüni bil ebsem ol var ışk rengine boyan” (26/4)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Aciz: Zayıf, güçsüz, beceriksiz

Ebsem: Suskun

Yunus Emre bu beyitte kendine hitap ederek her ne olduysa dostun elinden olduğunu, acizliğini bilmesini, susmasını ve aşka dalmasını öğütlemiştir (Tatçı, 2008). Yunus Emre bu ifadeleri kendine söylemesiyle beyiti öz denetim açısından anlamlı kılmıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bir elif tahsil iden münezzehdür ‘alemden
Endişe ikliminde niçün durup gezerem” (171/4)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Münezzeh: Temiz, arı, noksanlardan uzak

Niçün: Niçin

Yunus Emre bu beyitte bir elifi öğrenen kişinin dünya aleminden arınmış olduğundan bahsetmiş ve niçin endişeli bir şekilde gezdiğini sorgulamıştır. Tasavvuf literatüründe elif tahsil etmenin anlamı, tevhidi idrak etmektir (Tatçı, 2008). Tevhid sırrına erildiğinde, alemin hakikati idrak edildiğinde birey için artık her şey Hakk'ın tecellisinden ibarettir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duygularını kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yunus Emre der hoca gerekse var bin hacca
Hepisinden iyice bir gönüle girmekdür” (91/5)

Beyitte, kelimeler günümüz Türkçesinde kullanılan kelimelere oldukça yakındır. Yunus Emre bu beyitte, bir gönle girmenin bin kere hacca gitmekten daha iyi olduğunu belirtmiştir. Yunus Emre, gördüğü her kişide Hakk'ın tecelliyatını görmüş ve herkese bu anlayışla değer vermiştir (Tatçı, 2014). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Giderdüm günlümden kini
Kin tutanın yokdur dini” (399/5)

Yunus Emre bu beyitte, kendi kalbinden, zihninden kini, öfkeyi giderdiğini ve kin tutan kişinin dininin olmadığını belirtmiştir. Birey, öfke yüzünden bilincinin kontrolünü kaybedebilir ve öfke duyduğu şeye karşı şiddetli tepkiler verebilir (Canan, 2015). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öfke yönetimi ve duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“N’ola gelsen şimden girü fesadı terk itsen gönül
Gah ağlasan günahuna gah kanaat itsen gönül” (161/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Girü: Geri, tekrar, sonra, yine, başka

Fesad: Bozuk, fenalık, karışıklık

Yunus Emre bu beyitte kendi gönlüne hitap ederek, şimdi geri gelsen, fesadı terk etsen, günahın için ağlasan ve kanaat etsen ne olur diyerek serzenişte bulunmuştur (Tatçı, 2008). Yunus Emre beyite, kendi içindeki hisler ile olan mücadelesini yansıtmıştır. Duyguların kontrolsüz bir biçimde yaşanması, insanın hakikatini idrak etmesine yönelik perde oluşturmaktadır (Doğramacı, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Sakingıl yarün gönlün sırçadur sımayasın

Sırça sınduktan girü bütün olası değül” (158/4)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Sakingıl: Dikkat et, titiz davran yahut esirge anlamındadır.

Sırça: Cam, billur

Yunus Emre bu beyitte, insan gönlünü sırçaya benzetmiş ve eğer bir kez kırılırsa bir daha bütün olmasının mümkün olmadığını vurgulamıştır. Sırçanın narinliğini, kırılğanlığını düşündüğümüzde Yunus Emre'nin bireyin gönlüne verdiği değer ortaya çıkmaktadır (Tatçı, 2008). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Ben gelmedüm da'viyiçün benüm işüm seviyiçün

Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmağa geldüm” (179/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Da'vi: Dava, cedel, iddia, metinde ‘asılsız söz’ anlamından çok hakikati bilinmeyen şer'i sözler

Sevi: Sevgi

Yunus Emre bu beyitte dava için değil sevgi için dünya hayatında olduğunu ve Hakk'ın evi olan gönülleri iyi etmeye geldiğini belirtmiştir. Ayrıca bireyin, aitlik hissi ihtiyacını karşılayabileceği topluluklarda, ortak görüşe yönelik bağımlılık hissetmesine yönelik düşüncelerini ifade etmiştir (Franzoi, 2009). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma ve sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler)* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Ol dükkan açılmadığı kokusu saçılmadığı
Sırrınun açılmadığı kilidi kibr ü kinimiş” (212/7)

Yunus Emre bu beyitte gönlü dükkana benzetmiş ve gönlün açılıp kokusunun saçılmamasının, sırrının aşikar olmamasının sebebi olarak kibir ve kini göstermiştir (Timurtaş, 1980). İnsanın hakikatini görmeyi engelleyen unsurlardan birinin de öfke olduğu gerçektir (Doğramacı, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öfke yönetimi ve duygularını kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Işk da'visi kılan kişi hiç anmaya hırs u heva
Işk evine girenlere ayruk ne meyl ü ne vefa” (2/1)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Heva: Heves, istek, arzu, nefse ait şeylere istek

Ayruk: Ayrı, başka, gayrı

Meyl: Gönül aşkı, gönül eğilmesi, istek

Yunus Emre bu beyitte, aşkı dava eden kişide hiç hırs ve arzu kalmayacağını, aşka dalanlar için artık ne gönlün meylinin, ne vefanın ayrı olmayacağını belirtmiştir. Hakk ile

olanların artık başka hiçbir şeyle ilgilenmeyeceğini ifade etmiştir Yunus Emre (Tatçı, 2008). Yunus Emre'ye göre, aşk alemi eşyanın sırrının idrak edildiği, tevhidin yaşandığı, sükutun daim olduğu bir mecradır (Gölpınarlı, 1979). Bu alemleri yaşayan kişi, etrafındaki şeylere karşı herhangi bir arzu, hırs ya da ayrılık hissi duymayacaktır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *düşünceleri kontrol etme ve davranışları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yüzgeçlik öğrenimeyen kul girmesün bu denize
Işk denizi derin olur aceblemen batduğunu” (401/4)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Aceblemek: Tuhaf bulmak, hayret etmek, hayretle karşılamak

Yunus Emre bu beyitinde, aşk denizine yönelik isteği, bilgisi, güveni olmayanın girmemesi gerektiğini, zira aşk denizinin derin olduğunu ve batmanın tuhaf olduğunu belirtmiştir. Yunus Emre aşkı bir derya olarak görmekte ve bu hakikat denizinde her kulun yüzmesinin kolay olmadığını belirtmektedir (Timurtaş, 1980). Beyit, belirli kriterler doğrultusunda karar verilmesini ve buna yönelik kişisel değerlendirme yapılmasını ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz değerlendirme ve kendine güvenme (öz güven)* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Can u gönül fehm ü ‘akıl ışk mevcine gark olıcak
Pes nice ansun ol kişi yazug u müzd assı ziyan” (259/3)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Fehm: Anlama, anlayış, kavrama

Mevc: Dalga. Mecazen celali tecelliler ve çokluk alemi

Gark: Suda boğulmak, batmak

Pes: O halde, öyle ise

Yazug: Günah, suç

Müzd: Sevap, ecir, karşılık, mükafat

Assı: Fayda, menfaat, kazanç

Yunus Emre bu beyitte, insanın aklını, gönlünü, canını aşk dalgasına teslim etmesini ve bunu yapmayan kişinin günah, suç içinde olduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Beyit bireyin aklı, duyguları, davranışları ve düşünceleri üzerine oluşmuş ve aşk ifadesinin bunların hepsinden üstün olduğunu vurgulamıştır. Yunus Emre, kendini aşk yolunda feda etmesi gerektiğini idrak etmiş ve tam anlamıyla teslimiyet hali içerisinde tüm nefsinin terk etmeye çalışması gerektiğini anlamıştır (Toprak, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, davranışları kontrol etme ve düşünceleri kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İşk nefis iline akdı ne buldıyısı yakdı

Kibir kal’asın yıkdı anda çok savaş oldu” (394/3)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamı aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Kal: Söz

Akmak: Akın etmek, saldırmak, hücum etmek, yürümek, meyletmek

Yunus Emre bu beyitte, aşkın nefsi yakıp yok eden bir güç olduğunu, nefse dair her şeyin yıkıldığını fakat kibrin kaldığını ve onunla çok mücadele edildiğini belirtmiştir (Tatçı, 2008). Beyit, aşkın her unsurun üstünde olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte kibir ile mücadelenin daha zorlu geçtiği de belirtilmiştir. İnsanın kendisini diğerlerinden üstün görmesi olarak tanımlanan kibir, tevhid anlayışına göre kişinin hakikatini görmesine engel teşkil

etmektedir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duygularını kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Kendü mikdarın bilen bildi kendü halini
Veli dahı ışkıla evvel bahara benzer” (69/9)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Dahı: Daha. Bundan başka, ayna zamanda, hem de. –Da, -de ekini de karşılayan bir kelimedir.

Evvel bahar: İlkbahar

Yunus Emre bu beyitte, kendini tanıyanın, idrak edenin kendi halini bileceğini ve kamil insan olanın bile aşk ile birlikte ilkbahara dönüşeceğini belirtmiştir. Birçok şiirinde *nefsini bilen, Rabbini bilir* anlayışıyla kişiyi kendini tanımaya yönelten Yunus Emre, bireyin kendini tanımasıyla özüne ereceğini ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Aşkın çü kahr nalesi hemen sabr etmek çaresi
Âlemde ışk meyhanesi nuş eyle gel sakisini” (348/7)

Beyitteki bilinmeyen ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Nale: İnleme, feryad

Nuş itmek: İçmek

Nuş: Tatlı, bal

Yunus Emre bu beyitte, aşkın kahr içinde inlemelerinin tek çaresinin sabretmek olduğunu, aşkın bu âlemde bir meyhane olduğunu ve aşık olanların sakinin elinden şarabı içeceklerini ifade etmiştir (Uysal, 2014). Sabretmek, karşılaşılan durumlarda sakinlik halini

korumayı kapsamaktadır (Tatçı, 2014). Âlemin hakikatini okuyan kişi için artık kahır da lütuf da bir olmuş, bu yüzden sevgiliden gelen her şey güzel görülmeye başlanmıştır (Doğramacı, 2006). Bu bilgiler doğrultusunda Yunus Emre'nin, kahır içinde olunan anlarda sabretmeyi önerdiği söylenebilir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz disiplin ve öz yeterlik* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“İlim okımak bilmeklik kendözünü bilmekdür

Pes kendözün bilmezsen bir hayvandan betersin” (248/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Kendözün: Kendi özü

Pes: O halde, öyle ise

Yunus Emre bu beyitte, ilmi öğrenmenin aslında kendi özünü anlama olduğunu ve kendi özünü anlamayan kişinin, hayvandan kötü durumda olduğunu belirtmiştir. Yunus Emre hayvan ifadesi ile insanın etten kemikten olan bedenini ima etmektedir (Doğramacı, 2006). Kendi hakikatinin ne olduğunu idrak eden kişi, âlemlerin özünün ne olduğunu da idrak etmiş olacaktır (Uysal, 2014). Yunus Emre, kendisini tanıyamadıysa âlemin en aşağıdaki varlığı olduğunu söyleyerek eleştirmiştir.. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz eleştiri* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“İlim ilim bilmekdür ilim kendin bilmekdür

Sen kendüni bilmezsin ya nice okumakdur” (91/1)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Kendün: Kendin

Nice: Nasıl, ne suretle, ne kadar, ne çok

Yunus Emre bu beyitinde, ilim bilmenin insanın kendisini tanınması olduğunu ve kendini bilmeye yönelik çaba göstermiyorsa, bunun nasıl ilim öğrenmek olduğunu sorgulamıştır. Yunus Emre, insanın kendisini tanınmasının, özünü anlamasının ve idrak etmesinin, alemin hakikatini idrak etmek olduğunu vurgulamıştır (Toprak, 2006). İnsanın alemin aynası olduğunu idrak eden Yunus Emre, kendisini tanıma ile alemin hakikatini idrak edeceğini aktarmıştır (Kotku, 1994). Bu farkındalıkla kişinin hakikatini idrak etmeye yönelik yoğun çaba göstermesi gerekmektedir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Sen seni bilmeyince ere nazar kılmayınca
Senliğı bu ara yirden gidermezsen oldı duzak” (128/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Er: Mürşid, insan-ı kamil.

Duzak: Tuzak

Yunus Emre bu beyitte kendini bilmeyip, bir mürşide imrenmeyince ve benliğini, bencilliğini özü ile arasından çıkarmayınca tuzağa düşmüş olanlardan olduğunu ifade etmiştir. Beyit, bireyin kendisini tanıma yolunda çaba göstermesini; bir bilene imrenerek kendini pekiştirmesini ve kendini et-beden sanmaktan sıyrılarak varlığının hakikatini idrak etmesini vurgulamıştır (Doğramacı, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz pekiştirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Andan yigrek ne vardur kişi bile kendözin
Kendözin bilen kişi kamulardan ol güzin” (247/1)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Yig: Yeğ, üstün

Kamu: Bütün, hep

Güzin: Seçkin, seçilmiş, seçen

Yunus Emre bu beyitte, kendi özünü tanıyan kişiden daha üstün kimsenin olmadığını ve kendini tanıyan kişinin âlemde seçilmiş kişi olduğunu belirtmiştir (Doğramacı, 2006). Kendini tanımayı hedefine alan Yunus Emre, böyle kişilerin âlemdeki seçilmiş kişiler olduğunu ve buna yönelik çalışılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bakış açısıyla bireyin kendini tanınmasının, aslında âlemi tanınması olduğu ifade edilmektedir. Bu anlayışı idrak eden Yunus Emre'nin bu beyiti öz denetim unsurları açısından incelendiğinde, bireyin hedef belirlemesini ve buna yönelik sorumlulukları yerine getirmesini ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Sana gel sen seni sende bulgör

Sana bak sendeki bil kimdür indi” (411/4)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Bulgör: Bul ve gör

İndi: Şimdi

Yunus Emre bu beyitte, bireyin kendi içindeki özünü bulmasını ifade etmiş ve bu süreçten sonra kendi özünün ne olduğunu sorgulamıştır (Timurtaş, 1980). Kendi özünü keşfeden kişinin, aslında âlemin hakikatini keşfedeceğinin idrakinde olan Yunus Emre, bu beyitte insanlara kendilerini tanımlarını önermiştir. Ayrıca beyit, bireyin kendisindeki halin ne olduğunu değerlendirmesinin gerekliliğini de ifade etmiştir. Bu bağlamda beyitte,

bireylerin kendisi ile ilgili yargıda bulunmasını ifade eden *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Neteki ben beni bildüm diledüğüm Hakk’ı buldum
Korkum anı buluncadı korkudan kurtuldum ahi” (370/11)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Neteki: Nasıl ki

Buluncadı: Bulduğumda

Ahi: Kerdeş, fütüvvet ehli, tarikat kardeşi.

Yunus Emre bu beyitte, kendi özüne erdiğini, Hakk’ı bulduğunu ve ‘O’nu bulduğunda korkularından kurtulduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Ayrıca, Hakk’a erince herhangi bir korkunun, endişenin kalmadığını ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Dost isteyen gelsün bana göstereyin dostı ana
Budur sözüm öndin sona ben bilürem kendözümü” (349/9)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Ana: Ona

Öndin sona: Önden sona

Kendözüm: Kendi özüm

Yunus Emre bu beyitinde, dostu isteyen kişinin ona gelmesini, onlara dostu gösterebileceğini ve baştan sona kendi özünü bildiğini belirtmiştir (Emre, 2013). Yunus Emre kendi haliyle ilgili bir yargıda bulunmuş, değerlendirme yapmış ve varlığın aslının ne

olduğunu idrak ettiğini ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz pekiştirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Canum üzere turdı Rahman çerisin dirdi
Şeytan elini urdı key yağma taraş oldı” (394/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Çeri: Asker

Urmak: Çalmak, durmak, üfleme

Taraş olmak: Mağlup olmak, muti olmak, alt üst olmak

Yunus Emre bu beyitinde, insanın içindeki mücadelesini, candan içeri Rahman askerinin girmesiyle ifade etmiş ve şeytanın mağlup olduğunu belirtmiştir (Tatçı, 2008). İnsan iyi ile kötü arasında dengede durmaya çalışarak kendine verilen zamanı dolduran varlığa verilen isimdir (Tolle, 2006). Bireyin kendi ile çatışmasını aktaran beyit, Rahmani unsurların girmesiyle çatışmanın sonlanacağını aktarmıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz disiplin* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Dostdan yana giden kişi kendözinden geçmek gerek
Dost yağmalar can şehrinin alur gönül kal'asını” (348/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Kal: Söz

Kendözi: Kendi özü

Beyitte Yunus Emre, dost yoluna gidenlerin kendi benliklerinden kurtulmaları gerektiğini ve dostun, duyguları ve gönül sözlerini yağmalayacağını belirtmiştir (Tatçı, 2008). Beyit, vahdet anlayışını idrak etme yolundaki kişilerin, kendi nefislerini kurban ederek,

duygularından da sıyrılmaları gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda beyit öz denetim unsurları açısından incelendiğinde *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru ile ilişkilendirilebilir.

“Terk idem narıla haki badı narı aslına
Şeş cihetden ben çıkam bi-ten olam bi-can olam” (201/22)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Nar: Ateş, od

Hak: Toprak

Bad:Rüzgar, nefes

Şeş cihet: Altı yön

Yunus Emre bu beyitinde, ateşi, toprağı, rüzgarı aslına terk etmeyi ve kendini etten kemikten oluşan bir beden sanmaktan sıyrılmaya yönelik niyazda bulunmuştur. Bu ifadeler tasavvufta, fenaya ulaşmak olarak adlandırılmaktadır (Tatçı, 2008). Beyit var olan her şeyi, aslına terk etmeye ve Allah’tan gayrının olmadığını idrak etmeye yönelik Yunus Emre’nin niyazını içermektedir. Bu bakış açısıyla beyitte bahsedilen ateşi, rüzgarı ve toprağı terk etme ifadeleri ile *öfke yönetimi, duyguları kontrol etme ve düşünceleri kontrol etme* öz denetim unsurları ilişki kurulabilir.

“Suret nakşın gidermekle gönül mülki temiz olmaz
Akar rahmet suyu çağlar gönül kirin yuyan gelsün” (230/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Yumak: Yıkamak, çekmek. ‘El çekmek’.

Yunus Emre bu beyitte, suretten sıyrılmaya ile insan kalbinin temiz olmayacağından, rahmet suyunun aktığını ve burada gönlünü temizleyen gelmesini söylemektedir. İnsanın en büyük günahlarından biri, kendini diğer varlıklardan üstün görmesine neden olan kibirdir (Kotku, 1994). Beyit bu bakış açısıyla incelendiğinde, bireyin duygularını ve gönlünü kibirden temizlemesi gerektiği ile ilgili ifadeler saptanmıştır. Dolayısıyla beyit, bireyin duygularını dengelemesini ifade eden *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru ile ilişkilendirilebilir.

“Uşadam bu kafesi yıkam hırs u hevesi

Za’if kılam bu nefsi ta asluma ulaşam” (227/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıda verilmiştir (Tatçı, 2014):

Uşadmak: Parçalamak, ufaltmak

Za’if: Zayıf, kuvvetsiz

Yunus Emre bu beyitinde, beden kafesini parçalamayı; hırs, heves gibi hislerini yıkmayı ve nefsinin zayıf kılarak aslına, özüne ulaşmayı istediğini ifade etmiştir (Timurtaş, 1980). Beyit bireyin kendisini beden sanmasına neden olan hırs ve heves gibi duygulardan sıyrılmaya ile ilgilidir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Beri gel barışalum yadısan bilişelüm

Atumuz eyerlendi eşdük elhamdülillah” (292/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Yad: Yabancı, tanıdık olmayan, garip

Eşmek: Yürümek, yol almak, atı eşkin sürmek, koşturmak

Yunus Emre bu beyitte, yakına gel barışalım, tanışmıyorsak tanışalım, atımız eyerlendi, biz de yol aldık diyerek şükretmiştir. Atın eyerlenmesi ifadesi, beyitte bireyin nefsinin terbiye etmesini ifade etmektedir (Tatçı, 2008). Beyit, Yunus Emre'nin kamil insan olma yolunda olduğuna yönelik ifadeler içermektedir. Ayrıca ayrılık fikrinden uzaklaşarak, hakikatin tek olduğunu ve yalnızca O'nun olduğu gerçeğini idrak etmesini tanış olalım ifadeleriyle aktarmıştır (Gölpınarlı, 1979). Kişinin kamil insan olma yolunda yol alması, nefsi ile mücadele ederek kendini aşmasını ifade etmektedir. Bu bakış açısıyla beyit öz denetim unsurları açısından ele alındığında bireyin kendini kontrol etmesini ifade eden *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları ile ilişkilendirilebilir.

“Aklumun haberi bugünkü değil
Anı er dirisen evvelki ayet” (19/7)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Anı: Onu

Er dimek: Eğer demektir. Er, ‘eğer’ kelimesinin muhaffefi olarak kullanılıyor.

Evvel: Allah’ın sıfatı, öncesi olmayan.

Yunus Emre bu beyitinde, iki günü eşit olan kişinin kendine ziyan ettiğini söylemektedir. Ayrıca zamanını masiva şeyler uğrunda harcadığına yönelik inancıyla Yunus Emre, kendisine yönelik bir değerlendirmede bulunmuş ve artık aklının haberinin bugüne ait olmadığını, ezele ait olduğunu ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İy dost seni sevelden ‘aklum gitdi kaldum ben
Pınarları terk idüp denizlere taldum ben” (208/1)

Beyitte Yunus Emre, Dost'u sevdiğinden beri artık düşüncelerinin yok olduğunu sadece öz halinin kaldığını ve sığılıklardan kurtulup derinlere dalarak kamil insan olma yolunda ilerlediğini ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan düşünceler üzerine kurulmuş bu beyitte *düşünceleri kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yitmiş bin riya çeri vardur bu yolda bilün
Nefs öldürmiş er gerek ol çeriye kırası” (357/4)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Riya: Özü ve sözü bir olmamak, iki yüzlülük

Kırmak: Öldürmek, yok etmek

Yunus Emre bu beyitte, insanı doğru yoldan alıkoyan yetmiş bin asker olduğunu, doğru yola gitmek ve askerleri yenmek için nefsinin öldüren kişi olmak gerektiğini belirtmiştir. Beyit, kamil insan olma yolunda kişiye engel olacak yetmiş bin adet unsurun var olduğundan bahsetmiş ve kişinin bu durumu nefsinin öldürerek aşabileceğini aktarmıştır. İnsanın nefsinden, egosundan, benliğinden sıyrılmasının; kişinin duygularını, düşüncelerini, davranışlarını ve hatta dürtülerini dizginlemesiyle mümkündür (Tolle, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Kazdı kahır kazmasıyla canda cefa ocağını
Çaldı nefsumün boynına himmet eri bıçağını” (376/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Himmet: Çalışma, gayret etme, bir işe girişmek, manevi yardım, manen birine yardım etmek

Kahır: Üzüntü duyma, kederlenme, zorlanma, mahvetme, yok etme

Yunus Emre bu beyitte teslimiyete vurgu yapmıştır. Dertler ile piştiğini ve mürşidine teslim olarak nefsinden kurtulduğunu belirtmiştir (Tatçı, 2008). Bireyin nefsi ile mücadelesinde dertlerin, kontrol becerilerini geliştirdiği söylenebilir. Dert olarak adlandırılan durumlar, bireyin duygusal olarak değer yargısı oluşturmasından kaynaklanmaktadır (Franzoi, 2009). Dolayısıyla beyit, bireyin duygularını dengeli bir şekilde yaşamasını ifade eden *duygularını kontrol etme* öz denetim unsuru ile ilişkilendirilebilir.

“Kesildi nefis başı öldi fisk u fesad işler kaldı

Hak’dan bana nazar oldı kanatlandum uçar oldum” (208/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Fisk: Hak yolundan çıkma, Allah’a isyan etme, ahlaksızlık, kötülük

Fesad: Bozuk, fenalık, karışıklık

Nazar kılmak: Göz atmak, bakmak

Yunus Emre bu beyitte, nefsten kurtulduğunda ahlaksızlık ve fenalıklardan da sıyrıldığını ve Hakk’ın ona bakmasıyla kanatlanıp uçtuğunu ifade etmiştir. Beyit, Yunus Emre’nin, Rabb’in ona nazar etmesi ile birlikte, nefsinden, isyandan ve kıskançlığından kurtulduğunu aktarmıştır (Gölpınarlı, 1979). Ayrıca Hakk’tan nazar olması ile birlikte kişinin nefse dair istek ve arzularının kalmayacağı beyitte belirtilmiştir. Dolayısıyla beyit, nefsi kontrol etmeyi ifade eden *duygularını kontrol etme*, *düşüncelerini kontrol etme*, *davranışlarını kontrol etme* ve *dürtülerini kontrol etme* ile ilişkilendirilebilir.

“İşk nefis iline aktı ne buldıyısı yakdı

Kibir kal’asın yıkdı anda çok savaş oldı

Nefs ili oldı harab kibr ayaklarda türab

Gitdi perde vü hicab dost gözüme duş oldı” (394/5)

Dörtlükteki bazı bilinmeyen ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Kal: Söz

Türab: Toprak

Hicab: Örtü, perde, utanma, sakınma

Yunus Emre bu dörtlükle, aşkın nefis alemine girmesiyle her şeyi yakıp gittiğini, en çok kibir ile mücadele ettiğini, nefis ilinin artık harap olduğunu, kibrin toprak misali ayaklar altında kaldığını ve perdelerden, utanmalardan ve sıkınlardan arınarak artık dostugördüğünü ifade etmiştir. Yunus Emre ayrıca artık nefse yönelik ihtiyaçlarından, egosundan ve kibrinden sıyrıldığını belirtmiştir (Doğramacı, 2006). Dörtlük, bireyin kibirle ve duyguları ile mücadele etmesini konu almıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öfke yönetimi ve duyguları kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Hakikatde bakarısın nefsin sana düşman yiter
Var imdi ol nefsinile vuruş-tokuş-savaş yürü” (403/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

İmdi: Şimdi

Yürü: Yürü

Yunus Emre bu beyitinde, hakikatle bakıldığında nefsin insana düşman olarak yeteceğinden ve şimdi nefis ile savaşılmaması gerektiğinden bahsetmiştir (Emre, 2013). İnsanın en büyük savaşı kendi ile gerçekleştirdiği savaştır. İnsanın içerisinde var olan ve sürekli mücadele eden iyi ve kötü taraflar mevcuttur. Kişi kendisini acıya, kedere, öfkeye, kıskançlığa çeken tarafı fark ederek farkındalık anını oluşturmalı ve farkındalık anı sürecini genişletmelidir (Franzoi, 2009). Bu bakış açısı ile bakıldığında insanın en büyük düşmanının nefsi, egosu olduğu beyitte de ifade edilmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı

kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Toğrulık mancınığı istiğfar taşıyla

Toğru vardı atıldı yıkıldı nefis kal’ası” (375/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Toğrulık: Doğruluk

İstiğfar: Tevbe, mağfiret dileme

Kal: Söz

Yunus Emre beyitte, tövbe ederek doğruluk üzere olunduğunda nefse ait doğruların yıkıldığını belirtmiştir. Beyit, doğruluk teması üzerine ifadelerden oluşmaktadır. Yapılan hatadan dolayı pişmanlığın Hakk’a beyanı olan tövbe, kişiyi negatif düşüncelerden arındırarak egosuna yönelik davranışlardan uzaklaştırmaktadır (Timurtaş, 1980). Beyitte, bu samimi tövbe hali ile birlikte dürüst olma hali yan yana geldiğinde; bireyin egosuna ait unsurların yıkılacağı belirtilmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İy yaranlar iy kardaşlar sorun bana kandaydum

Dilersenüz eydivirem ezeli vatandaydum” (168/1)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Kanda: Nerede

Eydeydim: Söyledim

Ezeli vatan: Elest bezmi, ruhlar alemi

Yunus Emre bu beyitte, ey yarenler, kardeşler sorun bana neredeydim, dilerseniz ruhlar aleminde olduğumu söyleyeyim diyerek bulunduğu ortamdaki kişilere ve bu beyiti okuyan herkese hitap etmiştir (Tatçı, 2014). Yunus Emre'nin 'Ey Yarenler' hitabı ile insanlarla iletişim halinde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla beyit, öz denetim unsurları açısından ele alındığında bireyin dinlemesini ve etkili iletişim kurmasını ifade eden *sosyalleşme (kişilerarası iletişim)* ile ilişkilendirilebilir.

“Kimi dünyada hayvan yaratur
Kimini kendine muhlis kul eyler” (95/11)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Muhlis: İhlashlı olan, özü sözü doğru, riyasız, dürüst

Yunus Emre bu beyitte, bazı insanların bu dünyada kendini et ve beden sanarak yaşadığını, buna rağmen bazılarının ise dürüst ve ihlaslı kul olduğunu belirtmiştir (Emre, 2013). Yunus Emre, insanoğluna sunulan iki yoldan bahsetmiş ve dürüst kul olmayı vurgulamıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Toğrı yola gitdünise er eteğin tutdunısa
Bir hayır da itdünise birine bindür az değül” (16/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Toğrı: Doğru

Er: Mürşid

Tutmak: Yakalamak, alıkoymak.

Yunus Emre bu beyitte, mürşide teslim olarak doğru yola gidildiğinde bir güzel iş yapıldığında, onun katlanacağını ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Beyitte, kişinin hakikatine

yönelik yaptığı çalışmalarla doğru yolda olunacağı ve bu doğru yol üzere yürürken kendine rol model olarak bir bireyin örnek alınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca beyitte, yapılan her güzel eylemin katlanarak artacağı belirtilmiştir. Beyit, temel olarak bireyin doğru yolda olmasını ve buna yönelik fiillerde bulunmasını ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Her sevdiği terkin ura kayıkmaya değme yola

Her dem anun seyrengehi hem zat u hem sıfat olur” (45/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Urmak: Çalmak, dikmek, üflemek

Kayıkmak: Meyletmek, temayül göstermek, geri dönmek

Seyrengeh: Gezilen yer, seyir yeri, temaşa edilen mekan.

Yunus Emre bu beyitte, her sevdiğini terk etmenin doğru yola meyletmeyi ifade ettiğini ve her an, her yerin O'nun zatının ya da sıfatının seyir yeri olduğunu belirtmiştir. Beyitte sevdiği şeyleri terk etmekten söz eden Yunus Emre, bireyin nefesine yönelik dürtülerinden böylece kurtulacağını ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Ayne'l-yakın gören kişi ırmaz gözin dost yüzünden

Niçe görebilsün anı bu sevüden taşra duran” (259/7)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Ayne'l-yakın: Görerek inanmak, mana gözüyle görmek

Irmak: Ayırmak, uzaklaştırmak

Taşra: Dışarı

Yunus Emre bu beyitte, mana alemine dalan kişinin artık dost yüzünden gözünü ayıramaz olduğunu ve bu sevgi dışında hiçbir şey görmediğini belirtmiştir. Beyit, tevhid ehli kişilerin, her surette Hakk'ı seyrettiğini ve artık Hakk'tan gayrı göremez hale geldiğini ifade etmektedir (Gölpınarlı, 1979). Kişinin bu hali yaşayabilmesi için nefsini kurban etmesi gerekmektedir. Ayrıca beyitte, bireyin mana alemine dalması ifadesi ile bireyin nefsini yenmesi kastedilmiştir (Timurtaş, 1980). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Erenler nefesin asa idin sen
Eğer nefsüne uyarsan fenasın” (279/9)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Asa: Değnek, baston, dayanak

Fena: Dünya için kinaye, yokluk mülkü

Yunus Emre bu beyitte, mürşidini her yerde görmeye başladığını ve nefsine uyarsa dünya alemine dalmış olacağını belirtmiştir. Dünya alemi, tevhid ehli için en aşağıda olan mekandır (Gölpınarlı, 1979). Bu yüzden Hakk yolunda olan derviş, bu mekanda yaşadığını bilerek, nefsinin makamının hakikat-i ilahi olmasına yönelik gayretle mükelleftir (Gölpınarlı, 1979). Beyit bu açıdan incelendiğinde, nefsini yenmeye yönelik ifadeleri içermektedir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Yunus Emre yok oldı külli varı yok oldı

Andan artık nesne yok kalman güman içinde” (339/8)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Külli: Bütün, tam, umumi, hepsi, tamamı

Güman: Şüphe, zann

Yunus Emre bu beyitte, artık benliğinin tamamen yok olduğunu, Hakk dışında hiçbir şeyin olmadığını ve artık bundan şüphe edilmemesi gerektiğini ifade etmiştir (Toprak, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Beni sorman bana bende değülem
Suretüm boş gezer tondan içerü” (290/3)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Suret: Şekil, yüz, resim, tarz, biçim

Ton: Elbise

Yunus Emre bu beyitte, kendisinin artık benlikten sıyrıldığını ve suretinin kendisinden ayrı boş gezdiğini belirtmiştir. Suretinin aslını idrak eden Yunus Emre, artık bedeninin ötesine geçmiştir (Uysal, 2014). Yunus Emre beyitte, kendisinin durumuna yönelik bir çıkarımda bulunmuştur. Bu bağlamda, beyit bireyin kendisine ve davranışlarına yönelik bir çıkarım ve yargıda bulunmasını ifade eden *öz değerlendirme* öz denetim unsuru ile ilişkilendirilebilir.

“Dost yüzine bakmağa key safa nazar gerek
Dostıla bilişmeğe can gözi bidar gerek” (135/1)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014);

Key: İyi, iyice, hakkıyla, çok iyi şekilde, çok, layık, adamakıllı.

Safa: Saflık, arılık, temizlik, gönül şenliği

Biliş: Bildik, tanıdık, aşına, ma'rifet

Can gözü: Kalb gözü

Bidar: Uyanık

Yunus Emre bu beyitte, dostun yüzüne bakmak için arı bir bakışın gerekli olduğunu, dost ile aşına olmak için insanın kalp gözünün açık olması gerektiğini ifade etmiştir. Arınmak ifadesi, kişinin nefsanî istek ve arzularından kurtulmayı anlatmaktadır (Tatçı, 2008). Ayrıca beyit, *dost* ile olabilmek için saf, arı, dürüst ve güzel duygular içinde olunması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla, beyit öz denetim unsurları açısından incelendiğinde bireyin doğru ve dürüst olmasını ifade eden *güvenilir olmak* ve kişinin duygularını dengeli bir şekilde yansıtmasını ifade eden *duyguları kontrol etme* öz denetim unsurları ile ilişkilendirilebilir.

“Sen seni elden bırak dost yüzüne sensüz bak” (135/7)

Yunus Emre bu beyitte; nefsinin, egonu kenara bırakıp dost yüzüne saf, arınmış halinle bak diyerek bireyin benliğinden sıyrılmasını vurgulamıştır (Tatçı, 2014). Beyit, bireyin nefsinin terbiye etmesi ve karşısındaki kişilere değer vermesi ile ilgilidir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme*, *düşünceleri kontrol etme*, *davranışları kontrol etme*, *dürtüleri kontrol etme* ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Işık kuşağın kuşangıl dostun yolunu vargıl

Mücadele çekersen müşahede idesin” (242/3)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Kuşanmak: Kemer bağlamak, silahlanmak, yeltenmek

Mücahede çekmek: Nefsi yenmek için ibadet ve riyazat içinde bulunmak

Müşahede: Görme, görüşme, şahid olma

Yunus Emre bu beyitte, aşk kuşağını bağlayarak dostun yolundan gidilmesini ve nefsinin yenmesi için çaba gösterildiğinde dostun görülebileceğini belirtmiştir (Emre, 2013). Yunus Emre beyitte, bireyin nefsinin yenmesi için çalışmalar yapması gerektiğini ve hedefi doğrultusunda yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin hedefi olmasını ve hedefine yönelik yükümlülükleri yerine getirmesini ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bu dünyada üç kişi Hak didarını görmeye
Bir dikçi bir kovcu biri gammazdur beşe” (293/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Dikçi: Asi, dik dik karşılık veren kişi

Kovcu: Gammaz, dedikoducu, zemmedici

Gammaz: Münafık, fitneci, birini birine çekiştiren

Yunus Emre bu beyitte, asi olanın, dedikoducu olanın ve fitne çıkarmanın Hakk'ın cemalini görmeyeceğini belirtmiştir. Asilik, isyan halinin vücut bulmuş halidir. Hakk'ın varlığına iman etmiş kişi, her ne yaşarsa yaşasın olayın arkasındaki failin Hak olduğunun farkındadır (Uysal, 2014). Bunun yanı sıra beyit, dedikodu ve fitnenin olumsuz olduğuna yönelik ifadeler içermektedir. Beyitteki bu ifadeler dikkate alınarak incelendiğinde, asi olmaktan sıyrılma ile *öfke yönetimi*, dedikoduculuktan kurtulma ile *güvenilir olmak* ve birini birine çekiştirme ile *kişiler arası ilişkiler (sosyalleşme)* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Dünyayı elden bırak olmagıl Hak'dan irak
Sermaye kendüsi olmuş varlıklar yuyanlara” (331/4)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Sermaye: Metinde ahiret için gerekli ibadet ve taat, ömür

Yumak: Yıkamak, çekmek. ‘El çekmek’

Yunus Emre bu beyitte, insanın dünya alemini bırakıp Hakk’a yakın olmasını öğütlemiş ve varlık aleminden kendini çektiğinde aslını, özünü bulacağını ifade etmiştir (Timurtaş, 1980). Beyit dünyayı terk etmek ifadesi ile aslında bireyin kendini gerçekleştirmesini, özünü bulmasını ifade etmiştir. Kendini gerçekleştirme, bireyin nihai amacına ulaşarak tamamlanmasını ve bütün olma haline ulaşmasını ifade etmektedir (Senemoğlu, 2015). Maslow hiyerarşisinin son basamağı olan kendini gerçekleştirme, egodan kurtulmayı da kapsamaktadır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“İbadetler başıdır terk-i dünya

Eğer mü’minisen ana inanasın” (279/10)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Terk-i dünya: Dünya nimetlerini Allah için bırakmak

Ana: Ona

Yunus Emre bu beyitinde, dünya işlerini terk etmek için ilk yapılması gerekenin ibadet etmek olduğunu ve mü’min olan kişilerin buna inanması gerektiğini belirtmiştir (Tatçı, 2008). Beyit, kâmil insan olmak için öncelikle ibadet edilmesinin gerekliliğini aktarmıştır. Bu bakış açısıyla düşünülerek beyitte, bireyin hedef belirlemesini ve buna yönelik yükümlülükleri yerine getirmesini ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Kimden öğüt istersem sabır gösterür bana

Sabrumun perdesini mahabbet odı yakdı” (363/3)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Mahabbat: Muhabbet

Od: Ateş

Yunus Emre bu beyitinde, kimden nasihat istediye ona sabretmesinin ifade edildiğini ve sabır perdesinin muhabbet ateşi ile yandığını ifade etmiştir. Dervişler, seyr-ü sülük esnasında çeşitli belalarla karşılaşmaktave sabırla bu belaları atlatmaktadır (Timurtaş, 1980). Beyitte, kamil insan olma yolunda olan Yunus Emre'nin sabrederek içindeki duyguları kontrol etmesi tavsiye edilmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Miskin Yunus sabr eylegil bu dünyanın zahmetine
Dürlü cefaya katlanur sen sultana iren kişi” (372/12)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Dürlü: Türlü, çeşit

İrmek: Ermek

Yunus Emre bu beyitte, kendisini miskin olarak tanımlayarak bu dünyanın zahmetine sabretmesini ve Hakk'a eren kişinin çeşitli belalara katlandığını ifade etmiştir. Miskin ifadesi tasavvuf literatüründe varlıktan, benlikten soyunmuş kişi olarak kullanılmaktadır (Doğramacı, 2006). Yunus Emre beyitte kendisine yönelik bir yargıda, değerlendirmede bulunmuştur. Ayrıca Yunus Emre beyitte sabretmesini ve kendisini kontrol etmesini söylemiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme*,

düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme, dürtüleri kontrol etme ve öz değerlendirme öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Sabrıyla kanaatı virübidüm bunlara
Kırkını bir gönleğe kanaat kılan benem” (185/2)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Viribimek: Vermek, yollamak, göndermek

Gönlek: Gömlek

Yunus Emre bu beyitte Ashab-ı Suffa’dan bahsederek sabrı sembolize etmiştir (Tatçı, 2014). Sabretmek, yaşanan olayların Hakk’tan geldiğini bilerek hoş görmek olarak ifade edilebilir. Kahır ya da lütuf olarak adlandırılan durumlar, aşık için Hakk’ın tecelli ediş biçimidir (Doğramacı, 2006). Beyit bireyin sabretmesi üzerine oluşturulmuştur. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Eyyüblayın sabr eyle Ya’kublayın çok ağla
Yusuf-sıfat sen dahı Ken’an’a irişince” (309/4)

Yunus Emre bu beyitte, Eyyüb gibi sabredin, Ya’kub gibi çok ağlayın, Ken’an’a erdiğinizde Yusuf gibi olun diyerek nasihat etmiştir. Ayrıcadünya âlemine sabreden âşıkları, ismi geçen Rasullere benzetmiştir (Tatçı, 2008). Beyit, dervişlere sabrı, niyazı ve doğruluğu tavsiye etmiştir. Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin duygularını hiçe saymamasını ve dengeli olarak yansıtmasını ifade eden *duyguları kontrol etme* ile bireyin doğru, dürüst olmasını ifade eden *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Dayım riyazet çeküp halvetlerde diz çöküp
Hak didarı eserin görmeyen ‘aşık mıdur” (36/4)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı,2014):

Dayim: Daim

Riyazet: Tasavvufta manevi yolculuk sırasında nefsin isteklerini etkisiz hale getirmek için aç kalma, açlıkla terbiye, az ile kanaat etme

Didar eseri: İnsan-ı kamil, mürşid-i kamilin yüzü

Yunus Emre bu beyitte, daima riyazet edip halvetlerde diz çökmesine rağmen insan-ı kamilin yüzünü görmeyenin aşık olup olmadığını sorgulamaktadır. Beyit, dervişlere yol göstermek için yapılabilecek çalışmaları içermektedir. Dervişlerin sürekli riyazet hali içinde olarak tasavvufun temel unsurlarından olan az yemek, az uyku ve bol zikir halinde olmasından bahsedilmiştir (Tatçı, 2008). Bununla yetinilmeyerek halvetlerde Hakk'a niyaz halinde olmaları da ifade edilmiştir. Ayrıca beyitte nefsin esiri olmaktan sıyrılmak bir hedef olarak görülmüş ve buna yönelik yükümlülüklerden bahsedilmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yunus özün yalvarursan sıdkıla yola girürsen

El açup tevbe kılursan mahrum kalmayasun bigi” (414/7)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Sıdk: Doğruluk, gerçeklik.

Bigi: Gibi

Bu beyitte Yunus Emre kendine seslenerek samimi, içten bir şekilde yalvarmasını, doğru yola girmesini, el açıp tövbe etmesini ve bunlardan mahrum kalmamasını öğütlemektedir. Sıdk, dilde, davranışta ve düşüncede kendini açığa çıkaran bir niteliktir (Tatçı, 2008). Beyit, insanın içten, samimi bir şekilde sıdk üzere olmasını ifade etmiştir. Bu

bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Birisen birliğe bak ikiyi elden bırak
Bütün ma’ni bulasın sıdk u iman içinde” (302/12)

Beyit, teklige iman edildiğinde ikiliğin, şirkin terk edilmesini tavsiye etmiş ve samimi, içten bir biçimde iman edilerek her şeyin bulunacağını ifade etmiştir. Beyitte, sıdk ve iman ifadeleri birlikte kullanılmıştır. İmanın, samimiyeti, içtenliği ve doğruluğu vurgulanmıştır (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Dört kapudur kırk makam yüz altmış menzili var
Ana irene açılır velayet derecesi” (351/13)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Menzil: Varılacak yer

Ana: Ona

İrmek: Girmek

Velayet: Dostluk ve yakınlık makamıdır.

Yunus Emre bu beyitte, dostluk makamına, nefsi kemale, safiyete ulaşmış kişilerin dört kapı, kırk makam ve altmış menzili geçtiğini ifade etmiştir. Nefsi kemale erdirmek hedefiyle yola çıkan derviş, nice engelleri aştıktan sonra velayet makamına ulaşarak veli kullar arasına girmiştir (Tatçı, 2008). Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin hedef koyması ve buna yönelik sorumluluklarını yerine getirmesini ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Zahidin zühdiyle Cennet makamı olur

Masivanın küllisi zindanıdır ‘aşıkların’ (150/4)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Zahid: Sofu, kendini sadece ibadete veren.

Zühd: Kendisini ibadete vermek, dünyevi şeylerden uzaklaşmak

Masiva: Hak’tan gayrı şeyler, eşya.

Külli: Bütün, tam, umumi, hepsi, tamamı

Yunus Emre bu beyitte, kendini sadece ibadete veren kişilerin ibadetleriyle cennet makamına ulaşacağını ve âşıkların dünya hayatını zindan gibi gördüğünü ifade etmiştir. Beyit, dünyevi şeylerden uzaklaşmak için gösterilen yoğun çabayı anlatmıştır (Uysal, 2014). Beyit, insanın cehenneme odununu bu dünyadan kendisi götüreceği gibi zahidin de cennet makamını ibadetleri ile kendisinin oluşturacağını ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Ayrıca beyit, bireyin ibadetler aracılığıyla hedefi engelleyen durumlarla başa çıkması gerektiğini de aktarmıştır. Bu bakış açısıyla beyitte, ana hedeften saptırmaya yönelik oluşan durumlara karşı direnç göstermeyi ifade eden *öz disiplin* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Zühd ü ta’at usul-i din ışk haddinden taşra durur

Nisbet değüldür ana hem secde vü rüku’u u kıyam” (209/6)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Ta’at: Allah’ın emirlerini yerine getirme, itaat etme, ibadet etme

Usul-i din: Dinin temelleri, asılları, ilm-i kelam

Taşra: Dışarı

Nisbet: Münasebet, yakınlık, bağ

Yunus Emre beyitte, Allah'ın emirlerini yerine getirerek ibadet etmenin aşkın dışında kaldığını ve aşkasecenenin, rükunun ve kıyamın yakın olmadığını ifade etmiştir. Tatçı (2008) bu konu ile ilgili kamil kişilerin fenafillah ehli olduğunu ve bu makama ulaşan kişilerin zühd ve namazından eser kalmadığını belirtmektedir. Beyit, Yunus Emre'nin kendisine yönelik bir değerlendirmede bulunmasını ve yargıda bulunmasını aktarmıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Zihi bahadur can terkin urur
Kılıç mı keser himmet giyeni” (353/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Zihi: Ne hoş, ne kadar güzel, ne iyi

Baha: Kıymet, değer

Urmak: Çalmak, dikmek, üflemek

Himmet: Çalışma, gayret etme, bir işe girişmek, manevi yardım, manen birine yardım etmek

Yunus Emre bu beyitte, canı terk etmenin çok kıymetli bir değer olduğunu, çalışanın ve manen yardım alanın kılıç tarafından bile kesilmeyeceğini ifade etmiştir. İnsanın nefsinin terk etmesini temele alan beyit, ibadet ederek, niyazda bulunarak Hakk yolunda olması gerektiğini ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Derviş okı irak atar hey dimedin cana batar
Gafil olma yiter tutar hor görmegil dervişleri” (374/6)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Irak: Uzak

Gafil: Gaflet ehli, gerçeklerden habersiz, uyuyan

Yunus Emre bu beyitte, dervişlerin manevi oklarını hasım olanlara attığını, okların hey diyemeden cana battığını, bu oktan sakınmak için gafil olmamanın ve dervişleri hor görmemenin yeterli olduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Beyitte, düşman, hasım olan kişilere sert tepkileri içerirken; onların dervişlere tutumları dolayısıyla bu şekilde tepki verildiğinden de bahsedilmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İncidesin ah ideler ‘ömrin gülün kurıdalar
Gözsüz olasin yideler ta bilesin dervişleri” (374/5)

Bu beyitte Yunus Emre, hasım olduğu kişilere ithafen onların incinip ah etmelerini, ömürlerinin gülünü kurutmalarını, görmeyecek hale gelerek dervişleri bilmelerini, anlamalarını isteyerek manevi ok atmıştır (Tatçı, 2008). Vahdet ehli olan Yunus Emre, bu beyitte hasımlarının dervişlere değer vermesini istemiş ve buna yönelik ifadeler de kullanmıştır. Bu bakış açısıyla, beyitte bireyin karşısındaki kişileri düşünmesini ifade eden *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Kerametüm var diyen halka saluslık satan
Nefsin müsülman itsün varisa kerameti” (380/5)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Keramet: Bağış, kerem, ikram, ağırlama, velilerde görülen olağanüstü haller... Velayet ehline isteyerek keramet göstermek makbul değildir.

Salus: Hilekâr, düzenci, riyakar

Yunus Emre bu beyitte, kerametim var diyerek halkı kandıranlara seslenerek eğer kerametleri varsa nefislerini Müslüman etmelerini söylemiştir. Beyit, asıl kerametın, insanın

nefsini yenmesi olduğunu belirtmiştir. Riya ile davrananların, hilekârlıktan öteye gidemeyeceğini de ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Beyit, bireyin hipokrasiden uzaklaşıp doğru yola girmesini ve nefsin kontrol etmesi için duygularını, düşüncelerini, davranışlarını ve dürtülerini kontrol etmesini öğütlemektedir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Kana’at didüğünü eğer sen tutmazısan
Nefsüne uyarısan ser-gerdan ol var indi
Kana’ati yar idin uyma nefis dileğine
İresin hakikate yirün buldun tur indi” (383/3-4)

Dörtlükteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Kanaat: Aza rıza göstermek, hırs göstermemek, Allah’ın verdiği ile yetinmek

Ser-gerdan: Baş dönmüş, baş dönen, şaşkın, sersem

Yunus Emre bu dörtlükte, aza rıza göstermeyerek nefsin isteklerine uyulduğunda şaşkın ve sersem olunacağını, ayrıca aza rıza göstermeyi yar edinip nefsin isteklerinden sıyrıldığında hakikate erileceğini belirtmiştir (Timurtaş, 1980). Dörtlük, aza razı olarak nefsin isteklerinden sıyrılmayı konu edinmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Nefsün ejdehası döndi bana haml itdi
Kana’at hay dimezse hakikatdür yir indi” (383/2)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Hamle: Saldırma, atılma

Hayy: Daima diri, ölmek ihtimalinden uzak, Allah, hayatı zerreden küreye tedricen yayılan ve her şeyde hareket şeklinde tezahür eden varlık.

Yirinmek: Üzölmek

Yunus Emre bu beyitte, nefis ismi verilen ejderhanın dönüp kendisine saldırdığını ve birey, aza razı olduğunu diri bir şekilde söylemezse hakikatin üzüleceğinden bahsetmiştir (Gölpınarlı, 1979). Beyit, aza razı olarak nefis ejderhasından sıyrılmayı konu edinmiştir. İnsanın aç gözlülüğünden sıyrılmamasını sağlayan aza kanaat etme, kişinin egosundan kurtulması için önemli bir adımdır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Kana’at hırkası içre selamet başını çekdüm

Melamet gönleğın biçdüm ‘arif olup geyen gelsün” (230/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Selamet: Kurtulmak, emin olmak, korkusuz olarak yaşamak

Melamet hırkası giymek: Kınama hırkası giymek, kendisini halktan gizleyen gayb erenlerin, dünyevi örtülerle yahut kalenderi tavırlarla, velayetlerini göstermeden yaşamaları.

Yunus Emre bu beyitte, aza razı olarak korkusuz olarak yaşadığını, kınama hırkasını biçtiğini ifade etmekte ve arif olanların gelip bu hırkayı giymesi için çağrıda bulunmuştur (Tatçı, 2014). Beyit, kanaat etmenin insanı neftsen koruduğunu ve kınanmaların arif kişiler için önemli olmadığını da belirtmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Şükr eylegil Halika ol durur Hayyü’l-beka

Ana varursın mutlaka bari şükriyle varu dur” (33/5)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Halik: Yaratan, Allah

Hayü'l-beka: Ebedi diri olan Allah

Yunus Emre bu beyitte, yaratana şükredildiğinde ebedi diri olan Allah'a varılacağını, en azından şükür ederek O'na varılmasını tavsiye etmiştir. Şükür, Allah'a ulaşmada en önemli unsurlardan biridir (Tatçı, 2008). Beyitte Allah'a ulaşma hedef olarak alınmış ve bu hedefe ulaştıracak en önemli çalışmalardan biri olan şükür konu edilmiştir. Bu bakış açısıyla bakıldığında, beyitte bireyin hedef belirlemesi ve buna yönelik sorumluluklarını yerine getirmesini ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İşkda kahırlar çok olur ışk erine gayret muhal
Yunus ‘aşık oldunısa ‘aşıklarda ‘ar olmadı” (386/8)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Muhal: İmkânsız, olamaz, olmayacak olan, mümkün olmayan, mühalsüz: imkanlı, olmaması mümkün değil

Ar: Benlik, namus, utanma. Ar u namüs terki, benlik terki demektir.

Yunus Emre bu beyitte, aşkta çok eziyetlerin çekileceğini, aşk kişinin çalışması, gayret göstermesi gerektiğini, eğer aşık oldu isen aşık kişilerde benliğin olmadığını ifade etmiştir (Tatçı, 2014). Yunus Emre ayrıca kendine seslenerek bir değerlendirmede bulunmuştur. Bu yüzden beyitin, bireyin kendisiyle ilgili değerlendirmede bulunmasını ifade eden *öz değerlendirme* unsuru ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, âşık olarak adlandırılan kişilerin kahırları atlatması için çalışması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bakış

açısıyla da, beyitte bireyin engelleri aşmak için yoğun çaba göstermesini ifade eden *öz-disiplin* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Kahır erenler atıdur Gayret dahı hil’atıdur
Erenler yayı katıdur okları geçer kayadan” (265/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Hil’at: Eskiden devlet büyüklerine ihsan ettikleri süslü elbise, kaftan

Yunus Emre bu beyitte, kahır çekmenin artık erenlerin atı olduğunu, gayret etmenin en özel elbiseleri olduğunu ve erenlerin attığı okların kayadan geçecek celalियette olduğunu ifade etmiştir. Atılan oklar ile veli kulların incitildiği zaman, manevi gazapta bulunabileceğini ifade etmektedir (Tatçı, 2008). Beyit incelendiğinde çaba gösterilmesi sayesinde olabilecek durumları aktarmıştır. Bu bakış açısıyla, beyitte bireyin kötü durumlardan kurtulmaya yönelik yoğun çaba göstermesini ifade eden *öz disiplin* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Canını ışk yolına virmeyen aşık mıdur
Cehd eyleyip ol dosta ırmeyen aşık mıdur” (36/1)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Cehd: Gayret etme, güç kuvvet sarfetme, azim

Yunus Emre bu beyitte, canını aşk yoluna vermeyenin ve gayret ederek dosta varmayanın aşık olup olmadığını sorgulamaktadır. Beyit, gayret etmeyi, aşk yolunda kendi canından geçmeyi konu edinmiştir. Cehd etmek ifadesi ile Yunus Emre, kişinin kendini beden sanma sanrısından kurtularak hakikatini idrak etmek için yoğun bir biçimde çaba göstermesini anlatmaktadır (Toprak, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz disiplin* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Dünyayı bırak elden dünya hicab bu yolda
Biz veliden Nebiden eyle işitdük haber” (39/27)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Hicab: Örtü, perde, utanma, sakınma

Eyle: Öyle

Yunus Emre bu beyitte, dünyaya yönelik halleri terk etmeyi, dünyanın Hakk’a erme yolunda perde olduğunu ve veli kullardan, Nebilerden böyle öğrendiğini belirtmiştir. Yunus Emre’nin, dünyayı elden bırakmaktan maksadı nefsinin, benliğini terk etmesidir (Tatçı, 2014). Kişinin nefsinin terk etmesi, ahiret hayatına götüremeyeceği her şeyden vazgeçmesidir (Kotku, 1994). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Suretler ün diyemez söz kendüsüz söylenmez
İşler hicabsuz olmaz risalet hasılıdır” (25/4)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Ün: Nida, ses

Risalet: Peygamberlik, Allah’ın elçiliği

Hasıl: Husule gelen, olan, meydana gelen.

Yunus Emre bu beyitte, bedenlerin ses edemeyeceğini, özsüz söz söylenemeyeceğini, işlerin perdesiz, örtüsüz olamayacağını ve bu durumun risalet usulü olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca beyit, suretlerin özünün fark edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (Toprak, 2006). Bu ifadeler doğrultusunda beyitte, karşısındaki kişilere değer vermesini ifade eden *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Sen fakihsin ben fakir sana tanumuz yokdur
İhlasla gelürsen bizden nesne ütersin” (248/10)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Faki: İslam fikhını iyi bilen, Fakih

Fakir: Yoksul, metinde nefsinin yokluğunu bilen derviş

Tan: Hayrete mucip şey, taaccüp, şaşkınlık

Yunus Emre bu beyitte, karşısındaki kişilerin İslam fikhını kendisinden daha iyi bildiğini ve bu durumun şaşkınlık verici olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca samimiyet ile Yunus Emre’ye gelindiğinde kendi ilmini aktaracağını belirtmiştir (Gölpınarlı, 1979). Yunus Emre, kendisinden ilim istemeye doğruluk, içtenlikle gelenin karşılığını alacağını belirtmiştir. Bu bakış açısıyla düşünüldüğünde beyitte, bireyin dürüst olmasını, onurlu davranmasını, içten olmasını ifade eden *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Ben severin şol kulumı yoksul ola sabreyleye
Benden ana yol eyledüm Mi’racuma gitsün dimiş” (122/5)

Yunus Emre bu beyitte, yoksul olup sabreden kulların sevildiğini, o kula miraca uzanan yolun verildiğini belirtmiştir. Yunus Emre’nin yoksul ifadesini kullanması tasavvufi ifadelerin Türkçeleştirilmesine yönelik bir durumdur (Tatçı, 2008). Beyit, sabretmeyi temele almıştır. Bu bakış açısıyla düşündüğümüzde beyitte, bireyin durumlar karşısında kendini ve duygularını doğru yönlendirmesini ifade eden *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Can gözile bakan görür Yunus gözile gördüğün
Yohsa yaban gözi ile kimseye ne söyleyem” (209/8)

Yunus Emre bu beyitte, Yunus gözü ile görmenin ancak can gözü (kalp gözü) ile bakarak gerçekleşebileceğini, yoksa yaban gözü ile kimseye bir şey söyleyemeyeceğini ifade etmiştir. Yunus Emre içtenlik, can gözüyle bakma ifadesi ile samimiyet ve içtenliğe vurgu yapmıştır (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İy yaranlar siz bu sözi dinlen gönül kulağıla
Can dudağı halis gerek birlik şarabın tatmağa” (323/8)

Yunus Emre bu beyitte, gönül kulağı ile söylediği sözlerin dinlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca vahdet sırrının anlaşılabilmesi için içten ve dürüst bir biçimde anlatılması gerektiğini vurgulamıştır (Timurtaş, 1980). Yunus Emre beyitte doğru ve içten bir şekilde dinlemeyi, söylemeyi temele almıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Kaçan kim ben beni bildüm yakın bil kim Hakk'ı buldum
Korkum anı buluncaydı şimdi korkudan kurtuldum” (176/1)

Yunus Emre bu beyitte, kendisini, yakınlığı bildiğinden; Hakk'ı bulduğundan beri korkularından kurtulduğunu ifade etmiştir. Derviş, fenafillaha ulaşınca kadar ümit ve korku arasındaki dengede dururken, fenafillah ile birlikte bunlardan da sıyrılmaktadır (Gölpınarlı, 1979). Beyit ezelden beri var olan korku ve ümit duygularını konu almıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Beni benlikden kodı varlık defterin yudı
Havf u reca göstermez hayr u şer elden koyan” (264/7)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Havf: Korku

Reca: Umma, ümit etme, dileme, dilek

Yunus Emre bu beyitte, hayrı ve şerri elden bırakmanın onu benlikten kurtardığını, varlığını yıktığını ve korku ve ümit hislerinden arındırdığını ifade etmiştir. Beyit, fenafillah olarak isimlendirilen makama ulaşan kişinin, benlikten sıyrıldığını, korku ve ümit hislerini dahi bıraktığını vurgulamıştır (Toprak, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“İki cihanı unıdır sana gönül viren kişi

Yalan söyler ‘aşık değül gözün senden ıran kişi” (372/1)

Yunus Emre bu beyitte, Allah'a gönül veren kişinin dünya ve ahiret hayatına yönelik isteklerini terk ettiğini belirtmiştir. Ayrıca kendini aşık olarak adlandıran kişilerin Hakk dışında bir şey görmemesi gerektiğini de ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Bir kez gönül yıkdunısa bu kıldığın namaz değül

Yetmiş iki millet dahı elin yüzün yumaz değül” (166/1)

Yunus Emre bu beyitte, bir kez kalp kırdıysanız, kıldığınızın namaz olmadığı ve yetmiş iki millet bir olsa bile kişiyi arındıramayacağını ifade etmiştir. Beyitte, tasavvufta Allah'ın evi olarak nitelendirilen gönlün yıkılmasının önemi aktarılmıştır. Ayrıca beyit bir bireyin kalbinin kırılmasını ibadetlerin üstünde tutmuştur (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Yitmiş iki milletün ayağın öpmek gerek
Yaramağçün ma’şuka cümle millete bile” (338/8)

Yunus Emre bu beyitte, ma’şuka yaranmak için yetmiş iki milletin ve hatta cümle milletin ayağını öpmek gerektiğini ifade etmiştir. Varlığın hakikatini idrak eden Yunus Emre için cümle mahlukat Hakk’ın tecelliyatıdır (Gölpınarlı, 1979). Dolayısıyla beyit, Allah için tüm insanlara değer vermeyi belirtmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Tevekkül işi ola kanaat aşı ola
İnayet başı ola nur-ı rahmet içinde” (295/28)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

İnayet: Yardım, lütuf, medet

Tevekkül: İşini Allah’a havale etmek, kadere razı olmak.

Yunus Emre bu beyitte, bireyin kadere ve aza razı olarak Rahmet nuruyla lütuflandırılacağını ifade etmiştir. Beyit, Rahmet nuru ile lütuflandırılmak isteyen kişinin, her şeyin azı ile yetinmesini, Hakk’tan gelen her şeye rıza göstermesini ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Ayrıca beyit, fenafillâha ulaşmayı isteyen dervişin yerine getirmesi beklenen bazı hususları da içermektedir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Riya çökük yirde durur key sakın oda buyurur
İhlas gelüp cümlesin yur Yunus yolu yavlak sezer” (83/7)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Key: İyi, iyice, hakkıyla, çok iyi şekilde, çok, layık, adamakıllı.

Yumak: Yıkamak, çekmek. ‘El çekmek’

Yavlak: Pek, çok, gayet

Sezmek: Anlamak, idrak etmek, fark etmek

Yunus Emre, ikiyüzlülüğün yerde var olduğunu ve buyruklarının olduğunu; doğruluğun gelip tüm o buyruklardan arındırıldığını ve Yunus'un yolu idrak ettiğini ifade etmiştir. Beyit, rıyanın en aşağı yerde durduğunu ve sürekli nefsanî isteklerinin olduğunu; doğruluğun ise tüm fitneyi yıkacağını aktarmıştır (Tatçı, 2014). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Aşıklar ortasında sofilik satmayalar
İhlasıla bu ıška rıyayı katmayalar” (57/1)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Sofu: Sufiden bozulmuş bir kelime. Zahit, dini konuları kabuğundan değerlendiren, iç yüzüne inmeyen kişiye verilen isimdir.

Yunus Emre bu beyitte, âşıkların içerisinde dini yüzeysel olarak değerlendirmeye muhal olmadığını ve doğrulukla olan bu aşkı riya haline getirmemeleri gerektiğini belirtmiştir (Tatçı, 2008). Beyit, dinin hakikatini yeterince idrak etmemiş kişilerin, amel etmedikleri ilim üzerinde konuşmamaları gerektiğini ve bu anlamda riyadan sakınmalarını öğütlemetedir. Beyit, aşkın doğruluk makamı olduğunu temele almıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Biz bu cihandan göçelüm ol dost iline uçalum
Arzu hevedan geçelüm gel dostu gidelüm gönül” (160/6)

Yunus Emre bu beyitte, bu dünyadan göçmeyi dost alemine uçmayı; isteklerden, arzularından geçip dosta gitmeyi istediğini belirtmiştir. Ayrıca nefsin isteklerinden arınarak ve hakikat diyarının varlığını idrak ederek dost iline uçmaya yönelik niyazda bulunmuştur (Tatçı, 2008). Beyit, bireyin isteklerinden geçerek dosta varmasını konu almıştır. Bu bakış açısıyla incelendiğinde, beyitte bireyin dürtüsel isteklerini kontrol etmesini ifade eden *dürtüleri kontrol etme* öz denetin unsuru tespit edilmiştir.

“Dünya halkun düşmanıdır maksud ol canlar canıdır
Bilün ki dünya fanidür dünyayı terk itsen gönül” (161/4)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Maksud: İstenen, dilenen şey. Kastedilen.

Yunus Emre bu beyitte, dünya aleminin halka düşman olduğunu, istenilen şeyin canlar canının olduğunu ve dünyanın faniliğini bırakıp terk etmeyi istediğini belirtmiştir. Yunus Emre, alemlerin en aşağısı olan dünya aleminden kurtulmaya yönelik niyazda bulunmuştur (Gölpınarlı, 1979). Beyit, dünyaya ait istek ve arzularını terk etmeyi konu edinmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Yunus eydür dimegil dostı gerçek severin
Dostı gerçek sevenler benliğin elden kodı” (369/9)

Yunus Emre bu beyitte kendisine hitap ederek, dostu seven kişilerin sevgilerini dile getirmediğini, dostu gerçekten sevmenin göstergesinin benliği terk etmek olduğunu belirtmiştir (Tatçı, 2014). Beyit, bireyin benliğini ve egosunu terk etmesini konu edinmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları*

kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Hakk’ı girçek sevenlere cümle ‘alem kardaş gelür” (92/7)

Yunus Emre bu beyitte, gayet açık bir şekilde Hakk’ı gerçekten sevenlerin tüm alemi kardaş gibi göreceğini ifade etmiştir. Tüm yaradılıştta Rabb’in tecelli ettiğinin idrakinde olan Yunus Emre, gördüğü herkesi kardaş gibi görmektedir (Tatçı, 2008). Beyit, karşısındaki kişileri sevmeyi, değer vermeyi konu edinmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Sen beni şeyh oldı diyü benden nasihat isteme

Ben sanuram key bilürem uş şimdi bildüm bilmezem” (192/7)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Key: İyi, iyice, hakkıyla, çok iyi şekilde, çok, layık, adamakıllı.

Uş: İşte

Yunus Emre bu beyitte, şeyh oldu diye ondan nasihat istememelerini, kendisinin iyi bildiğini sandığını ve aslında şimdi bilmediğini bildiğini ifade etmiştir (Emre, 2013). Kişinin bildiğine yönelik düşüncesi, zihnini o konu alanı ile ilgili öğrenmeyi yeterli bulmasına, değişim ve yeniliklere kapalı hale gelmesine sebep olmaktadır (Canan, 2015). Beyit, Yunus Emre’nin kendisi ile ilgili bir yargıda bulunmasından oluşmuştur. Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin kendi ile ilgili değerlendirme yapmasını ifade eden *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Ben dervişem diyen kişi iş bu yola ‘ar gerekmez

Derviş olan kişilerün gönli gendür tar gerekmez

Derviş gönülsüz gerekdür sögene dilsüz gerekdür
 Döğene elsüz gerekdür halka beraber gerekmez
 Halka benzetmeye işin süre gönünden teşvişin
 Yüz bini birdür dervişün arada ağyar gerekmez
 Eğer dervişisen derviş cümle ‘alem sana biliş
 Fuzullığı hulka değış arada ağyar gerekmez” (111/1-4)

Şiirdeki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Fuzullık: Münasebetsizlik, sıradan

Hulk: Huy, tabiat

Ağyar: Yabancılar, başkaları, gayrılar. Tasavvufta kesret (siva). İnsanın zihninde Hak’tan başka bir varlık varmış vehmi yaratıp buna inanması.

Tar: Dar

Gen: İrade, istek

Teşviş: Kargaşalık, karışıklık. Metinde gönül bulanıklığı anlamında kullanılmıştır.

Yunus Emre bu şiirde, kendini derviş olarak adlandıran kişilerin bu yolda utanmalarının olmamasından, gönüllerinin geniş olmasından, kimseye gönül koymamasından, hakaret eden kişilere söz söylenmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca yüz bin dervişin bir olduğu ve aralarında bir ayrılık görmemeleri gerektiğini de belirtmiştir. Kendisine yönelik ise, cümle alemini okuyabildiğini ve huylarındaki münasebetsizlikten kurtulması gerektiğini aktarmıştır (Gölpınarlı, 1979). Şiir, dervişin ermek için yapması gerekenleri temele almıştır. Bu bakış açısıyla şiirde, bireyin kendisini içsel olarak kontrol etmesini ifade eden *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları ile bireyin hedeflerine yönelik yükümlülüklerini yerine getirmesini ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Hoş dervişem sabrum yok dilümde inkarum çok
Kulağumdan gireni hergiz içüm işitmez” (117/4)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Hergiz: Asla

Beyitte Yunus Emre, sabrının olmadığını, inkârının çok olduğunu, her kulağından giren Hakk sözünü özünde anlayamadığını ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Beyit, Yunus Emre'nin kendisine yönelik eleştirilerinden oluşmuştur. Bu bakış açısıyla bakıldığında, beyitte bireyin kendini herkesten fazla eleştirmesini ifade eden *öz eleştiri* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Derviş adın idindüm derviş tonun tonandum
Yola bakdum utandum hep işüm yanlış benüm” (225/3)

Beyitte Yunus Emre, derviş adını edindiğini, derviş elbiselerini giydiğini, fakat haline bakıp utandığını ve her işinin yanlış olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Beyit, Yunus Emre'nin kendisini algılama biçimini ve eleştirilerini kapsamaktadır. Bu bakış açısıyla bakıldığında, beyitte bireyin kendini herkesten fazla eleştirmesini ifade eden *öz eleştiri* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“N’itdi bu Yunus n’itdi bir toğru yola gitdi
Pirler eteğin tutdı Allah görelüm neyler” (71/13)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Pir: İhtiyar, tarikat kurucusu

Yunus Emre bu beyitte, kendisinin doğru yolda olduğundan ve pirlerin yanında bulunduğu bahsetmiştir. Beyit, Yunus Emre'nin Allah yolunda olmasını vurgulamıştır. Ayrıca beyit, Yunus Emre'nin ilim sahibi birinden eğitim aldığını da ifade etmiştir (Emre,

2013). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Dervişlik didükleri hırkayla tac değül
Gönlin derviş eyleyen hırkaya muhtac değül” (162/1)

Yunus Emre bu beyitte, dervişliğin hırka ile taçtan oluşmadığını ve gerçek dervişin hırkaya muhtaç olmadığını ifade etmiştir. Beyit, bireyin kendisini fark etmesi sonucunda görünüşe yönelik algısının değişeceğini de belirtmiştir (Doğramacı, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *kendine güvenme (öz güven)* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Kamusın bir gör kemterin er gör
Alçak görmegil palas giyeni
Kodı atlası geydi palası
İbrahim Edhem sırdan duyanı” (353/3-8)

Dörtlükteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Kemter: Değersiz, değeri daha az, daha aşağı

Palas: Keçe, aba, çul, eski elbise

Atlas: İpek ve pamuktan dokunan kıymetli kumaş

Yunus Emre bu dörtlükte, herkese değer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca beyit, eski kıyafetler giyen kişilerin önemsenmesi gerektiğini ve İbrahim Edhem'in sırrı öğrenmesiyle kıymetli kumaşlardan vazgeçerek eski elbiseler giymiş olduğunu aktarmıştır (Tatçı, 2014). Dörtlük, bireyin ne giydiğine bakmaksızın herkesi aynı değerle görmeyi temele almıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bi-mekanam bu cihanda menzilüm turağım anda
Sultanam tacıla tahtum hulle vü Burağ’um anda” (310/1)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir(Tatçı, 2014):

Bi-mekanam: Yersiz, yeri olmayan, yurtsuz.

Menzilüm: Varılacak yer.

Turak: Menzil, durulacak yer, yerleştirilen yer, yurt.

Hulle: Cennet elbisesi, belden aşağı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan müteşekkil elbise.

Burak: Cennet bineği.

Tac: Başlık, maddi ve manevi bir makam işareti. Tasavvufta marifet sahibi olmayı simgeleyen bir işarettir.

Taht: Yer.

Yunus Emre bu beyitinde ‘Bu alemde mekansızım, menzirim ve durağım ‘O’nda, sultanım taç ile tahtım, cennet elbisem ve cennet bineğim ‘O’nda.’ diyerek kamil insana vurgu yapmaktadır. Kamil insan, nefis mertebelerini tamamlamış, Nur-ı Muhammedi olan özüne ulaşmış ölümsüzlüğü yaşamış, zaman, mekan ve insan üstüdür (Tatçı, 2008). Beyitte de Yunus Emre, artık menzilin, durağın, tacın, tahtın, hüllenin ve burağın hepsinin ‘O’nda olduğunu belirtmiştir. Görüldüğü üzere Yunus Emre’nin varacağı bir hedefi vardır ve bu hedefe yönelik yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin kendi hedeflerini hatırlaması, hedeflerine yönelik zamanlamaları takip etmesi, hedeflerine yönelik yükümlülüklerinin olmasını ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Kurıyuduk yaş olduk ayağıduk baş olduk
Kanatlandık kuş olduk uçduk el-hamdülillah.” (292/37)

Beyitteki ifadeler, günümüz Türkçesine oldukça yakın ve anlaşılırdır. Yunus Emre bu beyitte ‘Kuru idik yaşolduk, ayak idik baş olduk, kanatlandık kuş olduk ve uçtuk elhamdülillah’ diyerek seyrü sülük ile Allah’a vuslat ettiğini belirtmiştir. Yunus Emre bu durumu salık (doğru yolu gösterme, haber verme) kuş istiaresiyle anlatmıştır (Tatçı, 2008). Beyitten anlaşıldığı üzere Yunus Emre’nin varmak istediği bir hedefi ve bu hedefe yönelik planlamaları ve yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin kendi hedeflerini hatırlaması, hedeflerine yönelik zamanlamaları takip etmesi, hedeflerine yönelik yükümlülüklerinin olmasını ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İnsan sıfatı kendü Hak insandadır Hak doğru bak
 Bu insanun sıfatına cümle ‘alem hayranımış
 Her kim ol insanı bile hayvanısa insan ola
 Cümle yaradılmış kula insan tolu sultanımış
 İnsan olan buldı Hakk’ı meclis anun oldur saki
 Hemen bu bi-çare Yunus ışkıla aşınaymış.” (125/4,5,7)

Beyitteki ifadeler günümüz Türkçesine oldukça yakındır. Yunus Emre bu beyitinde ‘İnsan sıfatı Hakk’tır, bu insanın sıfatına ise cümle alem hayrandır, o insanda beşeri haller görülse bile o beşeriyetten arınmış insandır ve cümle yaradılmış kula sultandır, işte bu insan Hakk meclisini bulmuş ve mürşidinden nasiplenmiştir, bu çaresiz Yunus da bu hallere aşk ile aşınaymış.’ diyerek insanın sıfatının özünün Hakk olduğunu ve beşeri benlikten kurtulup ‘ilahi’ hale ulaştığını belirtmiştir (Tatçı, 2008). İnsanı beşeriyete iten yani *daima mevcut benden* ayıran özellikler, duyguları, düşünceleri, davranışları, dürtüleri, benmerkezciliği ve öfkesi olabilir. Bu bakış açısıyla baktığımızda beyitte, *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, dürtüleri kontrol etme, davranışları kontrol etme* öz denetim unsurları ile *benmerkezcilikten uzaklaşma ve öfke yönetimi* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Bana agu sunan kişi şehd ü şeker olsun aş” (13/2)

Beyitteki ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Agu: Zehir

Şehd: Bal

Yunus Emre bu beyitinde ‘Bana zehir sunan kişinin aş, yediği şeker, bal olsun’ diyerek insanın kötü davranışlara iyilikle karşılık vermesini konu etmiştir (Tatçı, 2008). Beyiti öz denetim açısından ele aldığımızda yapıcı bir tutum içinde olmayı, olumlu bir bakış açısına sahip olmayı ifade eden *kendine güvenme (özgüven)* unsuru ile ilişkilendirilebilir.

“Yunus bu cismüm adıdır cisim anun bünyadıdır
Adum eğer sorarsan bilgil cana canan benim” (199/5)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Bünyad: Temel, esas, asıl.

Bilgil: Bilki

Yunus Emre bu beyitinde ‘Yunus bu cismin adıdır, cisim ise ‘O’nun aslıdır, eğer adımlı sorarsan bilki cana canan benim’ diyerek kâmil insanın artık hakikat elbisesini giydiğini varlık dairesini tamamlayıp bedenden sıyrıldığını, ilahi tasarruf sahibi olup canlara canan olduğunu belirtmiştir (Tatçı, 2008). Bir bireyin kendindeki özü keşfetmesi, *Varlık* ile bir olma halini hissetmekten başka bir şey değildir. Bu birliği hissedememe, bireyin kendisinden ve çevresinden ayrı olduğu ilizyonuna sebep olmaktadır. Bu gerçeği yaşayamamanın önündeki en büyük engel zihin ile özdeşleşmedir ki bu düşünmenin durdurulamaz olmasına ve istem dışı hale dönüşmesine sebep olur (Tolle, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *düşünceleri kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Ben ol kimseyem ki ferîşteh baş indürür

Allah'ıla 'ahdüm var ol'ahdümi güderem" (220/2)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2016):

Ferişteh: Melek, günahsız, masum.

Ahd: Söz verme.

Yunus Emre bu beyitinde 'Ben öyle biriyim ki melekler başını eğer, Allah'a sözüm var ben sözümü tutarım' diyerek artık kendisinin kâmil insan olduğunu, yani âdemliğini bulduğunu belirtmiştir (Tatçı, 2008). Beyit öz denetim unsurları açısından ele alındığında Yunus Emre'nin Allah'a bir söz verdiğini ve bu söze yönelik bir davranış gerçekleştirdiğini görülmektedir. Bu bağlamda beyitin, bireyin davranış gerçekleştirmeden önce üzerinde düşünmesini ifade eden *bilinçli davranışlar* öz denetim unsuru ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

"Benem Hakk'un kudret eli benem beli ışk bülbülü
Söyleyüp her türlü dili halka haber viren benem" (193/11)

Beyitteki beli ifadesi evet anlamında olmakla birlikte ruhların Elest Meclisi'nde Cenab-ı Hakk'ın 'Elestü bir rabbiküm?' sorusuna verdikleri cevabı ifade etmektedir (Tatçı, 2017). Bu bilgiler ışığında Yunus Emre bu beyitinde 'Hakk'ın Kudret eli benim, Elest Meclisi'nden beri aşk bülbülü olan benim, her türlü dili söyleyip halka haber veren benim' diyerek kâmil insanın enfüsi seyrini anlatmıştır (Tatçı, 2008). Yunus Emre, enfüsi seyrini halka aktardığını da ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler)* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

"Evliyadur Hak kapusu Yunus durur kapucusı
Işkıla geldi bu yola ışkı idindi hem turak" (128/7)

Beyitteki turak ifadesi, durak anlamına gelmektedir (Tatçı, 2017). Yunus Emre bu beyitinde ‘Hakk’ın kapısı evliyadır, Yunus kapıcısıdır, aşk ile geldi bu yola ve aşkı durak edindi’ diyerek vahdet makamına ulaşmak için bir kapının kapıcısı olmanın gerekli olduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Beyitte Yunus Emre’nin Hakk’ın evine ulaşmayı hedef edindiği ifade edilmiş ve buna yönelik olarak bir evliyanın kapısında kapıcı olmasından bahsedilmiştir. Bu bağlamda beyitte, bireyin kendi hedeflerini hatırlamasını, hedeflerine yönelik planlamaları yapmasını ve yükümlülükleri yerine getirmesini ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“ Bu can ni’meti kanı gelün bulalum anı
Asayiş kılan canı evliya sohbetidür” (34/3)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2016):

Kanı: Hani, niye, nerede.

Asayiş: Rahat, huzur.

Anı: Onu.

Yunus Emre bu beyitinde ‘Bu can nimeti nerede, gelin bulalım onu, cana huzur veren evliya sohbetidir’ diyerek evliyanın en seçkin kul olduğunu, sohbetinin insanlara iyi hissettirdiğini ve gönüllere huzur verdiğini ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler)* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Cümle erenler uçdı tağlar yazılar geçdi
Işk kazanına düşdi kaynayubanın bişdi” (391/2)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıda verilmiştir (Tatçı, 2014):

Tağ: Dağ

Yazı: Yaban, kır, ova

Kaynayuban: Kaynayarak

Bişmek: Pişmek

Yunus Emre bu beyitte, erenlerin dağları, ovaları aştığını, aşk kazanına düşerek kaynayıp piştiğini ifade etmiştir. Dağ ifadesinden maksat, kişinin nefsinin varlığıdır. Dağ ifadesi, Kur'an-ı Kerim'de Haşr Suresi 21. ayet olan 'Eğer biz, bu Kur'an'ı bir dağa indirseydik, elbette sen onu Allah korkusundan başını eğerek parça parça olmuş görürdün.' ile ilişkilendirilebilir. İnsanın nefsinde, benliğine, egosuna inen ayet, dağ gibi olan benlikleri yıkıp yeksan edecektir (Gölpınarlı, 1979). Yunus Emre bu beyitte kişinin nefsinin yıkılmasını, çeşitli engelleri aşmasını, aşk kazanında pişmesinden bahsetmiştir. Tasavvuf literatüründe pişmek ifadesi ile bireyin olgunlaşma sürecinden bahsedilmektedir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, davranışları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Bu tevhid tonını geyen varlığını yoğa sayan

İş bu yola kayım turan mutlak bilün ol er durur” (61/9)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Ton: Kıyafet, don

Kayıkmak: Meyletmek, temayül göstermek. Geri dönmek

Yunus Emre bu beyitte, tevhid ehli olup varlığından soyunan kişilerin ve bu yola meyletmış kişilerin, er insanlar olduğunu ifade etmiştir. Tasavvuf literatüründe varlıktan soyunmak ifadesi ile, bireyin et ve kemikten oluşan beden sanrısından sıyrılarak daha

derindeki öz benliğini, şuurunu keşfetmesi kastedilmektedir (Toprak, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte bireyin kendini içsel olarak kontrol etmesini ifade eden *duyguları kontrol etme, davranışları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Aceb şu yirde var m’ola şöyle garib bencileyin
 Bağrı başlı gözi yaşlı şöyle garib bencileyin
 Gezdüm Urum ile Şam’ı yukaru illeri kamu
 Çok istedüm bulımadum şöyle garib bencileyin
 Kimseler garib olmasun hasret odına yanmasun
 Hocam kimseler olmasun şöyle garib bencileyin
 Söyler dilüm ağlar gözüm gariblere göynür özüm
 Meğer ki gökde yıldızum şöyle garib bencileyin
 Niçe bu derdile yanam ecel ire bir gün ölem
 Meğer ki sinümde bulam şöyle garib bencileyin
 Bir garib ölmüş diyeler üç günden sonra tuyalar
 Sovuk suyıla uyular şöyle garib bencileyin
 Hey Emrem Yunus bi-çare bulunmaz derdüme çare
 Var imdi gez şardan şara şöyle garib bencileyin” (277/1-7)

Şiirdeki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Göynemek: Yanmak

Tuymak: Duymak

Yumak: Yıkamak, çekmek. ‘El çekmek’

Şar: Şehir, mecazen gönül

Garib: Gurbette olan kişi, yokluk ehli, Yunus'un bazı beyitlerinde, emsaline göre üstün olan; onları anlayacak insan kalmadığı için toplumda yalnız kalan veliler veya ezel bezminden dünyaya gönderilişinin hikâyesini bilen kişiler anlamında kullanılmıştır.

Yunus Emre bu şiirde, dünya âleminin gurbet olduğunu; özünden, hakikatinden uzakta olan insanların garip olduğunu ve Elest âleminden ayrı düşen Yunus'un o diyara duyduğu özlemi anlatmıştır. Ayrıca Yunus Emre, bağı yanık, gözü yaşlı bir garibi aradığını fakat Rum'u, Şam'ı, tüm Yukarı illeri gezmesine rağmen kendisi gibi hasret ateşiyle yanan birini bulamadığını da ifade etmiştir. Bunun yanı sıra kendisi gibi bir garip bulamadığı için çok dertli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Yunus Emre beyitte, ölüm ile ilgili açıklamalarda da bulunmuştur. Yunus Emre, şiirde kendini dünyanın en garip kişisi yerine koymuş ve bir garibanın ölümünün nasıl olacağına yönelik ayrıntılı bilgiler vermiştir (Tatçı, 2017). Bu bakış açısıyla bakıldığında, beyitte bireyin karşısındaki kişilere değer vermesini ifade eden *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru ile tespit edilmiştir. Ayrıca beyit, dünya âleminin geçiciliğini idrak ederek hakiki âlemin aşkıyla yanmayı ve buna yönelik isteği içermektedir. Yunus Emre'nin tüm bu gerçekleri idrak etmesi, kendini artık hakiki aleme adayarak nefisini kurban etmeye yönelmesini gerektirmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, davranışları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Yâdlık yokluk bilene dirlik tuta gelene
Bilelik söyleyene vuslat yolu kavidür” (33/8)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Yâd: Yabancı, tanıdık olmayan, garip

Kavi: Kuvvetli, sağlam, berk, pek

Yunus Emre bu beyitte, yabancılık yokluk bilen, gelene iyi davranan ve beraberlikten bahseden kişilere vuslat yolunun görüldüğünü ifade etmiştir. Ayrıca beyitte geçen ‘Bilelik söylemek’ ifadesi, ezeldendir ve Hakk ile yar-yarenlik ilişkisinde olma halidir (Tatçı, 2008). Beyitteki ifadelerden, birlik ve beraberliğin temel alındığı anlaşılmaktadır. Bu bakış açısıyla, beyitte bireyin karşısındaki kişilere değer vermesini ifade eden *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İy yaranlar ben bu sözi uludan işitdüm ahi

Anladum kendü halümi gözledüm toğrı yolumu

Dutdum ulular eteğin Hazret’e ben yitdüm ahi

Aşıkısan miskin Yunus Hazret’e dutgıl yüzünü

Anlayana gevher durur söz sarrafa satdum ahi” (399/1-6)

Şiirdeki bazı kelimelerin anlamlar aşağıda verilmiştir (Tatçı, 2014):

Ahi: Kardeş, fütüvvet ehli, tarikat kardeşi

Yitmek: Kafi gelmek

Gevher: Mücevher, inci, esas, öz

Yunus Emre bu şiire ‘yarenler’ hitabıyla sevgisini ifade ederek başlamıştır. Bahsettiği sözleri önemli birinden aktardığını belirtmiştir. Ayrıca kendi durumunun farkına vardığını ve doğru yolu bulduğunu aktarmıştır. Bunun yanı sıra *sevgilinin* eteğinden tuttuğunu ve yüzünü ona çevirdiğini de belirtmiştir. Ayrıca *sevgilinin* sözünün değerini de vurgulamıştır. Beyit, Yunus Emre’nin velayet sırrına sahip ulu kişilerden öğrendiklerini aktarması, doğru yol üzere olması ve kendi halinin ne olduğunu ifade etmesini konu edinmiştir. Yunus Emre, veli bir zattan işittiği sözler ile kendi durumunu fark ettiğini ve doğru yol üzere olduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2017). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki

şiiirde *duyguları kontrol etme, davranışları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları ile bireyin doğru, dürüst olmasını ifade eden *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Ayrıca Yunus Emre, kendi durumu ile ilgili yargıda bulunmuştur. Bu durum dikkate alındığında, beyitte bireyin kendini değerlendirmesini ifade eden *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Abid midür ol işlemedi ta’at u ihlâs
Fasık dimenüz kendözini suçlu bileni” (357/4)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Abid: İbadet eden kul, zahid, çok ibadet eden kişi. Tasavvufta ‘şeri’at ehli’ anlamında kullanılmaktadır.

Ta’at: Allah’ın emirlerini yerine getirme, itaat etme, ibadet etme

Fasık: Allah’ın emrinden çıkan, kötülük yapan, fiska düşen

Yunus Emre bu beyitte, ibadetlerini içten ve samimi bir biçimde yapmayan kişinin zahid olup olmadığını sorgulamış ve kendini suçlayabilen kişiye fasık denilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. İbadetlerin Hakk’a yakın elde etmek için samimi, içten bir biçimde yapılmasını vurgulamıştır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Ayrıca Yunus Emre, kendini suçlayabilen kişinin fasık olarak adlandırılmaması gerektiğini, hakikatte onun halinin Allah ile kendi arasında olduğunu belirtmiştir (Gölpınarlı, 1979). Bu ifadeler doğrultusunda, beyitte hem kişinin kendini eleştirmesini ifade eden *öz eleştiri* öz denetim unsuru hem de kişinin başkalarına değer vermesini ifade eden *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Ağlamak gülmek ‘aşika dirilmek ölmek ‘aşika
Kahırla lutfi, bir bilür bilmez melül olduğunu” (390/4)

Tatçı'ya (2014) göre beyitte geçen bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir:

Kahr: Üzüntü duyma, kederlenme, zorlanma, mahvetme, yok etme.

Melül: Kırgın, üzüntülü, usanmış.

Yunus Emre bu beyitinde ağlamanın ve gülmenin; ölmenin ve dirilmenin; kahrın ve lütfun bir olduğunu ve bu hallerin hepsini yaşasa bile hiç şikâyetinin, kırgınlığının, usanmışlığının olmayacağını belirtmiştir. Beyit, âşık olan kişinin gözünün sevdiği dışında bir şey göremeyeceğini aktarmıştır (Tatçı, 2008). Ayrıca bu beyitte, âşığın bulunduğu ruh halinin vazgeçmesi üzerinde etkisi olmayacağı da ifade edilmiştir. Bu sebeple beyitte, bireyin kaygı, stres, endişe gibi olumsuz duygu ve durumlarla baş edebilmesi ve davranış kazanımı esnasında olumsuz yönde bir gelişim oldu ise bu davranışla ilgili aksaklıkların saptanması ve tamir edilmesini ifade eden *onarıcılık*öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Benzüm sarı gözlerüm yaş bağrum pare yüreğim baş
Halüm bilen dertlü kardaş gel gör beni ışk neyledi” (404/4)

Abdülbaki Gölpınarlı'ya (1979) göre beyitte geçen kelimelerin anlamları şöyledir:

Bağır: Göğüs, ciğer, yürek.

Pare: Parça

Baş: Yara

Yunus Emre bu beyitinde bir âşık olarak kendisinin sarı benizli, gözlerinin yaşlı, ciğerinin parça parça, kalbinin yara ile dolu olduğunu aktarmış ve onun bu halinden anlayan kişiye ne hale geldiğini görmesi için feryad etmiştir. Yunus'un halinden anlayan dostu, kardeşi sadece kalpleri evirip çeviren Allah'tır. Bu beyitte Yunus Emre derdinden eğilip büküldüğü dostuna halini arz etmektedir(Gölpınarlı, 1979). Yunus Emre, bu beyitte kendine yönelik çıkarımlarda bulunmuş ve dostuna seslenmiştir. Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin

hedefine ulaşmasına yönelik ilerlemesini değerlendirmesi ve kendine yönelik bir yargıda bulunmasını ifade eden *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Aşıkun gözi yaşı hem göl ola
Ayağından saz bitüp kamışlana.” (324/4)

Bu beyitte Yunus Emre, aşık kişilerin göz yaşlarının göl oluşturacak kadar çok ve derin olduğunu, bu gözyaşlarından oluşan gölde kamışların biteceğini belirtmiştir. Yunus Emre beyitlerinde kamışlar, hasretin metaforudur (Tatçı, 2008). Beyitte, aşık kişinin çektiği hasretin büyüklüğünden bahsedilmiştir. Ayrıca aşık kişinin kavuşma arzusundan dolayı çok acı ve cefa çektiğinden de bahsedilmiştir. Bu bakış açısıyla beyitte, bir davranışa başlayıp sürdürme ve davranışı tamamlamak için mücadele edebilmesini ifade eden *öz yeterlik* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Canum ben andan bunda ezeli âşık geldüm
Işkı kılavuz tutdum ışka ulaşıp geldim.” (181/1)

Yunus Emre, âşık kişinin ezelden ebede âşık olarak dünya âlemine geldiğini, kılavuzunun aşk olduğunu ve aşka ulaşmış olduğunu belirtmiştir. Aşığın aşk yoluna her şeyi feda edebileceğini, dilinin bir olduğunu, makamının gönül şehri olduğunu ve ezelde âşık olanların bu âlemde de âşık olduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2008). Âşıkların vazifesi Allah'ın güzelliğini, kudretini en saf ve en yüce şekli ile bilmek ve idrak etmeye çalışmaktır; tam bu noktada aşığın Allah ile böyle bir bilgi ve sevgi bağının kurulabilmesi için aşığın kendi varlık yapısının ve ilahi aşkın yardımı gerekmektedir (Tatçı, 2017). Beyitte Yunus Emre'nin aşkı kılavuz tutması ve aşka ulaşmış gelmesi böyle ifade edilmiştir. Bu bakış açısıyla beyitte, olumlu bir bakış açısına sahip olması, kişinin kendine inanması ve güvenmesi anlamına gelen *kendine güvenme (özgüven)* unsuru tespit edilmiştir.

“Aşıklara sorarısın bi-mezhep ü bi-millet

Yolda kalupdur sakın gice vü gündüz sayan.” (234/5)

Tatçı'ya (2008) göre bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir:

Bi-mezhep: Mezhepsiz, mezhebi olmayan

Bi-millet: Milletsiz, milleti olmayan

Yunus Emre bu beyitte aşık kişinin artık milletinin de mezhebinin de Hakk olduğunu belirtmiştir. Hakk'a ulaşan kişinin başka bir mezhep ya da milletinin olmamasından bahsetmiştir. Ayrıca Yunus Emre, beyitte geçen *gece gündüz saymak* deyimini ile eşyayla, dünyayla ve varlıkla uğraşmayı vurgulamıştır (Tatçı, 2008). Beyit bizlere âşık kişinin herkesi bir gördüğünü, ayırım yapmaktan uzaklaştığını; mal-mülk, varlık ile oyalanan kişilerin ise yolda kaldığını belirtmiştir. Bu bakış açısıyla beyitte, karşısındaki kişilere değer vermeyi ifade eden *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru tespit edilmiştir.

“Aşıkâ izzet ü ‘ar vallah bedi’ bu haber
Aşıkısan cansuz gel ne ser ü destar gerek.” (135/6)

Tatçı'ya (2008) göre bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir:

İzzet: Değer, kıymet, yücelik, üstünlük, ululuk, şeref

Ar: Benlik, namus, utanma

Bedi: Eşsiz, örneksiz, benzersiz, işitilmemiş, görülmemiş.

Destar: Sarık, imame, tülbent.

Ser: Baş

Yunus Emre bu beyitinde aşık kişinin daha önce işitilmemiş, görülmemiş bir benliğe sahip olduğunu ve başını ve sarıklarını terk ettiğini belirtmiştir (Tatçı, 2008). Bu beyite göre âşık kişi, kendi egosundan, benliğinden sıyrılmıştır, bunun yanı sıra onu var eden her şeyden

arınmıştır (Gölpınarlı, 1979). Beyiti incelediğimizde bireyin, hedefi uğruna gerekli tüm fedakârlıkları yapması gerektiğini ve böyle kişilerin her şeyini feda ettiğini belirtmiştir. Beyitte, bu bakış açısıyla incelendiğinde, bireyin hedeflerine yönelik planlarını yapması; süreci kontrol etmesi ve hedefe yönelik yükümlülüklerini yerine getirmesi anlamına gelen *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Ayrıca beyitte kişinin benliğinden, egosundan sıyrılmasına yönelik ifadeler mevcuttur. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, davranışları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Biz sevdik ‘aşık olduk sevildük ma’şuk olduk
Her dem yini dirlikde sizden kim usanası.” (382/3)

Yunus Emre bu beyitte, sevdik adımızı âşık koydular, sevildik bu sefer de maşuk koydular, biz her an yeniden doğarız, yenileniriz, bizden kim usanır ki diyerek hitap etmiştir. Beyitte âşık olarak ifade edilen kişilerden maksat, Allah’a eren kişilerdir. Allah’a ulaşan kişi, “an”da “ebediyet”i, sonsuz saadeti ve emin beldeyi bulmuş kişidir. Böyle kişilerin kalbi sonsuz bir sevgi ile doludur. “An”da kalmak, *şimdiyi yaşamak*, bireyin her an yeniden var olmasını, yenilenmesini ifade etmektedir (Tolle, 2006). Yunus Emrebeyitte, her an yenilenen, her an değişen ve gelişen insanlardan usanmanın pek mümkün olmadığını ifade etmiştir. Beyit, öz denetim unsurları açısından ele alındığında, yeni ve daha etkili davranışların benimsenmesi için alışkanlıklardan vazgeçilmesi anlamına gelen *yenileyicilik* ve bireyin yeni deneyimlere açık olmasını ifade eden *yaşantısallık* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Yunus Emre’ye ne gam ‘aşık melamet bed-nam
Küfrün imana şol dem anda değışüp geldüm.” (118/1)

Tatçı (2008)'e göre beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir:

Melamet: Kınama, ayıplama. Melamet meşrebi (mizacı) bir sufi terimidir. Bu meşrep benlik terbiyesi için kendisini hor ve aşağı gören insanların meşrebidir. Melamet erbabına melami denir. Melamilik bir tasavvuf tarikatı olmaktan ziyade, bir yaşama biçimidir; bir meşreptir. Her tasavvuf yolunda melamet ehli vardır. Maide suresinin 54. Ayetindeki “kınayanın kınamasından korkmazlar” ifadeleri, ‘kınananlar’ anlamında Melamilere ilham kaynağı olmuştur.

Bed-nam: Adı kötüye çıkmış, fena tanınmış.

Şol dem: O zaman.

Bu beyitte Yunus Emre, kendisinin melamet hırkasını giyerek adı kötüye çıkmışlardan olduğunu, bu durumun ona hiç keder, üzüntü vermediğini ve şu anda küfrü imana değiştirip geldiğini belirtmiştir. Yunus Emre aşk deryasına dalarak kendini kaybetmiş, kınanmaktan sıyrılmış ve artık iman ile küfrü bir eylemiştir (Gölpınarlı, 1979). Yunus Emre'nin bed-nam ifadesini kullanmasıyla kendisini eleştirdiği söylenebilir. Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin kendini eleştirmesini ve boş zamanlarında kendini memnun edecek şekilde yalnız kalmasını ifade eden *öz eleştiri* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Aşık oldur Hakk’ı seve Hak derdine kıla deva

Bizüm için hayır-dua kılanlara selam olsun.” (231/8)

Beyitteki kelimeler günümüz Türkçesine oldukça yakındır. Bu sebeple kelimelerin anlamları kolayca anlaşılabilir. Yunus Emre bu beyitte, aşık olarak adlandırılan kişinin tek derdinin Hak olduğu ve dermanın da buradan olduğunu belirtmiş; ayrıca onlar (Yunus Emre ve aşıklar) için hayır dua edenlere selamet temenni etmiştir. Selam, hakikati idrak ederek karşısındakinin selametini temenni etmektir (Gölpınarlı, 1979). Bu bakış açısıyla,

Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İrmak gibi ben çağlaram gah gülerem gah ağlaram
Nefsün ciğerin tağlaram kibr ü kini yıkan benem” (187/8)

İrmak ifadesi arayışın, hasretin ve kavuşmanın sembolüdür (Tatçı, 2008). Yunus Emre bu beyitinde gönlünün hallerinden bahsetmiştir. Kimi zaman çağıldığını, kimi zaman güldüğünü, kimi zaman ise ağladığını ifade etmiştir. Ayrıca nefsinin ciğerini dağladığını, kibrini, kinini yıktığını da belirtmiştir. Âşık olarak adlandırılan kişiler, nefslerinden sıyrılma gayesi taşımakta ve içlerindeki kibirle kinlerini yıkmayı amaçlamaktadır (Gölpınarlı, 1979). Bu amaca sahip kişilerin ruh hallerideğişkenlik gösterebilir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme ve öfke yönetimi* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Yine yaz günleri geldi söyle bülbülcüğüm söyle
Cümle çiçekler zeyn oldı söyle bülbülcüğüm söyle” (343/1)

Tatçı (2008)'e göre beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir:

Zeyn: Ziyet, süs.

Yunus Emre bu beyitte yaz günleri gibi gönlüne baharın geldiğini, yeniden hayat bulduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2017). Ayrıca Yunus Emre beyitte kendi gönlünde yaşadığı halleri bahara benzetmiş ve bu tecellilerin nasıl hayat bulduğunu ifade etmiştir (Tatçı, 2017). Bireyin özünde yaşadığı o deruni neşe halini aktarmasını temele alan beyit, Yunus Emre'nin hakikatle olan bağlantısını da ortaya çıkarmaktadır (Gölpınarlı, 1979) Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin keyif verici etkinliklere yönelmesini, yeni deneyimlere açık olmasını ifade eden *yaşantısallık* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Sehergahın turup zari kıluram
Sanasın bülbülem gülzare karşı.” (289/3)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2008):

Turmak: Durmak, ayağa kalkmak.

Zari kılmak: Ağlamak, sızlamak, inlemek.

Gül-zar: Gül bahçesi

Seher-gâh: Seher vakti

Yunus Emre bu beyitinde seher vakti kalkıp derdinden ağlayarak Allah’a bahsettiğini ve sanki gül bahçesine karşı bülbül gibi bir hal içinde olduğunu belirtmiştir. Bülbül gül ilişkisi tasavvufi olarak bakıldığında aşığın Cemalullah’a karşı feryat edişidir (Tatçı, 2008). Beyitte aşıkların niyaz edişleri, seher vakti öten bülbüller benzetilmiştir (Tatçı, 2014). Yunus Emre kâmil insan olma yolunda seher vakti kalkarak halini niyaz ettiğini aktarmıştır. Bu bakış açısıyla beyitte, kötü alışkanlıklardan vazgeçmeye yönelik yoğun çaba gösterebilmesini ifade eden *öz disiplin* unsuru tespit edilmiştir.

“Ben ol dükkandar kulıyam gevherler ile dolıyam
Dost bağrının bülbüliyem budaktan gül düzer oldum.” (222/5)

Tatçı(2008)’ya göre *budaktan gül düzmek* deyimi aşkın çilesini çekip, zikir, halvet ve riyazet ile dosta kavuşmayı ifade etmektedir. Yunus Emre bu beyitinde ‘tüm dükkânların sahibinin kuluyum birçok değerli nesnelere doluyum, dost bağrının bülbülüym, bu hal ile dosta varır oldum’ diyerek niyazını belirtmiştir. Yunus Emre bu beyitte ayrıca, âşıkların niyazları, zikirleri, halvetleri ve riyazetleriyle dosta ulaşacağını ifade etmiştir (Tatçı, 2014). Bu bakış açısıyla beyitte, öz denetim unsurları açısından ele alındığında bireyin hedeflerine

yönelik zamanlamaları takip edip yükümlülüklerini yerine getirmesi anlamına gelen *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Dost bağında bülbül olam gülleri direm yürüyem” (213/2)

Tatçı (2008), bülbülün gül dermesi ifadesinin, aşığın sevilene visalini ve tecellilere uğramasını ifade ettiğini belirtmektedir. Yunus Emre bu beyitinde dostun bağında niyaz edeyim diyerek sevgiliye kavuşup onun tecellilerine karışmaya yönelik isteğini aktarmıştır. Yunus Emre, beyitte niyaz ederek kavuşmaya yönelik isteklerini bildirmesiyle aslında hedefine kavuşmaya yönelik bir yükümlülüğünü yerine getirdiği de söylenebilir. Bu bağlamda düşündüğümüzde beyitte, bireyin hedefine yönelik planlamaları yapmasını ve yükümlülüklerini yerine getirmesini ifade eden *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Anı seven ‘aşıkların söylerisem sıfatını

Anun ışkı urganında koyundan da yavaş oldu” (354/7)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamı aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Anı: Onu

Anun: Onun

İşkı: Aşk

Urgan: Halat, kalıp ip

Yunus Emre’ye göre âşık, aşk urganıyla bağlanan koyuna benzetilmektedir. Bu benzetmede koyun ifadesinin kullanılmasının sebebi, koyunun munis ve sakin olmasından kaynaklanmaktadır (Tatçı, 2008). Yunus Emre beyitte, âşıkların bir özelliğini aktarmış ve onların aşk ile birlikte munis kişiler olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında beyitte, bireyin hayata karşı olumlu bir bakış açısına sahip olması, yapıcı bir tutum içinde olması ve kendine

inanmasını ifade eden *kendine güvenme (öz güven) veduyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Layık değildir değme can dost yolunda harc olmağa
Ümid dutar cümle ‘aşık dosta kurban olasını” (348/4)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2008):

Harc: Sarfetmek, bozmak, layığı, uygunu, elverişlisi, has olmayan, harici’den, adi, ucuz.

Ümid: Ümit, umut.

Yunus Emre bu beyitinde ‘birçok insan layık değildir dostun yolunda olmaya, birçok aşık ümit eder dost yoluna kurban olmayı’ diyerek kurban-aşık ilişkisinde fedakarlığı ve nefsi terk edişi konu almıştır (Tatçı, 2008). Ayrıca beyit, herkesin aşk meydanına çıkamayacağını, çıkanın cana başa bakmayacağını ve bu yola girenin benliğe yönelik tüm arzularını kenara bırakması gerektiğini de ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *duyguları kontrol etme, davranışları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Erenler bir denizdür ‘âşık gerek talası
Bahri gerek denizden girüp gevher alası” (378/1)

Tatçı (2014)’ya göre beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir:

Talmak: Dalmak.

Gevher: Mücevher, inci, esas, öz.

Yunus Emre bu beyitinde erenler âleminin bir deniz olduğunu, bu âleme dalmak için aşkın gerekli olduğunu ve bu denizden hikmetleri alabilmek için bahri gibi bir ördek olmak gerektiğini ifade etmiştir (Tatçı, 2014). Bahri ördeği, denizde çok rahat hareket eden, yüzen ve avlanabilen bir ördek cinsidir. Yunus Emrede bu beyitinde cevhere ulaşmak için erenler

âleminde bahri gibi hızlı, çevik ve avcı olmak gerektiğini ifade etmiştir (Tatçı, 2017). Yunus Emre, ayrıca insanın hakikate ulaşma sürecinde olması gereken hali ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla beyitte, bahri ifadesine vurgu yapılarak bireyin davranışa başlamasını, sürdürmesini, tamamlamasını ve bu süreçte engellerle mücadele etmesini ifade eden *öz yeterlik* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Niçe aslan da’va kılur ışka boyun virmemeğe
Senün ışkun zincirinden kızan evvel yavaş oldu”

Beyitteki bazı ifadeler aşağıdaki gibi anlamlandırılmaktadır (Tatçı, 2014):

Yavaş olmak: Yumuşak huylu, ağır başlı ve mütehammil olmak, zıddı kızmak.

Yunus Emre bu beyitinde ‘nice aslan gibi kişiler aşka boyun vermemeyi dava kılar, senin aşkın zincirine tutunanlar önceden yumuşak huylu, ağır başlı idi’ diyerek aşık kişinin zincire vurulmuş bir aslan gibi olduğunu ifade etmiştir. Aslanlar kontrol altına alınıp zaptedilmek için zincire vurulmaktadır. Yunus Emre bize âşıkların zincire vurulmuş aslan gibi olduğunu ve bu aşkın zincirine tepki verenlerin, önceden ağır başlı, yumuşak huylu olduğunu belirtmiştir (Tatçı, 2008). Beyit, bireyin içerisindeki öfkeye yönelik ifadelerden oluşmuştur. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öfke yönetimi* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Dervişler Hakk’un dostı canlarıdır Hak mesti
Işk şem’ini yakdılar pervane olan gelsün” (239/8)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Mest: Serhoş, sekran, kendinden geçmiş.

Şem: Mum

Yunus Emre, bu beyitinde dervişlerin Hakk'ın dostu olduğunu, dervişlerin canlarının Hakk aşkıyla kendinden geçtiğini, aşkın mumunu yaktıklarını ve pervane olanların buyur edildiğini belirtmiştir (Tatçı, 2008). Tasavvufi açıdan pervane ve mum ikilisi birlikte zikredilmekte ve mum ifadesinden kastın mürşid olduğu belirtilmektedir (Tatçı, 2008). Öz denetim unsurları açısından beyit incelendiğinde, pervane olan gelsin ifadesi ile hedefe ulaşabilecek potansiyele sahip olan kişilere çağrıda bulunulduğu anlaşılmaktadır. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İsterisen bu dünyede ebedi serhoş olasın
Işk kadehin tolu götür yıl on'iki ay serhoş yürü” (403/5)

Yunus Emre beyitte âşıkların, aşk için kadehini doldurmaları ve on iki ay sarhoş yürümeleri gerektiğini ifade etmektedir (Tatçı, 2014). Aşk kadehini doldurmak ise zikir ve tevhid üzere olmayı ifade etmektedir (Tatçı, 2008). Aşk için her şeyi yapacak ve her şeyden vazgeçebilecek hale gelmek, aşk kadehini doldurmak olarak da düşünülebilir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *hedef izleme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Zahirüm eyü adda gönlüm fasid ta'atda
Bulunmaya Bağdad'da bencileyin bir 'Ayyar” (41/3)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Zahir: Görünen, açık, belli, meydanda, Esmâü'l Hüsna'dandır.

Fasid: Kötü, fena, yanlış, bozuk, fesad çıkaran, kavgacı, bozucu.

Ayyar: Hilekar, desiseci, iki yüzlü, içi başka dışı başka olan kişi.

Yunus Emre bu beyitte, iyi olarak adlandırılmasına rağmen yaptığı ibadetlerin bozuk olduğunu ve hatta Bağdat'ta kendisi gibi bir hilekarın olmadığını söylemektedir. Ayrıca yaptığı ibadetler ile ilgili derin bir ıstırap içindedir. Yunus, aşkın öyle bir sarhoşu olmuştur ki artık ona hiçbir ibadeti yeteri kadar ihlâslı gelmemektedir (Tatçı, 2014). Düştüğü bu aşk ateşiyle yanıp kül olan Yunus Emre, kendisini beyitte sert bir şekilde eleştirerek hilekâr olduğunu beyan etmiştir. Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin kendisini başkalarından daha fazla eleştirmesini ifade eden *öz eleştiri* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Din ü iman bünyadı togrulukla gerçeklik
Ol tamam olmayacak neyile din çatarsın” (248/2)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Bünyad: Temel, esas, asıl

Çatmak: Kurmak, tanzim etmek, birbirine bağlamak, düzmek, düzenlemek. ‘Din çatmak’ ve ya ‘endam çatmak’ gibi.

Yunus Emre bu beyitte, dinin ve imanın temelinin doğruluk ve gerçeklik olduğunu, eğer bunlar tamam değilse neyle din kurduğunu sorgulamıştır (Tatçı, 2017). Beyit, dinin ve imanın temeli olan doğruluk ve gerçeklik üzerinde durmuştur. Bu bakış açısıyla beyitte, doğruluk, içtenlik ve samimiyet ifadelerini kapsayan *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İnce sırat köprüsi genez imiş bu yolda
Dosta giden kişinin toğrulukdur çaresi” (375/7)

Beyitteki bazı kelimelerin anlamları aşağıdadır (Tatçı, 2014):

Genez: Kolay, uygun, kolayca

Toğruluk: Doğruluk

Yunus Emre bu beyitte, bu yolda ince sırat köprüsünün kolay olduğunu, dosta giden kişinin çaresinin doğruluk olduğunu belirtmiştir (Tatçı, 2008). Yunus Emre, dosta giden kişinin ihtiyacı olan şeyin doğruluk olduğunu ifade etmiştir. Beyitte, öz denetim unsurları açısından ele alındığında doğruluğu, erdemli olmayı ifade eden *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Eyidün Yunus’a tursun yüzini toprağa sürsin
Öğüdin kendüye virsün okuduğın dutsun imiş” (122/9)

Yunus Emre bu beyitte, kendisine hitap ederek toprağa yüz sürmesini, öğüdü kendine vermesini ve okuduklarını uygulamasını öğütlemiştir (Tatçı, 2014). Yunus Emre öncelikle bulunduğu manevi makama yönelik kendisinin bir tevazu göstermesi ve ilm-i ledün’e ait okuduğu öğütlere öncelikle kendisinin uyması gerektiğini ifade etmiştir (Tatçı, 2011). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öz değerlendirme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Eğriliğin koyasın doğru yola gelesin
Kibr ü kini çıkargıl erden nasib alasın” (250/1)

Yunus Emre bu beyitte, eğri, bozuk işleri bırakıp doğru yolda gitmekten, mürşitten nasibini almak için kibir ve kini yüreğinden söküp atmasının gerekliliğinden bahsetmiştir. Yunus Emre, dünya hayatına kendini kaptıran tüm her şeyden sıyrılarak doğru yola gitmeyi vurgulamıştır. Doğru yola gitmek ifadesi ile kast edilen, kişinin Allah’ın vechini tüm yaradılıştaki görmesi ve muhatabının hep Hak olduğunu idrak etmesidir (Gölpınarlı, 1979). Doğruluk, dürüstlük, onurlu ve erdemli olma ifadeleri çerçevesinde beyitte, *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Ayrıca bireyin er kişiden, mürşidden nasibini alması için kin ve kibir duygularını terk etmesi ifadesi de beyitte dikkati çekmektedir. Dolayısıyla beyitte,

duygularını kontrol etme unsuru ile öfke kontrolünü ifade eden *öfke yönetimi* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Eğer kine dutarısan gitdi senden iman dahi
Billahi ol Tanrı hak’ı yokdur bu sözün yalanı” (412/12)

Yunus Emre bu beyitte, kin tuttuğunda bireyden imanın dahi gittiğini, yemin ederek bu ifadenin Tanrı’nın hakkı olduğunu ve yalan söylemediğini belirtmiştir. Beyit, kinin insanın imanını götürceğini vurgulamıştır. Ayrıca beyitte bir yemin ifadesi ile bunun Tanrı hakkı olduğu da belirtilmiştir. Kin, öfke gibi hisler insanın mantıklı ve akılcı düşünmesine engel olmakta ve egoya yönelik karar verilmesine sebep olmaktadır (Doğramacı, 2006). Beyitte, bireyin imanının hakiki olması için kin duygusundan sıyrılmasını gerekli olduğu ifade edilmiştir. Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *öfke yönetimi* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Dilerisen bu dünya şerrinden olasin emin
Terk eyle bu kibr evini hırkaya gir derviş yürü” (403/4)

Yunus Emre bu beyitte, bu dünya şerrinden emin olmak isteyen, kibir evini terk ederek hırkasına girip yürümesini söylemiştir. Beyit, kibirden sıyrılmayı temele almıştır. İnsan, belirli bir farkındalık düzeyine geldiğinde, belirli bir makama, statüye sahip olduğunda karşısındaki kişilere yukarıdan bakma eğiliminde olabilir (Timurtaş, 1980). Bu tutum, ne bilim alanında, ne felsefe alanında, ne de tasavvuf alanında kabul gören bir davranış biçimi değildir. Bu davranış biçimini sergileyen bireylerin, hiçbir şeyi fark edememiş, kibrine mahkûm, bilgisine köle, fikir delisi olduğu söylenebilir (Doğramacı, 2006). Kibir üzerine belirtilen bu düşünceler doğrultusunda beyitte, kişinin duygularını yönlendirmesini ifade eden *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İy Yunus Hakk’ı bilen söylemez hergiz yalan

İkilik ile gelen toğrı yol bulmuş değül” (167/5)

Yunus Emre bu beyitte, kendisine hitap ederek Hakk'ı bilen kişinin yalan söylemeyeceğini, ikilik anlayışı ile gelenin doğru yolu bulamayacağını belirtmiştir. Beyit, doğru ve dürüst olmayı temel almıştır. Dolayısıyla beyitte, bireyin erdemli, dürüst, onurlu ve doğru olmasını ifade eden *güvenilir olmak* öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Ayrıca bireyin hakikat yolunda yürümesi için bireyin nefsini kontrol etmesi gerekmektedir (Tatçı, 2014). Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin kendini kişisel olarak kontrol etmesini ifade eden *duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

“Eğer tama’ kılurısan gördüğüne kalırısan
Nefsün gümrah kılurısan nazar dahı oldı fani” (412/8)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Tama’: Açgözlülük

Gümrah: Yolunu kaybetmiş

Fani: Geçici olan, yoklukla ilgili

Nazar: Göz atmak, yan bakmak, tetkik. Tasavvufta mürşidin müridine iltifat etmesi, tenezzülü

Yunus Emre bu beyitte, eğer açgözlülük edip gördüğün şeyde aklın kalıyorsa, nefsin yolunu kaybedeceğini ve nazarın dahi senin için fani olacağını ifade etmiştir. Beyit insanın açgözlülüğünü temele almıştır (Tatçı, 2014). Ayrıca beyit, açgözlü olarak adlandırılan kişilere yönelik onların davranış biçimlerini ifade eden bazı durumları da içermektedir. Kişinin doyumsuzluğunun göstergesi olan açgözlülük, bireyi sürekli bir şeyleri elde etmeye ya da sahip olmaya yönelik dürtüleri pekiştirmektedir (Canan, 2015). Bu bakış açısıyla, Yunus

Emre Divan'ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *dürtüleri kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Bir söz diyeyin sana dinle canun varısa

Hiç tama' eylemegil 'aklun sana yarısa” (300/1)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları şöyledir (Tatçı, 2014):

Tama': Açgözlülük

Yar: Sevgili, dost

Yunus Emre bu beyitte, karşısındaki kişilere hitap ederek canları varsa dinlemelerini, akılları onlara yar ise hiç açgözlülük etmemelerini söylemektedir. Beyit, bireyin açgözlülük etmemesini nasihat etmek üzere yazılmıştır. Ayrıca beyitte bireyin akıl etmesi ve açgözlülük yapmaması tavsiye edilmiştir (Tatçı, 2017). Açgözlülük, bireyin beynindeki belli bir bölümün bir unsura odaklanmasına ve bakış açısını daraltmasına sebep olmaktadır (Canan, 2015). Bu bakış açısıyla beyitte, bireyin duygularını etkili bir şekilde yönlendirmesini ifade eden *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Eya gafil aç gözünü gönlün yavlak uzatmagil

Bakgıl kendü dirliğüne kimse aybın gözetmegil” (159/1)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Eya: Ey, hey

Yavlak: Pek, çok, gayet

Yunus Emre bu beyitte, gafil olarak nitelendirdiği kişilere hitap ederek gözlerini açmalarını, bu hali çok uzatmamalarını, kendi hallerini dikkate almalarını ve başkalarının ayıpları ile ilgilenmemelerini önermiştir. Beyit, öncelikle bireyin kendini sorgulamasını vurgulamış ve başkalarının ayıbının araştırılmaması gerektiğini belirtmiştir. Birey, kendine

yönelik derinleşmeye başladığında, etrafındaki kişilere yönelik bir fikir beyan edemeyecek kadar meşgul olacaktır (Timurtaş, 1980). Dolayısıyla beyit, bireyin kendine yönelik yargıda bulunmasını ifade eden *öz değerlendirme* öz denetim unsuru ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca beyit, başkalarının kusurlarının araştırılmamasını da ifade etmiştir. Bu bakış açısıyla beyitte, karşısındaki insanlara saygı duymayı, değer vermeyi, önemsemeyi ifade eden *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“İşün gücün fesadıla yakdı beni hırs odıla
İltsen yarı bir uğurdan yanar oda atsan gönül” (161/2)

Beyitteki bazı ifadelerin anlamları aşağıdaki gibidir (Tatçı, 2014):

Fesad: Kıskançlık

İltmek: İletmek

Yunus Emre bu beyitte, bireyin nefis terbiyesi yolunda karşısına çıkacak engellerden bahsetmiştir. Fesatlık, hırs gibi hislerden kurtulduğu zaman geriye yalnızca gönlün kalacağı aktarılmıştır. Beyit kıskançlık, hırs gibi duygular ile mücadele edilmesini ve özün idrak edilmesini ifade etmiştir (Gölpınarlı, 1979). Dolayısıyla beyitte, bireyin duygularını dengeli bir şekilde yaşamasını ifade eden *duyguları kontrol etme* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Ak sakallı pir hoca bilmez ki hali niçe
Emek yimesün hacca bir gönül yıkarısa” (299/3)

Yunus Emre bu beyitte, kişiye sakallı birşey bile olsa halinin nasıl olduğunu bilmediğini ve eğer bir gönül yıktı ise hiç hacca gitmeye emek vermemesini söylemektedir. Beyitte, hacca gitmenin önemi azımsanmamıştır, aksine bu büyük ibadetin önemi ile gönül yıkmaya karşılaştırılarak insanın gönlüne verilen değer vurgulanmıştır (Gölpınarlı, 1979). Bu

bakış açısıyla düşünüldüğünde beyitte, bireyin karşısındaki insanları önemsemesini ifade eden *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

“Gönül Çalab’un tahtı gönüle Çalap bakdı

İki cihan bed-bahtı kim gönül yıkarısa” (299/5)

Yunus Emre bu beyitte, gönlün Hakk’ın tahtı olduğunu ve gönle bakanın da ‘O’ olduğunu; gönül yıkan kişinin ise iki cihanda da bedbaht olacağını belirtmiştir. Beyit, gönlün Rahman’ın tahtı olmasını, Rahim olanın gönle baktığını ve gönlü yıkan kişinin hem bu âlemde hem de ahirethayatında ızdırap çekeceğini ifade etmiştir (Doğramacı, 2006). Bu bakış açısıyla, Yunus Emre Divan’ı kapsamında bulunan yukarıdaki beyitte *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru tespit edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, üçüncü alt probleme yönelik olarak; Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin özdenetim unsurlarını belirlemek amacıyla Tablo 2’de yer alan ve çeşitli Divan Yazmalarının Nüshaları göz önünde bulundurularak hazırlanan eserler incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, yüz altmış sekiz adet beyit ve şiirde öz denetim unsurlarının mevcut olduğu görülmüştür. Ayrıca Tablo 2’de yer alan eserlerde *dürtüleri kontrol etme, duyguları kontrol etme, hedef izleme, öz değerlendirme, öz pekiştirme, benmerkezcilikten uzaklaşma, bilinçli davranışlar, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, düşünceleri kontrol etme, güvenilir olmak, kendine güvenme (öz güven), onarıcılık, övünmekten kaçınma, öz disiplin, öz eleştiri, öz yeterlik, sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler), yaşantısallık ve yenileyicilik* olmak üzere yirmi adet öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Tespit edilemeyen öz denetim unsurları ise *öz izleme, inhibisyon, risk alma, aktarma (manevra) ve sağlıklı beslenme*dir. Bunun yanı sıra incelenen eserlerde *duyguları kontrol etme* unsuru elli üç kez, *düşünceleri kontrol etme* unsuru otuz yedi kez, *davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* unsurları otuz altı kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar

olarak saptanmıştır. Ayrıca Yunus Emre Divanı'nı inceleyen anadili öğretimi uzmanı bulgularında ise, *duyguları kontrol etme* unsuru ellibir kez, *düşünceleri kontrol etme* unsuru otuzsekiz kez, *dürtüleri kontrol etme* unsuru otuzyeddi kez ve *davranışları kontrol etme* unsuru otuzaltı kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olarak ifade edilmiştir.

Bölüm V

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetimi konusunu araştıran çalışmanın bu bölümünde; araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar, sonuçlara yönelik tartışma ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler yer almaktadır.

Sonuç

Araştırmanın birinci alt problemine yönelik olarak; öz denetimin farklı unsurlara ayrıldığı tespit edilmiştir. Öz denetim unsurlarının belirlenmesi, öz denetim tanımının yapılmasına katkı sağlamıştır. Araştırmanın bu aşamasında öz denetim becerisi yüksek bir bireyin sahip olması gereken unsurlar listelenmek istenmiştir. Bu nedenle Tablo 1’de yer alan ölçeklerin tamamı araştırmaya dâhil edilmiştir. Ölçeklerin belirlenmesinde, psikoloji literatüründe yer alan öz ve öz denetime dair çalışmaların başlangıç dönemi olan 1956 yılından 2015 yılına kadar geçen sürede geliştirilmiş ve yaygın bir biçimde kullanılmış olması esas alınmıştır. İnceleme sonucunda bazı ölçeklerde bulunan öz denetim unsurlarının birbir örtüştüğü tespit edilmiştir. Diğer ölçeklerde ise, öz denetim unsurlarının çoğunlukla örtüştüğü ancak farklı unsurların da mevcut olduğu görülmüştür. Ölçeklerde tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 3’de yer verilmiştir. Farklı unsurların tespit edilmesinde, ölçeklerin geliştirilme amaçlarının farklı olmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Karaktere; davranışlara; alışkanlıklara; yaşam şekline; tutumlara; öz pekiştirmeye; anlama, kavrama ve öğrenmeye yönelik tespitlerde bulunmanın ölçeklerin amaçları arasında yer aldığı saptanmıştır. Tablo 1’de yer alan ölçeklerin incelenmesi sonucunda, *dürtüleri kontrol etme, duyguları kontrol etme, hedef izleme, öz değerlendirme, öz izleme, öz pekiştirme, inhibisyon, benmerkezcilikten uzaklaşma, bilinçli davranışlar, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, düşünceleri kontrol etme, risk alma, aktarma (manevra), güvenilir olmak, kendine güvenme (öz güven), onarıcılık, övünmekten kaçınma, öz disiplin, öz eleştiri, öz yeterlik, sağlıklı*

beslenme, sosyalleşme, yaşantısallık, yenileyicilik olmak üzere yirmi beş adet öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Öz denetim unsurlarının listelenmesi ölçeklerde tespit edilme sıklığına bağlı olarak Tablo 3’de listelenmiştir. Ayrıca tespit edilen unsurların eylemsel olarak birbiri ile iç içe geçen tanımlara sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle öz denetim unsurları ile ilgili açıklamalara bulgular bölümünde yer verilmiştir. Bunun yanı sıra öz denetim ile ilgili yapılacak olan çalışmalar doğrultusunda öz denetim unsurlarına yeni unsurların eklenebileceği öngörülmektedir. Yapılan inceleme sonucunda tespit edilen öz denetim unsurlarına ve eylemsel tanımlarına Tablo 4’de yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci alt problemine yönelik olarak; öğretmenlerin öz denetim unsurlarını tespit etmek amacıyla MEB tarafından 2006-2017 yılında olmak üzere iki kez yayımlanan ÖMGY incelenmiştir.

2006 yılına ait ÖMGY kapsamında ‘Kişisel ve Meslekî Değerler-Meslekî Gelişim’, ‘Öğrenciyi Tanıma’, ‘Öğrenme ve Öğretme Süreci’, ‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’, ‘Okul-Aile ve Toplum İlişkileri’ ve ‘Program ve İçerik Bilgisi’ olmak üzere altı alt yeterlik mevcuttur. Bu alt yeterliklere yönelik performans göstergelerinde *hedef izleme, bilinçli davranışlar, sosyalleşme, benmerkezcilikten uzaklaşma, düşünceleri kontrol etme, onarıcılık, öz yeterlik, kendine güvenme, davranışları kontrol etme, öz izleme, öz değerlendirme, öz pekiştirme, yenileyicilik, öz eleştiri, öz disiplin, sağlıklı beslenme, güvenilir olmak, yaşantısallık ve aktarma* öz denetim unsurları saptanmıştır.

‘A. Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim’ alt yeterlik alanına yönelik performans göstergelerinde *hedef izleme* unsuru on yedi kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru on beş kez ve *sosyalleşme* unsuru ise on dört kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru on yedi kez, *bilinçli davranışlar* unsuru on dört kez ve *sosyalleşme* unsuru on dört kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Bir diğ er alt yeterlik olan ‘B. Öğrenciyi Tanıma’ alanına yönelik performans göstergelerinde *benmerkezcilikten uzaklaş ma* unsuru on kez, *hedef izleme* unsuru sekiz kez ve *sosyalleş me* unsuru ise iki kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak saptanmıştır. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru dokuz kez, *sosyalleş me* unsuru dokuz kez ve *benmerkezcilikten uzaklaş ma* unsuru sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Bir başka alt yeterlik olan ‘C. Öğrenme ve Öğretme Süreci’ alanına yönelik performans göstergelerinde *hedef izleme* unsuru yirmi altı kez, *benmerkezcilikten uzaklaş ma* unsuru on kez ve *sosyalleş me* unsuru yedi kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak saptanmıştır. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru yirmi bir kez, *benmerkezcilikten uzaklaş ma* unsuru on sekiz kez ve *sosyalleş me* unsuru on iki kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

‘D. Öğrenmeyi, Geliş imi İzleme ve Değ erlendirme’ alt yeterlik alanına yönelik performans göstergelerinde ise *hedef izleme* unsuru sekiz kez, *benmerkezcilikten uzaklaş ma* unsuru dört kez ve *sosyalleş me* unsuru üç kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru on bir kez, *sosyalleş me* unsuru beş kez ve *bilinç li davranış lar* unsuru dört kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

‘E. Okul-Aile ve Toplum İliş kileri’ alt yeterlik alanına yönelik performans göstergelerinde ise *sosyalleş me* unsuru on iki kez, *benmerkezcilikten uzaklaş ma* unsuru altı kez ve *bilinç li davranış lar* unsuru ise dört kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *sosyalleş me* unsuru on iki kez, *benmerkezcilikten uzaklaş ma* unsuru on kez ve *hedef izleme* unsuru sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Son olarak, ‘F. Program ve İçerik Bilgisi’ alt yeterlik alanına yönelik performans göstergelerinde ise *hedef izleme* unsuru on beş kez, *bilinçli davranışlar* unsuru iki kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulguda ise, *hedef izleme* unsuru on altı kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru dört kez ve *bilinçli davranışlar* unsuru iki kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

2006 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan performans göstergelerinde en çok tekrar eden öz denetim unsurlarına Tablo 47’de yer verilmiştir.

Tablo 47

2006 Yılı ÖMGY Kapsamındaki Performans Göstergelerinde En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları

2006 Yılı ÖMGY Kapsamında Bulunan Yeterlikler	En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları	Uzman Görüşü Kapsamında En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları
A. ‘Kişisel ve Meslekî Değerler-Meslekî Gelişim’	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef İzleme (17 kez) • Benmerkezcilikten Uzaklaşma (15 kez) • Sosyalleşme (Kişilerarası İlişkiler) (14 kez) 	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef İzleme (17 kez) • Bilinçli Davranışlar (14 kez) • Sosyalleşme (14 kez)
B. ‘Öğrenciyi Tanıma’	<ul style="list-style-type: none"> • Benmerkezcilikten Uzaklaşma (10 kez) • Hedef İzleme (8 kez) • Sosyalleşme (Kişilerarası İlişkiler) (2 kez) 	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef İzleme (9 kez) • Sosyalleşme (9 kez) • Benmerkezcilikten Uzaklaşma (8 kez)
C. ‘Öğrenme ve Öğretme Süreci’	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef İzleme (26 kez) • Benmerkezcilikten Uzaklaşma (10 kez) • Sosyalleşme (7 kez) 	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef İzleme (21 kez) • Benmerkezcilikten Uzaklaşma (18 kez) • Sosyalleşme (12 kez)
D. ‘Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme’	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef İzleme (8 kez) • Benmerkezcilikten Uzaklaşma (4 kez) • Sosyalleşme (3 kez) 	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef İzleme (11 kez) • Sosyalleşme (5 kez) • Bilinçli Davranışlar (4 kez)
E. ‘Okul-Aile ve Toplum İlişkileri’	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyalleşme (12 kez) • Benmerkezcilikten Uzaklaşma (6 kez) • Bilinçli Davranışlar (4 kez) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyalleşme (12 kez) • Benmerkezcilikten Uzaklaşma (10 kez) • Hedef İzleme (8 kez)
F. ‘Program ve İçerik Bilgisi’	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef İzleme (15 kez) • Bilinçli Davranışlar (2 kez) 	<ul style="list-style-type: none"> • Hedef İzleme (16 kez) • Benmerkezcilikten Uzaklaşma (4 kez)

Sonuç olarak, Tablo 47'ye göre 2006 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan performans göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuru yetmiş dört kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru kırk beş kez ve *sosyalleşme* unsuru otuz sekiz kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak tespit edilmiştir. 2006 yılı ÖMGY ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru doksanbeş kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru ellibeş kez ve *sosyalleşme* unsuru kırkdokuz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsurları olarak saptanmıştır.

2017 yılına ait ÖMGY kapsamında 'Mesleki Bilgi', 'Mesleki Beceri' ve 'Tutum ve Değerler' olmak üzere üç yeterlik mevcuttur. Bu yeterliklere ait yeterlik göstergelerinde *hedef izleme*, *bilinçli davranışlar*, *aktarma*, *sosyalleşme*, *benmerkezcilikten uzaklaşma*, *yaşantısallık*, *davranışları kontrol etme*, *öfke yönetimi*, *duyguları kontrol etme*, *düşünceleri kontrol etme*, *yenileyicilik*, *kendine güvenme*, *öz yeterlik*, *öz değerlendirme* ve *sağlıklı beslenme* öz denetim unsurları tespit edilmiştir.

'A. Mesleki Bilgi' yeterliğine yönelik yeterlik göstergelerinde *hedef izleme* unsuru yedi kez, *sosyalleşme* unsuru ise üç kez olmak üzere en çok tekrar eden iki unsur olarak tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru yedi kez ve *sosyalleşme* unsuru üç kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

'B. Mesleki Beceri' yeterliğe yönelik yeterlik göstergelerinde *hedef izleme* unsuru yirmi iki kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru yedi kez ve *sosyalleşme* unsuru ise üç kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olduğu tespit edilmiştir. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru onbir kez, *sosyalleşme* unsuru sekiz kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru dört kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

'C. Tutum ve Değerler' yeterliğine yönelik yeterlik göstergelerinde ise *hedef izleme* unsuru otuz bir kez, *sosyalleşme* unsuru on beş kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru ise on üç kez olmak üzere en çok tekrar eden unsur olarak saptanmıştır. Bu yeterlik ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *sosyalleşme* unsuru altı kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru beş kez ve *hedef izleme* unsuru üç kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır. 2017 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan yeterlik göstergelerinde en sık tespit edilen öz denetim unsurlarına Tablo 48'de yer verilmiştir.

Tablo 48

2017 Yılı ÖMGY Kapsamındaki Yeterlik Göstergelerinde En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları

2017 Yılı ÖMGY Kapsamında Bulunan Yeterlikler	En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları	Uzman Görüşü Kapsamında En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları
A. Mesleki Bilgi	<ul style="list-style-type: none"> Hedef İzleme (7 kez) Sosyalleşme (Kişilerarası İlişkiler) (3 kez) 	<ul style="list-style-type: none"> Hedef İzleme (7 kez) Sosyalleşme (3 kez)
B. Mesleki Beceri	<ul style="list-style-type: none"> Hedef İzleme (22 kez) Benmerkezcilikten Uzaklaşma (7 kez) Sosyalleşme (Kişilerarası İlişkiler) (3 kez) 	<ul style="list-style-type: none"> Hedef İzleme (11 kez) Sosyalleşme (8 kez) Benmerkezcilikten Uzaklaşma (4 kez)
C. Tutum ve Değerler	<ul style="list-style-type: none"> Hedef İzleme (31 kez) Benmerkezcilikten Uzaklaşma (13 kez) Sosyalleşme (Kişilerarası İlişkiler) (3 kez) 	<ul style="list-style-type: none"> Sosyalleşme (6 kez) Benmerkezcilikten Uzaklaşma (5 kez) Hedef İzleme (3 kez)

Sonuç olarak, Tablo 48'e göre 2017 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan yeterlik göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuru altmış kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru yirmi kez ve *sosyalleşme* unsuru yirmi bir kez olmak üzere en çok tekrar eden üç unsur olarak tespit edilmiştir. 2017 yılına ait ÖMGY ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* unsuru yirmidört kez, *sosyalleşme* unsuru onyedici kez

vebenmerkezcilikten uzaklaşma unsuru dokuz kez olmak üzere en çok tekrar eden öz denetim unsuru olarak saptanmıştır.

Araştırmanın ikinci alt problemine yönelik olarak tespit edilen bulgular sonucunda, 2006 ve 2017 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan performans ve yeterlik göstergelerinde tespit edilen en çok tekrar eden öz denetim unsurlarına Tablo 49’da yer verilmiştir.

Tablo 49

2016 ve 2017 ÖMGY Kapsamındaki Yeterlik ve Performans Göstergelerinde En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları

ÖMGY Kapsamındaki Yeterlik Ve Performans Göstergelerinde En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları	Uzman Görüşüne Göre ÖMGY Kapsamındaki Yeterlik ve Performans Göstergelerinde En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları
Hedef İzleme (134 kez) Benmerkezcilikten Uzaklaşma (65 kez) Sosyalleşme (59 kez)	Hedef İzleme (119 kez) Sosyalleşme (66 kez) Benmerkezcilikten Uzaklaşma (62 kez)

Tablo 49’a göre, 2006 ve 2017 ÖMGY kapsamında bulunan performans ve yeterlik göstergelerinde *hedef izleme* öz denetim unsuru yüz otuz dört kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru altmış beş kez ve *sosyalleşme* unsuru elli dokuz kez olmak üzere en çok tekrar eden unsur olarak tespit edilmiştir. 2006 ve 2017 yılında yayımlanan ÖMGY kapsamında bulunan performans ve yeterlik göstergeleri ile ilgili uzman görüşü kapsamında elde edilen bulgularda ise, *hedef izleme* öz denetim unsuru yüz ondokuz kez, *sosyalleşme* öz denetim unsuru altmışaltı kez ve *benmerkezcilikten uzaklaşma* öz denetim unsuru altmışiki kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, üçüncü alt probleme yönelik olarak; Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin özdenetim unsurlarını belirlemek amacıyla Tablo 2’de yer alan Yunus Emre Divanları incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, yüz altmış sekiz adet beyit

ve şiirde öz denetim unsurlarının mevcut olduğu görülmüştür. Ayrıca Tablo 2’de yer alan eserlerde *dürtüleri kontrol etme, duyguları kontrol etme, hedef izleme, öz değerlendirme, öz pekiştirme, benmerkezcilikten uzaklaşma, bilinçli davranışlar, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, düşünceleri kontrol etme, güvenilir olmak, kendine güvenme (öz güven), onarıcılık, övünmekten kaçınma, öz disiplin, öz eleştiri, öz yeterlik, sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler), yaşantısallık ve yenileyicilik* olmak üzere yirmi adet öz denetim unsuru tespit edilmiştir. Yunus Emre Divanı’nda en çok tekrar eden öz denetim unsurlarına Tablo 50’de yer verilmiştir.

Tablo 50

Yunus Emre Divanı’nda En Çok Tekrar Eden Öz Denetim Unsurları

Yunus Emre Divanı’nda Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları	Uzman Görüşe Göre Yunus Emre Divanı’nda Tespit Edilen Öz Denetim Unsurları
Duyguları Kontrol Etme (53 kez)	Duyguları Kontrol Etme (51 kez)
Düşünceleri Kontrol Etme (37 kez)	Düşünceleri Kontrol Etme (38 kez)
Dürtüleri Kontrol Etme (36 kez)	Dürtüleri Kontrol Etme (37 kez)
Davranışları Kontrol Etme (36 kez)	Davranışları Kontrol Etme (36 kez)

Tablo 50’ye göre, Yunus Emre Divanı’nda *duyguları kontrol etme* unsuru elli üç kez, *düşünceleri kontrol etme* unsuru otuz yedi kez, *davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* unsurları otuz altı kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olarak saptanmıştır. Ayrıca Yunus Emre Divanı’nı inceleyen anadili öğretimi uzmanı bulgularında ise, *duyguları kontrol etme* unsuru elli bir kez, *düşünceleri kontrol etme* unsuru otuzsekiz kez, *dürtüleri kontrol etme* unsuru otuzyediyedi kez ve *davranışları kontrol etme* unsuru otuzaltı kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olarak ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra, Yunus Emre Divanı’nda *öz izleme, inhibisyon, risk alma, aktarma (manevra) ve sağlıklı beslenme* unsurlarına yönelik eylemsel tanımların olmadığı saptanmıştır.

Tartışma

Öz, günümüzde hala anlaşılmaya çalışılan devam eden ve *insanın* ne olduğuna yönelik tanım oluşturma sürecinde önemli olan bir kavramdır. Bu nedenle biyoloji, sosyoloji, psikoloji, teoloji gibi alanlar, öz kavramını tanımlamak için çalışmalar yapmaktadır. Bu araştırmalar sonucunda, *özü* niteleyen öz yeterlik, öz disiplin, öz değerlendirme gibi çeşitli kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada da bazılarının yer aldığı bu kavramlar, insanın kendisini tanımaya yönelik bir yol oluşturmasını sağlamaktadır. İnsanın kendisini tanınması sürecinde, öz farkındalık sürecinin yüksek olması ve hatta öz bilinçlilik düzeyine ulaşması beklenmektedir. Bireyin öz bilinçlilik düzeyine ulaşabilmesi için öz denetim becerilerinin yüksek olması gerekmektedir. Araştırmada yer alan öz denetim ifadesi, yabancı kaynaklarda 'self control' olarak ifade edilmektedir. 'Self control', öz kontrol ve öz düzenleme kavramları olarak da literatürde yer almıştır. Franzoi (2009) 'self control'ü, öz düzenleme yolları olarak tanımlamaktadır. Ayrıca öz kontrol, 'self control' aşamalarından biri olarak ifade edilmektedir (Zimmerman, 2000). Bu bilgiler doğrultusunda, 'Eğitim Yönetimi ve Denetimi' alanında hazırlanan bu çalışmada *öz denetim* ifadesi tercih edilmiştir. Öz denetim becerilerinin ölçülebilmesi için çeşitli ölçekler geliştirilmiştir. Tablo 1'de yer alan öz denetim ölçekleri göz önünde bulunularak öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu ölçeklerden bazıları karaktere; davranışlara; alışkanlıklara; yaşam şekline; tutumlara; öz pekiştirmeye; anlama, kavrama ve öğrenmeye yönelik tespitlerde bulunmayı da hedeflemiştir. Bu durum, Tablo 1'de yer alan dört ölçekteki unsurların birbir örtüşmesine rağmen diğer ölçeklerde farklı unsurların tespit edilmesine sebep olmuştur. Tespit edilen unsurlar eylemsel olarak ifade edildiğinde ise, birbiriyle iç içe geçen tanımlara sahip olduğu saptanmıştır. Bireyin kendisine yönelik algısının davranış olarak ifade edilmesinin bu duruma sebep olduğu düşünülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda Tablo 1'de özellikleriyle birlikte verilen ölçeklerdeki boyutlar göz önünde bulundurularak, Tablo 3'de yer alan öz denetim unsurları saptanmıştır. Ayrıca öz ve öz

denetime yönelik yapılacak çalışmalar ışığında, öz denetim unsurlarına yenilerinin eklenmesinin gerekli olacağı öngörülmektedir.

Tablo 3’de listelenmiş olan öz denetim unsurları ışığında, öğretmenlerin öz denetim unsurları saptanmıştır. Bu amaçla 2006 ve 2017 yılında MEB tarafından yayımlanmış olan ÖMGY dokümanı incelenmiştir. 2006 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan alt yeterliklere yönelik performans göstergelerinde *hedef izleme, bilinçli davranışlar, sosyalleşme, benmerkezcilikten uzaklaşma, düşünceleri kontrol etme, onarıcılık, öz yeterlik, kendine güvenme, davranışları kontrol etme, öz izleme, öz değerlendirme, öz pekiştirme, yenileyicilik, öz eleştiri, öz disiplin, sağlıklı beslenme, güvenilir olmak, yaşantısallık ve aktarma* olmak üzere on dokuz öz denetim unsuru saptanmıştır. 2006 ÖMGY’de Tablo 3’de yer alan yirmi beş tane öz denetim unsurundan on dokuzunun mevcut olduğu tespit edilmiştir. ÖMGY kapsamında bulunan performans göstergelerinin, öğretmenlik mesleğine yönelik teknik unsurlar içeren eylemsel ifadelerden oluşmasının bu duruma sebep olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu ÖMGY kapsamında bulunan ‘C. Öğretme ve Öğrenme Süreci’ yeterliğine yönelik ‘C7. Davranış Yönetimi’ alt yeterliğine ait ‘C7.9. Öğrencilerin özdenetim becerilerini geliştirmesine rehberlik eder.’ performans göstergesinde öz denetim kavramı yer almaktadır. Fakat ÖMGY kapsamında, bu kavrama yönelik bir tanım ile karşılaşılmamıştır. Bu sebeple araştırma kapsamında tanımlanmış olan öz denetim ile ÖMGY kapsamında yer alan özdenetim ifadesinin karşılaştırılması mümkün olmamıştır. Bunun yanı sıra 2006 yılına ait ÖMGY kapsamında ‘Öz Değerlendirme Yapma’ ve ‘Zaman Yönetimi’ alt yeterlik alanları mevcuttur. Öz denetim unsurlarından biri olan öz değerlendirme kavramına, bu yıla ait ÖMGY’de kapsamlı bir biçimde yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte, bir diğer öz denetim unsuru olan hedef izleme ile ‘Zaman Yönetimi’ alt yeterliği arasında bir bağ olduğu düşünülmektedir. Hedef izleme, bireyin kendi niyetlerini ve hedeflerini hatırlaması, zamanlamaları ve yükümlülükleri yerine getirmesi ve ayrıca planların uygulanmasını gerçekçi

bir şekilde planlaması ve kontrol etmesi olarak tanımlanmaktadır (Necka, 2015). ÖMGY kapsamında bulunan ‘Zaman Yönetimi’ alt yeterliği ise ders öğretim planına yönelik zaman yönetimi ile ilgili performans göstergelerinden oluşmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, 2006 yılında yayımlanan ÖMGY’nin öz denetim açısından kapsamlı bir doküman olduğu söylenebilir.

2017 yılına ait ÖMGY kapsamında ‘Mesleki Bilgi’, ‘Mesleki Beceri’ ve ‘Tutum ve Değerler’ olmak üzere üç yeterlik mevcuttur. Bu yeterliklere yönelik yeterlik göstergelerinde *hedef izleme, bilinçli davranışlar, aktarma, sosyalleşme, benmerkezcilikten uzaklaşma, yaşantısallık, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, duyguları kontrol etme, düşünceleri kontrol etme, yenileyicilik, kendine güvenme, öz yeterlik, öz değerlendirme ve sağlıklı beslenme* olmak üzere on beş öz denetim unsuru saptanmıştır. Bu ÖMGY kapsamında bulunan yeterlik göstergelerinde mevcut olan öz denetim unsurları, 2006 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan performans göstergelerinde mevcut olan öz denetim unsurlarından daha azdır. Bu sebeple 2017 yılında yayımlanan ÖMGY’nin öğretmenlik mesleği ile ilgili teknik unsurları daha fazla içerdiği ifade edilebilir. Ayrıca 2006 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan tanımlar ile 2017 yılına ait ÖMGY kapsamında bulunan tanımların farklı olduğu tespit edilmiştir. 2006 yılına ait ÖMGY, ana yeterlik, bunlara bağlı alt yeterlikler ve alt yeterliklere yönelik performans göstergelerinden oluşmaktadır. 2017 yılına ait ÖMGY ise, yeterlik alanları, bu yeterlik alanlarına yönelik yeterlikler ve yeterliklerin bilgi, beceri, tutum ve davranış olarak ifade edilmesini sağlayan yeterlik göstergelerinden oluşmaktadır. Bu tanım farklılığı, performansa yönelik ifade edilen unsurlarda farklılığa sebep olmuştur. Bu bilgiler ile birlikte 2006 ve 2017 ÖMGY kapsamında bulunan göstergelerde *hedef izleme* öz denetim unsuru yüz otuz dört kez, *benmerkezcilikten uzaklaşma* unsuru altmış beş kez ve *sosyalleşme* unsuru elli dokuz kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olarak saptanmıştır. Dolayısıyla 2006 ve 2017 yılı ÖMGY kapsamında bulunan göstergelerin, plan yaparak

yükümlülüklerini yerine getirmeye, diğer bireylere önem vermeye ve insanlar ile etkili iletişim kurmaya yönelik maddeleri ön planda tuttuğu ifade edilebilir.

Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurlarını saptamak amacıyla Yunus Emre Divanı, Tablo 3’de yer alanöz denetim unsurları doğrultusunda incelenmiştir. Yunus Emre, edebiyat, felsefe, ilahiyat, psikoloji gibi alanlarda birçok araştırmaya konu olmuştur. Türk kültüründe önemli bir birey olan Yunus Emre, yaşadığı dönemde toplumu sosyolojik olarak etkilemiştir. Ayrıca Yunus Emre, döneminin bilge kişilerinden biri olarak da ifade edilmektedir. Edebiyat alanında yapılan çalışmalar doğrultusunda, hangi şiirlerin Yunus Emre’ye ait olduğuna yönelik tartışmalar hala devam etmektedir. Yunus Emre’ye ait üç yüz elli şiir tespit eden Toprak (2006), çalışmasını iki kez güncelleyerek yüz on yedi şiire indirgemıştır. Bunun yanı sıra Gölpınarlı (1979)’nın çeşitli nüshaları derleyerek hazırlamış olduğu Divan’da iki yüz beyit mevcuttur. Tatçı (2008; 2014; 2017) ise dört yüz on yedi şiir tespit etmiştir. Yunus Emre beyitlerini içeren yazılı nüshaların, farklı şiirleri içermesi ve yazım farklılıklarının mevcudiyeti bu duruma neden olmaktadır. Bunun yanı sıra şiirleri ile adından bahsettiren üç ayrı Yunus’un varlığı da bu durumun sebepleri arasındadır. Ayrıca Yunus Emre, beyitlerini günümüz Türkçesine yakın bir şekilde yazmıştır. Buna rağmen beyitlerin tam olarak anlaşılması için edebi olarak incelenmesi ve yorumlanması gerekmektedir. Aksi takdirde bazı İslam araştırmacıları tarafından beyitler olumsuz olarak eleştirilmektedir. Bu farkındalıkla Tablo 2’de yer alan eserler araştırma kapsamında incelenmiş ve *dürtüleri kontrol etme, duyguları kontrol etme, hedef izleme, öz değerlendirme, öz pekiştirme, benmerkezcilikten uzaklaşma, bilinçli davranışlar, davranışları kontrol etme, öfke yönetimi, düşünceleri kontrol etme, güvenilir olmak, kendine güvenme (öz güven), onarıcılık, övünmekten kaçınma, öz disiplin, öz eleştiri, öz yeterlik, sosyalleşme (kişilerarası ilişkiler), yaşantısallık ve yenileyicilik* olmak üzere yirmi adet öz denetim unsuru tespit edilmiştir. İncelenen eserlerde *duyguları kontrol etme* unsuru elli üç kez, *düşünceleri kontrol*

etme unsuru otuz yedi kez, *davranışları kontrol etme ve dürtüleri kontrol etme* unsurları otuz altı kez olmak üzere en çok tekrar eden unsurlar olarak saptanmıştır. Dolayısıyla Yunus Emre Divanı'nın, bireyin duygularını, düşüncelerini, davranışlarını ve dürtülerini kontrol etmesine yönelik unsurları ön planda tuttuğu ifade edilebilir. Divan'da tespit edilemeyen unsurlar olarak *öz izleme, inhibisyon, risk alma, aktarma (manevra) ve sağlıklı beslenme* karşımıza çıkmaktadır. Eylemsel tanımları göz önünde bulundurulduğunda Yunus Emre'nin bakış açısının batı kültürüne ait bir kavramdan farklı olduğu söylenebilir.

Yunus Emre ile ilgili Türkiye'de kaleme alınmış eserlere bakıldığında, kırk dört adet lisansüstü tez, yüzlerce kitap ve makale yazılmıştır. Bu eserler genel olarak Yunus Emre beyitlerinin edebi açıklamaları, İslam felsefesine yönelik yorumları ve hayatı ile ilgili bilgileri çerçevesinde ele alınmıştır. ÖMGY konusunda kaleme alınmış eserlere bakıldığında ise, 2006 yılı ÖMGY kapsamında hazırlanan on beş tez, yirmiyi aşkın makale ve MEB tarafından yayımlanmış olan bir kitap mevcuttur. 2017 yılı ÖMGY konusunda yayımlanmış teze rastlanmamakla birlikte sadece bir makalenin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Öz denetim konusunda kaleme alınmış eserlere bakıldığında ise, yirmi iki tez, on makale ve dört adet kitap tespit edilmiştir. Bu eserler, genel olarak iletişim, psikoloji, turizm, işletme ve eğitim alanında yazılmıştır. Eğitim bilimlerine yönelik gerçekleştirilen öz denetim çalışmalarında, Yunus Emre felsefesi açısından kaleme alınan bir esere rastlanmamıştır.

Bireyin kendine yönelik farkındalık kazanması sürecinde sahip olması gereken unsurlar olarak ifade edilen öz denetim unsurları, toplumsal bir varlık olan insanı yetiştirmede önemlidir. Sınav ve kariyer endeksli günümüz eğitim sistemlerinin, sorgulayan, araştıran, kendini geliştiren, yaratıcı düşünme becerilerine sahip iyi insan yetiştirmeyi temele alan bir felsefeye geçmesi öz denetim kavramının önemini artıracaktır. Öz denetim, bireyin sürekli içten kontrollü bir yapıya sahip olmasını sağlayacaktır. Ayrıca birey, kendini geliştirmeye yönelik faaliyetlerde etkin rol alacaktır. Öz denetim becerisi yüksek bireyler, sorgulamaya,

araştırmaya yatkın ve insanlarla etkili iletişim kurabilen kişilerdir. Bu sebeple, bireyin öğrenmeyi öğrenmesi ve kendi gelişimini ön planda tutmasında öz denetim önemli bir yer tutacaktır. Bu noktada, öz denetim becerisi yüksek bir birey olduğu düşünülen Yunus Emre'nin rol-model olacağı ifade edilebilir. Yunus Emre, kamil insan olma yolculuğunda, egosuna yönelik farkındalık kazanmıştır. Ayrıca kendini tanıma yolculuğunda egosal istekleri kontrol etmek için yoğun bir biçimde çaba göstermiştir. Anadolu coğrafyasında yaşamış bir birey olduğu ifade edilen Yunus Emre, kültürel açıdan aynı coğrafyada yaşayan günümüz insanlarıyla benzer özelliklere sahiptir. Bu sebeple, Yunus Emre felsefesiyle öğretmenlerin öz denetim unsurlarını tespit etmek, kültürel ve mesleki açıdan anlamlı olmuştur.

Öneriler

Araştırmacının sonuç ve bulgularına dayalı olarak eğitimciler, eğitim yöneticileri, eğitim planlamacıları ve araştırmacılar için öneriler getirilmiştir.

Eğitimciler için öneriler

1.Öz denetim unsurları, bireyin kendini tanımasına imkân vermektedir. Öz denetim becerisi yüksek bir bireyin, öz farkındalığı da yüksek olacaktır. Eğitimcilerin, öz farkındalıklarını tespit edebilmek ve öz değerlendirme yapabilmek için araştırma kapsamında tespit edilen öz denetim unsurları kullanabilir.

2.Öz denetim unsurları, iyi bir insanda bulunması gereken özelliklerden oluşmaktadır. Öğrenci yetiştirmekte olan eğitimciler, tespit edilen öz denetim unsurları aracılığıyla öğretim yöntem ve tekniklerinde düzenleme yapabilir.

Eğitim yöneticileri için öneriler

1.Günümüz eğitim-öğretim programlarının felsefesine yönelik eleştiriler mevcuttur. Yaratıcı, sorgulayan, araştıran, kendini geliştiren iyi bir insan yetiştirmek için tespit edilen öz denetim unsurları eğitim-öğretim programlarına yansıtılabilir.

2. Her öğretmende bulunması gerektiği ifade edilen ve MEB tarafından hazırlanmış olan 2006 ve 2017 ‘Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri’, öz denetim unsurları açısından tekrar gözden geçirilerek güncellenebilir.

3. Öz denetim unsurları ve ÖMGY kapsamında tespit edilen öz denetim unsurları doğrultusunda Yükseköğretimde Öğretmen Yetiştirme programları ve politikaları güncellenebilir.

4. MEB tarafından 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’na dayandırılarak hazırlanmış olan ve eğitimde değerlerin aktarımını kapsayan ‘Değerler Eğitimi Yönergesi’, öz denetim unsurları doğrultusunda güncellenebilir.

5. Öz denetim unsurları, bireyin öz farkındalık düzeyini ölçmek için kullanılabilir. Araştırma kapsamında öz denetim unsurları eylemsel olarak da ifade edilmiştir. Eğitim yöneticileri, kendilerine yönelik farkındalığını tespit etmek için bu unsurları kullanabilirler.

6. Eğitim yöneticileri ve denetçileri, eğitim iş görenlerinin denetlenmesi noktasında araştırma kapsamında tespit edilmiş olan öz denetim unsurlarını kullanabilir.

Eğitim araştırmacıları için öneriler

1. Öz denetim becerilerinin tespit edilmesi için çeşitli ölçekler mevcuttur. Türkiye’de kaleme alınan ölçekler ise çeşitli ölçeklerin çevrilmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tespit edilen öz denetim unsurları aracılığıyla ülkenin kültür unsurlarının da göz önünde bulundurulmasına olanak tanıyan bir ölçek geliştirilebilir.

2. Araştırmada, ‘Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri’ ve ‘Yunus Emre Divanı’ kapsamında gerçekleştirilmiş ve ‘Yunus Emre Felsefesiyle Öğretmenlerin Öz Denetim Unsurları’ tespit edilmiştir. Öz denetim unsurları kullanılarak psikoloji, iletişim, felsefe ve eğitim alanlarında benzer araştırmalar yapılabilir.

Sonsöz

Türkiye’de Yunus Emre ile ilgili bu güne kadar birçok kitap, makale ve tez çalışmaları yapılmış olmasına karşın, bu yayınlar araştırmacıların bakış açısına göre yazılmış ve yorumlanmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan Yunus Emre Divan’larında bulunan şiirler, çeşitli nüshalardan derlenmiştir. Bu derleme esnasında araştırmacılar, hangi şiirin Yunus Emre’ye ait olduğunun tespiti ile ilgili öznel yorumlarda bulunmuşlardır. Bu araştırmada farklı kişilerce kaleme alınmış olan Yunus emre divanı olarak adlandırılan eserler bir araya getirilerek kapsamlı bir çalışma yürütülmüştür.

Araştırma ile ilgili bir diğer durum ise, tasavvuf ile ilgili eleştirilerin mevcudiyetidir. Bazı araştırmacılar tasavvufu, İslam’ın içerisinde yeni bir oluşum olarak çıkan eski bir felsefe olarak nitelendirmektedir. Bazıları ise, İslam’ı anlamaya yönelik yapılan çalışmalar olarak ifade etmektedir. Yunus Emre’nin bir halk adamı olarak insanları etkilemesi, benliğinden sıyrılarak dürtülerini kontrol etmesi, iyi ve dürüst insan olma çabası, insana verdiği değer, yaşamın geçiciliğini algılayıp yaşama farklı anlamlar yüklemesi ve bunu yaparken de iyi bir örnek olma çabası, varlığa önem vermemesi gibi özellikleri Yunus Emre’yi öz denetim açısından incelenmesi gereken bir kişilik ve kültür ögesi haline getirmiştir. Anadolu kültüründe önemli izler bırakmış ve insanları etkilemiştir. Dolayısıyla öz denetimin Anadolu’daki izlerini ve sosyal yaşamdaki yansımalarını incelerken Yunus Emre’nin ve felsefesinin öz denetim açısından incelenmesi gerektiği düşünülmüştür. Araştırma kapsamında yazar, Yunus Emre’yi İslam felsefesi düşünürlerinden ve halk edebiyatı öncülerinden biri olarak kabul etmiş ve araştırmasını buna göre şekillendirmiştir.

Araştırmada karşılaşılan bir başka durum ise, öz ve özü anlamaya yönelik gerçekleştirilen çalışmaların sadece mistik boyutta değerlendirilmesidir. Mistik bir boyutun da mevcut olduğu bu ifadeler, biyoloji, sinirbilim, teoloji, psikoloji ve felsefe alanlarını da kapsayan disiplinler arası bir bakış açısı gerektirmektedir. Bu araştırmanın yazarı, ‘Eğitim Fakültesi’ mezunu olması sebebiyle bahsi geçen bilim dallarına eşit uzaklıktadır. Bu sebeple

öz ve özü anlamaya yönelik yapılan araştırmalarda nesnel bir tutum sergileyerek çalışmayı tamamlamıştır.

Bu çalışma genel olarak, acemi bir araştırmacının heyecanıyla başlamış, akademik yazım becerilerine yönelik çeşitli kazanımları elde etmesi ve nesnel bir tutum kazanmasıyla sonuçlanmıştır.

Kaynakça

- Ader, E. (2004). *A Self-regulation model to explain quantitative achievement in a high-stakes testing situation* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akdemir, Y. ve Kavruk, H. (2012). Yunus emrede türkçe. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 115-125.
- Akın, A., Arslan, S., Arslan, N., Uysal, R. Ve Sahraç, Ü. (2015). Self-control management and internet addiction. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7 (3), 95-100.
- Alfred, R. M. (1995). *Autonomous Agents From Self-Control To Autonomy*. New York Oxford University Press. 1-271.
- Angela, L. D. and Martin E.P. S.(2016). Research article self-discipline outdoes iq in predicting academic performance of adolescents. *Positive Psychology Center, University of Pennsylvania*, 16(12), 939-944.
- Arneklev, B. J., Grasmick, H. G., Tittle, C. R. ve Bursik, Jr. R. J. (1993). Low self-control and imprudent behavior. *Journal Of Quantitative Crimonology*, 9(3), 225-247.
- Ateş, S. (2014). “Yunus’ta İlahî Aşk”. *Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*. 14(1), 55-111.
- Avcı, Ü.P. (2003). Tasavvuf ve İnsan Eğitimi. *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, 2003, (27). 1-9.
- Aydın, A. (2015). *Felsefe düşünce tarihi*. Ankara: Pegem.
- Ayvazoğlu, B. (2010). Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Yunus Emre yorumları. Başer H. B. (Ed), *Doğumunun 770. Yıldönümünde Uluslar Arası Yunus Emre Sempozyumu* (ss. 34-38). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür
- Bahadorikhosroshahi, J. ve Kaleybar, R., H. (2017). Comparison of self-control and metacognition components in normal minors and juvenile delinquents at correction and rehabilitation centers. *Journal Of Research & Health Social Development & Health Promotion Research Center*, 7 (5). 1048-1054.
- Bal, H. (1991). *Yunus Emre ve hümanizm*. İstanbul: Koral.
- Bal, M. S., ve Karademir, N. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknolojik pedagojik alan bilgisi (tpab) konusunda öz-değerlendirme seviyelerinin belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2013/II, (34), 15-32.
- Bandura, A. (1977). Self-Efficacy: Toward A Unifying Theory Of Behavioral Change. *Psychology Review*, 84, 191-215.
- Başkal, Z. (2004). *Claiming Yunus Emre: historical contexts and the politics of reception*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). University of Wisconsin, Madison.
- Baumeister, R. F. (2002). Ego Depletion And Self-Control Failure: An Energy Model Of The Self ’S Executive Function. *Self and Identity*, 1, 129-136.

- Baumeister, R. F. (1986). *Public self and private self* (e-book). Doi: 10.1007/978-1-4613-9564-5
- Baumeister, R. F. (2002). Yielding to Temptation: Self Control Failure, Impulsive Purchasing, and Consumer Behavior. *The Journal of Consumer Research*, 28(4), 670-676.
- Baumeister, R. F. ve Vohs, K. D. (Ed.) (2007). *Encyclopedia of social psychology*. California: Sage.
- Baumeister, R. F., Vohs, K. D. V.ve Tice, D. M. (2007). The strength model of self-control. *Current Directions in Psychological Science*. 16(6), 350-355.
- Baumeister, R.F. Ve Exeline, J.J. (2000). Self-control, morality, and human strength. *Journal Of Social And Clinical Psychology*, 19,(1), 29-42.
- Bayraktar, L. (2000). Albert Camus Ve Yunus Emre'de Absürd Kavramı. *Türk Felsefe Derneği Yayını, Felsefe Dünyası*, 2000/1, (31). 81-101.
- Bertrams, A ve Schmeichel B. J. (2014). Improving self-control by practicing logical reasoning. *Self and Identity*, 13(4), 419-431.
- Bhugra ,D. (2002). Self- Consept: Pschosis And Attaction of New Religious Movements. *Mental Health Religion and Culture*, 5, 239-252.
- Bhui, K. ve Bhugra, D. (2002). Explanatory models for mental distress: implicastions for clinical practice and research. *British Journal Of Psychiatry*, 181, 6-7.
- Bilgin, N. (2000). *İçerik analizi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Bilginer, R. (1995). Çağdaşımız Yunus Emre. *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları*; 69. 165-178.
- Blankstein, K. R. ve Polivy, J. (Ed.) (1982). *Self-Control and Self-Modification of Emotional Behavior* (eBook). Doi: 10.1007/978-1-4615-9260-0
- Brandon, J. E., Oescher J. ve Loftin, J. M. (1991). Relationship of Fitness to Depression, State and Trait Anxiety, Internal Health Locus of Control, and Self-Control. *Perceptual and Motor Skills*, 73(2), 563-568.
- Brown, S. (2017). *Examining Time Perspective: Its Role İn Relation To Mindfulness, Stress, And Self-Control (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi)*. İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bruce, J. A., Harold, G. G., Ve Robert, J. B. (1999). Evaluating The Dimensionality And Invariance Of "Low Self-Control". *Journal of Quantitative Criminology*, 15(3), 307-331.
- Bryant, P. (2009). Self-regulation and moral awareness among entrepreneurs. *Journal of Business Venturing*, 24, 505-518.

- Buluç, B. Ve Demir, S. (2015). İlk ve ortaokul öğretmenlerinin öz-yeterlik algıları ile iş doyumları arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(1), 289-308.
- Canan, S. (2015). *Değişen beynim*. İstanbul: Tuti.
- Carver, C. S. Scheier, M. F. (1981). *Attention and self-regulation: a control-theory approach to human behavior*. New York: Springer-Verlag.
- Cengiz, C. Ve Karataş, F. Ö. (2016). Yansıtıcı düşünme ve öğretimi. *Milli Eğitim*, 211, 5-27.
- Chien, N., Harbin. V., Goldhagen, S. Lippman, L. ve Walker K. E. (2012). Encouraging the development of key life skills in elementary school-age children: a literature review and recommendations to the tauck family foundation. *Child Trends*, 28, 1-11.
- Coşkan, C. (2010). *The effects of self-control and social influence on academic dishonesty: an experimental and correlational investigation* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, E. E. (2017). *Köy enstitülerinin kuruluşunun eğitim planlaması aşamaları açısından analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Çekiç, O., Dağ Ş. (2018). “Öğretmenlerin Öz Denetimi” 10. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Nevşehir, Türkiye, 27-30 Nisan 2018.
- Çetin, Y.Y. (2008). Ahmed Yesevi, Yunus Emre ve Hacı Bektaş Veli’de insan anlayışı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli*, 47, 43-49.
- Çınar, A. (2011). Yunus Emre Düşüncesinde Hayat ve Ölüm Teması. *Eskişehir Valiliği X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*, 158-164.
- Çiltaş, A. (2011). Eğitimde Öz-Düzenleme Öğretiminin Önemi Üzerine Bir Çalışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3 (5), 1-11
- Çöp, S. (2015). *Lider-üye etkileşim algısı ile örgütsel sessizlik davranış algısı arasında öz denetim kişilik özelliğinin aracılık rolü: otel işletmeleri üzerine bir araştırma (yayımlanmamış doktora tezi)*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çubukçu, İ.A. (1971). Yunus Emre ve din felsefesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 1-15.
- Çukurlu, T. (2011). Sayılar ve Yunus Emre. *Eskişehir Valiliği X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*, 165-180.
- Dantı, E.-G. Ve Sagiv, L. (2014). Overriding “doing wrong” and “not doing right”: validation of the dispositional self-control scale (DSC). *Journal of Personality Assessment*, 96, (6), 640–653.
- Davies, L. M., Kuipers, M. A. G., Junger, M. Ve Kunst, A.E. (2017). The role of self-control and cognitive functioning in educational inequalities in adolescent smoking and binge drinking. *BMC Public Health*, 1-9.

- DeCamp, W. (2015). Why so many questions? measurement issues and the attitudinal self-control scale. *Deviant Behavior*, 36, 463–473.
- Delisi, M. Beaver, K. M., Vaugh, M. G. Trulson, C.R. Kosloski, A. E. Drury, A.J. vd. (2010). Personality, gender, and self-control theory revisited: results from a sample of institutionalized juvenile delinquents. *Applied Psychology in Criminal Justice*, 6(1).31-46.
- Demir, S. B. (Ed.) (2014). *Eğitim araştırmaları nicel, nitel ve karma yaklaşımlar* (4th Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Demirel, D. (2017). *Psikosomatik bozukluklar ve öz-denetim arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirezen, E. Ve Coşansu G. (2005). Adölesan çağı öğrencilerde beslenme alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *İstanbul Ü. Florence Nightingale HYO, Halk Sağlığı Hemşireliği AD*, 14(8), 174-178.
- Doğramacı, M. (2006). *Bizim Yunus / Yunus Emre hayatı ve divanı*, İstanbul: Kitsan.
- Dora, A. G. (2012). *The contribution of self-control, emotion regulation, rumination, and gender to test anxiety of university students* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Drosescu, P. Ve Puni, A. R. (2016). The self-control diary-a mirror of health for athlet *Sp. Soc. Int. J. Ph. Ed. Sp. Special Issuees*, 16, 19-26.
- Duckworth, A. Gendler, T. S. ve Gross, J. (2014). Self-control in school-age children. *Educational Psychologist*, 49:3, 199-217.
- Duckworth, A. ve Seligman, M. (2005). Self-discipline outdoes iq in predicting academic performance of adolescent. *Sage Journals*, 16(12), 939-944.
- Duran, H. (1997). Yunus'ta sülük sistemi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 4, 1-10.
- Durmuş, A., Ekşi, H., Durmuş, H., Otrar, M., Karatekin, N. ve Koç, P. (2005). *Helik anne baba kitabı öz denetim*. İstanbul: EDAM.
- Dursun, E. (2009). *Din felsefesi açısından Yunus Emre'de tanrı ve insan* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Duyan, V., Gülden, Ç. Ve Gelbal, S. (2012). Öz-denetim ölçeği ödö: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 25-38.
- Emre, M. E. (2013). *Yunus Emre divanı ve şerhi*. İstanbul: Gelenek.
- Englert, C., Zavery, A. ve Bertrams, A.(2017). Too exhausted to perform at the highest level? on the importance of self-control strength in educational settings. *Department of*

- Educational Psychology, Institute of Educational Science, University of Bern, Bern, 8,1-6.*
- Erdaş, K. D. (2010). *Lider-üye mübadelesi, algılanan örgütsel destek ve öz denetim kişilik özelliğinin örgütsel vatandaşlık davranışları üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, K. (2011). Sezai Karakoç 'un aynasından Yunus Emre'yi seyretmek. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, (2). 106-120.
- Ergin, F. (2009). *Din psikolojisi açısından Yunus Emre'de allah inancı ve din duygusu* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuzmayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Ergün, M. (1997). *Yunus Emre'de tasavvuf ve eğitim* (2. Baskı). Ankara: Ocak.
- Ergün, M. (2011). Tasavvuf Eğitimi Açısından Yunus Emre. *IX. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni (6-8 Mayıs 2010)* içinde (s. 321-345). Eskişehir: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Erkutlu, H. (2012). Öğretmen Tükenmişliği Üzerinde Psikolojik Dayanıklılık ve Öz izlemenin Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 186-197.
- Erman, E. (2005). *Mistik dindarlarda benlik kontrolü (self-control) ve ahlâki güç* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Fagen, S. A. Long, N. J. ve Stevens, D. J.(1975). Teaching children self-control : preventing emotional and learning problems in the elementary school. *Columbus, OH : Charles E.Merrill*, ss.271.
- Forgas, J. P., Baumeister, R. F. ve Tice, D. M. (2009). The Psychology of Self-Regulation An Introductory Review. Forgas J. P., Baumeister R. F. ve Tice D. M. (Ed.), *The Sydney Symposium Of Social Psychology* içinde (s. 26-55). Sydney: The University Of New South Wales.
- Franzoi, S. L. (2009). *Social psychology* (5th ed.). China: McGraw.Hill.
- Fried, I., Mukamel, R. ve Kreiman, G. (2010). Internally generated preactivation of single neurons in human medial frontal cortex predicts volition. *Neuron*, 69(3), 404-406.
- Freud, S. (1926). Inhibitions, symptoms and anxiety. *Hogarth Press*,.20, 75- 175,
- Freud, S. (1896). Further remarks on the defense neuro-psychoses collected papers. *New York, Basic Books*, 1, 155-182.
- George, H. M.(1934) *Mind, self, and society*. Chicago: University of Chicago Press, 1934.
- Gough, H. G. (1956). *California psychological inventory*. England: Consulting Psychologists Press.

- Göçgün, Ö. (1995). Sosyal Realite Açısından: Yunus Emre'de "Birlik" Fikri. *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları*; 69. 363-370.
- Gökalp, H. (2009). Risâletü'n - nushiyye, tahkiyevî unsurlar. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic Dergisi*, 4, (7), 485-521.
- Gökçe, E. (2008). İştin ey yarenler -Yunus Emre yorumları-. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli*, 47, 211-215.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gölpınarlı, A. (1965). *Yunus Emre risalat al-nushiyya ve divan*. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası.
- Gölpınarlı, A. (1979). *Yunus Emre hayatı ve bütün şiirleri*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Gözüm, S. ve Aksayan, S. (1999). Öz-etkililik-yeterlik ölçeği'nin türkçe formunun güvenilirlik ve geçerliliği. *Atatürk Üniversitesi. Hemşirelik Yüksekokul Dergisi*, 2,(1), 21-34.
- Günşen, A. (2003). Çağlar üstü kimliği ve Türkçesiyle Yunus Emre. *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (28). 1-15.
- Hardin, E. E. (2004). Factor Structure of the Self-Construal Scale Revisited: Implications for the Multidimensionality of Self-Construal. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(3):327-345.
- Harma, M. (2008). *The impact of parental control and marital conflict on adolescents' self-regulation and adjustment* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: a developmental perspective*. New York, NY: Guilford Press.
- Heiby, E. M. (1982). A Self-Reinforcement Questionnaire. *Behaviour Research And Therapy*, 20(4), 397-401.
- Hirt E. R., Clarkson J. J. ve Jia L. (Ed.) (2016). *Self regulation and ego control*. United Kingdom: Elsevier.
- Işık, C. (2011). Sözlü Geleneğe Göre Yunus Emre ve Önemi. *Eskişehir Valiliği X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*, 477-490.
- James, W.(1890). *The principles of psychology*, New York, H. Holt and Company, 1890.
- Kalecik, S. (2016). *Emotion regulation, self-control, novelty seeking, depression and social anxiety symptoms in relation to problematic internet and smartphone use*

- (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kanfer, F. H. (1970). *Self-regulation: research, issues and speculations*. In C. Neuringer and J. L. Michael (Ed.), *Behavior Modification in Clinical Psychology*. New York: Appleton-Century-Crofts, 178-220.
- Kanfer, F. H. (1977). *The many faces of self-control, or behavior modification changes its focus*. In R. B. Stuart (Ed.), *Behavioral self-management*. New York: Brunner/Mazel, 1-48.
- Kapusuzoğlu, Ş. (2008). Yönetimde Özdenetim. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 141-156.
- Kapusuzoğlu, Ş.(2006). Yönetimde Öz Denetim. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi XII. Eğitim Bilimleri Kongresinde Sözlü Bildiri*,6(1). 1-16.
- Karacoşkun, M. D. (2011). Yunusun Şiirleri Işığında İşlevsel Sevginin Psikolojik Çözümlemesi. *Eskişehir Valiliği X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*, 515-524.
- Karakaya, T. (2011). Çağımızın Sorunları Karşısında Yunus Emre'nin Felsefesinin Evrensel Boyutu ve Hümanizmi. *Eskişehir Valiliği X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*, 525-538.
- Karataş M. (2013). *Emniyet genel müdürlüğü merkez teşkilatı'nda çalışan polis teşkilatı mensuplarında öz denetim ve sosyal sorun çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karim, S., Ghavam, E. (2011). The relationship between self-control, self-effectiveness, academic performance and tendency towards academic cheating: a case report of a university survey in iran. *Malaysian Journal of Distance Education*, 13, (2), 1-8.
- Kaur, S., Kramer, M. Ve Mullainathan, S. (2015). *Self control at work*. *journal of political economy*, 123 (6), 1227 - 1277.
- Kaygusuz, C. ve Özpolat, A. G. (2016). An analysis of university students' levels of self-control according to their ego states. *Eurasian Journal of Educational Research, Issue*, 64, 197-212.
- Koellhoffer, T. T., Murphy, M. M. ve Banas, S. L. (2009). Character education: being fair and honest. chelsea house. *An imprint of Infobase Publishing*, 1-128.
- Kontautienė, V. ve Vilkas, A. (2014). Development of physical and self-control abilities of junior schoolchildren (10–11 years old). *Education Physical Training Sport*. 3(94), 31–39.
- Kotku, M. Z. (1994). *Cennet yolları (hadislerle ilim)*. İstanbul: Seha.
- Kösterelioğlu, İ. Ve Çelen, Ü. (1986). Öz değerlendirme yönteminin etkililiğinin değerlendirilmesi. [DX Reader sürümü]. *İlköğretim Online*, 15(2), 671-681, 2016. [Online]:<http://ilkogretim-online.org.tr> doi: <http://dx.doi.org/10.17051/io.2016.44304>.

- Lazarus, R. S. (1977). *Psychological stress and coping in adaptatin and illness*. In Z. J. Lipowski, D. R. Lipsittve P. C. Whybrow, (Ed.), *Psychosomatic medicine Current trends and cilinical implications*. new york oxford universty press, 14-26.
- locke, e, a ve latham, g p. (1991). a theory of goal setting and task performance. *The Academy of Management Review*, 16 (2), 480-483.
- Longshore, D. Chang, E. Ve Messina, N. (2005). Self-control and social bonds: a combined control perspective on juvenile offending. *Journal of Quantitative Criminology*, 21(4), 419-437.
- Lowe, M, L. Haws, K.,L. (2014). (Im)Moral support: the social outcomes of parallel self-control decisions. *Journal Of Consumer Research*.41, 489-505.
- Maraşlı, M. (2017). *Avrupa birliği'ne uyum bağlamında radyo ve televizyon yayınlarında denetim, uygulamada ortaya çıkan sorunlar ve özdenetim* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mccullough, M.E ve Willoughby, B. (2009). Religion, self-regulation, and self-control: associations, explanations, and implications. *Psychological Bulletin*, 135(1), 69-93.
- MEB. (2005). *İlköğretim 1-5. Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı*. Ankara: MEB, Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Mele, A. R. (1995). From Self-Control To Autonomy. *Oxford Üniversity Press*, 3-281.
- Mezo, P. G. (2005). *The self-control and self-management scale (SCMS): a general measure of self-control and self-management skills* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hawai'i Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Hawai'i.
- Mischel, H. N. ve Mischel, W. (1983). The development of children's knowledge of self-control strategies. *Society For Research In Child Development*, 54(3), 603-619.
- Mistar, J (2011). A Study Of The Validity And Reliability Of Self-Assessment. *TEFLIN Journal*, 22(1), 1-14.
- Nebioğlu, M., Konuk, N., Akbaba, S. ve Eroğlu, Y. (2012). The investigation of validity and reliability of the turkish version of the brief self-control scale. *Klinik Psikofarmakoloji Bulten*, 22,(4), 340-351.
- Necka, E. (2015). Self-Control Scale AS-36: Construction and validation study. *Polish Psychological Bulletin* , 46(3) ,488–497.
- Oğur, S. (2012). *Kız teknik ve meslek liselerinde görev yapan meslek dersi öğretmenlerinin özdenetim yeterliliğinin öğrenciler tarafından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü. (2006). *Temel eğitime destek projesi "Öğretmen Eğitimi bileşeni" Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri*. Ankara.
- Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü. (2017). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri*. (Yayın no. 2017/15 – 30091). Ankara. Resmi Gazete.

- Özan, S. ve Yurdabakan, İ. (2008). Öz ve akran değerlendirmenin temel iletişim becerileri başarısı üzerindeki etkileri. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 27, 27-39.
- Özcan, B. (1989). Yunus Emre'deki Sevginin Kaynağı. *D. E. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 559-580.
- Özçelik, M. (2007). Anadolu'nun Sönmeyen İki Işığı: Mevlana ve Yunus Emre. *Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları ISBN: 978-975-7382-33-1. Mevlana –Celâlettin'i Rumi-800. Yıl,30*, 50-59.
- Özgül, O. (2017). *Lise öğrencilerinde öz denetim ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi (Elazığ İli Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Özgüle, E. (2011). *Mediating role of self-regulation between parenting, attachment, and adjustment in middle adolescence* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pala, İ. (1995). Yunus Emre'de Ölüm Düşüncesi. *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları*; 69. 531-543.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Peker, N. (2012). Özdenetimin Sporcuların Performans Ve Kaygı Düzeylerindeki Rolü. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 39-48.
- Rehm L. P., Kornblith, S. J., O'hara, M. W., Lamparski, D. M., Romano, J. M. ve Volkin, J. I. (1981). An evaluation of major components in a self-control therapy program for depression. *Behavior Modification*, 5(4), 459-489.
- Rehm, P.L. (1976). Studies of Self-Control Treatment of Depression. *Eric Clearinghouse*, 1-9.
- Rosenbaum, M. (1980). A schedule for assessing self-control behaviors: Preliminary findings. *Behavior Theraphy*, 11(1), 109-121.
- Rosenbaum, M. Ve Ronen, T.(2001). Self-control skills training. *Common Language For Psychotherapy (Clp) Procedures*. 1-2.
- Rosenbaum, M., ve Ben-Ari, K. (1985). Learned helplessness and learned resourcefulness: effects of noncontingent success and failure on individuals differing in self-control skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(1), 198-215.
- Rosenbaum, R. (1990). Strategic Psychotherapy. In R. A. Wells & V. J. Giannetti (Ed.), *Applied Clinical Psychology. Handbook Of Brief Psychotherapies* ss. 351-403). New York, NY, US: Plenum Press.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized Expectancies For Internal Versus External Control Of Reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1-28.

- Rude, S. S., (1986). Relative Benefits of Assertion or Cognitive Self-Control Treatment for Depression as a Function of Proficiency in Each Domain. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(3), 390-394.
- Schroder, K. E. E., Ollis, C. Ve Davies, S. (2013). Habitual self-control: a brief measure of persistent goal pursuit. *European Journal Of Personality, Eur. J. Pers.*27, 82-95.
- Schunk, D. H. (2001). Social Cognitive Theory And Self Regulated Learning. In B.J. Zimmerman Ve D.H Schunk (Ed.), *Self-Regulated Learning And Academic Achievement: Theoretical Perspectives* (2nd Ed., Ss. 125-152). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Schunk, D. H.(2005). Commentary on self-regulation in school contexts. *Learning And Instruction*, 15, 173- 177.
- Schunk, D.,& Ertmer, P. A. (2000). Self-Regulation and Academic Learning: Self-Efficacy Enhancing Interventions. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of Self-Regulation* (Pp. 631-649). San Diego, CA: Academic Press.
- Seligman, M. E. P.ve Donald S. Hiroto (1975). Generality of learned helplessness in man. *Journal of Personality and Social Psychology*, 31(2), 311-327.
- Sender, R. Fuchs, S.ve Milo, R. (2016). Revised estimates for the number of human and bacteria cells in the body. *Plos Biology*, 2-14.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*. (24. Baskı). Ankara: Yargı Yayınları.
- Sezer, A., R. (1967). *The concept of love in Yunus Emre's thought* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).Institute of İslamic Studies, McGill Üniversitesi, Montreal.
- Sivri, M. (2011). Yunus Emre Felsefesinde Hareketle Anadolu ve Avrupa Aydınlanmasına Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. *Eskişehir Valiliği X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*, 819-837.
- Steinberg, L. (2015). How Self-Control Drives Student Achievement. *Educational Leadership*, 28-32.
- Sugiwaka, H. Ve Okouchi, H. (2004). Reformative self-control and discounting of reward value by delay or effort. *Japanese Psychological Research*,46(1), 1-9.
- Taneri, A. (1997). *Yunus Emre'de Türk ve İslam değerleri*. Ankara: Ocak.
- Tangney, J.P., Baumeister, R.F. ve Boone, G.M. (2004).High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72(2),271-324.
- Tatçı, M. (2011). Aşk İmamdır Bize Yunus Emre'nin Bir Şiirinin Yorumu. *Eskişehir Valiliği X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*, 867-891.
- Tatçı, M, Özay İ., ve Babacan, İ. (2008). Şeyh Mustafa Selâmî efendi şerh-i âşık Yûnus. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*. 9,(22), 161-200.

- Tatçı, M. (1990). *Yûnus Emre Dîvânı*. [Kitabın Elektronik versiyonu]. https://archive.org/details/YunusEmreDivani_201310.
- Tatçı, M. (1991). Bir Yunus Emre Takipçisi Bursalı Aşık Yunus. *Diyanet Dergisi Dini İlmî Üç Aylık Dergi*, 27 (1), 155-160.
- Tatçı, M. (2008a). *Yunus Emre külliyatı 1 Yunus Emre Divanı inceleme*. İstanbul: H.
- Tatçı, M. (2008b). *Yunus Emre külliyatı 2 Yunus Emre Divanı tenkitli metin*. İstanbul: H.
- Tatçı, M. (2012). İslami Türk Edebiyatına Tesir Bakımından Yunus Emre. *İslami Türk Edebiyatı Sempozyumu*, 97-161.
- Tatçı, M. (2014). *Yunus Emre divan-ı ilahiyat* (3. Baskı). İstanbul: H.
- Tatçı, M. (2017). *Yunus Emre yorumları işitin ey yarenler* (5. Baskı). İstanbul: H.
- Thomas, B. (2015, 3 Kasım). The man who tried to weigh the soul. *Discover*.
- Timurtaş, F. (1980). *Yunus Emre divanı bütün şiirler*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Tolle, E. (2006). *Var olmanın gücü*, İstanbul: Koridor.
- Toprak, Burhan. (2006). *Yunus Emre divanı*. (3. Baskı). İstanbul: Promat Basım Yayın.
- Tural, S. (1995). Benlik kavramı ve Yunus Emre'nin şiirinde benlik. *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları*; 69. 215-222.
- Türer, O. (1991). XIII. Asırda Anadolu'da Tasavvuf ve Yunus Emre. *Diyanet Dergisi Dini İlmî Üç Aylık Dergi*, 27, (1), 87-100.
- Türk Dil Kurumu (2006). *Güncel Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Türkeş, M., C. (2004). *Ergenlerden sapkın davranışın nedenleri olarak özdenetim ve aile içi denetim mekanizmalarının analizi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Ulaş, A. H., Epçaçan, C., Sökmen, Y. ve Yasul A. F. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının öz denetim beceri düzeyleri ile üst biliş farkındalık düzeyleri arasındaki ilişki. *Journal of Language And Literature Education*, (15), 134-148.
- Uysal, İ. N. (2014). *Yunus Emre divanı (Karaman nüshası)*. İstanbul: Kesit.
- Ürkmez, M. (2008). Büyük Türk mutasavvıfı Yunus Emre. *Türk- İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6, 161-181.
- Üstün F. Ve Kılıç C. K. (2016). Örgüt kültürünün örgütsel güven ve özdenetim üzerine etkisi: sağlık çalışanları üzerine bir araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 18 (30), 19-27.
- Vural, H. (2011). Yunus Emre'de Ölüm Düşüncesi ve Ölüme Dair İfade Sıklığı. *Eskişehir Valiliği X. Uluslararası Yunus Emre Sevgi Bilgi Şöleni Bildirileri*, 975-987.

- Wagner, M. K., Holden, E. W. ve Jannarone, R. J. (1988). Factor structure of the heiby self-reinforcement questionnaire. *Journal of Clinical Psychology* 44(2), 198-202.
- Walters, G. D. (2016). Are behavioral measures of self-control and the grasmick self-control scale measuring the same construct? a meta-analysis. *American Journal Of Criminal Justice* ,41, (2), 151-167.
- Watson, D. L.ve Tharp, R. G. (1981). *Self-Directed Behavior: Self-Modification For Personal Adjustment*. Monterey, Calif. Brooks/Cole Pub. Co.1981.
- Williams, R. L., Moore, C. A., Pettibone, T. J. ve Thomas, S. P. (1992). Construction and validation of a brief self-report scale of self-management practices. *Journal Of Research In Personality*, 26(3), 216-234.
- Yaran, C. S. (2010). Yunus Emre'ye Yeni Yaklaşımlar. Erdem Etiği Açısından Yunus Emre'nin Ahlak Felsefesi. Başer H. B. (Ed), *Doğumunun 770. Yıldönümünde Uluslar Arası Yunus Emre Sempozyumu*(ss. 85-97). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür.
- Yaran,. C. S. (2008). Mevlana ve Yunus Emre'de Dinler ve Mezhepler Arası Barış: Nedenler ve Çözümler. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. Din ve Dünya Barışı Uluslararası Sempozyum*. 4777, (04), 112-126.
- Yasa, M. (2006). Yunus Emre'nin kötülük problemine ilişkin özgün çözümlemesi: bir aşğın acıları tanrı ile sesli konuşması'nın ufuk açan değeri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*,22, 99-101.
- Yavuz, K. (1990). Yunus Emre'nin İç Benine Dini Ve Psikolojik Yaklaşımlar. *Atatürk Üniversitesi İlahiyât Tetkikleri Dergisi*, 9, 12-21.
- Yavuz, K. (2001). Yunus Emre'nin Kişiliğinde İnsanın Kendini Bulması. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, (1). 4-8.
- Yaylagül, Ö. (2014). Yunus Emre'nin Kavramı Dünyası. *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*, 449-459.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, F. (1992). *Yunus Emre hayatı-düşüncesi-etkisi*. İstanbul: Marifet.
- Yurdabakan, İ. Ve Uzun A. (2011). İlköğretim öğrencilerine yönelik öz-değerlendirme tutum ölçeğinin güvenirlik ve geçerliliği, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 145-155.
- Zimmerman, B. J. (2000). *Handbook of self-regulation*. New York: Academic Press.

Ekler

Ek A:

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri (2006)**Yeterlik Alanı: Kişisel ve Mesleki Değerler-Mesleki Gelişim****A**

Kapsam: Öğretmen, öğrencileri birey olarak görür, değer verir. Öğrencilerin sosyal ve kültürel farklılıklarını, yaptıklarını ve ilgilerini dikkate alarak en yüksek düzeyde öğrenmeleri ve gelişmeleri için çaba harcar. Öğrencilerinde geliştirmek istediği kişilik özelliklerini kendi davranışlarında gösterir. Diğer öğretmen, yönetici ve uzmanların başarılı deneyimlerinden yararlanır. Öz değerlendirme yaparak değişim ve sürekli gelişim için çaba harcar. Yeni bilgi ve fikirlere açıktır, kendisini ve kurumu geliştirmede etkin rol oynar. Mesleği ile ilgili mevzuatı (yasa, yönetmelik, genelge v.b.) izleyerek bunlara uygun davranır.

Yeterlilikler**Yeterlik Göstergeleri****A1.ÖĞRENCİLERE DEĞER VERME, ANLAMA VE SAYGI GÖSTERME**

Öğretmen, öğrencilerin her birinin önemli ve değerli olduğunu kendilerine fark ettirebilmeli ve özelliklerine uygun davranabilmelidir. Onların bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, kültürel farklılıklarına ve gereksinimlerine ilişkin anlayışını, farkındalığını öğrencilerinin öğrenmesini desteklemek ve daha ileriye götürmek için kullanabilmelidir.

A1.1. Plânında ve uygulamalarında öğrencilerin gereksinimlerine yanıt verecek farklı etkinlikler sunar. (C1.1; C1.2;C5.1;C5.5;D4.5)

A1.2. Oturma düzenini öğrenci özelliklerine ve onların öğrenmelerini kolaylaştırabilecek biçimde düzenler. (C3.2;C3.3)

A1.3.Öğrenmeyi kolaylaştırmak için uygun materyal, kaynak ve etkinlik seçme ve bunları geliştirmede öğrencilerin özelliklerini dikkate alır. (C2.2)

A1.4.Öğrencilerin farklı etkinlikler önermesine ve bunlara katılmasına olanak sağlar.

A1.5.Öğrencilerini etkin biçimde dinler.

A1.6. Öğrencilerin fikirlerine ve ürettiklerine değer verir. (B3.5)

A1.7. Öğrenciler sorulara farklı yanıtlar verdiğinde olumlu tepki gösterir.

A1.8. Sözel tepkilerinde ve davranışlarında saygı öğelerine yer verir.

A1.9. Sınıf içi ve dışı etkinliklerde öğrencilerin sosyal ve kültürel özelliklerine uygun olarak çeşitliliğe yer verir. (B1.4)

A1.10. Öğrencilerin sevgi ve saygıya dayalı ilişkiler geliştirmelerine ortam oluşturur.

A1.11. Öğrencilere ödev verirken ve sınıf dışı çalışmalar yaptırırken hem onların hem de çevrenin gereksinim ve olanaklarını dikkate alır. (B1.3;C4.3)

A1.12. Farklı özel eğitim gereksinimi olan öğrenciler için

A2. ÖĞRENCİLERİN, ÖĞRENEBİLECEĞİNE VE BAŞARACAĞINA İNANMA

Öğretmen, öğrencilerinin yaşantıları ve düzeyleri ne olursa olsun, onların eğitim kazanımlarını sürekli arttırmayı amaç edinmeli, onlara öğrenme ve başarıma konusunda özgüven kazandırabilmelidir.

A3. ULUSAL VE EVRENSEL DEĞERLERE ÖNEM VERME

Öğretmen, çocuk hakları, insan hakları, anayasa ve demokrasi ilkelerini benimseyerek her toplumun kendine özgü kültürel yapısı, değerleri olduğu anlayışıyla öğrenme yaşantıları düzenleyebilmelidir.

Ulusal ve evrensel değerleri benimsemeli, uluslararası anlayışı, iş birliğini, dostluğu, barışı destekleyerek, öğrencilerinin de bu değerleri kazanması için çaba gösterebilmelidir.

öğrenme amaçları belirleyerek uygun ortamlar hazırlar.

A1.13. Öğrencinin geçmişine ve sosyo - ekonomik durumuna göre ön yargısız davranır.

A2.1. Öğrencilerde öğrenmeye ilişkin olumlu tutum geliştirmeyi amaçlar.

A2.2. Öğrencilerin farklı öğrenme özelliklerine sahip olduklarının farkındadır.

A2.3. Çalışmalarını planlar ve uygularken, öğrencilerin her birini var olan kazanım düzeylerinden daha ileriye götürmeyi amaçlar.

A2.4. Öğrenmeyi engelleyen etmenleri analiz ederek öğrencilerin ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler yapar. (D4.1-D4.5)

A2.5. Öğrenme ve başarmanın çeşitli yolları olduğu konusunda öğrencileri bilgilendirir. (D3.4)

A2.6. Öğrencilerin düzeylerine uygun ve ulaşılabilecek amaçlar belirler.

A2.7. Farklı düzeydeki öğrencilerin öğrenme çabalarını cesaretlendirir.

A2.8. Öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmeleri için onlara sınıf içi ve dışında çeşitli etkinlikler ve olanaklar sunar. (E1.4;E1.5)

A2.9. Öğrencilerin başarılarını öne çıkarır ve destekler. (D3.6)

A2.10. Her öğrencinin başarılı olacağına inanır.

A2.11. Beklentilerini oluştururken bireysel farklılıkları dikkate alır.

A3.1. Sınıf içi ve dışında çocuk haklarının korunması ve uygulanmasında etkin rol alır.

A3.2. İnsan haklarına uygun biçimde davranır.

A3.3. Uluslara, bireylere ve inançlara karşı ayrımcılık yapmaz.

A3.4. Sınıf içi ve dışı etkinliklerde demokratik davranır.

A3.5. Öğrencilerde ulusal ve evrensel değerlerin gelişmesini destekler ve model olur.

A3.6. Öğrencilerine bireysel ve kültürel farklılıkları olabileceğine ilişkin anlayış kazandırmaya yönelik çalışmalara yer verir.

A3.7. Sınıf içi ve dışı çalışmalarında, toplumsal ve meslekî etik değerleri benimser ve bunlara uygun davranır.

A3.8. Bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili yasal ve ahlâki sorumlulukları bilir ve bunları öğrencilere kazandırır.

A4.ÖZ DEĞERLENDİRME YAPMA

Öğretmen, sınıf içi ve dışı çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla analiz edebilmeli, öz değerlendirme yapabilmeli, yeni bilgi ve fikirlere açık olarak kendini sürekli geliştirebilmelidir.

A5. KİŞİSEL GELİŞİMİ SAĞLAMA

Öğretmen, kendini geliştirme sorumluluğunun bilincinde, istekli, sebatlı, canlı, enerjik ve yaratıcı olabilmelidir. Eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim becerileri ve estetik anlayışını geliştirebilmeli ve etkili kullanabilmelidir.

A6. MESLEKİ GELİŞMELERİ İZLEME VE KATKI SAĞLAMA

Öğretmen, meslekî gereksinimlerinin farkında olarak kendini ve öğretme-öğrenme sürecini geliştirmek için hizmet içi eğitim, toplantı, seminerlere katılabilmeli, alanı ile ilgili yayınları izleyebilmelidir. Bu tür etkinliklere katkı getirme çabası içinde olabilmelidir.

A4.1. Sınıf içi ve dışı çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla analiz ederek öz değerlendirme yapar.

A4.2. Öz değerlendirmeden elde ettiği verileri kendini ve öğretme- öğrenme sürecini geliştirmek için kullanır.

A4.3. Kendi performansını değerlendirirken öğrenci, veli, öğretmen ve yönetici görüşlerinden yararlanır.

A4.4. Farklı görüşlere ve eleştirilere açıktır.

A4.5. Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerde ortaya çıkan davranış ve öğrenme sorunlarının nedenlerini önce kendisinde arar.

A5.1. Bireysel gücünün ve yetkinliğinin farkındadır.

A5.2. Kişisel bakımına ve sağlığına özen gösterir.

A5.3. Davranışlarında tutarlı ve dürüştür.

A5.4. Zorluklarla mücadele eder.

A5.5. Stresle başa çıkma yollarını bilir ve kullanır.

A5.6. Özgüvene sahiptir.

A5.7. Üst düzey düşünme becerilerine sahiptir ve bunları kullanır.

A5.8. Zaman yönetimiyle ilgili stratejileri bilir ve kullanır.

A5.9. Yeni fikirlere ve değişime uyum sağlar.

A5.10. Türkçe'yi kurallarına uygun ve anlaşılabilir bir biçimde kullanır.

A5.11. Mesleğini severek ve isteyerek yapar.

A5.12. Teknoloji okur-yazarıdır (teknoloji ile ilgili kavram ve uygulamaların bilgi ve becerisine sahiptir).

A5.13. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeleri izler.

A5.14. Kişisel ve mesleki duyarlılıklarını artırmak için kültür ve sanat etkinliklerine katılır.

A5.15. Bilimsel araştırma yapmaya isteklidir.

A6.1. Meslekî gereksinimlerinin farkındadır.

A6.2. Meslekî gelişimini desteklemek ve verimliliğini artırmak için bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanır.

A6.3. Meslekî bilgi, beceri ve yeterliklerini geliştirmek amacıyla, hizmet içi eğitim, toplantı ve seminerlere katılır.

A6.4. Meslekî gelişimine yönelik yayınları izler.

A6.5. Öğrenme-öğretme sürecini iyileştirmek için eylem araştırmaları yapar.

A6.6. Öğretmen örgütleriyle iş birliği yaparak karar verme sürecine katılır. (E2.4)

A6.7. Meslekî gelişim plânı hazırlar ve kendini bu doğrultuda geliştirmek için sürekli çaba harcar.

A6.8. Kendi gelişim plânı ile ilgili olarak meslekî kurallar kapsamında gerektiğinde üyesi olduğu meslek örgütüyle iş birliği yapar. (E2.4)

A6.9. Bilgi ve iletişim teknolojilerinden (on-line dergi, paket yazılımlar, e-posta, v.b) bilgiyi paylaşma amacıyla yararlanır.

A7. OKULUN İYİLEŞTİRİLMESİNE VE GELİŞTİRİLMESİNE KATKI SAĞLAMA

Öğretmen, öğrencilerin öğrenmelerini desteklemek ve geliştirmek için okulu çalışanları ile bir bütün olarak düşünmeli ve okulun bir toplum merkezi haline gelebilmesi için onlarla iş birliği yapabilmeli, okul gelişim çalışmalarında öğrencileri ile birlikte etkin rol alabilmeli ve kişisel gelişiminin, okul gelişimine katkı sağlayacağını bilincinde olabilmelidir.

A8. MESLEKİ YASALARI İZLEME, GÖREV VE SORUMLULUKLARI YERİNE GETİRME

Öğretmen görev, hak ve sorumlulukları ile ilgili mevzuatı bilmeli, izlemeli ve bunlara uygun davranabilmelidir.

A7.1. Okulun iyileştirilmesi ve geliştirilmesinin önemli olduğunun bilincindedir.

A7.2. Okulun gelişimine katkı sağlamak ve okulda yaşanan sorunları çözmek için eylem araştırmaları planlar ve yürütür.

A7.3. Okulu geliştirme çalışmalarında öğrencileriyle birlikte etkin rol alır.

A7.4. Diğer eğitimciler, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler ve meslek örgütleriyle iş birliği yapar.

A7.5. Okuldaki sosyal, kültürel ve meslekî çalışmalara etkin biçimde katılır ve gerektiğinde liderlik yapar.

A7.6.Öğrenen okul çalışmalarını destekler ve bu çalışmalara katılır.

A7.7. Okulun iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde çevre olanaklarını kullanır.

A7.8. Okulun geliştirilmesine ve iyileştirilmesine katkı sağlamak için hedeflenen amaçlara ulaşım ulaşılmadığını analiz eder ve gerekli önlemlerin alınmasında katkıda bulunur.

A8.1.Öğretmen görev hak ve sorumlulukları ile ilgili mevzuatı bilir ve buna uygun davranır.

A8.2.Görev hak ve sorumlulukları ile ilgili mevzuattaki değişiklikleri ve yenilikleri takip eder ve öneri getirir.

A8.3. Engellilerin eğitim ve öğretimden yararlanmasına hizmet eden yasa ve yönetmelikleri bilir ve uygun davranır.

A8.4. Engelli öğrenciler için var olan yasa ve yönetmeliklerdeki önlemlerin alınması için çaba harcar.

B Yeterlik Alanı: Öğrenciyi Tanıma

Kapsam:Öğretmen, öğrencinin tüm özelliklerini, ilgi, istek ve ihtiyaçlarını bilir, geldiği ailenin ve çevrenin sosyo - kültürel ve ekonomik özelliklerini tanır.

B1. GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİ TANIMA

Öğretmen öğrencinin fiziksel, sosyal, bilişsel, dil, duygusal, kültürel gelişimine ait düzeyini, öğrenme biçimlerini, güçlü ve zayıf yönlerini, ilgi ve gereksinimlerini bilmelidir.

B1.1. Gelişim ilkeleri ile gelişim alanlarının özelliklerini bilir ve uygulamalarına yansıtır.

B1.2.Öğrencinin gelişim düzeylerini ve bireysel farklılıklarını gözlem, görüşme, bireysel ve grup projeleri, ölçekler vb teknikler kullanarak belirler. (C5.4)

B1.3.Öğrencinin gelişim düzeyi, öğrenme biçimi, ilgi ve gereksinimlerine uygun ödev ve sorumluluklar verir. (A1.11; C1.8; D2.4)

B1.4.Öğrenciyeye ait bilgileri sınıf içi ve dışı çalışmaları çeşitlendirmekte kullanır. (A1.9)

B1.5.Öğrenciyeye ait bilgileri öğrenme ve öğretme sürecini planlama, uygulama ve değerlendirmede kullanır. (C1.2; C3.1)

B1.6.Öğrenciyeye ait kişisel gelişim dosyalarını inceler.

<p>B2. İLGI VE İHTİYAÇLARI DİKKATE ALMA Öğretmen, öğrenmeyi planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinde öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları ile farklı öğrenme biçimlerini göz önünde bulundurabilmelidir.</p>	<p>B1.7.Öğrencinin kişisel gelişim dosyasına gerekli bilgileri ekler. B2.1. Öğretme-öğrenme sürecini bireysel farklılıklara göre planlar. (C1.2) B2.2.Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda değişiklikler yapar. (C5.4) B2.3.Bilgi ve iletişim teknolojilerini de kullanarak, farklı deneyimlere, özelliklere ve yeteneklere sahip öğrencilere uygun öğrenme ortamları hazırlar. B2.4.Öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda değerlendirme yöntemlerini çeşitlendirir. (D1.3; C.5.7; D2.5;)</p>
<p>B3. ÖĞRENCİYE DEĞER VERME Öğretmen, öğrenciyi birey olarak kabul etmeli ve geçmiş yaşantılarına, gelişim özelliklerine, ilgi ve ihtiyaçlarına, öğrenme biçimlerine saygı gösterebilmelidir.</p>	<p>B3.1.Öğrenciye ismiyle hitap eder. (C7.2) B3.2.Öğrencilerle ilgili kayıtlarda gizlilik ilkesine uyar. (E4.8) B3.3.Öğrencilere uygun tartışma ortamı yaratır. B3.4.Öğrencinin kendini ifade edebileceği fırsatlar sunar. B3.5.Öğrencinin fikirlerine ve ürettiklerine değer verir. (A1.6) B3.6.Öğrencilere, diğerlerinin fikirlerine ve ürettiklerine değer vermeleri için model olur. B3.7.Öğrencilerin sahip olduğu değerlere saygı gösterir. (E4.6) B3.8.Öğrencilerin sahip olduğu kültürel değerleri dikkate alır. (E4.2;E4.3)</p>
<p>B4. ÖĞRENCİYE REHBERLİK ETME Öğretmen, öğrencinin kendini ve diğerlerini tanımasına ve kabul etmesine, kendisi ile ilgili farkındalığını günlük hayatta kullanmasına ve olumlu davranışlar geliştirmesine, kendi kendini güdülemesine rehberlik edebilmelidir.</p>	<p>B4.1.Öğrencinin gelişim özellikleri ile ilgili elde ettiği bulguları onlarla paylaşır. (D3.4) B4.2.Öğrencinin güçlü ve zayıf yanlarını fark etmesini ve geliştirmesini sağlayacak ortamlar oluşturur. B4.3.Öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda ilgili uzmanlarla işbirliği yapar. B4.4.Öğrenciyi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda ilgili uzmanlara yönlendirir. B4.5.Öğrencinin kişisel gelişimini ailesi ile paylaşır. (E5.2;D3.8)</p>

C Yeterlik Alanı: Öğretme ve Öğrenme Süreci

Kapsam:Öğretmen, öğretme ve öğrenme süreçlerini plânlar, uygular ve yönetir. Öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlar.

<p>C1. DERSİ PLANLAMA Öğretmen, öğrenci merkezli bir yaklaşımla</p>	<p>C1.1. Ders plânını öğrenciyi merkeze alarak hazırlar.(A1.1;D4.5) C1.2.Ders plânında bireysel farklılıkları dikkate alır. (A1.1; B1.5; B2.1; D4.5;)</p>
--	---

kullanacağı yöntemleri, etkinlikleri, ders araç-gereç ve materyallerini, ölçme-değerlendirme tekniklerini özel alan öğretim programındaki amaç ve kazanımlarla tutarlı olarak öğrencilerle birlikte planlayabilmelidir.

C2. MATERYAL HAZIRLAMA

Öğretmen sahip olduğu olanakları verimli kullanarak ve öğrencilerinin ihtiyaçlarını dikkate alarak öğretim materyallerini hazırlayabilmelidir. Materyalleri hazırlarken teknolojik ve çevresel olanaklardan yararlanabilmeli ve içeriğin sunumunu kolaylaştırıcı olmasına dikkat etmelidir.

C3. ÖĞRENME ORTAMLARINI DÜZENLEME

Öğretmen, öğretim-öğrenme sürecinin etkili olarak gerçekleştirilmesi için, psikolojik ve fiziksel boyutları ile birlikte öğrenme ortamlarını öğrencilerle birlikte düzenleyebilmelidir.

C1.3. Ders plânında amaç ve kazanımların neler olacağını belirtir.

C1.4. Dersi planlarken diğer dersler ve ara disiplinlerle ilişkilendirir, bu konuda diğer öğretmenlerle işbirliği yapar

C1.5. Ders plânında amaca uygun etkinlikleri belirtir.

C1.6. Ders plânında amaca uygun yöntem ve teknikleri belirtir.

C1.7. Ders plânında kullanacağı kaynak ve materyalleri belirtir.

C1.8. Ders plânında ne tür ödev vereceğini belirtir.(B1.3)

C1.9. Ders plânında bilgi ve iletişim teknolojilerinin nasıl kullanılacağına yer verir.

C1.10. Ders plânında izleme ve değerlendirme etkinliklerini belirtir. (D1.2;D1.4)

C2.1.Çalışma yaprakları hazırlar.

C2.2. Materyalleri hazırlarken ve seçerken bireysel farklılıkları dikkate alır.(A1.3)

C2.3. Materyal hazırlamada bilgisayar ve diğer teknolojik araçlardan yararlanır.

C2.4.Öğretim-öğrenme sürecinde materyaller hazırlarken öğrenci görüşlerini de dikkate alır.

C2.5. Materyal hazırlarken kullanışlı ve ekonomik olmasına dikkat eder.

C2.6. Hazırlanan materyalin öğrenilecek içeriğe uygun olmasına dikkat eder.

C2.7. Materyal hazırlarken çevre olanaklarından yararlanır. (E2.5;E2.2;E1.3)

C2.8. Hazırlanan materyalin içeriğin sunumunu kolaylaştırıcı olmasına dikkat eder.

C2.9. Teknolojik ortamlardaki (veri tabanları, çevrimiçi kaynaklar vb.) öğretim – öğrenme ile ilgili kaynaklara ulaşır, bunları doğruluk ve uygunlukları açısından değerlendirir.

C2.10.Öğrencilerin materyal hazırlama ve geliştirmelerine fırsatlar vererek onlarda yaratıcılığın ve estetik anlayışın gelişmesine katkıda bulunur.

C3.1.Öğrenme ortamlarını düzenlerken öğrencilerin farklı ön yaşantılarını dikkate alır.(B1.5)

C3.2.Öğrenme ortamlarını etkinlik türüne göre (bireysel, işbirlikli vb.)düzenler.(A1.2)

C3.3.Öğrenme ortamının fiziksel koşullarını (ısı, ışık, ses durumu vb.) öğrenmeyi destekleyecek biçimde düzenler. (A1.2)

C3.4.Öğrenme ortamını düzenlerken araç ve gereçlerin kullanım ilkelerini dikkate alır.

C3.5. Araç ve gereçlerin güvenli biçimde kullanımı için önlemler alır.

C3.6. Ders araç-gereçlerinin bakımını sağlar, kullanıma hazır halde tutar.

C3.7.Öğretim ortamının temizliği ve havalandırılması için gerekli önlemleri alır.

C4. DERS DIŞI ETKİNLİKLER DÜZENLEME

Öğretmen, eğitimin sürekliliğini ve okul-çevre bütünlüğünü sağlayacak şekilde, öğrencilerinin yaş grubuna ve hedeflere uygun etkinlikler (tiyatro, müze, fabrika, park ve benzeri geziler) planlayıp yürütebilmelidir.

C5. BİREYSEL FARKLILIKLARI DİKKATE ALARAK ÖĞRETİMİ ÇEŞİTLENDİRME

Öğretmen, sınıf içinde çok farklı ihtiyaç, ilgi, yetenek ve özgeçmişe sahip olan öğrencilerle karşı karşıyadır. Onların var olan kapasitelerini geliştirme ve seçenekleri çoğaltan bir eğitim alma hakları olduğunu bilmeli ve öğretim-öğrenme sürecini düzenlerken bunları göz önünde bulundurabilmelidir.

Öğretmen, özel gereksinimi olanlara karşı kendi sorumluluklarının, kanunî yükümlülüklerinin, müdahale şekillerinin, değerlendirme yollarının bilincinde olmalı ve bireysel öğretim planları yapabilmelidir.

C6. ZAMAN YÖNETİMİ

Öğretmen, kendisine ayrılan öğretim ve öğrenme zamanını dersin

C3.8. Teknoloji kaynaklarının etkili kullanımına model olur ve bunları öğretir.

C3.9. Öğretim ortamını öğrencilerin estetik duyarlılığını olumlu yönde etkileyecek biçimde düzenler.

C4.1. Ders dışı etkinlikler için plân hazırlar. (E1.4;E1.5)

C4.2. Ders dışı etkinliklerin dersin amaçlarına uygun olmasına dikkat eder. (E1.4;E1.5)

C4.3. Ders dışı etkinlikleri öğrenci özelliklerini dikkate alarak düzenler. (A1.11;E1.4;E1.5)

C4.4. Ders dışı etkinlikler için gerekli yazışma ve görüşmeleri yapar. (E1.4;E1.5)

C4.5. Ders dışı etkinlikler için gereken araçları temin eder. (E1.4;E1.5)

C4.6. Ders dışı etkinliklerin güvenle gerçekleşmesi için gerekli önlemleri alır. (E1.4;E1.5)

C5.1. Farklı ihtiyaçları dikkate alarak öğrenme etkinlikleri düzenler. (A1.1;D4.5)

C5.2. Öğrencilerin ilerlemelerini izlemek amacıyla kayıtlar tutar.

C5.3. Öğretimi çeşitlendirirken gerektiğinde uzman yardımına başvurur. (E2.1)

C5.4. Yöntemlerini belirlerken bireysel farklılıkları dikkate alır. (B1.2; B2.2;D4.5)

C5.5. Özel sorunları olanlarla ilgili yasal dayanakları bilir. (A1.1; B1.2;B2.2;D4.5;)

C5.6. Bireysel öğrenme planları yapar.

C5.7. Bireysel farklılıkları dikkate alarak ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını çeşitlendirir. (D1.3;B2.4)

C5.8. Öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını dikkate alarak öğrenci merkezli stratejileri destekleyen teknolojiler kullanır.

C6.1. Zamanı etkin kullanacak şekilde dersi plânlar.

C6.2. Öğretim - öğrenme sürecinde zamanı etkin kullanır.

bölmelerini dikkate alarak uygun biçimde kullanabilmeli; öğrencilerini ders içi ve ders dışı çalışmalarda zamanı etkili kullanmaları için yönlendirebilmelidir.

C7. DAVRANIŞ YÖNETİMİ

Öğretmen, öğrencilerin öz denetim kazanabilecekleri; kendi hak ve sorumluluklarının yanısıra diğerlerinin hak ve sorumluluklarını da kavrayabilecekleri, duygu ve düşüncelerini yönetebilecekleri ve kendilerini özgürce ifade edebilecekleri demokratik bir ortam hazırlayabilmelidir.

C6.3. Öğrencilerin ders içi ve ders dışı zamanlarını etkili kullanmaları için yönlendirmeler yapar.

C7.1. Öğrencilerine yapıcı, açıklayıcı ve geliştirici geri bildirimler verir. (D3.4;D3.7)

C7.2. Öğrencilere isimleriyle hitap eder.(B3.1)

C7.3. Öğrencilerin başarılı yönlerini öne çıkarır.

C7.4. Davranış yönetiminde bireysel farklılıkları dikkate alır.

C7.5. Öğrencilerin kendilerini güven içinde hissetmelerini sağlayacak ortam oluşturur.

C7.6. Sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte belirler.

C7.7. Öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yönetebilmelerinde rehberlik eder.

C7.8. Öğrencilerin kendilerini güdülemeyi öğrenmeleri için olanak sağlar.

C7.9. Öğrencilerin öz denetim becerilerini geliştirmesine rehberlik eder.

C7.10. Araç-gereç ve teknolojinin kullanıldığı öğrenme ortamlarında sağlık ve güvenliğe öncelik veren önlemleri uygular.

C7.11. Kişiler arası problem çözme becerilerine sahiptir ve öğrencilerde de bu becerilerin gelişmesi için rehberlik eder.

D Yeterlik Alanı: Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme

Kapsam: Öğretmen, öğrencilerin gelişim ve öğrenmelerini değerlendirir. Öğrencilerin kendilerini ve diğer öğrencileri değerlendirmelerini sağlar. Ölçme sonuçlarını daha iyi bir öğretim için kullanır; sonuçları öğrenci, veli, yöneticiler ve öğretmenlerle paylaşır.

D1. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YÖNTEM VE TEKNİKLERİNİ BELİRLEME

Öğretmen, öğrenci kazanımlarını değerlendirmeye uygun ölçme stratejilerine ve araçlarına karar vererek, ölçme ve değerlendirme planını

D1.1. Hangi amaçla ölçme ve değerlendirme yapacağına karar verir.

D1.2. Amaca uygun ölçme araçlarını belirler.(C1.10)

D1.3. Ölçme araçlarını çeşitlendirir(B2.4;C5.7)

D1.4. Çok yönlü değerlendirme için alternatif ölçme araçlarını belirler. (Portfolyo, kavram haritaları,gezi, gözlem, görüşme vb.)

D1.5. Ölçme ve değerlendirmeye yönelik plan yapar.(C1.9)

hazırlayabilmelidir.

**D2. DEĞİŞİK ÖLÇME
TEKNİKLERİNİ
KULLANARAK
ÖĞRENCİNİN
ÖĞRENMELERİNİ
ÖLÇME**

Öğretmen, öğrencilerin belirlenen öğretim hedeflerine ulaşma düzeylerini ölçebilecek en uygun ölçme yöntem ve stratejilerini uygulayabilmeli; öğrencilerin gelişim ve öğrenmelerini düzenli olarak izleyebilmelidir.

**D3. VERİLERİ
ANALİZ EDEREK
YORUMLAMA,
ÖĞRENCİNİN
GELİŞİMİ VE
ÖĞRENMESİ
HAKKINDA GERİ
BİLDİRİM SAĞLAMA**

Öğretmen, ölçme sonuçlarını uygun teknikler kullanarak yorumlayabilmeli, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek geri bildirim sağlamalı ve gerekli önlemleri alabilmelidir.

**D4.SONUÇLARA
GÖRE ÖĞRETME-
ÖĞRENME SÜRECİNİ
GÖZDEN GEÇİRME**

Öğretmen, ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğretim, öğrenme sürecini gözden geçirmeli ve gerekli gördüğü düzenlemeleri yapabilmelidir.

D2.1. Ölçme aracını geliştirir.

D2.2. Ölçme aracının geçerlilik ve güvenilirliğini test eder.

D2.3. Ölçme aracını uygular.

D2.4. Öğrencinin çalışmalarını kontrol eder (proje, ödev, vb.).(B1.3)

D2.5. Bireysel ölçme ve değerlendirme etkinlikleri düzenler ve bu etkinliklere öğrencileri dâhil edecek stratejiler kullanır.(B2.4)

D2.6. Öğrenenlerin performans ve gelişim düzeylerini düzenli olarak ölçer.

D3.1. Veri analizinde uygun istatistik tekniği seçer ve uygular.

D3.2. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak verileri analiz eder.

D3.3. Ölçme sonuçlarını tablo, grafik türü görsel biçimlere dönüştürür.

D3.4. Ölçme sonuçlarını yorumlar ve öğrenciye geri bildirim sağlar.(A2.5;B4.1;C7.1)

D3.5. Ölçme sonuçları hakkındaki öğrenci tepkilerine önem verir.

D3.6. Öğrenci başarılarını ve olumlu davranışlarını ödüllendirir. (A2.9)

D3.7. Olumsuz davranışlar için yapıcı yönlendirmeler yapar.(C7.1)

D3.8. Bilgi ve iletişim teknolojilerini de kullanarak değerlendirme sonuçlarını veliler, okul yönetimi ve diğer eğitimcilerle paylaşır. (B4.5;E5.2)

D4.1. Hedefleri yeniden gözden geçirir.(A2.4)

D4.2. Öğrenme ortamını yeniden gözden geçirir.

D4.3. Ölçme araçlarını yeniden gözden geçirir.

D4.4. Öğretim stratejilerini, yaklaşım, yöntem ve tekniklerini yeniden gözden geçirir.

D4.5. Gerekliğinde alternatif materyal, strateji ve etkinlikler geliştirir.(A1.1; A2.4;C1.1;C1.2;C5.1;C5.4;)

E**Yeterlik Alanı: Okul, Aile ve Toplum İlişkileri**

Kapsam: Öğretmen, okulun bulunduğu çevrenin doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerini tanır. Aileleri ve toplumu eğitim sürecine ve okulun gelişimi ile ilgili çalışmalara katılmaları yönünde teşvik eder.

<p>E1. ÇEVREYİ TANIMA Öğretmen, okulun bulunduğu çevrenin doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin farkında olarak çevrenin önemli sorunlarına duyarlı olmalı ve bunları öğretim sürecine yansıtılabilmelidir.</p>	<p>E1.1. Bulunduğu çevreyi tanır. E1.2. Bulunduğu çevrenin özelliklerini ve gereksinimlerini inceler ve kaydeder. E1.3. Ders plânına çevrenin özelliklerini yansıtır.(C2.7) E1.4.Çevre gezileri plânlar (müze, fabrika, doğal güzellikler vb.).(A2.8;C4.1;C4.2;C4.3;C4.4;C4.5;C4.6) E1.5.Çevre gezilerini gerçekleştirir.(A2.8;C4.1;C4.2;C4.3;C4.4;C4.5;C4.6) E1.6.Bulunduğu çevrenin özelliklerine göre özel alan öğretim programına farklı üniteler ya da konular ekler. E1.7.Bulunduğu çevrenin sorunlarına karşı duyarlıdır.</p>
<p>E2. ÇEVRE OLANAKLARINDAN YARARLANMA Öğretmen, öğrencilerin ve okulun gelişimini sağlamak için her türlü çevre olanaklarını etkin bir şekilde kullanabilmeli ve okul yönetimi ile işbirliği yapabilmelidir.</p>	<p>E2.1.Öğretmen, çevrede bulunan sanayi, ticaret, tarım v.b. meslek alanlarının yetkililerini ilgili oldukları derslere davet eder.(C5.3) E2.2.Çevrede bulunan kurum, kuruluş ve doğal ortamları eğitim amaçlı kullanır.(C2.7) E2.3. Okul yönetimi ile işbirliği yaparak mezunların okula katkı sağlamaları için çaba harcar. E2.4.Sivil toplum kuruluşları, toplum liderleri, eğitim liderleri vb. ile işbirliği yapar.(A6.6;A6.8) E2.5.Bulunduğu çevreye özgü materyalleri kullanarak öğretim sürecini zenginleştirir.(C2.7) E2.6.Okul gelişim - yönetim ekiplerinin kurulmasında ve çalışmalarında görev alır.</p>
<p>E3. OKULU KÜLTÜR MERKEZİ DURUMUNA GETİRME Öğretmen, okulu çevrenin bir kültür merkezi haline getirebilmek için çeşitli etkinlikler planlanmasına, uygulanmasına yönelik çalışmalı ve katkı sağlayabilmelidir.</p>	<p>E3.1. Aile ve öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda toplantı ya da seminerler düzenler. E3.2. Kültürel ve sportif etkinliklerin düzenlenmesinde öncülük yapar. E3.3. Bulunduğu çevrenin önemli kişi ve olaylarını anmak üzere programlar düzenler. E3.4.Öğretmen, okul ve çevresinin gelişimine yönelik çalışmalara destek olur.</p>

**E4. AİLEYİ TANIMA
VE AİLELERLE
İLİŞKİLERDE
TARAFSIZLIK**

Öğretmen, ailelerin sosyo- ekonomik ve kültürel özelliklerini tanımaya yönelik çeşitli etkinlikler düzenleyebilmelidir. Ailelerle ilişkilerde tarafsız olabilmeli, öğrencinin gelişimi ve eğitimi ile ilgili doğru, açık ve net paylaşımlarda bulunabilmelidir.

**E5. AİLE KATILIMI
VE İŞBİRLİĞİ
SAĞLAMA**

Öğretmen, ailelerin okula güven duymaları ve öğretme-öğrenme sürecine katkı sağlamaları için özendirici çalışmalar yapmalı, öğrencilerin gelişimi ile ilgili ailelerle bilgi alış verişini yaparak işbirliği zemini oluşturabilmelidir.

E4.1. Aileleri tanımak için bireysel ya da gruplarla veli görüşmeleri düzenler.

E4.2. Ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerini tanıyabilmek, öğrencinin çalışma ortamını gözlemleyebilmek için m meslekî sınırlar içinde ev ziyaretleri yapar.(B3.8)

E4.3. Ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri hakkında bilgi toplar ve kaydeder.(B3.8)

E4.4. Sosyo- kültürel değerlerin yaşatılması için etkinlikler düzenler.

E4.5. Ailelerle ilişkilerinde doğru, açık ve anlaşılır paylaşımlarda bulunur.

E4.6. Ailelerin farklı değer ve inançlarına saygı duyar.(B3.7)

E4.7. Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler gösteren ailelere eşit davranır.

E4.8. Aile ve öğrenci ile ilgili özel bilgileri gizli tutar.(B3.2)

E4.9. Ailelerle yaşanabilecek olumsuzlukları öğretme ve öğrenme sürecine yansıtma.

E5.1. Aileleri okul ve sınıf etkinliklerine katar.

E5.2. Öğrencinin gelişimi ile ilgili olarak ailelerle sürekli bilgi alışverişinde bulunmak üzere yazılı/sözlü iletişim kurar.(B4.5;D3.8)

E5.3. Ailelerle görüşerek karşılıklı beklentilerin neler olduğunu belirler.

E5.4. Ailelerle belirlenen karşılıklı beklentileri uygulamalarına yansıtır.

E5.5. Ailelerin yaşadıkları sorunlara karşı duyarlı davranır.

E5.6. Ailelere, öğrencilerin öğrenim sürecinde yaşadıkları sorunların çözümünde bilgi ve yönlendirme kapsamında rehberlik yapar.

E5.7. Aileleri eğitimle ilgili yasal hak ve sorumlulukları konusunda bilgilendirir ve gelişmelerden haberdar eder.

E5.8. Okul içi ve dışı ortamlardaki eğitsel fırsatları değerlendirerek aile ve öğrencilerle birlikte olur.

F
Yeterlik Alanı: Program ve İçerik Bilgisi

Kapsam: Öğretmen, Türk Millî Eğitim Sisteminin dayandığı temel değer ve ilkeler ile özel alan öğretim programının yaklaşım, amaç, hedef, ilke ve tekniklerini bilir ve uygular.

F1. TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNİN AMAÇLARI VE İLKELERİ

Öğretmen, Türk Millî Eğitim sisteminin dayandığı temel değer ve ilkeler ile amaçlarının neler olduğunu bilmeli ve bunları eğitimöğretim faaliyetlerine yansıtılabilmelidir.

F1.1. Türk Millî Eğitim sisteminin dayandığı temel değer ve ilkeleri bilir.

F1.2. Eğitim programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılâp ve ilkelerini ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliğini temel olarak alır.

F1.3. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin Türk Millî Eğitimnin amaç ve ilkeleri doğrultusunda yürütülmesinin gereği ve önemine inanır.

F1.4. Türk Millî Eğitimnin amaç ve ilkelerini plân ve uygulamalarına yansıtır.

F1.5. Öğretme –öğrenme sürecini, Türk Millî Eğitimnin amaç ve ilkeleri doğrultusunda yürütür.

F2. ÖZEL ALAN ÖĞRETİM PROGRAMI BİLGİSİ VE UYGULAMA BECERİSİ

Öğretmen, özel alan öğretim programının ilkeleri, yaklaşımı, amaçları ve içeriğiyle tutarlı somut bilgi ve anlayış sahibi olduğunu, özel alanda gerekli olan öğrenme yollarını öğrenciye kazandırmak üzere öğretme-öğrenme ortamını, yöntem ve tekniklerini, ders araç-gereç ve materyallerini güvenli ve etkili bir şekilde düzenleyip kullanabilmelidir. Ayrıca, özel alan bilgisinin sınıf ve kademelere göre dağılımını dikkate alarak öğretme-öğrenme sürecini düzenleyebilmelidir.

F2.1. Özel alan öğretim programının amaç, ilke ve yaklaşımını plânına yansıtır.

F2.2. Özel alan öğretim programının ilke ve yaklaşımlarını uygular.

F2.3. Özel alanda gerekli olan öğrenme yollarını öğrencilere kazandırır.

F2.4. İçeriği konuların özelliklerine göre aşamalı bir şekilde sıralar.

F2.5. Özel alan bilgisinin sınıf ve kademelere göre dağılımını dikkate alarak öğretim sürecini düzenler ve uygular.

F2.6. Özel alan öğretim programının gerektirdiği farklı bilgi ve becerileri kazanma yolunda çaba harcar.

<p>F3. ÖZEL ALAN ÖĞRETİM PROGRAMINI İZLEME-DEĞERLENDİRME VE GELİŞTİRME Öğretmen, özel alan öğretim programında yapılan değişiklikleri izleyebilmeli, programların geliştirilmesi sürecine uygulamada yaşadığı sorunlar ışığında öneriler getirebilmeli, özel alan öğretim programı kapsamında ele alınan konuları önem, öğrenci gelişimine katkı, öğrenci ihtiyaçlarına ve gelişim düzeylerine uygunluk açısından değerlendirebilmeli ve bu konularda kendini sorumlu hissedebilmelidir. Özel alan öğretim programının uygulanmasını kolaylaştıracak uygun öğretim materyallerini seçebilmeli ve kullanabilmelidir.</p>	<p>F3.1. Özel alan öğretim programındaki değişimleri izler. F3.2. Özel alan öğretim programının geliştirilmesi sürecine, belirlediği ihtiyaç ve önerilerle katkıda bulunur. F3.3. Öğrenilenlerin özel alan programı içindeki önemini belirler ve açıklar. F3.4. Özel alan programı kapsamında öğrenilenlerin diğer programlarla bağlantısını kurar. F3.5. Özel alan programı kapsamında öğrenilenlerin öğrencilerin öğrenmelerine ve gelişimlerine olan katkısını açıklar. F3.6. Özel alan programı kapsamında öğrenilenleri öğrenci ihtiyaçlarına uygunluğu bakımından gerekçelendirir. F3.7. Özel alan programı kapsamında öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektikleri konuları belirler. F3.8. Özel alan programı kapsamında hazırlanan öğretim materyallerini (ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuzu, ansiklopedi, dergi v.b.) içerik düzenleme ilkeleri bakımından değerlendirir. F3.9. Özel alan programı kapsamında hazırlanan öğretim materyallerinde (ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuzu, ansiklopedi, dergi v.b.) yer alan içeriği alandaki gelişmeler ve yenilikler doğrultusunda değerlendirir. F3.10. Özel alan programı kapsamında hazırlanan öğretim materyallerinde (ders kitabı, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuzu, ansiklopedi, dergi v.b.) yer alan içeriği bilimsel doğruluk bakımından değerlendirir.</p>
---	--

Ek B:

Tablo 3: Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri (2017)

Yeterlilikler	Yeterlilik Göstergeleri
A	Yeterlilik Alanı: Mesleki Bilgi
Kapsam: Bu yeterlilik alanı, öğretmenin öğretmenlik mesleğine ilişkin sahip olması gereken alan bilgisi, alan eğitimi bilgisi ve mevzuat bilgisi yeterliliklerini kapsamaktadır.	
A1. ALAN BİLGİSİ Alanında sorgulayıcı bakış açısını kapsayacak şekilde ileri düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgiye sahiptir.	<p>A1.1. Alanı ile ilgili konu ve kavramları analiz eder.</p> <p>A1.2. Alanındaki temel kuram ve yaklaşımların alanına yansımalarını yorumlar.</p> <p>A1.3. Alanı ile ilgili temel bilgi ve veri kaynaklarını sınıflandırır.</p> <p>A1.4. Alanına ilişkin temel araştırma yöntem ve tekniklerini sınıflandırır.</p> <p>A1.5. Milli ve manevi değerlerin alanına yansımalarını yorumlar.</p>
A2. ALAN EĞİTİMİ BİLGİSİ Alanının öğretim programı ve pedagojik alan bilgisine hakimdir.	<p>A2.1. Alanının öğretim programını tüm öğeleriyle açıklar.</p> <p>A2.2. Alanının öğretim programını, ilgili diğer öğretim programları ile ilişkilendirir.</p> <p>A2.3. Öğrencilerin gelişim ve öğrenme özelliklerine ilişkin bilgisini öğretim süreçleri içerisinde ilişkilendirir.</p> <p>A2.4. Alanın öğretiminde kullanılabilecek farklı strateji, yöntem ve teknikleri karşılaştırır.</p> <p>A2.5. Alanın öğretim süreçleri içerisinde kullanılabilecek ölçme ve değerlendirme süreçlerini karşılaştırabilir.</p> <p>A2.6. Alanının öğretiminde milli ve manevi değerlerden nasıl yararlanacağına karar verir.</p>
A3. MEVZUAT BİLGİSİ Birey ve öğretmen olarak görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin mevzuata uygun davranır.	<p>A3.1. Vatandaş olarak bireysel hak ve sorumluluklarını açıklar.</p> <p>A3.2. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın içeriğini açıklar.</p> <p>A3.3. Atatürk'ün eğitim sistemimize katkısını değerlendirir.</p> <p>A3.4. Öğretmenlik mesleğini ilgilendiren mevzuatı açıklar.</p> <p>A3.5. Eğitim paydaşlarının hak ve sorumluluklarını ayırt eder.</p>
B	Yeterlilik Alanı: Mesleki Beceri
Kapsam: Bu yeterlilik alanı, öğretmenin sınıf içi ve sınıf dışı uygulamalarıyla ilgili eğitim öğretimi planlama, öğrenme ortamları oluşturma, öğretme ve öğrenme sürecini yönetme ile izleme ve değerlendirme yeterliliklerini kapsamaktadır.	

Yeterlikler	Yeterlik Göstergeleri
<p>B1. EĞİTİM ÖĞRETİMİ PLANLAMA Eğitim öğretim süreçlerini etkin bir şekilde planlar.</p>	<p>B1.1. Planlarını alanının öğretim programına uygun olarak hazırlar. B1.2. Öğretim sürecini çevresel şartları, maliyeti ve zamanı dikkate alarak planlar. B1.3. Öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve sosyokültürel özelliklerini dikkate alarak esnek öğretim planları hazırlar. B1.4. Öğretim sürecini planlarken milli ve manevi değerleri dikkate alır.</p>
<p>B2. ÖĞRENME ORTAMLARI OLUŞTURMA Bütün öğrenciler için etkili öğrenmenin gerçekleşebileceği sağlıklı ve güvenli öğrenme ortamları ile uygun öğretim materyalleri hazırlar.</p>	<p>B2.1. Sağlıklı, güvenli ve estetik öğrenme ortamları düzenler. B2.2. Kazanımlara uygun öğretim materyalleri hazırlar. B2.3. Öğrenme ortamlarını öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve ihtiyaçlarını dikkate alarak düzenler. B2.4. Öğrenme ortamlarını dersin kazanımlarına göre düzenler. B2.5. Öğrencilerle etkili iletişim kurabileceği demokratik öğrenme ortamları hazırlar. B2.6. Öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini geliştirici öğrenme ortamları oluşturur. B2.7. Öğrencilerin milli ve manevi değerleri içselleştirmesine katkıda bulunacak öğrenme ortamları oluşturur.</p>
<p>B3. ÖĞRETME VE ÖĞRENME SÜRECİNİ YÖNETME Öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir şekilde yürütür.</p>	<p>B3.1. Alanının eğitim ve öğretimi için gerekli becerileri sergiler. B3.2. Öğretme ve öğrenme sürecinde zamanı etkin kullanır. B3.3. Öğrencilerin öğrenme süreçlerine aktif katılımlarını sağlar. B3.4. Derslerini öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilişkilendirir. B3.5. Öğretme ve öğrenme sürecini yürütürken, özel gereksinimleri olan öğrencileri dikkate alır. B3.6. Uygulamalarında, çalıştığı çevrenin doğal, kültürel ve sosyoekonomik özelliklerini dikkate alır. B3.7. Öğrencilerin derslerde analitik düşüncelerine yönelik etkinlikler hazırlar. B3.8. Eğitim öğretim faaliyetlerinde ilgili kişi, kurum, kuruluş ve meslektaşları ile işbirliği yapar. B3.9. Öğretme ve öğrenme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin olarak kullanır. B3.10. Öğretme ve öğrenme sürecinde uygun strateji, yöntem ve teknikleri kullanarak etkili öğrenmeyi gerçekleştirir. B3.11. Öğretme ve öğrenme sürecinde uygun araç, gereç ve materyalleri etkin kullanır. B3.12. Sınıfta istenmeyen davranış ve durumlarla etkin ve yapıcı bir şekilde baş eder.</p>
<p>B4. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME Ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve araçlarını amacına uygun kullanır.</p>	<p>B4.1. Alanına ve öğrencilerin gelişimsel özelliklerine uygun ölçme ve değerlendirme araçları hazırlar ve kullanır. B4.2. Ölçme ve değerlendirmede süreç ve sonuç odaklı yöntemler kullanır. B4.3. Ölçme ve değerlendirmeyi objektif ve adil olarak yapar. B4.4. Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğrencilere ve diğer paydaşlara doğru ve yapıcı geri bildirimler verir.</p>

B4. 5. Ölçme ve değerlendirme sonuçlarına göre öğretme ve öğrenme süreçlerini yeniden düzenler.

C Yeterlik Alanı: Tutum Ve Değerler

Kapsam: Bu yeterlik alanı, öğretmenlik mesleği genel tutum ve değerlerini içeren, öğrenciye yaklaşım, milli, manevi, evrensel değerler, iletişim ve işbirliği ile kişisel ve mesleki gelişim yeterliklerini kapsamaktadır.

Yeterlikler	Yeterlik Göstergeleri
<p>C1. MİLLİ, MANEVİ VE EVRENSEL DEĞERLER Milli, manevi ve evrensel değerleri gözetir.</p>	<p>C1.1. Çocuk ve insan haklarını gözetir. C1.2. Bireysel ve kültürel farklara saygılıdır. C1.3. Öğrencilerin milli ve manevi değerlere saygılı, evrensel değerlere açık bireyler olarak yetişmelerine katkıda bulunur. C1.4. Doğal çevre ile tarihsel ve kültürel mirasın korunmasına duyarlıdır.</p>
<p>C2. ÖĞRENCİYE YAKLAŞIM Öğrencinin gelişimini destekleyici tutum sergiler.</p>	<p>C2.1. Her öğrenciye insan ve birey olarak değer verir. C2.2. Her öğrencinin öğrenebileceğini savunur. C2.3. Öğrencilerin kişisel gelişimini ve geleceğini planlamalarında rehberlik yapar. C2.4. Tutum ve davranışlarıyla öğrencilere rol model olur.</p>
<p>C3. İLETİŞİM VE İŞBİRLİĞİ Öğrenci, meslektaş, aile ve eğitimin diğer paydaşları ile etkili iletişim ve işbirliği kurar.</p>	<p>C3.1. Türkçeyi kurallarına uygun ve etkili biçimde kullanır. C3.2. Etkili iletişim yöntem ve tekniklerini kullanmaya özen gösterir. C3.3. İnsan ilişkilerinde empati ve hoşgörüyü esas alır. C3.4. Meslektaşlarıyla bilgi ve deneyim paylaşımına açıktır. C3.5. Eğitim öğretim faaliyetlerinde ailelerle işbirliği yapar. C3.6. Okul gelişimine yönelik faaliyetlere aktif olarak katılır.</p>
<p>C4. KİŞİSEL VE MESLEKİ GELİŞİM Öz değerlendirme yaparak kişisel ve mesleki gelişimine yönelik çalışmalara katılır.</p>	<p>C4.1. Mesleğini severek ve isteyerek yapar. C4.2. Paydaşlardan gelen görüş ve önerilerden de yararlanarak öz değerlendirme yapar. C4.3. Kişisel ve mesleki yönden kendini geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunur. C4.4. Kişisel bakımına ve sağlığına özen gösterir. C4.5. Kültürel ve sanatsal etkinliklere katılır. C4.6. Mesleki etik ilkelere uyarak mesleki bağlılık ve saygınlığını korur. C4.7. Türkiye ve dünya gündemini takip eder.</p>

Özgeçmiş

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Şeyma DAĞ
Doğum yeri : BALIKESİR
Doğum tarihi : 02/05/1990

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Anabilim Dalı (2007-2011)
Yüksek Lisans Öğrenimi : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim dalı (2014-2018)

BİLİMSEL FAALİYETLER

Bildiriler : Çekiç O., Göç A., Dağ Ş. (2016). "Türkiye'deki İlk Ve Orta Okullarda Çalışan Eğitim İş Görenlerinin Suriyeli Öğrencilerle İletişimi (Beykoz Örneği)", 11. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi, İzmir, Türkiye, 12-14 Mayıs 2016.
: Çekiç,O., Dağ Ş. (2018). "Yabancı Dil Ağırlıklı Eğitim Uygulaması ve Öğrencilerde Öz Değerlendirme" 13. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi, Sivas, Türkiye, 10-12 Mayıs 2018.
: Çekiç,O., Dağ Ş. (2018). "Öğretmenlerin Öz Denetimi" 10. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Nevşehir, Türkiye, 27-30 Nisan 2018.

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar

ve Yıl

:Milli Eğitim Bakanlığı Alibahadır İlköğretim Okulu (2012-2015)

Milli Eğitim Bakanlığı Hacı Numan Ortaokulu (2015- halen çalışıyor)

İLETİŞİM

E-posta adresi : seymadag10@gmail.com

